

NEJDET SANÇAR

İSMET
İNÖNÜ

İLE

HESAPLAŞMA

NEJDET
SANÇAR

İSTİFİ
ÜNİVERSİTESİ
İLE
AŞMA

ANKARA

Nejdet Sançar

İSMET İNÖNÜ
ile
HESAPLAŞMA

İçindekiler

	Sayfa
Hesaplaşma Hakkında	1
I. Bölüm	
Atsız'ın Açık Mektupları	
Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye Açık Mektup	15
Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup	23
İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 Nutku	37
Nutuk Hakkında	46
Turancılık Meselesi	49
Irkçılık Meselesi	72
Gizli Cemiyet Meselesi	99
Cumhuriyet Potası Meselesi	108
Öğretmen ve Siyâset Meselesi	115
Maârif Meselesi	124
Türkçülük ve Politika Meselesi	161
Ülkü Meselesi	167
Tartışma Meselesi	173
Vicdansızlık Meselesi	177
Milleti Parçalara Bölmek Meselesi	197
Eşit Adâlet ve Azınlıklar Meselesi	204
Dr. Rıza Nur Meselesi	208
Millî Devlet Meselesi	213
Moskoflarla Dostluk Meselesi	216
Kızıllarla Fikir Benzerliği Meselesi	229

II. B ö l ü m

İnönü ve Millî Mücadele	243
İnönü ve İnönü Savaşları	268
İnönü ve Lozan	285
İnönü, Kıskançlık ve Kin	293
İnönü ve Dalkavukluk	314
İnönü ve Diğer Meseleler	327
S o n u ç	345
Resimler	351
İsimler Cetveli	355

Hesaplaşma Hakkında

Türkiye'deki fikir hareketlerini ve çatışmalarını yakından takip edenler için, Türkçülüğün, İsmet İnönü ile görülecek büyük bir hesabının bulunduğu malûmdur. Ve yine bunun, günlük basit ve küçük çatışmalar dışında bir hesaplaşma olması gerekeceği de bilinmeyecek bir şey değildir. Çünkü mesele İsmet İnönü ile, şu veya bu şekilde bir mücadeleye girip bu yüzden onun meşhur kinine hedef olmuş ve bunun neticesi haksızlıklara ve zulümlere uğramış birtakım insanlar veya zümreler ile ilgili basit bir konu değildir. Dâvâ, Türk soyunun ülküsü Türkçülük ile ilgilidir. Bu bakımdan görülecek hesap da Türkçülüğe ait bir hesaptır.

Türkçülüğün İsmet İnönü ile hesaplaşmasını gerekli kılan sebep, 1944 yılındaki o korkunç Türkçülük düşmanlığı hareketidir. Bugünkü nesillerin pek iyi bilmedikleri o hareket, Türkçülüğe doğrudan doğruya saldırılmaya cesaret edilemediği için, uydurma bir ırkçılık - Turancılık şekline sokularak yürütülmeye çalışılmış ve Türk ülküsü böyle nâmert bir oyunla vurulmak istenmişti. Devletin, millet yolunda kullanılması gereken bütün imkânlarından faydalanılmak ve radyo ile gazeteleri de bu işe alet etmek suretiyle devam ettirilen hareket, aslında, Türklüğe karşı girişilmiş bir "haçlı seferi"nden başka bir şey değildi.

1944'ün bu "haçlı seferi"ne katılanlar arasında, yerli kızıklar gibi, başka dâvâların hizmetindeki hainler; vekiller, milletvekilleri ve idarî mühim makam sahibi bazı kimseler; kalemlerini içten gelerek veya korku ile Türkçülüğe karşı silâh gibi kullanan birtakım yazarlar en büyük rolü oynamışlardır. O yıllarda kendisine "millî şef!" denilmekte olan İsmet İnönü ise, makamı dolayısı ile, bu XX. Yüzyıl haçlı ordusunun bir numaralı adamı olmuş ve ya görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı yılları boyunca sürüp giden Türkçülük - komünistlik mücadelesinin tabii bir sonucu olarak ortaya çıkan hâdisenin dış sebebi, Atsız'm, o sıralarda çıkarmakta olduğu ayhk Orhun dergisinde, devrin başbakanı Saracoğlu Şükrü'ye hitaben yayınladığı iki açık mektup olmuştu. Bu açık mektuplarda yerli kızıkların, Türkiye'yi yıkmak için oynadıkları sinsî oyunlardan bir kısmı, hâdiseler ve belgeler ile ortaya konmakta idi.

O yıllarda, bir başbakana karşı böyle yazılar yazarak, hükûmetin yanlış bir yolda olduğunu göstermeye kalkışmak, aklın almayacağı bir hareketti. Bu sebepten, tehlikeyi büyük bir cesaretle ortaya koyan ve yerli kızıklardan birkaçının iğrenç maskelerini indiren yazılar, tek parti rejiminin baskısı altında âdetâ nefes dahi alamaz hale gelmiş bulunan memlekette bir bomba tesiri yaptı. Ve açık mektupların, okuyanlar tarafından çoğaltılıp yurdun dört bir köşesine yollanması neticesinde de, Türkiye, 1944 baharında, komünizm aleyhine kaynayan bir kazan haline geldi. Bunun sonucu olarak, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere, yurdun birçok yerinde komünizm aleyhine hareketler başladı. Bu hareketler, Türk'ün, devletini ve vatanını, hainlere karşı korumak üzere ayağa kalkması idi.

Türklük ve Türkçülük ruhunun bu şahlanışından, elbette, memnun olmayanlar da bulunacaktı. Memnun ol-

mayanlar, başta kızılar olmak üzere bütün Türklük düşmanları ile, sadece koltuklarını düşünen birtakım devletliler idi.

İşte, 1944 “haçlı seferi”, Türk düşmanlığı ile koltuk ihtirasının bu işbirliğinden doğdu ve, kısaca, şöyle gelişip devam etti:

İsmet İnönü’nün maarif vekili Hasan Âli Yücel, açık mektupları yazan Atsız’ın Boğaziçi Lisesi’ndeki edebiyat öğretmenliği vazifesine son verdi. Başkentte, Türkçülük aleyhindeki “haçlı seferi”ni hazırlayanlar, ikinci açık mektupta hakkında “vatan haini” tâbiri kullanılan Sabahattin Ali’yi kışkırtarak, Atsız aleyhine hakaret dâvâsı açtırdılar. Atsız, dâvâ dolayısıyla, Ankara’ya geldi. 26 Nisan ve 3 Mayıs günlerinde ve iki oturumda görülen dâvâ sırasmda, Ankara, başkent oluşundan beri görmediği büyük bir millî heyecan havası yaşadı. Yüksek öğrenimlerini yapmak üzere yurdun çeşitli yerlerinden Ankara’ya gelmiş bulunan gençlerin büyük çoğunluğunu meydana getirdiği milliyetçi ve vatansever bir kütle, 3 Mayıs 1944 günü komünizm, Hasan Âli ve Sabahattin Ali aleyhine muhteşem bir gösteri yaptılar. Ahnan bütün sıkı tedbirlere rağmen, komünizme karşı ayaklanmış Türkçü ruhun önüne sed çekilemedi. Kızıl ihanet lânetlendi. Sabahattin Ali’nin eserleri yakıldı.

Bu coşkun Türklük seli karşısında, koltukları için tehlike sezenler, büyük heyecan ve telâşa kapıldılar. Bu korku, onların bir kısmını kızılar ile işbirliğine götürdü. Sinsi bir pilân hazırlandı. Bu pilân, Türkçülüğün üzerinden silindir geçirme gibi bir ihanet fikrine dayanmakta idi. Yüzlerce genç ile birlikte, o yılların kalburüstü durumunda görülen veya sayılan Türkçülerinin belli başlıları tutuklandı. Bütün bir yaz İstanbul Emniyet Müdürlüğü binasında devam eden ifade almalardan sonra, tutuklanmış

olanlardan 23 kişi, İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı'nın 1 sayılı mahkemesine verildi. Haylı uzun süren duruşmalardan sonra, sanık Türkçülerden bir kısmı büyük cezalara çarptırıldı. Türkçüler, haklarındaki bu hükmü temyiz ederken kendilerine karşı âdil davranmadığını ileri sürerek, 1 sayılı mahkemeyi de reddettiler. Askerî Yargıtay hem kararı bozdu, hem tutuklulukları devam eden Türkçüleri tahliye etti, hem de tarafsız davranmadığı gerekçesiyle, dâvâyı, 1 sayılı mahkemeden alıp, 2 sayılı mahkemeye verdi. Bu mahkeme, duruşmalar sonunda, ortada suç bulunmadığı sonucuna varıp bütün Türkçüleri beraat ettirdi. Karar, Askerî Yargıtay tarafından da tasdik olununca, ortada hiçbir suç bulunmadığı meydana çıktı. Bu suretle 1944 "haçlı seferi"nin mahiyeti de anlaşılmış oldu.

Ancak, bu hukukî ve vicdanî sonuca ulaşmanın pek kolay olmadığını da unutmamak lâzımdır:

3 Mayıs 1944 Ankara gösterisinden sonra tutuklamalar başlarken, aynı zamanda uydurma bir "ırkçılık - Turancılık" şekline sokulan Türkçülük aleyhine de korkunç bir kampanya açılmıştı. Radyo, gazeteler, resmî emirler, tamimler ve nutuklar ile aylarca devam ettirilen bu kampanyanın hedefi, memleketteki millî ve milliyetçi ruhu sindirmektir. Bu kampanyanın en mühim ve tesirli hareketi, İsmet İnönü'nün, 19 Mayıs bayramı günü, Ankara'nın 19 Mayıs sıtasında yaptığı konuşma oldu. Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir gençlik bayramında bir cumhurbaşkanı, onbinlerce Türk gencinin, Türk milletinin ve nihayet tarihin önünde ve huzurunda Türkçülüğe saldırıyordu.

Bu nutuk söylenirken, 3 Mayıs hâdisesi ve dolayısıyla Türkçüler hakkında, henüz polis soruşturması yapılmakta idi. Fakat İnönü, hâdisenin daha başlangıç dev-

resinde, ilerde ancak bir mahkeme tarafından verilmesi mümkün hükmü, kendisi verdi (!). Hareketin, Büyük Millet Meclisi'ne ve Anayasa'ya aykırı olduğunu ilân etti ve "ilâcın acı olacağı"nı söyledi.

Türkçüler gerek ilk tahkikat sırasında ve gerekse 1 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'ndeki duruşmalar süresince, daima, İnönü'nün 19 Mayıs 1944 nutkundaki bu peşin hüküm açısından sorguya çekilmişlerdir. Yani bütün gayretler, İsmet İnönü tarafından 19 Mayıs 1944 tarihinde yapılan suçlamanın bir gerçek (!) olduğunun, hukuk yoluyla da tesbit (!) edilmesi için harcanmıştır.

Fakat, tek parti diktatörlüğünün, memlekette yıllardan beri estirmiş olduğu havaya ve bu dâvâ dolayısıyla Türkçülük düşmanları, koltuk düşkünleri ve dalkavuk takımı tarafından yapılan korkunç baskılara rağmen, Türkiye Türkünün vicdan sahibi, hakka ve adalete saygılı, namuslu ve cesur evlâtları ağırlıklarını ortaya koymasını bildiler. Türkçülük aleyhindeki uydurma "ırkçılık - Turancılık" dâvâsı, bütün insanlık dışı gayretlere, bütün vicdansızca baskılara, bütün şerefsizce didinmelere rağmen, işte bu sebepten beraat ile neticelenmiştir.

Bu kitap, işte, bundan çeyrek yüzyıl önceki, Türkçülüğe karşı girişilmiş o korkunç ve kahpe XX. Yüzyıl "haçlı seferi"nin hesaplaşmasıdır.

Ancak şunu hemen belirteyim ki, bu hesaplaşma, daha c Türkçülük düşmanlığının ilk günlerinde başlamış ve çeyrek yüzyıl içersinde çeşitli şekillerde devam etmiştir: Türkçülerin, 1944 baharında, hürriyetlerinin ellerinden alınmaya başlanmasından sonraki günler ve aylar içinde, Türkçülük düşmanı zulüm makinesine karşı asla aşağıdan almamaları ve başlarının daima dik kalması, bu hesaplaşmanın, insan olanlar için, mânâsı kolayca anlaşıl-

labilecek sessiz bir ifadesi idi. İstanbul Emniyet Müdür-lüğü'nün en üst katındaki Birinci Şube odalarından biri-sinde yapılan ilk tahkikat soruşturmaları sırasında, o günlerin emniyet umum müdür muavininin, İstanbul em-niyet müdürünün ve soruşturmaları yürüten hukuk (!) adamının haksızca davranışlarına, yaptıkları işkence-lere ve hattâ ölüm ile tehditlerine karşı takınılan mertçe tavırlar ve zaman zaman karşı gelişler de, hesaplaşma-nın daha açık şekilde bir devamı idi. İstanbul Sıkı Yöne-tim Komutanlığı'nın 1 numaralı mahkemesinde sürüp gi-den duruşmalar sırasındaki ve duruşmaların bitmesinden sonra okunan yazılı savunmalardaki sözler, derece dere-ce çıkışlar ve davranışlar da, zulüm makinesinin koda-manlarını düşündürmesi gerekecek kadar korkusuzca he-saplaşma hareketleri idi. Türkçüler, o karanlık günlerde, bir savunma okunması sırasında, İsmet İnönü'nün, o malûm boğuk tonlu sesinin taklidini yapacak, yani o şart-lar altında dahi, kendisine meydan okuyacak kadar ileri gitmişlerdi.

1946 - 1950 arasındaki nisbî hürriyet devrinde, he-saplaşma, çeşitli şekillerde devam etti. O yılların milliyetçi dergilerindeki yazılar ile, memlekette büyük akis-ler bırakan Kenan Öner - Hasan Âli dâvâsında, gerek Kenan Öner Beğ'in ve gerekse, kendisinin tanıkları ola-rak hâkim önüne çıkan 1944 zulmüne göğüs germiş Türk-çülerin verdikleri ifadeler, bu hesaplaşmanın bir nevi de-vamı idi. O meşhur dâvâyı nakleden "Öner ve Yücel Dâ-vâsı" adlı ciltler ise, bunun yazılı delilleridir. Ve nihayet, halen Ankara İlâhiyat Fakültesi öğretim üyesi bulunan Doç. Dr. Hikmet Tanyu'nun, Turancılık dâvâsı sırasmda Türkçülere yapılan işkenceler dolayısıyla, uzun uğraşma-lar ve mücadelelerden sonra açmaya muvaffak olduğu dâvâ sonunda, dikta rejiminin büyük mevkili işkenceci-lerini hâkim önüne çıkartıp hesap vermeğe mecbur edişi

de, bu hesaplaşmanın fiilî bir bölümü idi. Hikmet Tan-
yu'nun 1950'de çıkardığı "Türkçülük Dâvâsı ve Türkiye'-
de İşkenceler" adlı eseri ise, bu konunun küçük bir ya-
zılı belgesidir.

1944 Türkçülük düşmanlığına karşı sürüp giden bu
hesaplaşmanın, 1950'den sonraki ilk mühim vesikası,
haftalık Orkun dergisinde "1944-1945 Irkçılık - Turancı-
lık Dâvâsı" başlığı altında yayımlanan yazı serisidir. Der-
ginin, yayımını tatil etmesine kadar devam eden bu yazı
serisinin en sert yerleri, İnönü'nün o meşhur 19 Mayıs
1944 nutkunun, satır satır didiklenip cevaplandırılan bö-
lümüdür.

3 Mayıs Türkçülük gününün, 1967 yılı 3 Mayısı ge-
cesinde Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin
büyük salonunda yapılan anma günü de bu hesaplaşma-
nın unutulmaması lâzım bir bölümüdür. 1944 dâvâsına
sokulanlardan başkentte bulunanların yaptıkları konu-
şmalar ile İnönü'yü ve yardakçılarını, salonu dolduran
mahşerî kalabalık ve vicdan mahkemeleri önünde sorgu-
ya çekmeleri, gerçekten ibret verici bir hesaplaşma ol-
muştur. Aynı tarihlerde Yeni İstanbul gazetesinde uzun
müddet devam eden yazı kampanyası da, bu hesaplaşma-
nın unutulmayacak parçalarıdır.

Bu kitap, işte bu çeyrek yüzyıldan beri devam eden
hesaplaşmanın daha derlitoplu, daha sistemli ve bugüne
kadarkilerin hepsinden daha geniş bir devamıdır. Türk-
çülük düşmanları ve İsmet İnönü ile görülen bu hesap,
elbette ki, bununla da sona ermeyecek, daha başka eser-
lerle de devam edecektir.

Şu noktayı bilhassa belirtmek isterim ki, bu kita-
bın, 1944 suçlularından öğ alma gibi hissî bir yönü yok-
tur. Eğer olsaydı, bugünlere bırakılmaz; İsmet İnönü'-
nün, bilinen demokrasi yolları ile çıkmadığı cumhurbaş-
kanlığı makamından millî irade sillesiyle indirildiği 14

Mayıs 1950 sonrasında en şiddetli hücumlara ve hakaretlere uğradığı aylarda hazırlanırdı. Ve o günlerin coşkun havası içinde de, kendisine ve yardakçılarına —onların 1944'te yaptıkları gibi— en ağır sözlerin söylenmesi ve hakaretlerin edilmesi rahatlıkla mümkün olurdu. Ve bu hesaplaşmanın bu şekilde yapılmasını çok haklı gösterecek sebepler de az değildi. Evet, ben bu kitabı, 1944'te Türkçülüğe ve Türkçülere kuduzlar gibi saldıranların üslubu ve ifadeleri ile o büyük heyecan günlerinde de yazabilirdim. Çünkü sadece Türk ve Türkçü oldukları için o vicdansızca, o kahbece düşmanlığı göğüslemek zorunda kalanlar; haksız, uygunsuz davranışlara ve işken celere uğrayanlar; insan oğlunun, uğrunda her şeye katlandığı hürriyet perisini, aylarca, sadece rüyalarında görenler arasında ben de vardım. O felâket ayları geçtikten sonra, uzun müddet, yaşama kapıları yüzlerine kapatılanlar arasında ben de bulunuyordum. Sadece bu sebepler bile, İsmet İnönü'nün ve yardakçılarının karşısına dikilip hesaplaşmayı en sert şekilde yapmamı çok tabii bir davranış saydırmaya yetebilirdi.

Fakat, Türkçüler, günlük basit hırsların tatmini için, fırsat ve imkânlardan faydalanarak rakiplerini vurup bununla keyiflenecek seviyeye, elbette, inemezlerdi. Çünkü onlar için mühim olan asıl mesele, tarihe geçmiş bir çirkin hâdisede, tarihin vereceği değişmez hükme ıstık tutacak yoldan gitmekti. İsmet İnönü ile Hesaplaşma, işte bu inancın ve düşüncenin eseridir. Yani burada hisler değil; fikir, mantık ve belgeler konuşacaktır.

*
* *

Kitap iki bölümdür:

Birinci bölümde, İsmet İnönü'nün, 19 Mayıs 1944 nutkunda, Türkçülüğü karalamak ve çamura bulamak

gayretiyle ileri sürdüğü iddialar ile bu iddiaları uzaktan veya yakından destekleyici sözleri ele alınmıştır. İsmet İnönü'nün hiçbir ciddi temele dayanmayan o sözleri ve iddiaları; burada, hâdiseler gözler önüne serilmek, belgeler konuşturulmak ve meseleler insan mantığının ulaşması gereken en tabîî hükümlere bağlanmak suretiyle cevaplandırılmıştır.

İkinci bölümde ise, İsmet İnönü'ye ait olan, fakat 1944 Türkçülük dâvâsı ile doğrudan doğruya ilgisi bulunmayan bazı mühim meseleler işlenmiştir. Bu meselelerin bir kısmı İsmet İnönü'nün hayat ağırlığına, diğer bir kısmı ise 1944 Türkçülük dâvâsında oynadığı menfî rolün sebebine ve mânâsına ışık tutacak durumdadırlar.

Bölümlerin başında ise, Atsız'ın iki açık mektubu ile İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 nutkunun tam metinleri yer almaktadır. Açık mektuplar, 1944 baharında Türkiye'yi ayağa kaldıran ve Türkçülük düşmanlarını o yüz karası "haçlı seferi"ni tertiplemeye sevk eden sebepler olarak, mutlaka okunması ve bilinmesi gereken yazılardır. 19 Mayıs 1944 nutku ise, bu kitabın birinci bölümünde, içinden parçalar alınmak suretiyle, İsmet İnönü'nün teşrih masasına yatırılmasına sebep olan konuşmadır.

Bu kitabın hazırlanmasının en mühim sebebi, Türk soyunun ülküsü Türkçülüğü yoketme ümidine kapılanların, tarih önünde sorguya çekilmeleridir. Bir başka sebep de, gelecekte, yine böyle bir yola sapması mümkün ve muhtemel şaşkın yaratıklara peşin bir ihtardır.

İsmet İnönü ve yoldaşları, ellerindeki bütün imkânları kullanmış olmalarına rağmen, güçlerinin Türkçülüğün üzerinden silindir geçirmeye yetmediğini ve çünkü yetemeyeceğini tecrübe ile gördüler. Hem de bu korkunç tecrübeye giriştikleri zaman, İsmet İnönü, öksürüğü da-

hi kanun hükmünde bir “millî şef!”ti ve “haçlı seferi”nin açıldığı ve devam ettirildiği sıralardaki şartlar, hayal ettikleri neticeye ulaşabilmek için yüzde yüz, hattâ yüzde yüz milyon elverişli idi. Buna rağmen ümitlerinin kursaklarında kalmasının sebebi, Türkçülüğün büyük gücüdür. 1944 tecrübesi ile de görülmüş ve anlaşılmıştır ki, Türkçülük, ne haşmetli putlarm, ne sadece mideleri için yaşayan çıkarıcı ve dalkavuk takımının ve ne de dış dâvâların paralı yerli hizmetçileri olan hainlerin saldırıları ile teslim alınabilecek bir kaledir.

Bu hakikat ile birlikte şu gerçek de bilinmelidir ki; bir gün, bir zalim veya hain grup, bir biçimine getirip de, zamanın bütün Türkçülerini ezip temizlemek imkânını elde etmiş olsa bile, bu, Türkçülüğün kökünün kazınması sayılamaz. Çünkü Türkçülük, dünyanın geçici misafirleri bir kısım Türklerin değil, ebedî Türk milletinin ülkesüdür. Bundan dolayı da Türkçülük, ancak, Türk soyunun kökünü kazımak sonunda yok edilebilir. “Üstte gök çökmedikçe, altta yer delinmedikçe” Türklüğü bitirmek mümkün olamayacağına göre de, hangi devirde girişilirse girişilsin, hiçbir Türkçülük düşmanlığı hedefine erişemeyecek; bu haince ve çılgınca hareketlerden, gök kubbenin altında, sadece, Türk milletinin nefretleriyle boğulmuş çirkin ve silik izler kalacaktır.

1. Bölüm

ATSIZ'ın
Açık Mektupları

Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye Açık Mektup

Sayın Başvekil,

Hem Türkçü, hem de başvekil olduğunuz için size bu açık mektubu yazıyorum. Yalnız başvekil olsaydınız bunları yazmak emeğine katlanmazdım. Çünkü Türkçü olmayan bir başvekile hitap etmenin ne kadar boş olduğunu bilirim. Yalnız bir Türkçü olsaydınız yine yazmaya lüzum görmezdim. Çünkü faydasız kalacak olduktan sonra, sizden daha eski Türkçülerle yurdun dertlerini her zaman konuşabilirdim. Fakat Türkçü olarak idare makinesinin başında olduğunuz için sizinle konuşmaktan faydalar doğabileceğine inanıyor, onun için size hitap ediyorum.

Millet Meclisi'nde, 5 Ağustos 1942 günü verdiğiniz nutukta: **"Biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal okadar bir vicdan ve kültür meselesidir."** demiştiniz. Türk tarihi ile uğraşmış bir münevver olarak söyleyebilirim ki ne ırkımızın, ne de devletimizin tarihinde, Türk milliyetçiliği resmî bir ağızdan bu kadar kesin sözlerle hiçbir zaman açığa vurulmamıştı. Bu sözlerin Türkçü çevrelerde nasıl sevinçle karşılandığını anlatmaya lüzum yoktur. Fakat aradan birbuçuk yılı aşan bir zaman geçtiği halde, biz, bu Türkçülüğün iş alanına geç-

mediğini görmekten doğan bir sıkıntı içindeyiz. Fikirler, iş haline geldiği zaman mânâlıdır. Buna ülkü deriz. İş haline gelmiyecek fikirler ham hayalden başka birşey değildir. Yetmiş yıldan beri işlene işlene bugünkü duruma erişen kuvvetli Türkçülüğün artık tatbikat alanında da kendisini göstermesi zamanı elbette gelmiştir. İşte, bu satırların güttüğü istek, size, Türkçülüğün niçin yalnız sözde kalarak, bugünün imkânları nisbetinde, iş haline gelmediğini sormak ve Türkçülük tatbikat sahasına geçmediği için, yurdumuzun düşmanı olan fikirlerin nasıl gelişip yayıldığını anlatmaktır. Bir başvekile hangi sıfat ve cüretle bu soruyu soruyorsun diyemezsiniz. Halkçı bir hükûmetin başvekili iseniz, mensup bulunduğunuz partinin gazeteleri tarafından birçok defa tekrarlandığı gibi, rejimimiz demokrat bir rejim ise ve siz de birçok defa söylediğiniz gibi halk arasından yetişmiş olmağtaki gururu belirten sözlerinizde samimî iseniz ve eğer Millet Meclisi'nin âzâları hakikaten bizim vekillerimiz iseler, siz de bir başvekil, halk adamı, demokrat, halkçı ve Türkçü olmak dolayısıyla beni dinlemeye mecbursunuz. Yok, bunlar doğru değil de birer gösterişten ibaretse, şüphesiz, benim bu hitabım cüretkârlığı da aşan bir küstahlıktır ve bunun ilk karşılığı da Orhun'un susturulmasıdır.

Sayın Başvekil!

Esefle söylemeye mecburum ki, Türkçülük nazariyat sahasında kalmaya devam ederken, bu milletin ve bu ülkenin düşmanı olan solcu fikirler bazan sinsî, bazan açık yürümekte, büyümekte, propagandasını yapmakta devam ediyor. Halbuki sizin Türkçü ve partinizin altı okundan bir tanesinin de milliyetçilik olmasına göre, bunun böyle olmaması icap ederdi. Pek uzun konuşarak esastan ayrılmaktansa, örnek vererek bugünün gerçek-

lerini göstermek daha doğru olacağından, size memleketimizin, kanunlarımızın milliyetçiliği ile, sizin Türkçülüğünüzle bağdaşması kaabil olmayan olayları göstereceğim:

Birkaç gün önce, Baltacıoğlu İsmail Hakkı'nın, Eminönü Halkevi'nde verdiği konferansta mühim bir hâdiseler oldu. Gazetelerin ancak mizah sütunlarında yer alan bu hâdiseyi bilmem işittiniz mi? Herhalde işitmemiş olacağınız bu vakayı, ben size kısaca anlatayım:

Baltacıoğlu'nun, milliyetçilik lehinde söz söyleyeceğini haber alan bazı zümreler (yani solcular, komünistler, yani vatan hainleri) bu konferansta bir hâdiseler çıkarmaya karar veriyorlar. Konferans günü, salonun sol tarafını (dikkatinizi çekerim!) dolduruyorlar ve konferansçı kürsüye geldiği zaman lüzumundan fazla, dakikalarca süren alkışlarla ilk nümayışi yapıyorlar. Fakat, bu nümayış alkış şeklinde olduğu için kimsenin aklına kötü birşey gelmiyor. Herkes bunu terbiyesiz bir sevgi gösterisi sanıyor. Konferansın bir yerinde Baltacıoğlu hoşa giden bir jest ve teşbih yaptığı zaman herkes gülümseyiyor. Fakat sol taraf bu gülümseyişi kahkahalar şeklinde uzun zaman devam ettiriyor. Yine kimsenin aklına birşey gelmiyor. Herkes bunu da kıt terbiyelilerin bir gülüşü sanıyor. Fakat biraz sonra, Baltacıoğlu, Türk tiyatrosundan bahsettiği sırada, yine aynı sol tarafta bir öksürme başlıyor, çoğalıyor, gürültü halini alıyor. Yine kimse bunun bir komünist nümayışi olduğunun farkında değil. Konferansçı, gürültüden dolayı susmaya mecbur kalıyor. Herkesin gözü öksürenlerin üzerinde iken, sol tarafın en arkasından bir nefer kalkıyor ve öksürenlere doğru: "Üniversite gençleri! Dinlemeye mecbursunuz!" diye bağırıyor. İşte o zaman, salondakiler ilk önceki alkışın, daha sonraki kahkahanın ve şimdiki öksürmelerin mânâsını anlıyor. Münevver bir Türk olduğu anlaşılan nefer elbi-

seli gencin sert ihtarı üzerine bir anda öksürmeler kesi-
liyor ve o anda işi kavrayanlardan milliyetçi bir tıbbiyeli
sağ taraftan ayağa kalkarak öksürenlere: “Namussuz
komünistler! Milliyetçilik hakkında söz söylendiği için
böyle yapıyorsunuz değil mi?” diye bağırıyor. Tabiidir
ki, haysiyet ve namusu bir burjuva uydurması diye te-
lâkki eden komünistlerden kimse bu tahkire aldırıyor.
Yalnız kendilerine çevrilmiş olan ateşli bakışlar altında
sinip susuyorlar. O zaman, Baltacıoğlu, nümayişçilere ba-
karak şöyle diyor: “Korktuğum için sustum sanmayın.
Sadece acıdığım için sustum.” Hatip, konferansma de-
vam ediyor. Kendisine has olan belâgatle komünistliği
paçavraya çeviren birkaç söz söylüyor. Artık bukadarı-
na dayanamayan ve konferansın bitmek üzere olduğunu
sezen marksist taslakları salonu terketmeye başlıyorlar.
Fakat bunu da nümayiş şeklinde ve kasdî bir gürültü ile
yapıyorlar. Salonun dışında, holde ikişer, üçer kişilik
gruplar halinde toplanan bu güruhun arasında, merak
dolayısıyla dolaşan bir milliyetçi üniversite genci bu
taslaklardan birinin, Baltacıoğlu’ya tulumbacı ağzıyla
bir küfür savurduktan sonra: “... bize milliyetçilik dol-
ması yutturacaktı” dediğini işitiyor. Bu sırada içeriye
resmî kılıklı dört beş polisin geldiği görülünce, taslaklar
çabucak sokağa fırlayıp kayboluyorlar.

Fakat şaşılacak nokta şu ki; Halk Partisi’nin bir
mebusu, Halk Partisi’nin bir müessesesinde vatan ve mil-
let düşmanları tarafından tahkir olunduğu halde, kimse-
nin kılı kıpırdamıyor. Ne Halkevi, ne polis bir takibat
yapmaya lüzum görüyor. Aynı gece tıp talebe yurtların-
da milliyetçiler ile solcular arasında başlayan münakaşa
dövüşe binmek üzere iken, her yerde daima görülen uz-
laştırmacı tarafsızların araya girmesiyle mesele kapanıyor.

Sayın Başvekil!

İşte, Türkçülüğün hâkim olduğu bir Türk ülkesinde böyle bir olay oluyor. İşin en kötü ciheti de, bu nümayişi yapanların hem üniversiteli, hele birçoğunun devlet parasıyla talebe yurtlarında okuyan talebeler oluşudur. Demek ki, devlet, bilmeden, koynunda yılan besliyor. Kızıl gözlü, sinsi ve zehirli yılanlar... Bu yılanlar yarm birer doktor olup yurt köşelerinde vazife aldıkları zaman ilk işleri baltalama hareketlerine girmek olacak, vatani arkadan vuracaklar, bekledikleri kızıl sabahı Türkiye'ye getirecek olan yabancı ordulara ajanlık edeceklerdir. Zaten toplu ve teşkilâtlı bir halde daha şimdiden konferanslarda nümayiş yapmaları da bugünden ajanlık etmeye başladıklarının delilidir. Bu nümayişi yapanların arasında, Almanya'ya tahsile gönderilerek komünistlik yaptığı için Talebe Müfettişliği tarafından geri alman, fakat bazı mebus amcalar sayesinde Ankara Üniversitesi'ne doçent olarak giren bir komünistin iki kardeşinin bulunması da bilmem ki ibretle bakılmaya değer mi?

Acaba böyle bir vaka başka ülkelerde olabilir miydi? Rusya'da marksizme, Almanya ve İtalya'da milliyetçiliğe aykırı en ufak bir hareket nasıl karşılık görürdü?

Hattâ şu küçük Bulgaristan'da bulgarlık aleyhindeki bir söz veya hareket tasarlanması nasıl karşılanırdı? Herhalde kökünden kazınmak suretiyle karşılanırdı. Yazık ki anayasamızla yasak edilmiş olan yabancı fikirleri benimseyen ve yarm devlette münevver tabakayı teşkil edecek olan çocuklar milliyetçiliğe karşı geldikleri halde onlara birşey yapmıyoruz.

İstanbul'da Türklüğe karşı yapılan küstahlıklar bu kadar değildir. Yine halkevinde İstiklâl Marşı çalınırken ayağa kalkmayan melezler, bir erkek lisesinde Türkçü-

lkle alay ederek: “Arabacı araba olmadığı gibi Trk de Türk değildir” diyen tarih ğretmeni, bir kız orta-okulunda talebesine: “Türk değil misiniz? Allah belânızı versin. Alman veya İngiliz olmadığıma pişmanım” diyen başka bir tarih ğretmeni hep millî şerefimize saldıran, fakat karşılık görmediği için küstahlığını arttırmakta devam eden mikroplardır.

Bu mikropların tehlikesini artık örtbas edecek çağ-da ve durumda değiliz. Vaktiyle başvekil İsmet Paşa: “Hava tehlikesi vardır; en aşağı 500 uçağımız olmalı” diyerek tehlikeleri olduğu gibi göstermek usulünü koymuş, sizden önceki başvekil Refik Saydam da: “Devlet teşkilâtı A’dan Z’ye kadar bozuktur, düzeltmek ister” diyerek açık konuşma usulünde bir adım daha atmıştı. Siz de ihtikârla başa çıkamadığınızı, zeytinyağı ticaretiyle uğraşan bazı kimselerin devletin başına belâ olduğunu söylemekle bu çığırda devam etmekte olduğunuzu gösterdiniz. Bunlara bakarak kuvvetle umuyorum ki, sizinle açık konuşmak kaabildir. Gerek Reisicumhur İsmet İnönü, gerekse siz, nutuklarınızda milletin işbirliğini istememiş mi idiniz? İşte ben de sizin samimî sözlerinize bütün millî ve şahsî samimiyetimle cevap vererek işbirliği yapıyor, devlet işlerine yukardan baktığınız için, ancak aşağıdan görülmesi kaabil olan ve sizin nazarınıza ulaşmayan bazı olayları size haber veriyorum.

Sayın Trk Başvekil!

Yukarda anlattıklarımı münferit vakalar saymayınız. Solculuk, gördüğü müsamaha ve kayıtsızlıktan faydalana-rak sinsi sinsi ilerliyor. Liselerde bu fikre saplanmış hastalar görülüyor. Bunlar arkadaşlarına: “Yakında hepiniz komünist zindanlarında çryeceksiniz” demek cüretini gösterebiliyor. Yüksek ğretimde bu hastalık daha çok

artıyor. Arasına gayrimemnunları, gayritürkleri de alarak büyüyor. Yalnız mahrem ve samimî düşünce halinde kalmayarak hareket haline geçiyor. Boy boy dergileri çıkıyor. Bu dergilerde hep aynı teranelerle ahlâka, vatan ve şeref duygusuna, millet hakikatine saldırılıyor. Taassupla mücadele ediliyormuş gibi gözüükerek mukaddesatla eğleniliyor. Bu dergilerden biri kapatılınca aynı imzalarla bir başkası çıkıyor. Bu işsiz güçsüz serseriler parayı nereden buluyor? Satılmayan, bedava dağıtılan dergileri nasıl yaşıyor? Fakat en zorlusu, siz, bunlara nasıl göz yumuyorsunuz? Dergilerle ve hattâ günlük gazetelerle işlenen bu vatan düşmanı fikrin bazan devletçi, bazan vatancı, bazan insancı, bazan ilimci kılıklarda Türk milletini zehirlemesine niçin müsaade ediyorsunuz? Niçin bu memlekete istiklâli çok görmüş, onu başkalarına köle etmek istemiş olanlara yüksek makamlarda yer veriyorsunuz? Bunlar demokrasinin icapları ise ozaman memlekette, bilhassa ilmî alanda da geniş bir fikir hürriyeti olması gerektir. Bu sözlerim, demokrasiye has tesamüh ile karşılanırsa daha söyleyecek çok sözlerim vardır. Ozaman ben size ilmî sahada bile fikir hürriyetinin nasıl olmadığını, bu hürriyeti boğmaya çalışanların kimler olduğunu, bizi başkalarına köle etmek istedikleri halde mühim mevkiler işgal edenlerin listesini, Türkçülükle eğlenen, Türk geldiğine pişman olan öğretmenlerin kimler olduğunu söyleyebilirim ve inanın ki sözlerimi şahitler ve maddî deliller ile isbat edebilirim. Fakat bunun için bu önsözümün nasıl karşılanacağını bilmem lâzımdır. Bu sözlerimin göreceği karşılık Türkiye’de ciddî bir yazı hürriyetinin olup olmadığını gösterecek, millet fertlerinin hiçbir karşılık beklemeden hükûmete yardım etmesi kaabil midir, bunu ortaya koyacak, sizin de hakikî bir demokrat olup olmadığınızı belirtmek bakımından pek önemli bir sonuç vererek daha birçok karanlık noktaların aydınlan-

masına yardım edecektir. Aksi takdirde, eski bir tarihî efsaneyi tanzir ederek diyebilirim ki, 700 yıl önce Anadolu'ya gelen 400 arslana karşılık, bugün 400 koyun halinde çadırlarımızı yeniden dererek arslanların geldiği yolun tam dikine doğru yola koyulmamız gerekecektir.

Maltepe, 20 Şubat 1944 Pazar*

(*) Orhun, Sayı: 15, 1 Mart 1944.

Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup

Sayın Başvekil,

Orhun'un Mart sayısında size hitaben yazdığım açık mektup, Türkçü çevrelerde çok iyi karşılandı. Yurdun türlü bölgelerinden aldığım mektuplarla telgraflar büyük bir efkârı umumiyeye tercüman olduğumu bana anlattı. Size gelince, bunu sizin de iyi karşıladığınızı biliyorum. Orhun'u okuduğunuz zaman hiçbir şey söylememiş, yalnız acı acı gülümsemiş olsanız bile yine iyi karşılamış olduğunuza inanırım. Çünkü ben o acı gülümseyişin mânâsını anlarım. Çünkü gönlünüzün bizimle birlikte çarpıtığına, yurt meselelerini tıpkı bizim gibi düşündüğünüze inancımız vardır.

Orhun'un resmî makamlar tarafından tamamen normal karşılanması da Türkiye'de yazı hürriyeti olduğunu göstermek, hükûmetin samimî Türkçülüğünü belirtmek bakımından çok iyi oldu. Çünkü her bakımdan su katılmış Türk olan Orhun, bir Türk ülkesinde, bir Türk hükûmeti tarafından kapatılamazdı. Türklüğün dâvâsını haykıran, Türklük düşmanları üzerine resmî bakışları çekmek isteyen Orhun gibi bir dergi, ancak Türk düşmanlığının hâkim olduğu bir ülkede, meselâ çarların veya hâleflerinin ülkesinde kapatılabilirdi.

Sayın Başvekil!

Bizim anayasamıza göre komünizm Türkiye’de yasaktır. Ve devletimiz milliyetçi bir devlettir. Türk ırkının hususî yapısına, ahlâkî ve millî temayüllerine aykırı olan komünizmi Türkiye’ye sokmak isteyenler, millet bakımından soysuz ve nâmert oldukları gibi kanun nazarında da haindirler. Hiçbir millet kendi millî yapısına düşman saydığı fikirleri kendi ülkesinde yaşatmaz. Hürriyetin ve demokrasinin anayurdu olan İngiltere’de bile, savaş başlar başlamaz faşist fırkası lâğvedilip âzâları hapse atıldı. Bütün dünyada, yurt düşmanlarına müsamaha gösteren, hattâ onlara mevki ve selâhiyet veren tek devlet Türkiye’dir. Bu müsamaha devletin kuvvetinden, kendine güveninden de doğabilir. Fakat, Türkiye’nin en kuvvetli olduğu bir çağda, büyük ve şanlı Fatih’in yaptığı müsamahaların sonradan başımıza ne belâlar getirdiği düşünülürse, yurt ve millet düşmanlarına müsamaha göstermekteki büyük tehlike derhal anlaşılır. En sağlam gövdeleri yere vuran şey de küçücük birkaç mikrobun o gövdede bir köprübaşı kurmasıdır. Derhal temizlenmezlerse zamanla çoğalıp uzviyetin can alacak bir noktasını tahrip ederler. Sonrası yıkım ve ölümdür.

Türkiye’de komünistler var mıdır sorusu birtakımları tarafından sorulabilir. Şunu unutmamalı ki, komünistler hiçbir zaman biz komünistiz diye açıkça kendilerini ortaya vermezler. Onlar Halk Partisi’nin çok elâstikî olan altı okundan halkçılığı alarak kendilerini halkçı yurtseverler gibi ortaya atarlar. Fakat onların hakikî benliğini anlamak için dâhi olmaya lüzum yoktur. Irk ve aile düşmanlığı, din ve savaş aleyhtarlığı, faşistliğe hücum perdesi altında milliyeti baltalama, yurdumuzdaki azınlıklara aşırı sevgi, herşeyi iktisadî gözle görüş onları açığa vuran damgalardır. En büyük düşmanları olan

milliyetçilere ırkçılık noktasından saldırmaları, milliyetçilikte ırkçılığın temel olduğunu bilmelerinden dolayıdır. Temeli yıkılan yapının bir anda çökeceğini de çok iyi kestirmişlerdir.

İşte bu usta komünistler, komünizm aleyhtarı ve Türkçü Türkiye’de sinsi sinsi her yere el atmışlar, mühim mevkilere geçmişler, tuttukları köprübaşlarından Türkiye’yi tahrip etmek için şiddetli bir taarruza girişmişlerdir. Fakat bunlar sınırlardan gelen mert bir düşman olmadıkları için kolayca sezilemezler. Bunlar, paraşütle inen bozguncu casuslar gibi ülkemizin üniformasını giymiş olduklarından her Türk bunları seçemez. Onun için bunlar sinsi silâhlarıyla birçok Türk’ü vurup milliyetçilikten ayırabilirler.

Sayın Başvekil!

Sözü çok uzatmamak için bu ikinci mektubumda maarif sahasına girmiş olan komünistlerden bahsetmekle iktifa edeceğim. Bunlar, vatan düşmanlarına karşı pek kayıtsız davranan Maarif Vekâleti’nin gafletinden faydalanarak mühim yerlere geçmişler ve oradan zehirlerini saçmaya başlamışlardır. Maarif Vekâleti Türklük düşmanlarına karşı okadar gaflet içinde bulunuyor ki, size yazdığım ilk mektupta talebesine: “Türk değil misiniz? Allah belânızı versin. Alman veya İngiliz olmadığımı pişmanım” diyen bir tarih öğretmeninden bahsettiğim halde, şimdiye kadar bu öğretmenin kim olduğunu araştırmak zahmetine bile katlanmadı. Bununla beraber Maarif Vekâleti’ne hak vermemek de elden gelmiyor. Çünkü onun kullandığı memurlar arasında öyleleri var ki bu zavallı tarih öğretmeni onların yanında vatan kahramanı kadar asil kalıyor.

Örnek mi istiyorsunuz? İşte sırasıyla veriyorum:

1) Bugün Maarif Vekâleti'ne bağlı Dil Kurumu âzâsından ve Ankara'daki Devlet Konservatuvârı'nın öğretmenlerinden bir Sabahattin Ali vardır. Hemen hemen bütün kendisini tanıyanların komünistliğini bildiği Sabahattin Ali 1931 yılında Konya'da 14 ay hapse mahkûm edilmişti. Sebebi de başta ozamanki reisicumhur Atatürk olduğu halde bütün devlet erkânını ve rejimi tehzil eden manzum bir hezeyanname yazmasıydı. Bası mısralarını bugünkü bazı mebusların da bildiği bu hezeyannamenin tamamını Konya'daki adliye arşivinden bulup çıkarmak kaabildir.

Sayın Başvekil! Buraya mecburen yazarken büyük bir ızdırıp duyduğum iki mısraında (beni mazur görmeyi rica ederim) bu vatan haini şöyle diyor:

İsmet hâlâ girmede mi kodese?

Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur?

Maarif Vekâleti'nin sevgili memuru olan bu komünistin, hapse girmesini temenni ettiği İsmet, pek kolaylıkla anlayacağınız gibi, ozamanki başvekil, şimdiki reisicumhur ve hepsinin üstünde İnönü zaferlerinin başkumandanı İsmet İnönü olduğu gibi, boynunun vurulmasını istediği Kel Ali de, Ayvalık'ta Yunan'a ilk kurşunu atan alayın kumandanı Ali Çetinkaya'dır. Bu hezeyanları yazan Sabahattin Ali, bugün kültür işlerinin mühim bir mevkiinde, Maarif Vekili Hasan Âli'nin şahsî sempatisi sayesinde, batırmak istediği Türk milletinin parasıyla rahatça yaşamaktadır.

2) Bugün Ankara'daki Dil Fakültesi'nde folklor doçenti olan bir Pertev Naili Boratav vardır. Nasıl bir komünist olduğunu bilhassa ben iyi bilirim. 1936'da Maarif Vekâleti tarafından Asur ve Sümer dillerini öğrenmek

için Almanya'ya gönderilmişti. Fakat daha Türkiye'de iken başladığı komünistliği orada azıttığı için arkadaşları Ziya Karamuk (şimdi Samsun Lisesi müdürü), Fazıl Yinal (şimdi Ankara'da arşiv mutahassısı) ve Şükrü Güllüoğlu (şimdi İstanbul'da ticaretle meşgul) tarafından kendisine ihtar yapılmış, aldırmayınca resmen şikâyet edilmiş ve Maarif Vekâleti tarafından gönderilen müfettiş Reşat Şemsettin (şimdi mebus) tarafından suçu sabit görülerek derhal Türkiye'ye döndürülmüştür. Pertev Naili, 6 yıl tahsil ettikten sonra doçent olacaktı. Fakat komünizmin faziletine bakınız ki yarıda kalan iki yıllık bir tahsilden sonra Türkiye'ye dönünce ilkönce Maarif Vekâletinde bir ambar memuru tâyin edilmişken, bazı mebusların araya girmesiyle folklor doçentliğine getirildi ve dört yıl kazanmış oldu. İlk mektubumda size anlatmış olduğum Eminönü Halkevi'ndeki nümâyişte, salonun sol tarafında oturup gürültü çıkaranlar arasında işte bu Pertev Naili'nin iki tıbbiyeli kardeşi de vardır.

3) Bugün İstanbul Üniversitesi'nin Pedagoji Enstitüsü'nün başında bir Profesör Sadrettin Celâl vardır. Türkiye'de bu kürsüye lâayık birçok kimseler varken onun buraya getirilmesinin sebebi, sırf, Maarif Vekili ile arasındaki şahsî dostluktur. Bu Sadrettin Celâl 1920'de Moskova'daki enternasyonal komünist kongresine Türkiye mümessiliyim diye giden, 1921 - 1924 yıllarında İstanbul'da Aydınlık diye azgın bir komünist dergisi çıkarak Türk milliyetini baltalamaya çalışan, Lenin'i bir dâhi peygamber gibi yutturmaya çabalayan, Türkiye'de bir sınıf ihtilâli yaparak Türk milletini birbirine kırdırmaya uğraşan, birçok askerî tıbbiyelinin komünist olarak okuldan kovulmasına sebebiyet veren (şimdi rusçadan yaptığı tercümelerle edebî komünizm yapan Hasan Âli Ediz ve Anadolu'da bir kasabada mahpus olan Hikmet Kıvılcım bu askerî tıbbiyelilerdendir), sonunda bu yüzden kendisi

de hapise giren bir vatan hainidir. Bir vatan hainini ve hapisten çıkmış bir sabıkalıyı Türk üniversitesinde pedagoji enstitüsünün başına getirmek şaheser bir gaflettir.

4) Bugün Ankara'daki Dil Kurumu'nun âzâsından ve geçen devrenin mebuslarından (evet sayın Başvekil, Partinizin mebuslarından) bir Ahmet Cevat vardır. Türkçeyi tıpkı İstanbul rumları şivesiyle konuşan bu dilci de 1920 yıllarında Rusya'ya kaçmış ve orada "Türk Komünist Fırkası Merkezî Komitesinin Haricî Bürosu" âzâsı olmuştur. Trabzon'da 1921 de halk tarafından linç edilen 16 komünist hakkında Rus komünistlerinden Pavloviç'e yazdığı mektubu, Orhun'un 20 Şubat 1934 tarihli dördüncü sayısında neşretmiştim. Pavloviç'in "İnkılâpçı Türkiye" adı ile 1921'de Moskova'da neşrettiği kitabın 119-121 inci sayfalarından alınan bu mektubu tekrar neşrediyorum:

Aziz yoldaşım Pavloviç,

28 Kânunusânide Trabzon civarında vahşicesine öldürülerek denize atılmış olan Yoldaş Suphi ile Türkiye Komünist Fırkası'nın merkezî komitesi âzâlarından 4 kişi ve 12 diğer komünist yoldaşlar hakkında sizinle ciddî görüşmek istiyorum.

Kaybolan yoldaşlarımız hakkında epey zaman malûmat alamadık. Fakat sonra Trabzon burjuvazisi tarafından elde edilmiş cellâtlar tarafından öldürüldükleri anlaşıldı.

Tâ Erzurum'dan başlayarak bizim yoldaşlarımız aleyhinde nümayişler başlamıştı. Halka diyorlardı ki: "Rusya'dan gelmiş olan komünistler bolşeviklerdir. Onlar mağazaları kapamak için geldiler. Kimsenin almak ve satmak selâhiyeti olmayacaktır. Sonra taharriyata başlanacak, herkesin eşyası ve parası müsadere olunacaktır. Komünistler din-

sizdir. Allah’a inananları hapse atacaktırlar. Din, ticaret ve hususî mülkiyet bolşevikler tarafından menedilmiştir.”

Nümayişçiler arasında burjuvazi tarafından para ile elde edilmiş ve polis teşkilâtı tarafından komünistler aleyhine tevcih edilmiş cahil şahsiyetler çoktu. Bunlar bizim yoldaşlara hücum ederek taşlamışlar ve parça parça etmeye kalkışmışlardı. Yolda bizim yoldaşlara kimse ekmek ve atları için yem satmıyordu. Hükûmet ise bolşevikleri himaye rolünü takınmaya çalıştığını göstermek istiyordu. Komünistleri müdafaa için hükûmetin tedbir aldığı yalandır. Bizim mevsuk menbalardan aldığımız haberlere göre polisler ahaliyi dükkânları kapamaya teşvik ettikleri gibi, müdafaasız kalmış olan yoldaşlarımızı taşlamak için halkı tahrik etmişlerdir. Bu gibi hücumlara yoldaşlarımız dört yahut beş şehir ve kasabada maruz kalmışlardır. Fakat bu yoldaşlar en vahşî hücumu Trabzon’da uğramışlardır. Bunlar Trabzon’a gelir gelmez ahalinin bağırıp çağırmaları ve tahkirleri altında limana sevk edilmişlerdi. Burada onların üzerinde bulunan birkaç tabancayı aldılar ve sonra cebren bir motora koyarak denize açıldılar. Bu motorun arkasından ikinci bir motor da sahilten açıldı. Bu motorda silâhlı adamlar vardı. Bizim arkadaşları bağladılar ve süngüleyip denize attılar. Ertesi gün her iki motor sahildeydi. Ve bunların tayfası herkese Türk komünistlerinin denizin dibine gittiklerini anlatıyorlardı. Rusya Şûralar Cumhuriyeti mümessili yoldaşlarımızı istikbâl etmek istemiş, fakat vali buna mani olarak mümessilin evinden çıkmamasını emretmiş, aksi halde halk tarafından parçalanacağını bildirmişti. Rus mümessilinin bu vakayı Moskova ve Ankara’ya haber vermesi ve bizim yoldaşların celâtlar elinden alınmasına çalışması lâzımdı. Fakat yazık ki o sırada Trabzon’daki Rus mümessili cesur bir adam değildi. Trabzon’da bunu bilmeyen yoktur. Motorlar ve sahipleri malûmdur. Bu hâdisenin Belediye Reisi ile Millî Müdafaa Cemiyeti Riyaset Divanı tarafından yapıldığı söyleniyor. Bu-

rada (= Rusya'da) ise bu meseleye dair henüz bir karar alınamamıştır. Fakat artık susmak da imkân haricindedir. En iyi ve cesur arkadaşlarımızdan 16 yahut 17'sini kaybettik. Bizimle hemfikir olup o cellâtların tecziyelerini istemelisiniz. Trabzon'a gelecek her komünistin öldürülmesine karar verilmiştir. Anadolu burjuvası barbarca yaptığı cinayetlerden mesul olmadığını gördüğünden komünistleri şiddetle takip-te devam ediyor. Cellâtlar tarafından öldürülmüş olan bizim en değerli yoldaşlarımızı müdafaa etmeyi üzerinize alacağınızı ümit ederim. Komünist selâmları ve hürmetler.

Ahmet Cevat

Türk Komünist Fırkası Merkezî Komitesinin
Haricî Büro Âzâsı

Görülüyor ki Giritli Ahmet Cevat, millî ve dinî geleneklerine çok bağlı olan Trabzon halkının, din ve mukaddesat aleyhine tahrikât yapan 16 komünisti yok etmesini "Anadolu burjuvalarının barbarlığı" diye vasıflandırıyor. Bu hareketi Türk polisi ve Millî Müdafaa Cemiyeti (yani Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) yaptırmış diyerek Kurtuluş Savaşında önderlik eden ve Halk Partisi'nin başlangıcı olan teşkilâtı tahkir ediyor. 16 serseri gebertildi diye yabancı bir devleti Türkiye işlerine karışmaya kışkırtıyor. Bütün bunları yaptıktan sonra da, yılan gibi Türkiye'ye süzülerek, sizin partinize girebiliyor, geçen devrede mebusluğa kadar yükseliyor. Şimdi de Türk dilini yaratacak olan Dil Kurumu'nda bütün dillerin Türkçeden çıktığını ispata yeltenecek kadar milliyetçilik yapıyor. Biz buna razı değiliz sayın Başvekil! Akıl ve mantık da buna razı değildir. Müstakil Türkiye'yi yaratan ve bu gaza topraklarının altında sıra dağlar gibi yatan şehitlerimizin ruhları da buna razı değildir. Siz, demokrat Türkiye'nin cidden demokrat olduğuna inandığımız baş-

vekili herhalde milletin arzusunu yerine getireceksiniz. Buna inanıyoruz.

Sayın Başvekil!

Bu saydıklarım, komünist oldukları müsbet vakalar ve vesikalar ile bilinen kimselerdir. Yoksa bunların yanında daha birçoklarını saymak her zaman kaabildir. Boğaziçi Lisesi'nin son sınıfında iken, arkadaşlarına karşı komünizmin müdafaa ve propagandasını yapan, onların millî mukaddesat diye bildikleri şeyleri tahkir eden, "günün birinde hepiniz komünist zindanlarında çürüyeceksiniz!" diye bağırان ve hükûmete haber verilmekle tehdit edildiği zaman: "Ben karakola gidersem onbeş dakikada çıkarım ama siz giderseniz kolay kolay çıkmazsınız!" diye mukabil bir tehdit savuran Doğan Aksoy; nihayet Rusya'ya kaçarken yakalandığı, evrakı arasında Moskova damgalı mektup zarfları bulunduğu, dolabında Lenin vesâirenin fotoğrafları çıktığı ve millî mukaddesata karşı olan hareketleri arkadaşlarının şahitliği ile sabit olduğu halde maalesef mahkûm edilmedi. Dâvâsında şahit olarak benim de bulunduğum bu komünistin bilâkis lise imtihanlarını vermesine müsaade edildi. Şimdi felsefe talebesi olarak üniversitede bulunuyor. Esefle söylemek icap eder ki, bugün Kars valisi olan babasının nüfuz ve hatırı kullanılarak, mahkûm edilmesi gereken bu mikrop, serbest bırakıldı.

Sayın Başvekil! Bunları gören vatanperver Türk çocuklarının kafasından neler geçtiğini bir lâhza düşündünüz mü? Bu çocuklar bazan bana: "Testiyi kıranla suyu getiren bir olduktan sonra niçin çalışalım? Niçin yurdumuza bağlı olalım?" diye sordukları zaman, ben, makul bir cevap veremedim. Bu cevabı sizden rica ediyorum.

Evet! Komünistler gizli propagandalarla ordumuzun arasına kadar sokulmaya çalışıyorlar. Yine esefle söylü-

yorum ki, hükûmet, bir ordu mensubunu komünistliğe bulaşmış gördüğü zaman ciddileşiyor da, binlerce maarif mensubunu kıpkızıl komünist gördüğü zaman aldırış etmiyor. Maarif Şûrâsı'nda: "Aile bir zehirdir!" diyerek cemiyetimizin temelini yıkmak isteyen bir Sadrettin Celâl'i pedagoji profesörlüğünde tutmakla bütün alay kumandanlarını komünistten seçmek arasında ne fark var? Talim heyeti arasında komünistler kaynaşan Dil Fakültesi'nde solcu doçentlerin yapacağı zarar, iki yedeksubay talebesinin komünistliğinden bin kat korkunç değil midir? Daha birkaç gün önce, İstanbul Tıbbiyesinde kimya doçenti Halil, asker talebelere hitaben: "Askerlerden nefret ederim!" diye bağırды. Bu sözün altında bir solcu temayülün açığa vuruluşunu sezmiyor musunuz?

Bu solcuların artık eski fikirlerinden caymış oldukları da müdafaa makamında söylenebilir. Fakat "sözü namus saymak" hususundaki geleneğimizi "burjuva budalalığı" diye gören komünistlerin verdiği söze inanmak, vatan ve millet karşısında en büyük gaflet değil midir? Dün dönenlerin yarın yine dönmeyeceklerine hangi teminatla inanabiliriz? Onlar samimî olarak dönmüş olsalar bile vaktiyle işlemiş oldukları suçtan dolayı, hiç olmazsa bugün, millet işlerine karışmak hakkından mahrum edilmeli değil mi idiler? Tövbekâr olmuş bir fâhişe, artık namuslu sayıldığı halde, nasıl namuslu ailelerin harimine alınmazsa, eski düşüncelerinden dönmüş olan komünistlerin de devlet harimine alınmamaları gerekirdi. Yüzellilikler de affedildi. Fakat onlara hükûmet makinesinde en küçük bir vazife veriliyor mu? Yüzellilikler acaba komünistlere göre daha mı suçludurlar? Unutmamak lâzımdır ki, bu komünistler yurdumuzun içinde kalıp devlette yer işgal ettikçe, yarın sınırlarda yurdu korumaya koşacak olan Türk çocukları kendilerini ve cephe gerilerini emniyette saymayacaklardır. Acaba hangi düşünce

ve hangi taktik, vatan çocuklarının bu emniyetsizlik duygusunu gidermekten daha üstün tutulabilir? Fransa'da olup bitenler, hükûmette yer almış komünistlerin bir vatani nasıl sattıklarını parlak bir örnek halinde gösteriyor mu? Bu komünistleri, ilerde Türkiye için seve seve verecek Türkçü gençlerin tutabileceği yerlerden uzaklaştırmak, farzımuhal, bir mesele doğursa bile, bu mesele, Türk oğullarını ızdırıp içinde bırakmaktan doğacak millî zaaf kadar tehlikeli olabilir mi?

Sayın Başvekil!

Bütün milliyetçi Türkler sizinle beraberdir. Sizden, tarihimizin bu çetin anında, vatan düşmanı komünizmin ezilmesini, bir daha baş kaldıramayacak şekilde ezilmesini istiyorlar. Mevcut kanunlar kâfi değil ise, bu bozguncular ocağının kökünü kurutmak için yeni kanunlar yapınız. Kanun, millî vicdanın mâkesi olursa mânâsı vardır. Millî vicdan vatan düşmanlarının tepelenmesini istiyor. Yurtsever Türk çocuklarının gözü önünde kötü bir örnek olan "komünistlere mevki vermek" usulünü derhal kaldırınız. Yukarda verdiğim örnekler, yarınm neslini yetiştirecek olan maarif sahasının bu mikroplarla nasıl bulaşmış olduğunu gösteriyor.

Haydarpaşa Lisesi'ndeki son hâdise, bu bulaşıklığın görülüp bilinen son delilidir. Bu olaylar karşısında Maarif Vekâleti'ne de büyük bir vazife düşüyor. Bu vazife, klâsiklerin tercümesinden, sanki yabancı dil ve hattâ Türkçe öğretimi pek yolunda gidiyormuş da sıra kendisine gelmiş gibi, bazı liselere konulan lâtince ve yunanca derslerinden daha ileri ve üstün bir vazifedir. Bu vazife, Türk maarifini, öğretmen olsun, öğrenci olsun, bütün komünistlerden temizlemek vazifesidir. Maarif Vekâleti bir yandan, dersine bir tek gün gelmiyen öğretmenden dok-

tor raporu isteyecek kadar güvensizlik gösterirken, bir yandan, kanunlarımızla yasak edilen fikirleri Türkiye'ye sokmağa çalışmış olanlara karşı şaşılacak bir güvenle hareket ediyor. Bunu Maarif Vekâleti'nin kötü niyetine veya kasdî hareketine yoramayız. Çünkü o takdirde Maarif Vekâleti'nin de vatan ihanetinde ortaklığını kabul etmek icap eder. Bunu olsa olsa, gaflete verebiliriz. Her ne kadar bir vekilin gafleti mâzur görülmezse de kendisine yapılan ihtarlarla bunu tamir ederek iyi niyetini göstermesi her zaman kaabildir. Aksi takdirde vekillik sandalyasının, dilediğine dilediği mevkii vermek için kurulmuş bir lüks sandalyası olarak telâkkisi mânâsı çıkar ki bunu da demokrat ve halkçı Türkiye hükûmetine yakıştıramayız.

Maarif Vekâleti, şimdiye kadar, İnönü Ansiklopedisi ile ve birçok kitapların ithafıyla, devlet başkanına karşı olan bağlılığını göstermeye çalıştı. Bu bağlılığın samimî olduğunu isbat zamanı gelmiştir. Millî Şef'e karşı o hezeyanları yazmış olan vatan haini başta olmak üzere, bütün bu saydığım komünistleri hâlâ mühim vazifelerde tutmak bu bağlılıkla tezat teşkil eder. Bağlılığın isbatı için bunların vazifelerine derhal son verilmesi zarurîdir. Hatâ, şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak bunları vazifede tutmaktan doğan utancı silebilmek için, bizat Maarif Vekili'nin de o makamdan çekilmesi çok vatanperverane bir jest olurdu.

21 Mart 1944, Maltepe*

(*) Orhun, Sayı: 16, 1 Nisan 1944.

**İsmet İnönü'nün
19 Mayıs 1944 Nutku**

Aziz Türk gençleri!

Bugün gençlik bayramını kutluyoruz. Sevinçler içindeyiz. Sizin bayramınızı düşünmek, bizim için bahtiyarlık duygularının kaynağıdır. Büyüklerinizin, sizi neşeli ve sevinçli görmekten ne kadar derin zevk duyduklarını, bir gün sizin de daha genç arkadaşlarınızla görüşürken hatırlamanızı isterim. Sizler, bizim bütün ümitlerimizi taşıyorsunuz. Geleceğin yeni meselelerini siz halledeceksiniz. Kendinize güveninizin sağlam, temelli olmasını isteriz. Bugünkü hazırlanmanızın tam ve mükemmel olmasını özlüyoruz. Vatana hizmet aşkı, ülkünüzün başındadır. İleri insan, ileri millet ve yüksek insan cemiyeti, bütün çalışmalarınızda hedef olarak gözünüzün önünde durmalıdır. Kudretli, vatansever bir nesil olarak Türk milletini omuzlarınızda taşıyacaksınız.

Türk gençleri!

Cumhuriyet sizi bu ümitlerle yetiştiriyor. Sizin yetişmenizde vazifeli olan başlıca devlet müessesesi, cumhuriyet maarifidir. Cumhuriyet maarifi, Türkiye’de öğretim ve eğitim işlerini geniş, etraflı ve bütün konuları kavrayan bir bütün halinde takip ediyor. Maarifimiz, her bakımdan, şimdiye kadar geçirdiğimiz seviyelerin en yükseğine varmıştır. Daha arzu ettiğimiz pekçok şey olmakla beraber, öğretim ve eğitim işinde bugünkü maarifimiz en ileri vukuf ve ehliyet derecesinde olduğunu ispat etmiştir. Büyük Millet Meclisi ve cumhuriyet hükûmeti, geniş ölçüde dikkat ve fedakârlıklarla, sizin yetişmenizi kolaylaştırmaya çalışıyorlar. Bütün

yük Millet Meclisi'nin fedakârlıklarını, verimli, faydalı ve en feyizli bir şekilde tatbik eden cumhuriyet maarifi, iftiharımız ve istikbal için sarsılmaz bir güvenimizdir. Türk milleti huzurunda maarif heyetimize teşekkürlerimi söylemekten zevk duyuyorum.

Vatandaşlarım!

İlk öğretim, hiçbir devirde bugünkü ölçüsüyle ele alınmamıştır. Cumhuriyetin ilk gününden beri arkasından koştuğu ilk öğretim ülküsü, hakikî ve tam mânâsıyla başarılmak yolundadır. Bu seneden itibaren, binlerce sayılarla köy okullarının açılacağı bir devre giriyoruz. Hazırlıklar tamamdır. Makine kurulmuştur. Yakın uzak, büyük küçük, toplu dağınık bütün köylerin kız erkek bütün çocukları, çok değerli öğretmenlerinin karşısında dershaneleri dolduracaklardır. Nihayet on sene zarfında Türkiye'de ilk öğretim mesalesinin halledilmiş olacağını, açık ve kesin olarak görebiliyoruz.

Orta ve yüksek öğretimde durumumuz, bizim gençliğimize nisbetle kıyas edilemeyecek derecede ileridir. Bu durumun en ileri memleketlerle ayarlanması için her gün yeni bir hamle düşünüyoruz. Vasıtalarımızı daima arttırıyoruz. Öğretmenlerimizin sayısı ve değeri, yüksek vazifelerini yapabilmek için, geniş ve müsbet bir gelişmeden bir an geri kalmıyor. Cumhuriyet öyle müesseseler kurmuştur ki, dünyanın her yerinde iyi sayılabilir. Fakat asıl yeni kuracaklarımızdır ki bizim hayalimizi sevindirip süslemektedir.

Teknik öğretim, cumhuriyetin başlıca konularından biridir. Büyük Millet Meclisi ve cumhuriyet hükûmetleri, teknik öğretim dâvâsını, dikkatle göz önünde tuttuğu meselelerin ilersine almıştır. Gençlerin, hattâ geçkin vatandaşların, vatanın her köşesinde kendi işlerini en verimli bir şekilde yürütebilmeleri için her türlü öğrenme ihtiyaçlarına yetiş-

meye çalışıyoruz. Türk gencinin hayat mücadelesine iyi hazırlanması ve bu asrın istediği en karışık ve en ince teknik işleri başarı ile yapabilmesi için iyi yetişmesine bütün dikkatimizi harcıyoruz. Şimdiye kadar elde ettiğimiz neticelerden çok ümtliyiz. Uzun zamanlar sürecektir olan bu çalışmaların amelî ve çok faydalı neticelerini yakın zamanda almaya başlayacağız.

Millî eğitimde esaslı bir yeri olan güzel sanatlar işlerimiz, milletin büyük bir meselesi gibi cumhuriyet maarifinin dikkati karşısındadır.

Sevgili vatandaşlarım!

Bugün öğretim ve eğitim için devlet eline alınan çocuklar ve gençler, milyonu çok geçiyor. Yakın zamanda ise iki milyonu geçecektir. Bu sayılarda, vatanın büyük kudretini görüyoruz. Bu görüşümüz, cumhuriyet anlayışıdır. Her vatandaşın kâfi derecede öğretimle iyi yetişmiş olmasında, esaslı yükselme ve kalkınma tedbiri tasavvur ediyoruz. Bu söylediklerim, bütün dereceleriyle öğretmenlerimize düşen vazifelerin genişliğini ve ağırlığını göz önünde canlandırırsa yeri vardır. Bugün öğretmenlerimiz on binlercedir. Bunlar bir nesil geçmeden yüz binleri bulacaklardır. Türk milletinin yeni ve yüksek cemiyetini kurmak için beslediğimiz bütün ümitler öğretmenlerimizin değerine, karakterine ve gücüne dayanıyor. Eğer Türk öğretmenin esaslı vasıfları büyük ülküyü başaracak yaratılıştaki olduğuna inanılmazsa, bu kadar büyük bir dâvânın arkasına düşülecek cesaret bulunamaz. Biz öğretmenlerin büyük ülkeye ehil yaratılıştaki olduğuna inanıyoruz. Onun için onların her türlü müsbet neticeler alacaklarına ve her türlü hastalıklarla uğraşıp üst geleceklere güveniyoruz.

Vatandaşlarım!

Gençliği yetiştirmenin ve millî terbiyenin en tehlikeli hastalığı, öğretmenin vazifesini politika vasıtası yapmasıdır.

Bir cemiyet içinde hiçbir emniyetin kötüye kullanılması, bir öğretmenin kendisine emanet edilen vatan evlâtlarına kendi hususî politikasını telkin etmeye çalışması kadar vicdansız ve zararlı olamaz. Öğrenmek için ailesinin bütün teşvikleriyle hazırlanan genç dimağ ve temiz yürek, vicdansız bir politikacının sözlerinden ve derslerinden en derin zehirleri alabilir. Devlet, vatan için en zararlı olan bu cinayetlere yer vermemek için sert tedbirleri esirgemeyecektir. Fakat milletin halini ve istikbalini tehdit eden bu cinayetlere karşı asıl teminatı, öğretmen heyetinin vazife haysiyeti ve ortak vicdanı verebilir. Hiçbir devlet makamı, bir öğretmen kadrosu içinde bulunup kötü yola sapmış olan vicdansız fesatçıyı, diğer öğretmenlerden daha kolay ve daha çabuk keşfedemez. Fesatçı, yanlış telâkkilere ve zararlı hareketlere sevk etmek için ufaktan başlayarak, her türlü vatansever ve mâsum çehreye bürünerek, okşayarak, mükâfat ve mücâzâtı, numarayı ve sınıf geçip ilerlemeyi, ders içinde ve ders dışında münasebetlerini kullanarak gençleri istediği istikamete yürütmeye yeltenecektir. Bunlar öyle zararlı ve kötü hareketlerdir ki, bunlara karşı bir milletin dayanması için, ailenin, öğretim çağında bulunan gençlerin, nihayet büyük öğretmen heyetlerinin dikkatleri lâzımdır.

Kanun tedbirleri en sonra gelir. Bu tedbirlere sıra geldiği zaman, az çok geç kalınmıştır; ve elbette ilâçlar ister istemez acı, sert olacaktır.

Aziz vatandaşlarım!

Cumhuriyet, memleketin içerdeki yaşayışında ve dışarı ile münasebetlerinde açık ve dürüst hatlarla ülküsünü tâyin etmiştir. Vatandaşlarımızın ve yeni yetişen nesillerimizin yüreklerini aşk ile dolduracak pirensliler, temel olarak alınmıştır. Devletimizin hüviyetini teşkil eden esas vasıflar uzun felâket asırlarının tecrübe mahsulü ve gelecek asırların en

feyizli gelişme piresibi olarak bulunmuştur. Milliyetçi Türkiye, Anayasa'nın tarif ettiği Türk vatandaşına, vatansever bir Türk milliyetçisi olmanın bütün imkânlarını vermiştir. Devletimiz, millî bir devlettir. Bütün milletlerle iyi ve samimî münasebetler beslemek isteyen, millî menfaatler ve millî ülküler üzerinde kurulmuş bir müessesedir. Kendi içinde yapıcı, iyi niyet sahibi bütün vatandaşları birleştirici, uzlaştırıcı bir zihniyettir. Azlık diye tanınmış olan vatandaşlar, her Türk vatandaşı gibi, kanunun bütün himayesine ve bütün vatandaş haklarına sahiptirler. Bundan başka Türk kültürü içinde yetişerek Türk milliyetçisi olmak isteyen her vatandaş için imkân kapıları açıktır.

Cumhuriyetin lâîk olması bir tesadüf eseri değil, kolayca takılıvermiş bir sıfat da değildir. Devletimizin halde ve istikbalde en ileri bir kültür ve medeniyete ermesi için esaslı çarelerden biri olarak kabul olunmuştur. Bütün vatandaşlara vicdan hürriyetini temel hak olarak tanıyan devletimizin lâîk olması, kaybettiğimiz asırların az zamanda telâfisi için esas şartlardır.

Halkçılık, Türk milletinin karakterine uyan en iyi bir vasıftır. Şehirde ve köyde bütün vatandaşların, bütün haklarında eşitlik huzuru içinde bulunmaları, hiçbir Türkün aksini düşünemeyeceği tabîî bir şeydir. Türk halkı, bir araya geldikleri zaman kendi işlerini düşünerek, tedbirler bulacak ve onları tatbik edecek iktidardadır. Millî kurtuluş bu sayede oldu. Büyük Millet Meclisi, halk idaresinin canlı misali olarak böyle kuruldu.

Bizim devletçiliğimiz, cumhuriyetin feyizli bir piresibidir. Yıpranmış ve fakir bir memleket, az bir zamanda ancak piresiplerinin tabîîliği, sağlamlığı ve verimliliği sayesinde hürmet edilir bir mevkie yükselmiştir.

Cumhuriyet inkılâpçı olmasaydı ve inkılâpçı kalmasaydı, Türk milleti kapalı kalmış birçok vasıflarını bu kadar az bir zamanda kıymetlendiremezdi.

Gençler ve öğretmenler!

Sade ve kısa bir şekilde anlattığım pirensliler, hayatla-
rınızı ve yüreklerinizi dolduracak pek kıymetli ülkülerdir.
Fikirlerimizi anlatırken yalnız müsbet konuşmamız ve resmî
ağızla münakaşaya girmekten sakınmamız, kötü niyetli
olanların bizim ülkülerimize saldırmalarına cesaret verirse
buna çok teessüf ederiz. Yarım asırdan beri birbiriyle zararlı
bir surette uğraşmış olan politika akımlarından uzak ve te-
miz zihniyette kalmak istiyoruz. Bu gayretimiz zararlı bir
susma derecesine varmamalıdır ve varmayacaktır. Çünkü
nekadar kuvvetli olursa olsun, cumhuriyet pirenslilerimiz
aleyhine sistematik, sebatlı bir politika mekanizması kuru-
lur ve bu düzen hiç karşılık görmeden işlerse az veya çok
zaman sonra en kuvvetli temelleri yerinden oynatabilir. Ta-
biat kanunları dışında hayallere kapılamayız. Son zaman-
ların olayları, bize, karşı koyma ve insafsız saldırmalara
karşı uğraşma vazifelerini hatırlatmıştır.

Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık piren-
sibinin düşmanıyız. Memleketimizde politika gazezleri için
uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları hatırları-
mızda canlıdır. 1912 senelerinde Rumeli'de tutunmak için
tırnaklarıyla kayalara yapışarak son gayretlerini sarf eden
Türk erlerine, Arnavut Piriştineli Hasan ve Derviş Hima ile
beraber arkadan hücum tertipleyenlerin Türk ırkçı politika-
cısı olduğu, Büyük Millet Meclisi'nde ispat olunmuştur. "Po-
litika icabı" diye tefsir etmekte en ufak bir güçlük çekme-
yen bu adamlar, sözlerine inanıp daha büyük bir felâkete
uğradığımız zaman gene "politika icabıdır" diyerek yeni bir
fesat pirenslisi yaratmaktan geri kalmayacaklardır.

Köy enstitülerinde, her çeşit okullarımızda, müesseseler-
rimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini, Türk ço-
cuklarına, eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyo-
ruz. Onları büyük cumhuriyet potasında kaynatıp meydana

Türk vatanseveri çıkarmaya uğraşıyoruz. Vatandaşlarımız emin olabilirler ki muvaffakiyetlerimiz esastır, gelecek zamanda daha da göz alıcı olacaktır.

Türk milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ül-külü ve vatan fikirli olarak birbirlerine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu, elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle tamamiyle anlıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da ırkçıların milleti binbir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?

Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. Bu bakımdan cumhuriyeti iyi anlamak lâzımdır. Millî kurtuluş sona erdiği gün yalnız Sovyetlerle dostluk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hâtıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı. Herkesin kafasında, biraz derman bulursak sergüzeştçi, saldırgan bir siyasete kendimizi kaptıracağımız fikri yaşıyordu. Cumhuriyet, kuvvetli bir medeniyet yaşayışının şartlarından bir esaslısını, milletler ailesi içinde bir emniyet havasının mevcut olmasında görmüştür. İmparatorluktan son zamanlarda ayrılmış olan komşuları ile de iyi ve samimî komşuluk şartlarının temin edilmiş olmasını, milletin saadeti için lüzumlu saymıştır. Görülüyor ki millî politikamız memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden tamamen uzaktır. Asıl mühim olan da bunun bir zaruret politikası değil, bir anlayış ve bir inanış politikası olmasıdır. Ancak bu inanışa vardıktan sonradır ki, etrafımızda bulunan milletleri daha yakından tanımak im-kânlarını bulduk. Nereden zarar gelir ve nereden zarar gelmez, bunu ayırt etmek için zihinlerimizde ayarlı ölçüler hâsıl oldu. İçerde milletin hayrı ve saadeti için çalışma im-kânları ve dışarıya karşı milletin emniyet ve müdafaası için

lâzım olan tedbirler, salim ölçülerle gözümüzün önünde belirdi. Ve nihayet asırlar ve asırlar süren köklü düşmanlıklar yerine, 20 sene gibi kısa bir müddette hürmet ve itimat duygularının uyanmasına imkân verildi.

Turancılar, Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır. Bukadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlere Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız. Fesatçılar, genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemiyeceğimizi sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır.

Şimdi vatandaşlarımdan iki suale zihinlerinde cevap bulmalarını isteyeceğim: İrkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere başvurmuşlardır. Niçin? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü? Hele, doğudan batıdan ülkeler gizli Turan cemiyetleriyle zaptolunur mu? Bunlar o şeylerdir ki ancak devletin kanunları ve esas teşkilâtı ayak altına alındıktan sonra başlanabilir. Şu halde yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya cumhuriyetin, Büyük Millet Meclisi'nin mevcudiyeti aleyhinde teşebbüsler karşısındayız. Tertipçiler, 10 yaşında çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar.

Vatandaşlarıma ikinci suali soruyorum: Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdırlar? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiçbir hizmetleri olamayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midir-

ler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kastı ve yabancının yakın ilişiği hiçbir zaman meydana çıkmasa dahi, hareketlerin, Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancılardan faydalanmış olması, söz götürmez bir hakikattir.

Vatandaşlarım!

Emin olabilirsiniz ki vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz.

Sevgili evlâtlarımız!

Bu güzel bayram gününde bana yurdumuzun köşelerinden bayrak ve sınır boylarından toprak getirdiniz. Değerli armağanlarınıza yürekten teşekkür ederim. Sınır toprağı ve Türk bayrağı gibi aziz olasınız. Vatan sizden yurdun müdafasını, yurdun mamurluğunu istiyor. Cemiyetimiz ve aileleriniz, faydalı olmanızı bekliyor. Neşe ile istikbale güvenerek yetismeye çalışınız. Sizin elinizde Türkiye yüksek ve çok mâmur olsun. Bu bayram gününüzde Atatürk'ün kutsal adını, vicdanlarımızın engin sevgi, saygıları ile yâd edelim. Atatürk, geleceğin en kıymetli teminatını sizlerde gördü ve gösterdi. Bugün de ailelerinizin, hepimizin en iyi dileklerimiz ve en ince dikkatlerimiz sizin üzerinizdedir*.

(*) İrkçılık - Turancılık, Ankara 1944, Maarif Matbaası, Sf. 3-9, Türk İnkılâp Enstitüsü Yayınları: 4.

Nutuk Hakkında

İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 te, Ankara'nın 19 Mayıs sahasında yaptığı konuşmanın metninin, kim tarafından hazırlanmış olduğunu bilmiyorum. Büyük makam sahiplerinin bu gibi konuşmalarının, emirlerindeki kimse-ler tarafından hazırlanması usuldendir. Ancak, Türkçülü-ğün kökünü kazımak gibi mühim ve cüretli bir hareketin ilk adımı olacak böyle bir meydan konuşmasının metni, elbette ki, öyle sıradan bir kimseye ısmarlanmış olamaz. Böylesine mühim ve ince bir vazifenin, kendisine çok inanılan ve aynı zamanda kuvvetli bir kalem sahibi bulu-nan birisine verilmesi tabiidir.

O sıralarda İsmet İnönü'nün en yakınları arasında bulunan ve Türkçülüğe karşı açılmış 1944 haçlı seferinde büyük roller oynayan Hasan Âli Yücel ile Falih Rıfkı Atay, bu vasıftaki kişilerden ilk akla gelebilecek olan-lardır.

Metnin büyük bir kısmının maarife ait meselelerle il-gili bulunması, meçhûl kalem sahibinin Hasan Âli Yücel olmasını düşündürebilir. Hiç değilse, o konu ile ilgili bö-lümlerin Hasan Âli tarafından kaleme alınmış olması çok mümkündür.

Metinde yer almış bazı aşırı iddialar, Falih Rıfkı'nın o sıralarda yazdığı yazılardaki birtakım azgm saldırıları hatırlatmaktadır*. Bu benzeyişler de Falih Rıfkı Atay'ı

(*) Bunun en güzel örneklerinden birisi İsmet İnönü'nün: "Turan-cılar, Türk milletini bütün komşuları ile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır." cümlesiyle, Falih Rıfkı'nın, 9 Mayıs 1944 tarihli Ulus gaze-

düşündürebilir. Ancak, İsmet İnönü'nün bu meşhur nutkunun birçok yerleri, ifade bakımından bozuk veya yetersizdir. Cümlelerde kelime tekrarları vardır. Falih Rıfkı'nın böyle acemilikler yapması pek mümkün değildir.

Metnin İsmet İnönü tarafından kaleme alınmış olması da bir ihtimaldir. Kendi zamanına ait işlerden ve meselelerden bahsederken çok kullandığı meşhur "feyizli" kelimesinin bu metinde dört kere geçmekte bulunması bu ihtimali kuvvetlendiren bir dayanak olabilir.

Ve nihayet, metnin, ortaklaşa hazırlanmış olması da yine bir ihtimaldir. Fakat ister şunun, ister bunun, isterse bir küçük topluluğun hazırladığı bir yazı olsun; metnin elimizdeki şekli almasında son sözü İsmet İnönü'nün söylemiş bulunduğu şüphesizdir.

Yahut böyle de olmasa ve metne, tek kelime dahi eklemiş bulunmasa da, 19 Mayıs bayramında on binlerce gencin ve Ankaralının önünde okunan bu yazının bir numaralı ve daha açıkçası tek sorumlusu yine İsmet İnönü'dür. Bundan dolayı da, Türkçülüğe karşı girişilmiş XX. Yüzyıl haclı seferinin bu "hareket emri belgesi" için hem Türk milletinin, hem de tarihin önünde sorguya çekilecek veya hesap verecek kimse kendisidir.

19 Mayıs 1944 nutkunun ağırlık merkezi, Türk toplumunun ülküsü Türkçülüğün, uydurma bir ırkçılık - Turancılık elbisesine büründürülüp o suretle tırpanlanmak istenmesidir. Fakat nutukta daha birçok hususlara temas edilmiş ve bunların çoğu gerçeğin tam aksine değerlendirilmeye ve mânâlandırılmaya çalışılmıştır.

tesinde çıkan "İrkçilik ve Turancılık" başlıklı yazısındaki şu satırlardır: "Bu Türkiye'yi içinden dağıtıp tahrip etmek için gökten bir belâ ismarlansa, ırkçılıktan beteri inmez. Bu Türkiye'yi, dışında, can düşmanları ile çevirmek için ikinci bir belâ ismarlansa, İslâm ittihatçılığı ham hayâlinin yerine Turancılık ütopyasını geçirmekten âlâsı bulunmaz."

Gerçeklerin bu derece tersine çevrilmeye cesaret edilmesinde en mühim sebep, şüphesiz, o yılların kimseye ağız açma hakkı vermeyen “millî şeflik” rejiminin malûm baskısıdır.

1944 haçlı seferinden çeyrek yüzyıl sonra, Türk tarihindeki en korkunç hareketlerden birisi olan Türkçülüğe karşı yürüyüşün bu “hareket emri”ni, hislerden tamamen sıyrılıp ele almak ve orada ileri sürülen iddiaları gerçeklerle karşılaştırmak, bu suretle neticeyi vicdanın ve tarihin hükmüne sunmak, bizim mıkyaşlarımıza göre, en tabiî bir Türklük vazifesidir. Burada, işte bu vazife yapılmaktadır.

Turancılık Meselesi

19 Mayıs 1944 konuşmasındaki suçlama gayretlerine göre, İsmet İnönü'nün, tarih önünde hesap vermeye mecbur bulunduğu meselelerden birisi Turancılıktır.

Turancılık nedir?

Turancılık, kısaca, dünya Türklüğünün bir bütün olduğu gerçeğine inanmak ve Türk milletinin, ata mirası öz yurdunda, maddî ve mânevî alanlarda en yüksek seviyeye erişmiş bir cemiyet ve tek devlet halinde yaşamasını istemektir. İsmet İnönü, meşhur nutkunda, işte Türklüğün bu inancına, bu ülküsüne saldırmıştır.

İnönü'nün konuşmasında yer alan, bu konu ile ilgili sözler veya iddialar şunlardır:

“Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı göstergisidir”.

.

“Turancılar, Türk milletini komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır”.

.

“Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler hangi millete faydalı, kimin maksadına yararlıdır? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiçbir hizmetleri olmayacağı muhakkaktır”.

Bu iddiaların, Turancılık ülküsü ve gerçeği ile hiçbir ilgisi yoktur. Yani iddialar tamamen boş lâflardan ibarettir. Bu şatafatlı sözlerle ve Türkçülük ile birlikte mezara gömülmek istenen gerçek ise şudur:

a) Turancılığın Tarihi Meselesi:

Türk milletinin, tek devletin sınırları içinde, her alanda en yüksek seviyeye erişmiş bir cemiyet halinde yaşaması demek olan Turancılık, çok eski çağlardan beri, soyumuzun ruhunda ve şuuraltında yaşayan bir inançtır. Atalarımız, bu inancı birleşip büyümek veya büyüyüp birleşmek şeklinde anlamışlar ve erişilmesi gerekli bir “kızılma” diye bilmişlerdir. Soyumuzun içinden çıkan büyük başbuğlardan birkaçı da, milletimizin ruhundaki bu “kızılma”yı bütün Türkleri bir bayrak altında toplamak suretiyle gerçekleştirmişlerdir. Bugünkü tarihî bilgimize göre, bu ülküyü gerçekleştiren ilk başbuğ, milâttan önce 209’da Hun Türklerinin başma geçen büyük Mete’dir. Daha sonraki yüzyıllarda, dünya Türklüğünün birkaç kere daha birleşmiş olduğu da, artık, tarihimiz hakkında umumî bir bilgiye sahip olanların dahi bildikleri bir şeydir. Yani Turancılık ülküsü, Türk dünyasında “ülkü — fikir” olarak işlenmeye başlanmadan çok önce, tarihî bir gerçektir. Tarihî gerçekler de, o gerçekleri bilmeyenler veya bildikleri halde inkâr edenler bulunduğu takdirde, elbette, gerçekliklerinden birşey kaybetmezler.

İşte, Türk soyunun ruhunda ve şuuraltında, bütün tarih boyunca yaşayan bu “kızılma”, ancak Tanzimat’tan sonradır ki, şuurlu Türk aydınları tarafından ele alınmış ve devamlı olarak işlenmeye başlanmıştır. Turancılık ülküsünün, aydınların kafalarından büyük kütleye, şuurlu şekliyle ve yeniden mal olmaya başlaması ise 1908 Meşrutiyetinden sonradır. İkinci Dünya Savaşı’ndan bu

yana ise, Turancılık, artık orta öğrenim çağındaki seviyeli Türk çocuklarının dahi gönüllerini ilâhî bir ateş gibi alevlemekte, alevlemeye devam etmektedir.

İsmet İnönü, 19 Mayıs 1944 konuşmasında: *“Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir.”* demekle, bütün bu tarihî gerçekleri bir kalemde inkâra kalkışmış ve Türk birliği ülküsünü sanki o yıllarda ortaya çıkmış bir fikir hareketi gibi göstermek istemiştir.

Başta Ziya Gökalp, Ömer Seyfeddin, Mehmet Emin Yurdakul, Müftüoğlu Ahmed Hikmet gibi büyük kalemlerin yer aldığı 1908 sonrası Türkçülerinin, Turancılık dâvâsını bir yandan ilmî, bir yandan da edebî şekilde nasıl işledikleri, bugün artık uyanık liseli Türk gençlerinin dahi bildikleri bir şeydir. 1944 de 60 yaşını aşmış olan İsmet İnönü’nün, acaba, bu gerçeklerden hiç mi haberi yoktu?

Ziya Gökalp’m, Türkçülüğün Esasları adlı kitabında, Türk ülküsünü yakın ve uzak mefkûreler diye ikiye ayırdığı ve Turancılığı Türk’ün uzak mefkûresi olarak gösterdiği malûmdur. Aşağıdaki satırlar, 1908 sonrası Türkçülüğünün dimağı sayılan Gökalp’in, bu konudaki fikrini ve inançını açık şekilde belirtmektedir:

“Türkçülüğün uzak mefkûresi ise Turan’dır.”

.

“Türkçülüğün uzak mefkûresi, Turan namı altında Oğuzları, Tatarları, Kırgızları, Özbekleri, Yakutları lisanda, edebiyatta, harsta birleştirmektir. Bu mefkûrenin bir şe’niyet haline geçmesi mümkün mü, yoksa değil mi? Yakın mefkûreler için bu cihet aranır da, uzak mefkûreler için aranmaz.”

.

“Yüz milyon Türk’ün bir millet halinde birleşmesi, Türkçüler için en kuvvetli bir vecd kaynağıdır. Turan mefkûresi olmasaydı, Türkçülük, bu kadar süratle intişar

etmeyecekti. Mamafih, kimbilir? Belki istikbalde Turan mefkûresinin husulü de mümkün olacaktır. Mefkûre, istikbalin hâlikidir. Dün Türkler için hayalî bir mefkûre halinde bulunan “millî devlet”, bugün Türkiye’de bir şe’niyet halini almıştır.

Ohalde, Türkçülüğü, mefkûresinin büyüklüğü noktasından üç dereceye ayırabiliriz:

- 1 — Türkiyecilik
- 2 — Oğuzculuk veya Türkmencilik
- 3 — Turancılık.

Bugün şe’niyet sahasında yalnız Türkiyecilik vardır. Fakat ruhların büyük bir iştihakla aradığı “Kızılma” şe’niyet sahasında değil, hayal sahasındadır. Türk köylüsü “Kızılma”yı tahayyül ederken, gözünün önüne eski Türk ilhanlıkları gelir. Filhakika, Turan mefkûresi mazide bir hayal değil, bir şe’niyetti. Milâttan 210 sene evvel, Hun hükümdarı Mete, Kunlar (Hunlar) namı altında bütün Türkleri birleştirdiği zaman “Turan” mefkûresi bir şe’niyet haline girmişti. Hunlardan sonra Avarlar, Avarlardan sonra Gök Türkler, Gök Türklerden sonra Oğuzlar, bunlardan sonra Kırgız Kazaklar, daha sonra Kür Han, Çengiz Han ve sonuncu olmak üzere Timurlenk Turan mefkûresini şe’niyet haline getirmediler mi?”

.

“Turan, bütün Türklerin mazide ve belki de istikbalde bir şe’niyet olan büyük vatanıdır.”¹.

Ziya Gökalp, Turan ülküsünü, manzum eserlerinde de, ölmez mısralar ve beyitler halinde dile getirmiştir. Yayımlandıkları tarihlerden zamanımıza kadar, birbirinin devamı olan nesillerden on binlerce, ve belki de yüz binlerce Türk’ün ezberledikleri bu mısralardan işte birkaçı:

(1) Ziya Gökalp: Türkçülüğün Esasları, Ankara 1339, 22-26. Sf.

**Vatan, ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan,
Vatan, büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan!²**

• • • • •
**Son arzumuz budur fânî dünyada:
Türk'üz, varacağız Kızılma'ya³.**

• • • • •
**Demez taş, kaya
Yürürüz yaya..
Türk'üz, gideriz
Kızılma'ya⁴..**

• • • • •
Türk milleti bir ordu, katılmayan kaçaktır⁵

• • • • •
**Düşmanın ülkesi vîran olacak
Türkiye büyüüp Turan olacak⁶.**

Kendisine, haklı olarak "Millî Şair" ünvanı verilen Mehmet Emin Yurdakul, 1908 sonrasının o büyük millî şuur devrinde, Türk birliği ülküsünü, yani Turancılığı, Türk milletine ruh veren şiirlerinde bol bol tekrarlamıştır.

İşte "Ey Türk Uyan" başlıklı şiirinden parçalar:

**Ey milletim! Yüz milyon yine senin neslindir;
Sarp Kafkas'la Erciyes
Hiçbir vakit Türkleri kardaşıktan ayırmaz,
Bu mübarek dağlar da senin birer elindir.**

• • • • •
**Bu saf kanı taşıyan
Her bir insan, aşiret;
Türk diliyle konuşan
Her bir şehir, memleket**

(2) Ziya Gökalp: Kızılma, İstanbul 1330, Hayriye Matbaası, 7. Sf.

(3) Aynı eser, 21. Sf.

(4) Aynı eser, 101. Sf.

(5) Aynı eser, 110. Sf.

(6) Aynı eser, 141. Sf.

**Senin birer evlâdın, senin birer oymağın,
Senin birer öz yurdun, senin birer bucağın⁷.**

**İşte “Aç Bağrını Biz Geldik”ten parçalar:
Türk Birliği.. Bu benim bir mübarek îmânım!**

**Bu mukaddes aşkı ben
Bize ayrı yurt veren, ayrı dille söyleten
Allah'ımın birliği gibi yüce tutanım⁸.**

**İşte “Ey İğnem Dik” manzumesinin Türk kızlarının
ağzından söylenmiş mısraları:**

**Ey sevgili Turanım!
Gözlerimden kaybolma, güneşlerin parlasın;
Özlüyor ki vîcdânım
Ayağımın altında kevserlerin çağlasın!
Bu uğurda günlerim, gecelerim senindir,
Parmaklarım, göz nûrum, alm terim senindir!**

**Her kız büyük Turan'a ya sırmalı bir sancak
Ve yâhut ki kendine kanlı kefen yapacak!**

**Ey iğnem dik! Biçtiğim ay yıldızlı al bayrak
Bütün Turan eline gölgesini yayacak!⁹**

Dünya Türklüğünün bütünlüğü gerçeği, Ömer Seyfeddin tarafından da çeşitli şekillerde dile getirilip ortaya konmuştur. Tanzimat siyasîlerinin, imparatorluğumuzun sınırları içindeki bütün milletlerden (hepsine milliyetlerini unutturmak suretiyle) bir “Osmanlı milleti!!!” meydana getirme yolundaki gülünç fikir ve hareketini yermek için yazdığı “Ashâb-ı Kehfimiz” adlı büyük hikâyeye-

(7) Mehmet Emin (Yurdakul): Turan'a Doğru, (İstanbul) 1334, 16.-17. Sf.

(8) Aynı eser, 71. Sf.

(9) Mehmet Emin (Yurdakul): Turan'a Doğru, (İstanbul) 1334, 90., 92. Sf.

sinin başındaki kısa sunuş yazısında yer alan şu sözler, bunun örneklerinden biridir:

“... Türkçe konuşan bizler de beş bin senelik bir tarihin, hattâ pek eski bir esâtîrin sahibi olan bir millettik. Osmanlı devletinin memleketinde, Kafkasya’da, Azerbaycan’da, Türkistan’da, Buhara’da, Kaşgar’da, hâsılı nerede yaşarsak yaşayalım, yine hâlis muhlis Türktük.”¹⁰

“Güzel Türkçe” başlıklı makalesinden alınmış şu satırlar da, aynı gerçeğin bir başka yönden ifadesidir:

“Türk milletinin bir kısmı Osmanlı devletinin ülkesindeki Türk yurdunda, yani Halep ve Kerkük millî hududu ile Arap yurdundan ayrılan Anadolu’da oturur. Konuştukları lisan, Türk elinin bütün milletinin lisani olan Türkçedir.

... Arapça, Osmanlı devletinin haricindeki esir ve perişan Araplar’ın da lisani olduğu gibi; Türkçe de Osmanlı devletinin haricindeki Türklerin, bütün Türk milletinin de lisani dır.”¹¹

O yılların, başta “Türk Yurdu” olmak üzere birçok dergilerinde, birçok eserlerinde, işte hep bu ruh, bu Türk birliği ülküsü, bu Turancılık mefkûresi yer almıştır. Ve Turancılık, önünde durulmaz öyle bir fikir ve îman seli haline gelmiştir ki, aslı tam Türk olmayan Halide Edib bile bu konuyu işleyen meşhur “Yeni Turan” romanını yazmış ve kitabının başma da: “Ey yeni Turan, sevgili ülke, söyle, sana yol nerede?” sözlerini koymuştur¹².

Yüzlerce ve yüzlercesi arasından seçilmiş bu örnekler, Turancılık ülküsünün, Türkiye Türkünün hayatında —hem de ateşli bir îman halinde— ne zamanlardan beri

(10) Ömer Seyfeddin, Ashâb-ı Kehfimiz, İstanbul 1918, 6. Sf.

(11) Ali Cânîp Yöntem: Ömer Seyfeddin, Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1935, 210.-211. Sf.

(12) Halide Edib (Adıvar), Yeni Turan, 2. bs., İstanbul 1924, 5. Sf.

var olduğunu göstermektedir. Buna göre, İsmet İnönü'nün, bu büyük ülküyü "*son zamanların.. gösterisi!*" sözleriyle, sanki İkinci Dünya Savaşı yıllarında ortaya çıkan bir fikirmiş gibi göstermeye kalkışmasına ne demeli veya bu hükmü ne şekilde değerlendirmeli?

Bu sözler, bu hüküm, eğer bilgisizliğin bir neticesi ise, o mevkideki bir insan için, şüphesiz, büyük bir ayıptır. Bilgisizlikten değil de, 1944 Türkçülerini kötü kişiler olarak göstermek düşüncesi ile kasden söylenmiş ise, bu takdirde, çok daha ayıptır. Bu da değil de, Türkçülük ülküsünün iki büyük unsurundan birisi olan Turancılığı çürütmek, çamurlamak gibi bir niyetin sonucu ise... O zaman, verilecek hükmü en iyi şekilde dile getirecek kelimeyi kendisi veya kendisini beğenenler tâyin etsin!

b) Cumhuriyet Devrinde Turancılık:

1908 sonrası Türkçülerinin, önceki nesillerden devralarak daha şuurlu, daha tesirli ve daha kesin mânâlı hale getirdikleri Turancılık fikrinin, Türkiye'nin kaderini değiştiren Millî Mücadele'den sonra silinip gitmesi, elbette, mümkün değildi. Netekim, Türk Birliği dâvâsı, Türk soyunun en mühim meselelerinden birisi olarak, bu yeni devirde de yaşamaya ve yaşatılmaya devam etmiştir.

Turancılığın, yeni devrenin ilk zamanlarına ait iki mühim belgesi, iki büyük ve değerli tarih kitabıdır.

Bu kitaplardan birisi, Şemsettin Günaltay'ın 5 ciltlik "Mufasssal Türk Tarihi" adlı eseridir. O sıralarda İstanbul Darülfünunu (= üniversitesi) müderrisi (= profesörü) bulunan Şemsettin Günaltay, eserinin birinci cildinin başlarında, bizdeki sülâlelerin, kendilerini öteki Türk zümrelerinden ayrı görmüş ve bu suretle Türk birliğini baltalamış olmaları tarihî gafletinden bahsederken, şöyle demektedir:

“Aynı bir kavmin muhtelif boyları arasında derin bir boşluk açan bu hal, milliyet fikrinin inkişafına kuvvetli bir hâil olmuştur. Bugün bile şimal ve Azerbaycan Türkleri arasında, kendilerini Osmanlı ve Kaşgar Türklerinden ayrı addedenler görülmektedir. Nasıl ki bizde de Orta Asya veya Volga boylarındaki kardaşlarından haberdar olmayanlar çoktur.”¹³

Dünya Türklüğünün bütünlüğü gerçeği ise, eserde, şöyle dile getiriliyor:

“Görülüyor ki, millî tarihini yazmak istediğimiz Türkler, elyevm dini, dili ve binaenaleyh pekaz farklarla harsı ve seciyesi müttehit elli milyona yakın muazzam bir kütle teşkil etmektedir.”¹⁴

Şemsettin Günaltay’ın bu 5 ciltlik eseri, kendisi veya herhangi bir kitabevi tarafından basılmış hususî bir kitap değildir. Eser, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Maarif Vekâleti Neşriyatından. Adet: 5” başlık ve seri numarası ve ayrıca: “Telif ve Tercüme Heyeti’nce tetkik ve kabul edilmiştir” kaydı ile resmî bir devlet kitabıdır.

İkinci kitap, Dr. Rıza Nur’un 12 ciltlik Türk Tarihi’dir. 1924 - 1926 yılları arasında basılmış olan bu eser de resmî bir devlet kitabıdır. Bütün ciltlerinin başında “Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Neşriyatından. Adet: 54” kaydı vardır. Bu tarih kitabı da “Telif ve Tercüme Encümeni” tarafından kabul edilerek basılmıştır.

Bu büyük eser “Turan yani Türk Yurdu (Türklerin Vatanı)” başlıklı bir bölüm ile başlamaktadır. Aşağıdaki satırlar bu bölümdendir:

“Türk yurdu gayet geniştir. Bukadar geniş bir yurda dünyanın hiçbir milleti malik değildir. Yurdumuz As-

(13) Şemsettin (Günaltay), Mufasssal Türk Tarihi, İstanbul 1339, Matbaa-i Âmire, I. c., 4.-5. Sf.

(14) Aynı eser, I. c., 15.-16. Sf.

ya'nın bütün şimal yarısını ve Avrupa'nın bir kısmını işgal eder.”¹⁵

“... İşte bu pek geniş toprak Türk'ün asıl yurdu, asıl vatanıdır. Türk, tarihin bilemediği kadar eski günlerden beri burada doğmuş, burada yaşamıştır. Bu topraklar Türk'ün öz yurdu, atalarından kalma mirasıdır.”¹⁶

“Bu büyük Turan yurdunda, Türk vatanında koca koca dağlar, büyük büyük ırmaklar, denizler ve göller, kumdan ibaret çöller, geniş kıpçaklar vardır.”¹⁷

Dr. Rıza Nur, bu büyük eserinde, sadece geçmişin tarihî bir gerçeği olan büyük Turan'ı ortaya koymakla kalmış da değildir. Türklerin yeniden birleşip büyük bir devlet kurmalarının gerektiğini de belirtmiştir.

Dr. Rıza Nur'un, eserinde, bu fikri savunurken söylemek istediklerini iyi anlayabilmek için, şu hususu bilmek gerekir:

Batılılar, “pan-Turanizm (= Turancılık)” terimini, Turan kökünden gelen bütün milletlerin birliği mânâsında kullanmışlardır. Dr. Rıza Nur, Ziya Gökalp'ten sonra, bizde, “Türk birliği” mânâsında kullanılmaya başlanan “Turancılık” sözünün, batılıların “pan-Turanizm”i ile birbirine karışıp yanlışlığa meydan vermemesi için, onun yerine “pan-Türkizm (= pan-Türkçülük)” terimini kullanmanın doğru olacağını ileri sürdükten sonra, bu husustaki fikrini şu şekilde ifade etmektedir:

“... Bütün kuvveti Türkiye'ye vermeli, Türkiye hududu harici ile çok uğraşıp da kuvveti dağıtmamalıdır. Türkiye gövdedir, esastır. Türkiye'de yapılacak çok iş vardır.

(15) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1924, Matbaa-i Âmire, I. c., 13. Sf.

(16) Aynı eser, I. c., 15. Sf.

(17) Aynı eser, I. c., 19. Sf.

Fakat... bu kadar bir nüfusla ne Türklük, ne de Türkiye bu devirde yaşayamaz. Bir devlet ve millet yaşamak için 40-50 milyonluk bir nüfusu bulmalıdır. Ve bu nüfus mütecânis olmalıdır. Muhtelif unsurlarla müslümanlığın, osmanlılığın ne feci surette iflâs ettiğini gördük. Bunun için gaye pan-Türkçülüktür.”¹⁸

Günümüzden elli yıl kadar önce yazılmış olan bu satırlar, Turancılığı Türkiye’yi bir yana bırakıp tutsak Türk yurtlarını kurtarma fikri şeklinde görmek ve göstermek isteyenlere de, önceden verilmiş bir cevap gibidir. Turancılık ülküsünün temeli, elbette ki, Türkiye’dir; önce Türkiye’nin yıkılmaz bir kale haline getirilmesidir. Çünkü Türkiye var olmadan, yıkılmaz bir kale haline getirilmeden “Büyük Türklük” ülküsünü gerçekleştirmek kolay olmaz.

Bunlar yeni Türkiye’nin ilk zamanlarına ait vesikalardır. Bir de Mustafa Kemal Atatürk’ün başkanlığı devrinin son yıllarına ait olanlar vardır ki, bunlar, çok daha mânâlıdır.

Önce, meşhur tarih kurultaylarından birinde geçen bir hâdiseyi hatırlamak yerinde olacaktır:

1932’de Ankara’da toplanan Birinci Tarih Kongresi’nde, Prof. Zeki Velidi Togan’ın, ilmî olmayan bir iddiaya karşı çıkması tartışmalara yol açmış, iddianın, Gazi ile ilgili bulunması, Zeki Velidi Togan’ın susturulmasını gerektirmişti. Şemsettin Günaltay, Prof. Zeki Velidi Togan’ı “Türk birliği” fikrine karşı olmakla suçlayan meşhur konuşmasını, işte bunun için yapmıştır.

Şemsettin Günaltay’ın, bu suçlama ile ilgili konuşmasının son bölümü şöyledir:

“Burada Zeki Velidi Bey ile Sadri Maksudî Bey’in münakaşalarını dinlerken, Zeki Velidi Bey’in meş’um bir rol oynadığı diğer bir kongreyi hatırladım.

(18) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1924, Matbaa-i Âmire, I. c., 185. Sf.

O kongrede de Zeki Velidi Bey ile Sadri Maksudi Bey yine Türklük dâvâsı etrafında şiddetle çarpışmışlardı. Çarlık devrildikten sonra Rusya'daki unsurlar kendi millî varlıklarını korumak için mesai sarfederlerken, Türkler de evvelâ Moskova'da, sonra da Ufa'da birer kongre akdetmiş, Türk adı altında bir birlik yapmak teşebbüsünde bulunmuşlardı. Fakat Zeki Velidi Bey Ufa kongresinde Türk namı altında Türk birliğinin teşekkülüne birinci derecede muâriz olmuş; Başkırtları, Türk câmiasından ayırmıştı. Zeki Velidi Bey, millî birlik duygusu ve Türk lehçesi esas olmak üzere bir vahdet yapılmasına ve bütün Türk âleminde umumî hars ve lehçe birliğine doğru gidilmesine muhalefet ve mümânaat ederek Rusya Türklerinin lehçeleri ayrı, harsları ayrı, varlıkları ayrı Tatarlar, Başkırtlar, Özbekler, Âzeriler gibi birçok parçalara bölünmelerine sebep olmuştu.

Acaba Zeki Velidi Bey aynı rolü bu kongrede de mi oynamak istiyorlar? Fakat emin olsunlar ki, bu kongrenin etrafında toplananların dimağlarından milliyet ateşi fışkırıyor. Bu ateşin karşısında her gayret, her teşebbüs erimeye mahkûmdur.”¹⁹

Burada, konu gereğince, mühim olan Zeki Velidi Togan'ın Ufa kongresinde Türk birliği fikrine engel olmaya çalışıp çalışmadığı değil, kendisinin susturulması için kullanılan fikir silâhıdır. Şemsettin Günaltay'ın sözlerinden açıkça anlaşılıyor ki, Birinci Tarih Kongresi “Türk Birliği” fikri ve gayesi etrafında toplanmıştır. Zeki Velidi Beğ, bu Türk birliği, yani Turancılık fikrine karşı çıkmaya kalkarsa, bu emeline başarı sağlayamayacaktır²⁰.

“Dimağlarından milliyet ateşi fışkıran” kongre men-

(19) Birinci Tarih Kongresi, (y.y., t.y.) 400. Sf.

(20) Nekadar gariptir ki, 1932 de “Türk Birliği” fikrine karşı çıkmakla suçlanılmak istenen Zeki Velidi Togan, 1944 te bu “Türk Birliği”, yani Turancılık suçu (!!!) ile tevkif olunup askeri mahkemeye verilmiştir.

suplarının, bu ateşi reislerinden, yani Gazi Mustafa Kemal'den aldıklarını da, Dr. Reşit Galip'in aynı kongrede yaptığı "Türk hars ve medeniyet tarihine umumî bir bakış" konulu konuşmanın şu cümlesinden öğreniyoruz:

"(Bütün Türklük) hakikatının şanlı timsali büyük reisi, bu yolu açan ve hepimizi irşatlarının mütemâdi ışığında yürüten rehber olarak tâzimle ve şükranla selâmlarım."²¹

Aynı yıllarda, üniversite ve yüksek okullarda okutulmaya başlanılan inkılâp tarihi derslerinde ise, "Türk Birliği" ülküsü, gençliğe, aynı zamanda inkılâbın mühim bir fikrî unsuru olarak da telkin edilmeye çalışılmıştır. Bu vazifeyi yapan Mahmut Esat Bozkurt'un, İstanbul'da ve Ankara'da yıllarca okuttuğu derslerin notlarından meydana gelen "Atatürk İhtilâli" adlı kitap, bu gerçeğin reddi imkânsız belgesidir.

İşte, o kitaptan "Türk Birliği" yani Turancılık ülküsünü dile getiren parçalar:

"Türk birliğinin bir gün hakikat olacağına îmânım vardır. Ben görmesem bile, gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Tıpkı Uhud şehidi Said Ankedûtî gibi.. Peygamberimizin arkadaşlarından olan Said, Uhud'da şehit olarak ölürken, baş ucunda bulunanlara demiş ki: "Gidiniz! Peygamber'e deyiniz ki, onun şehitlere müjdelediği cennetleri görüyorum ve şimdi oraya girmek üzere bulunuyorum." Said, müslümanlığa bu kadar inanmıştı. Ben de Türk Birliği'ne bundan fazla inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi, yeni fasıllarını Türk Birliği ile açacaktır. Dünya, sükûnunu bu fasıllar içinde bulacaktır."²²

"Atatürk, divan edebiyatı ve onun muakkipleri elin-

(21) Birinci Tarih Kongresi, (y.y., t.y.), 99. Sf.

(22) Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilâli, İstanbul 1940, 191. Sf.

de kaybolmak tehlikesine mâruz kalan Türk diline, bir muazzam hamle ile, giderek, eski vahdetini iade edebilecek bir kuvvet aşıladı ki, yalnız bugünkü Türkiye için değil, yarınki Türk dünyası, Türk birliği için de en radikal bir teminattır.”²³

“Türk milletine gelince; Sibirya’lardan, Baykal gölü kıyılarından tutunuz da; İran, Rusya Azerbaycanlarından, bütün doğu Türklüğünden; tâ Akdeniz kıyılarına kadar yayılan batı Türkleri birbirlerini anlamakta zorluk çekmezler.”²⁴

“Hılâfet ve saltanatın kaldırılmasından sonra millî bir siyaset takibi zarurî idi. Bu yüzden millî tarihimizi ortaya koymak ve bütün Türkleri bunun saçakları altında toplamak, bunları moral bakımdan beslemek lâzımdı. Atatürk, bu lâzıme yi de başarmakla hem dil, hem de tarih görümünden bir büyük yeni doğmanın ve yeni dirilmenin temellerini attı. Günler geçtikçe bu bina yükselecek ve yükseldikçe Türklüğün kültürel vahdeti kuvvetlenecek, tahakkuk edecektir.”²⁵

Bu kitap, İstanbul Üniversitesi İnkılâp Enstitüsü tarafından basılmıştır. Kitabın “Önsöz”ünde Mahmut Esat Bozkurt, bu vazifenin kendisine Atatürk tarafından verilmiş olduğunu da belirtmiştir (5. Sf.).

İşte, Gazi Mustafa Kemal’in isteği ve emri ile üniversite ve yüksek okullarda okutulmaya başlanan ve onun ölümünden sonra da bir müddet devam eden inkılâp tarihi derslerinde “Türk Birliği” fikri, yani Turancılık ülkesi, Türk gençlerine bu şekilde telkin edilmiştir. Esasen

(23) Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilâli, İstanbul 1940, 310.-311. Sf.

(24) Aynı eser, 311. Sf.

(25) Aynı eser, 314.-315. Sf.

Atatürk'ün isteği dışında böyle bir telkin yapılması da mümkün olamazdı.

Mahmut Esat Bozkurt, kitabının "Başlangıç" bölümünde, savunduğu esasların "Kemalizm prensipleri" (şimdiki tekerleme ile Atatürk ilkeleri!!) olduğunu şu satırlarla belirtiyor:

"Vâkıalar, hâdiseler ortaya konmadıkça Atatürk ihtilâlini, yahut Kemalizmi sentetize etmek, prensiplerini tesbit ile tebâruz ettirmek imkânı yoktur. İmkân elde etmek içindir ki bu usulü kabullenmiş bulunuyorum." (1. Sf.).

Buna göre inkılâp tarihi derslerinde, yıllarca, Türk gençlerine telkin edilen "Türk Birliği" fikri, yani Turancılık, ozamanlar adına Kemalizm denilen şimdiki Atatürkçülük'ün de bir prensibi olmaktadır.

Bu konuda bir başka delil veya belge olarak, Atatürk devrinde ve Atatürk'ün emriyle liseler için hazırlatılan meşhur dört ciltlik tarih kitabını hatırlamak da faydasız olmaz. Atatürk'ün hayatı boyunca liselerde ders kitabı olarak okunan bu serinin birinci cildinde ve "Türklerin Anayurdu" başlıklı bölümde, Türk'ün anayurdunun sınırları şöyle çizilmektedir:

"Büyük Kadirgan (Kıngan) dağlarından Baykal havzasına, oradan Altay dağları boyunca İtil havzasına vararak, Hazar denizi havzası, Hindukuş dağları, Karakorum, Karanlık Dağlar yolu ile ve Sarı Irmak ile tekrar Kıngan dağlarına ulaşan çizgi içinde kalan mıntaka Türk'ün anayurdudur."²⁶

Sadece bu "anayurt" sınırlarını, üniversite ve yüksek okullarda okutulan inkılâp tarihi derslerindeki "Türk Birliği" ve "Türk Bütünlüğü" fikrine bağlayıp düşünen fikrî haysiyet sahibi kafalar, Atatürk devrinde Türk gençlerine verilmek istenen milliyetçilik fikrinin mânâsı ve mâhiyeti üzerinde yeterli bir hükme rahatça varabilirler.

(26) Tarih I, İstanbul 1931, Devlet Matbaası, 25.-26. Sf.

Buraya kadar verilen örnekler, cumhuriyet devrindeki Turancılığın resmî örnekleri ve delillerinden bir kısmıdır. Bunun bir de resmî olmayan kısmı vardır ki, onlardan birkaç parça görmek de faydasız olmaz.

İşte, düşman pençesindeki Türk topraklarının karaya boyanmış olduğu bir Türkeli haritasının altında ve "Kurtarılmamış Türkeli" başlıklı yazıdan bir parça:

"Türk genci! Yukardaki harita taslağına bak. Karaya boyanmış yerler senin kurtarılmamış kardeşlerinin yaşadığı yerleri gösteriyor. Yalnız bu kara taslağına bakmak bile vazifenin nekadar büyük, nekadar güç, nekadar ağır olduğunu sana anlatsın. Daha dün denecek kadar yakın olan zamanlarda bir bayrak altında, bir ordu halinde yaşamış olan ve kanı, dili, an'anesi bir olan kardeşlerin "birlik" uranı olan "Büyük Türklük"e dudak büküp de, bütün insanları birleştirmek isteyenlere gül! Ve kurtarılmamış Türk elinden önce yabancıları düşünenleri öz düşmanın say!

Türk genci! Sen, damarlarında atalarının temiz kanını taşıyorsan, mefkûrenin ana çizgilerini gönlüne yaz, ezberle. Bu kara harita beynine ve gönlüne kazılsın. Bugünkü, yarınki düşmanlarını iyi belle. Uğrunda kanını, canını vereceğin büyük savaşa hazırlan. Senin damarlarındaki kan irinleşip pıhtılaşarak kuruyacak değildir. Sen, babalarından tevârüs ettiğin büyüklükle, bu bol bol akmaya alışmış olan temiz kanı, yine, yüce dileğin için akıtmakla mükellefsin. Yüce dilek uğrunda hak yok, vazife vardır.

Türk genci! Hatırdan çıkarma ki:

Bütün Türkler bir devlet halinde, bir bayrak altında toplanacaklardır."²⁷

1933-1934 yıllarında çıkan Orhun dergisinde yayımlanmış bir yazısındaki, Atsız'ın şu satırları da, Turancılık

(27) Atsız Mecmua, 17, Sayı, 25 Eylül 1932, 172.-173. Sf.

ülküsünün o yıllarda ne derece tabîî bir konu olduğunun bir başka örneğidir:

“Dünya Türkleri yalnız Türkiye Türklerinden ibaret değildir. Rusya, İran, Çin, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya, Yunanistan, Rodos, Kıbrıs, Suriye ve Irak’taki Türklerin sayısı, en aşağı bir hesapla, Türkiye’dekilerin iki mislidir.”

“Ohalde, dünya bir devler memleketi olmaya doğru gider ve dünyada yüz milyonluk milletler kurulurken, siyaseten dağılmış olan kırk milyonluk Türk milletinin istikbali ne olacak? Bize göre millî programın hareket noktası bu sual olmalıdır. Bu sualin cevabı millî ülkümüzün adı demektir. Bu da “Türk Birliği” sözü ile hulâsa olunabilir.”

“... Türkler de birleşeceklerdir. Millî ülkümüzün bu ilk maddesini bütün Türkler birleşecektir diye ifade edebiliriz.”²⁸

Bu misaller, Turancılık ülküsünün Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti devrinde olduğu gibi, cumhuriyetten sonra Atatürk’ün devlet başkanlığı zamanında da bir yandan devlet damgası taşıyan eserlerde, diğer taraftan da resmî olmayan yazılarda en tabîî bir fikir ve onun da üstünde bir büyük ülkü olarak ele alındığını, işlendiğini; ayrıca üniversite ve yüksek okullarda Türk gençlerine “inkılâp tarihi dersleri” namı altında yapılan telkinlerde “inkılâb”ın prensiplerinden birisi şeklinde sunulduğunu apaçık göstermektedir.

Bu gerçek karşısında, İsmet İnönü’nün, 1944 nutkunda, bu büyük ülküye karşı, âdeta kin kusarcasına saldırmasının korkunçluğu apaçık bir şekilde ortaya çıkmakta değil midir?

(28) Atsız: Yirminci Asırda Türk Meselesi: I. Türk Birliği. Orhun, 8. Sayı, 23 Haziran 1934, 141.-142. Sf.

c) Turancılığın Zararlılığı Meselesi:

İsmet İnönü, Turancılığı, köksüz bir fikirmiş gibi göstermeye çalışırken, aynı zamanda bu ülkenin “zararlı ve hastalıklı bir gösteri!” olduğunu da iddia ediyor.

Türk milliyetçilik ve fikir tarihinin en büyük kafalarından birisi olan Ziya Gökalp'm, Turancılığı, Türk milletinin “uzak mefkûre”si olarak kabul etmesini ve Müşir Süleyman Paşa'dan Dr. Rıza Nur'a, Atsız'a ve hattâ daha sonrakilere kadar, gelmiş geçmiş bütün milliyetçi fikir adamlarımızın “Türk birliği” veya “Türk bütünlüğü” düşüncesinde birleşmiş olmaları gerçeğini bir yana bırakarak, orta bir insan mantığı ile düşünelim:

Kendi topraklarında, yurtlarını istilâ etmiş düşmanların esiri olarak yaşayan Türklerin hepsi, önce istiklâllerini kazansalar, sonra bütün bu Türkler —ve tabîî Türkiye Türkleri— birleşip 100 veya 120 milyonluk bir Türk devleti meydana getirseler, yani Ziya Gökalp'ın “uzak mefkûre” dediği büyük ülkü gerçekleşse, böyle bir netice, hangi devletler veya milletler hesabına “zarar” olacaktır?

Şüphesiz, böyle bir sonuçtan en büyük zarar görecektir, önce, tutsak Türk dünyasının en geniş ve en verimli topraklarını pençesinde bulunduran Rusya ve Ruslar olacaktır. Sonra, Doğu Türkistan'ı elinden kaçırarak Kızıl Çin ile Çinliler; ve kendi nüfuslarından çok Türk'e hükmetmekte bulunan İran ve İranlılar olacaktır. Bu arada Irak ve Suriye ile, başta Kıbrıs bulunmak üzere, Ege adalarının bugünkü sahipleri olacaktır. Buna göre, Turancılığın zararlı bir fikir olduğunu iddia ve ilân etmenin, hangi ülkelerin başkentlerinde oturan hangi Türk düşmanı devlet adamlarına düşeceği veya yakışacağı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Ohalde, Türk düşmanı bir moskof veya çin kodamanının veya benzerlerinin ileri sürmeleri tabîi sayılacak ve yakışık düşecek bir iddiayı, Türkiye'nin devlet başkanlığı makamında oturan bir insanın, hem de resmî bir tören günü ve günden güne daha korkunç bir hal almakta bulunan bir dünyada en büyük silâhlarının ülkü olması gereken Türk gençlerine karşı bu derece rahatlıkla söylemesini, söyleyebilmesini neye bağlamalı?

Bu konuda tek gerçek, Turancılığın, sadece, Türk'ü tutsak olarak yaşatan ve yaşatmak isteyen milletler ve devletler için zararlı bir ülkü olduğudur. Türk dünyasının herhangi bir parçasında yaşayan bir insanın, bu büyük ülküye zararlı diyebilmesi ise; ya Türkçülüğün büyük meseleleri ve dâvâları hakkında hiçbir bilgisi bulunmaması (ki bu hükümlerin en yumuşağı olur), ya düşman propagandaların tesiri altında kalıp ters fikirlere saplanması, ya da sinsi bir Türk düşmanı olması ile mümkündür.

Turancılığın "hastalıklı bir gösteri!" şeklinde gösterilmek istenmesi ise, en büyük fikir maskaralıklarına rahmet okutacak derecede gülünç bir iddiadır. Bu iddia, eğer, sinsi bir maksada dayanan bir hüküm değilse, muhakkak, hasta veya kuruntulu bir kafanın ve ruhun bir sayıklamasından başka birşey olamaz.

ç) Diğer Meseleler:

Nutuktaki: "*Turancılar, Türk milletini komşuları ile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır*" iddiası, son imparatorluğumuzun çöküntü devresinin hemen bütün siyasîlerinde görülen, batıhlar karşısında aşağıdan alıp onları gücendirmeme veya kızdırmama yolundaki düşünce ve davranış tarzını hatırlatıyor.

İsmet İnönü, bu sözleriyle, Türkiyeli Türkçülerin Turancılık ülküsünü savunmalarının Rusya'yı kızdıracağını ve bu kızgınlıkla Moskof'un daha korkunç bir düşman olacağını söylemek istemektedir.

Cumhuriyet Türkiye'sinde yıllarca başbakanlık ve devlet başkanlığı makamlarında oturmuş adamın siyaset anlayışına bakın! Demek, komşu devletler bize gücenmesinler ve kızıp düşmanlık duyguları ile dolmasınlar diye, millî dâvâlarımızı ele almayacağız, yani mezara gömeceğiz!

Ne ince, ne yüksek siyaset!!

Peki, biz gücenmeyelim diye, komşularımız, Türkiye'ye karşı böyle ince (!) bir siyaset güdüyorlar mı? Meselâ İran, biz kızıp da düşmanlık duyguları ile dolmayalım diye, hâkimiyeti altındaki milyonlarca Türk'ü ezme, eritmeye, eritip yok etmeye çalışmaktan vaz geçiyor mu? Irak, Kerkük ve çevresindeki Türklere karşı olan tutumunu değiştiriyor mu? Ya hele İsmet İnönü'nün dostluğundan bahsettiği Rusya, milyonlarca doğu Türkünü en kahbe usullerle bitirmeye çalışırken, Türkiye'nin kendisine güceneceğini veya düşmanlığını arttıracığını aklına getiriyor mu?

Rusya'nın, Türk ırkına ve Türkiye'ye karşı, Deli Petro'dan beri güttüğü siyasetin ne olduğunu bilmek için tarih bilgini olmaya lüzum yoktur. Moskof'un, Türkiye üzerindeki emeli, devletimizi haritadan silmektir. Bu emelini gerçekleştirmek içindir ki, son yüzyıllar içinde Türkiye ile boyuna savaşmıştır. Ve Moskof, o en güçsüz zamanlarımızda bize dişlerini gösterirken, ortada, ne 3 Mayıs 1944 teki Ankara yürüyüşleriyle "Millî Şef" in uyuklarını kaçırın Türkçü Türk gençleri vardı, ne de onların komünizme karşı şahlanmalarına yazıları ile tesir eden

Turancılar.. Ama Rus, tarihî hedefine erişmek emeliyle, her fırsatta Türkiye üzerine yürümekte idi.

İnönü, acaba, Türkiyeli Türkçüler, Moskof tutsağı Türklerden hiç söz etmeseler, hattâ, bununla da kalmayıp, Türkiye'deki malûm ihanet ve ahmaklık havasına uyararak, oradaki Türklerin Türklüklerini kaybedip hayatlarından memnun halklar (!!!) haline geldiklerini, günün yirmi dört saatında durmadan ilân etseler, Rusya, memleketimiz üzerindeki o hain emelinden vaz geçer mi sanıyor? Eğer sanıyor, sanabiliyorsa, doğrusu —enazından— Sovyetler Birliği'nin en büyük nişanını hak etmiş demektir.

Hadi, yerli kızıkların, Rusya'dan aldıkları talimat ile Atatürk devrinde ve 1944 baharına kadar olan kendi “millî şeflik” zamanında, Türkiye'yi avuçlarının içine almak üezre giriştikleri melûnca hareketleri bir yana bırakalım. Fakat, İnönü'nün çevresindeki o bir sürü insan kılıklı yaratığın, 1944 baharında Türk milliyetçiliğine karşı giriştikleri o nâmert haçlı seferinden sonra, Moskova, Türkiyeli uşaklarına: “Rusya'ya düşman Türkçüler ezilmeye başlandı. Artık rahat durun!” gibilerden bir emir verdi mi? Yoksa o ahmakça, o alçakça davranıştan kuvvet alarak, Türkiye'yi çökertme yolundaki gayretlerini daha mı arttırdı? Türkçülerin, kütle halinde tutuklanmaya başlanmalarından on beş gün kadar sonra, Süleymaniye Camiinin iki minaresi arasına, bir gece yarısı asılmak istenen ve üzerinde: “**Saracoğlu hükûmeti faşisttir!**” yazılı büyük bezi hatırlamak bile, bu sorunun cevabının ne olabileceğini takdir etmeye yeter.

İşte, “Millî Şef!”in yüksek devlet idaresi böyle bir ince (!) görüşe, yani Yunanlılar ve Acemler de dâhil olmak üzere, kimseyi gücendirmemek anlayışına dayanıyordu. Fakat, onun bu yüksek (!) siyasî anlayışla Türkiye'yi felâketlerden koruduğu (!) yıllarda, Rusya gibi dev-

komşular bir tarafa, Balkan yarımadasındaki ve güneyimizdeki küçük devletler bile apaçık bir şekilde Türk düşmanlığı yapmakta idiler. Meselâ Yunanlılar, Bizans'ı diriltmek hulyalarını açıktan dile getiriyorlar; Bulgarlar, okul tarih kitaplarına Edirne'mizi Bulgaristan sınırları içinde gösteren haritalar koyuyorlar; Suriyeliler sık sık gazetelerinde Hatay için yazılar yazıyor, toplantılar düzenliyorlardı. Ve üstelik, hepsi de, tebaaları olan Türklerle yapmadıklarını bırakmıyorlardı. Ve bunları yaparken de, bizim bu hareketlerine kızabileceğimizi ve kızıp canlarına okumaya kalkabileceğimizi akıllarına getirmiyorlardı.

Sözün kısası şu ki, Türkiye'nin komşuları, milletimizin zaten dostları değildiler. Bir kısmı ile, bazı devirlerde yapılmış "dostluk anlaşmaları!", devletler arasındaki bütün siyasî andlaşmalar gibi, geçici bir menfaat ortaklığına dayanmakta idi. Yani, "köprüden geçinceye kadar ayıya dayı deme" oyunu idi. İsmet İnönü, acaba, bu cins dostlukları, gerçek dostluklar mı saymakta idi? Eğer öyle ise, bu işlerden: "**Siyasî muhabbetler payidar olamaz**" diyen Abdülhak Hâmid Tarhan kadar dahi anlamadığı muhakkaktı.

İşte, bunun içindir ki, Türkiye Türkçülerinin, memlekette "Türk Birliği" ülküsünü yaymaya çalışmalarının, komşu devletleri kendimize düşman etmek gibi bir sonuç meydana getirmesi bahis konusu olamazdı. Çünkü onlar bize zaten dost değildiler. Bunu bilmemek ise, hiçbir şey bilmemek demektir.

*
* *

"Türkiye'nin ırkçı-Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdır?" sorusunun cevabı ise çok basittir. Turancılık ve Türk ırkçılığı, Türk soyunun ebedî olmasını sağ-

layacak Türkçülük ülküsünün piresipleri olduğu için, bu piresipleri savunanlar sadece ve sadece Türk milletine faydalıdırlar ve Türklük ülküsünün maksat ve hedeflerine yararlıdırlar. Bundan şüphe etmek ile Tanrı'nın varlığından şüphe etmek arasında hiçbir fark yoktur.

*
**

Türkçülük fikrinin Türk milletine belâ ve felâket getireceğı iddiası ise, Türk ırkını belâ ve felâket selinde boğmak yolunda icat edilmiş bir ölüm tuzağından başka birşey değildir.

Türkçülük ülküsünü yürütmek isteyenler, İsmet İnönü'nün sandığı gibi, sadece 1944 yılında ortada bulunan Türk milliyetçileri değildir. Bu fikrin kökleri, Türk tarihinin çok eski yüzyıllarına kadar uzanıp gitmektedir. Fakat, Tanzimat sonrasından beri, Türklük için çarpan kalblere sahip bütün fikir sahibi aydın Türkler hep bu yolda çalışmışlar, hep bu yolda yürümüşlerdir. Ve bu devrede, Türk milletine hizmetlerin en büyüklerini de, Türkçülük ülküsüyle dolup taşan Türkler yapmışlardır.

İsmet İnönü, Türk'ün bu büyük dâvâsının tarihini, mâhiyetini ve ehemmiyetini bilemediğı için bu lâfları etmişse, doğrusu ayıp, hem de pek çok ayıp... Yok, bu lânetli yolu bile bile seçmiş ise, ozaman, hakkında nasıl bir hüküm verilmesi gerekeceğini kendisi tâyin etsin!

İşte, İsmet İnönü'nün Turancılık konusundaki iddiaları ve işte muhteşem gerçek, büyük ülkü Turancılık...

İrkçılık Meselesi

İrkçılık konusunda, önce, şu gerçekleri hatırlamak faydalı olacaktır:

Dünya üzerinde, milletlerin yapılarına, karakterlerine veya millî menfaatlarına göre çeşitli ırkçılıklar bulunmaktadır. Meselâ, Alman ırkçılığı, Cermen soyunun üstünlüğü esasma dayanan bir ırkçılıktır. Bu ırkçılık en büyük düşmanlığını Yahudi ırkına karşı göstermiştir. İngiliz ırkçılığı, örflere dayanan bir ırkçılıktır. Temeli, İngilizleri üstün görmek ve ırkçılıktan hiç söz etmeden, öteki milletlerin emeklerini ve alın terlerini ingilizlik yararına kullanmaktır. İngilizce konuşan Iskoçları, Gallileri ve İrlandalıları, İngiliz milleti kadrosunda görmemeleri bu görüşün tabîî bir sonucudur. Amerikan ırkçılığı renk, mezhep ve kök temeline dayanan bir ırkçılıktır. Beyaz renkli olmayan amerikalılar, aşağı ırk ve vatandaş kabul edilirler. Ancak, renkleri beyaz olan Lâtin ve İslav kökünden amerikalılar da tam amerikalı sayılmazlar. Amerikan ırkçılığında zenciler kara tehlike, Japonlar sarı tehlike, İspanyollar ile Güney Amerikalılar esmer tehlike, Avrupa lâtinleri ile Yahudiler ise kirli beyaz tehlike olarak kabul edilmiştir. Lâtin ve İslav kökünden olan beyazlar da dahil olmak üzere, bu amerikalılardan bir kimsenin devletin mühim mevkilerine gelmemesine çalışırlar. Rus ırkçılığı,

hâkim olduğu yabancı topraklardaki milletleri eritme yolunda yürürken, komünizm gibi “tek dünya!!!” yaratma hevesinde olan bir sapık fikri dahi Rus ırkçılığına hizmet vasıtası haline getirmiştir. Yahudi ırkçılığı, dünyanın en sinsi, fakat en korkunç ırkçılığıdır. Başka ülkelerde dar-madağın bir halde yüzyıllarca devam eden sığıntılık ve bu arada bazı ülkelerde uğradıkları işkenceler, onları insanlığa düşman etmiştir. İçinde yaşadıkları ülkelerde, iktisadî alanda üstünlük sağlamaya çalışmaları ve sağlamaları, işte bu gizli ırkçılığın eseri ve neticesidir. Devlet sahibi olmalarından sonra ırkdaşlarını İsrail’de toplamaya başlamaları da bundandır. Bütün dünya yahudiliği ile ilgili bulunan İsrail’in, birkaç yıl önce Rusya’da yahudilere karşı girişilmiş bir harekete karşı çıkmaları da bu ırkçılığın tabii bir neticesinden başka birşey değildir.

Irkçılık, dünyada öylesine hüküm sürmektedir ki, Güney Afrika Cumhuriyeti ile yeni kurulmuş Rodezya devleti bile, kendi vatanlarındaki zencileri, Hintlileri veya bunların melezlerini ikinci derecede vatandaşlar saymakta ve onları asla devlet vazifelerinde kullanmamaktadırlar.

Türkiye’nin komşuları olan irili ufaklı devletlerde, vatandaşları olan Türklere karşı oldumolası yapılan muameleler de, adı söylenmeyen ırkçılık hareketlerinden başka şeyler değildir. Meselâ, nüfusunun yarıdan çoğu Türk olan İran’da, Türk asıllı vatandaşların mevki sahibi olmamaları için türlü oyunlara baş vurulması, akla hayâle gelmeyen hiyleler yapılması Fars ırkçılığının gizlenmesi imkânsız delilleridir. Irkçılığı reddeder durumda olan komünist Bulgaristan’da veya komünist olmayan Yunanistan’da, bir Türk’ün mühim bir mevki sahibi olduğu görülmüş değildir. Mevki sahibi olmak bir yana, sırf kendi soylarından olmadıkları için, Türk asıllı vatandaşlara, bu

devletlerde, dünyanın gözleri önünde türlü haksızlıklar, türlü kısıcılıklar yapılmakta değil midir?

Gizli veya açık ırkçılık siyaseti güden bütün milletlerde görülen ortak vasıf, bu ırkçılıkların başka milletlere veya topluluklara karşı çevrilmiş silâhlar oluşudur.

Türk ırkçılığına gelince, bizim ırkçılığımızın hiçbir millete karşı böyle bir düşmanlık yönü yoktur. Bu bakımdan, yeryüzünde tek insanî ırkçılık, Türk ırkçılığıdır.

Türk ırkçılığı iki temel unsurdan meydana gelmektedir:

Bunlardan birincisi, Tanrı'nın Türk soyuna bağışları olan kahramanlık, savaşçılık, ahlâk, fazilet, fedakârlık, feragat, doğruluk, mertlik, sinir sistemi üstünlüğü gibi (başka milletlerin ancak terbiye yolu ile kazanmaya çalıştıkları) büyük vasıflarımızı ve meziyetlerimizi bilmek ve onların kaybolmamasını sağlamaktır. İkincisi ise, tarihte büyük imparatorluklar kurmuş bir cemiyet olarak, içimize karışmış yabancı unsurlardan Türkleşmeyip soy şuurlarını devam ettirenlerin (tarih boyunca daima görüldüğü gibi), devlet ve milletimize kötülük ve ihanet etmelerini önleyici tedbirler almaktır. Bundan da anlaşılacağı üzere, Türk ırkçılığı, içtimâî bir fikirdir.

Türk ırkçılığının temeli bu iki ana esastır. Bunların dışında Türk ırkçılığına yamanmak istenen bütün fikirler uydurmadır, yalandır, iftiradır. Bundan dolayı da, hiçbir milleti hedef almayan ve sadece Türk soyunun tarihteki ihtişamı ile yaşamasını isteyen Türk ırkçılığı, milletimizin bir savunma silâhından başka birşey değildir.

İşte, İsmet İnönü'nün, 19 Mayıs 1944 te, meşhur konuşmasıyla hançerlemeye çalıştığı ve kıyasıya saldırdığı ırkçılık, bu Türk ırkçılığıdır.

Soyumuzun sahip bulunduğu büyük meziyetlerin, yetismekte olan nesillere anlatılması ve bu büyük insanlık

meziyetlerinin yaşamasını, yaşatılmasını isteme gayretleri, Türkçülüğün en parlak devri olan 1908 sonrasında ve büyük kalemlerimizin eserlerinde en güzel örneklerini vermiştir.

Gökalp, Türkçülüğün Esasları'nın "Ahlâkî Türkçülük" bölümünde, büyük milletlerin medeniyetin bir alanında ileri gittiklerini belirttikten sonra, Türklerin de ahlâkta en üstün millet olduklarını şu satırlar ile dile getirmiştir:

"... Türkler de ahlâkta birinciliği kazanmışlardır. Türk tarihi, ahlâkî faziletlerin meşheridir. Türklerin, mağlûp milletlere ve onların millî ve dinî mevcudiyetlerine dinî ve içtimâî muhtariyetler vermesi her türlü takdirin fevkindedir. Fakat bu iyiliğe karşı mağlûp milletler, âlicenap Türklerden mazhar oldukları bu müsaadeleri Türklerin aleyhine çevirerek, kapitülâsyon namı verilen zincirlerle Türkleri bağlamaya ve boğmaya çalıştılar. Bu iki türlü hareket, iki tarafın da ahlâkıyatım gösterdiği için son derece karakteristiktir."²⁹

Ziya Gökalp, Türklerin, "halk felsefesi" diye adlandırdığı millî felsefede bütün milletlerden üstün olduklarını da şu şekilde ifade etmektedir:

"... Halk felsefesi nokta-i nazarından Türkler, bütün milletlerden yüksektirler.

Rostan adlı bir Fransız filozofu diyor ki: "Bir kumandan için karşısındaki düşman ordusunun nekadarskeri, nekadarsilâh ve mühimmatı olduğunu bilmek çok faydalıdır. Fakat, onun için, bunlardan daha çok faydalı birşey daha vardır ki, o da, karşısındaki düşman ordusunun felsefesini bilmektir."

(29) Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Ankara 1339, 137. Sf.

Filhakika, iki ordu ve iki millet birbirleriyle savaşırken birisinin galip, diğèrinin mağlûp olmasını intaç eden başlıca âmiller, iki tarafın felsefeleridir. Ferdî hayatı vatanın istiklâlinden, şahsî menfaatı namus ve vazifeden daha kıymetli gören bir ordu mutlaka mağlûp olur. Bunun aksi bir felsefeye malik olan ordu ise mutlaka galebe çalar. Ohalde halk felsefesi itibariyle Yunanlılar ile İngilizler mi daha yüksektir, yoksa Türkler mi daha yücedir? Bu soralin cevabını verecek Çanakkale muharebeleriyle Anadolu muharebeleridir. Türkleri bu iki muharebede de galip kılan maddî kuvvetleri değildi, ruhlarında hükümran bulunan milli felsefeleriydi.

Türkler, maddî silâhların mânevî kuvvetleri hükümsüz bıraktığı son asra gelinceye kadar Asya'da, Avrupa'da, Afrika'da bütün milletleri yenmişler, tâbiyetleri altına almışlardır. Demek ki Türk felsefesi, bu milletlere ait felsefelerin hepsinden daha yüksektir."³⁰

1908 sonrasının en değerli ve tesirli kalemlerinden birisi olan Mehmet Emin Yurdakul da, Türk soyunun, Tanrı bağışı büyük vasıflarını çok güzel dile getiren şiirler yazmıştır. İşte o şiirlerinden mısralar:

İlk filleri tanıyan
Yaşlı Alp'ler, Kafkas'lar;
Tufan'larla haykıran
Eski Nil'ler, Aras'lar

Senin gibi bir yiğit ve bir ulu milleti,
İnsan oğlu doğduğu günden beri görmedi.

.....
Senin yalnız Orhun'un, Semerkand'm, Turfan'ın
Nasıl büyük bir millet olduğunu anlatır..

.....

(90) Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Ankara 1339, 174. Sf.

**Sen doğmamış olsaydın dünya geri kalırdı;
Gök kubbenin altında her yeri yas alırdı³¹.**

**Her millete serbestçe yaşamaya hak veren
Vicdanlarda Allah'sa, yerlerde de ancak sen!³²**

Türk'ten başka bugün de diriltici kuvvet yok³³.

**Milletleri öldürmeyen faziletler yine bizde,
Sözde sebat, işde azim, sabır bizim kavmimizde³⁴.**

**Onun ulu milletinin koyun güden çobanı,
Başka ırkın elmas taçlı hakanından uludur!³⁵**

Müftüoğlu Ahmed Hikmet de, milletinin bu büyük meziyetlerini ve vasıflarını, hikâyelerinde, unutulması imkânsız satırlar haline getirmiştir. Aşağıdaki parçalar bunun örneklerinden birkaçıdır:

"Cihanın tarihi, vatanı uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanamamıştır. Bu vatan ya senindir, ya kimsenin..."³⁶

(31) Mehmet Emin (Yurdakul), Turan'a Doğru ("Ey Türk Uyan" manzumesi), İstanbul 1324, 6.-8. Sf.

(32) Aynı eser ("Aç Bağrını Biz Geldik" manzumesi), 78. Sf.

(33) Aynı eser ("Ey İğnem Dik" manzumesi), 87. Sf.

(34) Mehmet Emin (Yurdakul), Zafer Yolunda ("Ordunun Destanı" manzumesi), İstanbul 1324, 24. Sf.

(35) Mehmet Emin (Yurdakul), Turan'a Doğru ("Ey Türk Uyan" manzumesi), İstanbul 1324, 21. Sf.

(36) Ahmed Hikmet (Müftüoğlu), Çağlayanlar, İstanbul 1338, 3.-4. Sf.

“Oğul! Ey Türk oğlu! Alnını yükselt, göğsünü ger, etrafına gurur ile bak! Ayağının altında görünen şu geniş cihanın hâkimi sensin, senin neslin olacaktır.”³⁷

.

“Sen, şarkın kınına giremeyen kılıcısın. Döğüle döğüle tavlansın, vurula vurula kırılırsın. Yine her parçandan bir kıvılcım, her kıvılcımından bir şimşek çıkar. İlâhî bir kuvvetin, ebedî bir feyzin var, ey Türk!”³⁸

.

“Ey Türk kadını! İrkında ne îcaz-kâr bir feyz vardır ki hem mevte asker yetiştirir, hem ebediyete hüner eriştirirsin.”³⁹

Türk ırkçılığının bu piresibinin cumhuriyetten sonraki devreye ait binlerce ve binlerce misâlinden sadece birisini vereceğim. O da, millî hükûmet devrinin ilk maarif vekili olan Dr. Rıza Nur’un şu satırları olacaktır:

“En büyük iftiharım Türk yaratıldığımdır. Bukadar tarih okudum. Türk kadar kahraman, mert, iyi yürekli, zeki ve akl-ı selim sahibi insan, Türk kadar büyük ve yüksek bir tarihe mâlik bir millet görmedim. Bukadar millet tanıdım. Bugünkü medeniyet âleminde en yüksek mevkie çıkmak için lâzım olan kaabiliyetleri kendinde ve yurdunda bununki kadar toplamış olanını görmedim.”⁴⁰

İşte, Türk’ün üstün ve büyük bir soy olduğunu ortaya koyan kalemlerin satırlarından ve mısralarından, insan olanların yeterli mânâyı çıkarabileceği örnekler...

Türk ırkçılığının ikinci piresibine gelince: Bu piresip, uzun yıllar, hattâ yüzyıllar, içimizde yaşadıkları hal-

(37) Ahmed Hikmet (Müftüoğlu), Çağlayanlar, İstanbul 1338, 25. Sf.

(38) Aynı eser, 75. Sf.

(39) Aynı eser, 118. Sf.

(40) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1324, I. c., 7. Sf.

de çoğu Türkleşmeyen veya Türkleşmek istemeyen; bununla da kalmayıp, mensup bulundukları soyun dâvâsını güderek Türk düşmanlığı yapan ve yurdumuzda sinsi bir azınlık ırkçılığı yaşatanlara karşı düşünülmüş bir tedbirdir. Bu tedbir, onları, devlet ve milletimize ihanet edebilecek mühim mevkilere getirmeme düşüncesidir. Acaba, bu derece hayatî bir meselede böyle bir tedbiri düşünmek ve onun tatbikini istemekten daha tabîî bir hak ve hattâ bir vazife olabilir mi?

Türk ırkçılığının bu ikinci piresibinin, millî varlığımız için nasıl bir zaruret olduğunu tarihteki yüzlerce örnek zaten ortaya koymuştu. 1908 meşrutiyetinin getirdiği hürriyet havası içinde, imparatorluğumuzun Türk olmayan unsurlarının devleti parçalamak ve yıkmak hususunda gösterdikleri unutulması imkânsız gayretler ise, bu hükmü âdeta perçinlemiş oldu.

Türkiye'nin yeni devresinde, bu piresibin ilk ciddi örnekleri, Turancılık bölümünde adları geçen iki resmî devlet kitabındadır. Bu piresibin nasıl vaz geçilmez bir esas olduğunu tarihî misaller ile belirten aşağıdaki satırlar o eserlerden alınmıştır:

“..... Şapolyo Han, yabancı serserilere devletçe mevki vermek, onları devletin kuvvetini, hükûmetin sırlarını anlayabilecek makamlara çıkarmak nekadark tehlikeli olduğunu takdir edemiyordu. Halbuki başka emeller, hafî maksatlar arkasından koşan, herhalde milletin hayat ve istikbali ile alâkadar olmayan yabancı türedilere devlette yer vermek, onları mahrem ittihaz etmek kadar muzır ve tehlikeli bir hareket yoktu.”⁴¹

.

(41) M. Şemsettin (Günaltay), Mufasssal Türk Tarihi, İstanbul 1339, Matbaa-i Âmire, IV. c., 51. Sf.

“Yabancı serserilere, sergüzeştçi türedilere âğuş-ı vatani açarak onları yüksek mevkilere getirmek, mukadderât-ı milleti onların dest-i ihânetine tevdi etmek gafleti bizden başka hiçbir millette görülemeyecek garâiptendir. Ne gaye takip ettiği meçhûl, memlekete alâka ve râbitası mefkud olan adamlara emniyet göstermek, samimiyetlerine inanmak kadar hamakat tasavvur edilemez.”⁴²

“Türkler, tarihte birçok misallerden sonra bir defa daha yıkımlarını, felâket ve inkırazlarını, içlerine alıp yükselttikleri ecnebi unsurlardan görüyorlardı. Ne çare ki binlerce maddî misallerden sonra da, Türk, hâlâ, bu hususta gözünü açamamıştır.”⁴³

“Memlekette meydana getirilen fesadın, anarşinin en mühim unsuru Türklerin hizmetine girmiş, mevki sahibi olmuş Çinliler vesairedir. Yani Türkten gayrı olan ecnebi unsurdur. Zaten hemen bütün Türk devletlerinin bilhassa Türkiye’nin Osmanlı sülâlesi devresinin ençok belâyı bu yanaşma yabancı unsurdan bulduklarını göreceğiz. Zaten her milletin kara belâsı, hizmetine sokulmuş ecnebi unsurlardır.”⁴⁴

“Ne Çinlilere, ne de bu yanaşma, dönme yabancılara bir diyecek yoktur. Türk’ün gayrı unsur elbette ayrı bir kan, bir terbiye ve gayededir. Yapacağını yapar. Kaba-hat, kendi milletini bırakıp da onları kullanan devlet ve millettir.”⁴⁵

(42) M. Şemsettin (Günaltay), Mufasssal Türk Tarihi, İstanbul 1339, Matbaa-i Âmire, IV. c., 51. Sf. (Dip notu).

(43) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1924, Matbaa-i Âmire, I. c., 202. Sf.

(44) Aynı eser, I. c., 303. Sf.

(45) Aynı eser, I. c., 303. Sf.

“Türkler yine aynı post kavgasıyla mahvolacaklardır. Bunu yapan da yine Türklerin yüksek mevkilere çıkardıkları, sırlarını öğrenen ecnebilerdir. Türk’ten gayrı unsura millet idaresi vermenin ne demek olduğuna bu adamın⁴⁶ işleri Türk evlâtları için büyük bir intibah dersi verse gerektir.”⁴⁷

“Ecnebi unsurların —hangi mevkie çıkarılırsa çıkarılsın, nekadâr iyi bakılırsa bakılsın; ister kadın, ister erkek olsun— devlete, millete nekadâr sadık olduklarına ve olacaklarına, behemehal bir gün zemin müsait olunca hıyanet edeceklerine bir ders daha!”⁴⁸

“Bu esnada⁴⁹ Anadolu’ya İngilizler akın akın casuslar gönderiyorlardı. Bunların vazifesi hem haber almak, hem de anarşi çıkarmaktı. Şurasını Türk evlâtlarının dikkatine arzederim. Mühimdir: Bu casuslar kâmilten Türkten gayrı olan ecnebi unsurlardandır. Bunlar arasında hele bizde zabıtlık etmiş Araplar çoktu.”⁵⁰

Türk ırkçılığının bu piresibi, iki tanınmış tarihçi ve siyasînin eserleri olan bu resmî devlet kitaplarında yer almakla kalmış değildir. Bu piresip, Atatürk devrinin son yıllarındaki bilinen milliyetçi hareket sırasında, üniversite ve yüksek okullarda okutulmaya başlanan “inkılâp tarihi” derslerinde de, “inkılâb”ın temel unsurlarından birisi olarak yer almış ve yıllarca yüksek öğrenim gençliğine bu şekilde telkin edilmiştir.

(46) Türk hakanına sırdaşlık eden bir Çinli.

(47) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1924, Matbaa-i Âmire, I. c., 313.-314. Sf.

(48) Aynı eser, I. c., 320. Sf.

(49) Millî Mücadele yılları kastediliyor.

(50) Dr. Rıza Nur, Türk Tarihi, İstanbul 1924, Matbaa-i Âmire, I. c., 204. Sf.

Bu dersler Atatürk'ün ölümünden sonra da, yani İsmet İnönü'nün o meşhur "millî şeflik!" devrinde de devam etti. "Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsü'nün profesörlerinden olan Mahmut Esat Bozkurt'un ders notlarından meydana gelmiş "Atatürk İhtilâli" adlı kitabındaki şu sözlerle bakın:

"İhtilâlcilerin müteyakkız ve dikkatli olmaları icap eden noktalardan birisi de, eserlerinin karşılaşması mukadder olan kaypaklıklardır. Bizim son zamanlar tarihimizde kaypaklık sonu ekseri yabancılarla Türk olmayan müslümanlardır. Çerkes, Arnavut, Arap ilâh gibi.. Bunlara dikkat gerekir."⁵¹

.

"Bir ihtilâl, hangi millet hesabına yapılırsa, mutlaka o milletin öz evlâtlarının eliyle yapılmalı ve onun elinde kalmalıdır.

Meselâ:

Türk ihtilâli, öz Türklerin elinde kalmalıdır. Hem de kayıtsız, şartsız..

Yabancıların yardımıyla başarılan ihtilâller, yabancılara borçlu kalırlar. Bu borç ödenemez.

Türk'ün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Geçmişte Osmanlı İmparatorluğunun bahtsızlığı, ekseriya, mukadderatını Türklerden başkasının idare etmiş olmasıdır."⁵²

.

"Hiç unutmam. İstiklâl savaşları sırasında Londra konferansına Ankara hükûmeti tarafından gönderilen mu-

(51) Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilâli, İstanbul 1940, 141.-142. Sf.

(52) Aynı eser, 228. Sf.

rahhas heyeti arasında İzmir mebusu sıfatıyla ben de bulunuyordum. Reisimiz Çerkes Bekir Sami'nin işi gücü Kafkasya'da bir Çerkes devleti kurdurmak olmuştı. Halbuki biz Türk istiklâlini kurmaya memur idik.

Türk devlet işlerinde Türkten başkasına inanmayalım. Türk devlet işlerinin başına öz Türkten başkası geçmemelidir.”⁵³

.

“Tarih diyor ki:

Devlet işlerinin başına devletin kurucusu olan kavimden başkaları geçince o devlet inkıraz bulur. Yani millet istiklâlini kaybeder.

Misal mi istersiniz?

İşte Abbasiler, işte Endülüs, işte Osmanlılar.

Yeni Türk cumhuriyetinin devlet işleri başında mutlaka Türkler bulunacaktır. Türk'ten başkasına inanmayacağız.”⁵⁴

İnkılâp tarihi derslerinde, Atatürk tarafından vazifelendirilmiş bir hoca, Türk inkılâbının felsefesini, prensiplerini ortaya koyarken yukardaki misallerde görüldüğü şekilde Türk ırkçılığı yaparken; yine Atatürk tarafından vazifelendirilmiş bir başka hoca, Recep Peker de, Türk'ün üstünlüğü, Türk kanının temizliği ve üstün millet olarak yaşamanın bir hayat şartı bulunduğunu, derslerinde, şu sözlerle ifade ediyordu:

“Yer yüzünde arılık ve baylık bakımından üstün bir ulus olan Türkler...”⁵⁵

.

(53) Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk İhtilâli, İstanbul 1940, 446. Sf.

(54) Aynı eser, 446.-447. Sf.

(55) Recep Peker'in İnkılâp Dersleri Notları, Ankara 1936, Ulus Basımevi, 1. Sf.

“İnsanlık tarihi yirminci yüzyıla açılırken, yer yüzünü kaplayan geniş Türk yığınlarının batı parçası, her yönden gülünç, zayıf ve karmakarışık hale gelmiş olan ve kendisini terkip eden cüzler arasında bir bağlılık kalmayan Osmanlı İmparatorluğunun durgunluğu içinde uyuyordu. Bereket versin ki, en büyük imha vâsıtaları ve en ezici hâdiselerle bile bozulması mümkün olmayan tek bir şey, Türk kanı, bütün bu gürültüler içinde temiz kalmıştı. Batı Türklerini bu çöküntü içinde kanının arılığı korudu ve sakladı. Batırlık örneği gösteren Osmanlı ordusunun yüksekliği, devlet idaresinin kötülüğüne rağmen bu orduları yaratan bay Türk ulusunun kanındaki yücelikten ileri geliyordu.”⁵⁶

“Bugünkü yaşayışta ulusça üstün olmak gerekiyor.”⁵⁷

“O⁵⁸, size, herşey bitti sanıldığı en düşkün zamanlarda bile onları koruyacak büyük kuvvetin, sizin asil kanınızda mevcut olduğunu söylemiştir.”⁵⁹

Atatürk devrinin son yıllarında, tarih ve dil kurultayları başta olmak üzere, hemen her sahada, Türk bütünlüğü ve birliği ülküsüyle birlikte Türk ırkçılığı da hâkim fikir durumunda idi. Okadar ki, sonradan Türklüğü inkâra dahi yeltenenler, kurultaylarda —şüphesiz Atatürk’e şirin görünmek düşüncesiyle— ırkçılık yapmaktan geri kalmamakta idiler. Hattâ İsmet İnönü bile bu hareketlere ayak uyduruyor, meselâ, Gaziantep Halkevi’nde yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu:

(56) Recep Peker’in İnkılâp Tarihi Notları, Ankara 1936, Ulus Basımevi, 5.-6. Sf.

(57) Aynı eser, 65. Sf.

(58) Atatürk.

(59) Recep Peker’in İnkılâp Dersleri Notları, Ankara 1936, Ulus Basımevi, 118. Sf.

“Benim kanaatımca kahramanlık, milletler arasında birinci sırada yer tutmak için ilk şarttır. Kahramanlık, kanın fıtraten hâiz olduğu kudretten gelir. Irkımızın kahramanlığına Gaziantep bir nümûne olmuştur”.

Atatürk'ün ölümünden sonra yapılan III. Tarih Kurultayı'nda, ilk iki kurultayın gelenegine ayak uydurularak yine ırktan, kandan bahseden konuşmalar yapılır, yazılar okunurken, İsmet İnönü, cumhurbaşkanlığı makamında oturmakta ve kurultayda bu tebliğleri dinlemekte idi. Ve 1944 Haçlı Seferi açılmadan bir müddet önce, aynı İsmet İnönü, Mülkiye'de gençlere şöyle hitap ediyordu:

“Milletlerin çok mücadeleci ve çok yırtıcı oldukları bir zamanda yeni Türkiye'nin yüksek, parlak Türkiye'nin istikbaline hükmetmek üzere yetişecek arkadaşlardan büyük hizmetler ve çok yüksek vasıflar beklediğimizi tekrar ederim. Bu vasıflar sizde vardır. Kanımızda vardır. Zîrâ bizim milletimiz milletlerin en büyüğü, en şerefli-sidir”.

*
* *

Türk milliyetçilerinin, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Türkçülüğün iki temel unsuru olan Turancılık ile Türk ırkçılığını savunurlarken ileri sürdükleri ırkçılık fikirleri, inkılâp tarihi derslerinde yıllarca tekrarlanmış olan (yukarda örnekler verilmiş) fikirlerden pek farklı şeyler değildi. Ve ne hoş, ne ibret verici bir tecellidir ki, Mahmut Esat Bozkurt'un ders notlarının kitap haline getirilip İstanbul Üniversitesi İnkılâp Enstitüsü tarafından bastırılması, Atatürk'ün ölümünden sonra, yani İsmet İnönü'nün o meşhur “millî şeflik!” devrinde mümkün olmuştur. Evet, Türk gençliğine, devlet işlerinde Türk'ten başkasına inanmamaları ve devletin büyük mevkilerinde mutlaka Türklerin bulunması gerektiğini, sadece bir öğüt

değil, Türk inkılâbının bir temel piresibi olarak öğreten bu ders notları, İnönü'nün, meydanı boş bulup Türkçülüğe ve Türkçülere saldırdığı o lânetli, o uğursuz yıldan sadece dört yıl önce, gazetelerin ve dalkavuklarının kendisinden "Millî Şef!" diye bahsettikleri 1940 da basılmıştı.

*
* *

Soyumuzun, savunma silâhı olarak en tabii bir hakkı sayılması gereken Türk ırkçılığının, Atatürk'ten sonra devlet başkanlığı makamına geçen İsmet İnönü zamanındaki en dikkate değer örnekleri, milliyetçi dergilerdelerdir. Hele, İkinci Dünya Savaşının başlamasından ve ateşin yavaş yavaş Türkiye'ye yaklaşmasından sonra, bu konu çok ele alınmış ve çok rahat bir şekilde işlenmiştir.

1939-1942 yılları arasında çıkan ve kapaklarının üstünde daimî olarak: "Her ırkın üstünde Türk ırkı" yazılı bulunan Bozkurt dergisinden alınmış şu satırlar, işte, Türk ırkçılığının bu piresibini işleyen ve savunan yazılardan birisidir:

"... Bizim İslâmiyetten önceki tarihimiz, Çin pireseslerinin ve Türklere sığınmış olan çinlilerin ihanetleriyle doludur. Yakın tarihimiz ise bu örneklerin en acıklılarını vermektedir.

Balkan Savaşı'nda, düşmana dayanacak dört müstahkem şehrimiz vardı: Edirne, İşkodra, Yanya, Selânik. İlk üçü yiğitçe dayandılar ve o bozgunda biraz olsun yüzümüzü güldürdüler. Çünkü kumandanları Türktü. Fakat, bu şehirler nisbeten az kuvvetleriyle dayandıkları halde, 40.000 kişiyle müdafaa olunan Selânik, bir kurşun atmadan Yunanlılara teslim oldu. Çünkü, kumandanı Tahsin Paşa Türk değildi.

Yine Balkan Savaşı'nda Sırplarla yapılan Komanova Harbi'nde, Arnavut taburları hep birden ihanet ettikleri için harbi kaybettik.

Yunanlılarla yaptığımız ilk deniz çarpışmasında, Yunanlıların ana gemisi Averof'u batırmak ve böylelikle deniz hâkimiyetini temin ederek harbin karadaki yürüyüşü üzerine tesir yapmak kaabil iken, bir Çerkes olan filotillâ kumandanının ihaneti yüzünden bu iş yapılamadı.

Cihan Savaşı'nda, Türk olmayan bir unsurun topyekûn nasıl ihanet ettiğini, bugünkü münevver gençlik tarih kitaplarından öğrenmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda da, Türk olmayan başka bir unsur böyle ihanet etti. Hattâ, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yine başka bir unsur, yabancıların parasına kanarak aynı şeyi yaptı.

Münferit misalleri ise birer birer vermeye lüzum görmüyorum. Yalnız, bir de, lehimize olanlardan dikkate değer bir örnek vereceğim:

Cihan Savaşı'na girişimizin ilk haftalarında Yavuz gemimiz, Rus kıyılarını topa tutarken, bir defa bir tuzağın içine düşmüştü. Sahilden elektrik tertibatı ile patlatılacak mayinler sayesinde, Yavuz batacaktı. Fakat Yavuz batmadı. Çünkü Rus müdafaa kumandanının büyük babası Alman idi. Ve bu Rus kumandanının damarlarındaki Alman kanı o dakikada kumandana vazifesini ihtar etmişti.

Bir milletin kuvvetli günlerinde, içindeki yabancı unsur, onu kalemle zehirlemeye çalışır. Milletin ahlâkını bozacak, onu savaş ve milliyet aleyhtarı, vatan ve din düşmanı yapacak neşriyat yapılır. Milletin mukaddesatı ile eğlenilir. Milletin büyüklerine, mefâhiline söğülür. Mâzî inkâr olunur. Roman, hikâye, şiir ve makale ile büyük bir taarruza geçilir.

Milliyetçi Türk gençliği bunları iyi bilmelidir. Okuduğu bir yazının ilk önce sahibini araştırmalı, Türk kanından değilse maksat aramalıdır.”⁶⁰

(60) Atsız: Kan ve Uruk Şartı. Târihin Verdiği Ders. Bozkurt (dergisi), Eylül 1940, 6. Sayı, 129.-130. Sf.

O yılların bütün milliyetçi dergilerinde, Türk ırkçılığının bu yabancı unsurlara karşı uyanık bulunma piresibi üzerinde pekçok yazılar çıkmıştır. Ve konu, memlekette öyle benimsenmiştir ki, Türkçülüğün bu hayatî piresibi, fikirle doğrudan doğruya ilgisi bulunmayan dergilerde bile yer alır olmuştur. Orhan Seyfi Orhon'un kaleminden çıkmış aşağıdaki yazı bunlardan birisidir:

“Meşrûtiyet devrinde Vartikes Efendi, Boşo Efendi, Kozmidi Efendi galiba bizim mebuslarımızdı. Hallaçyan Efendi, Noradonkyan Efendi bizim nâzırlarımızdı. Mihran Efendi bizim gazetecimizdi. Hasan Fehmi Bey bizim öğretmenimizdi.

Mütâreke devrinde Tahsin Bey bizim polis müdürümüzdü. Kürt Mustafa bizim divân-ı harp reisimizdi. Çerkes Ethem bizim vatanperverimizdi.

Affedersiniz. Hatırımda pek kalmamış. Çünkü biz Türkler unutkan bir milletiz. Eğer merak ederseniz eski devlet salnâmelerinden birini açın. Orada bu misallerden istediğiniz kadarını bulursunuz. Vezirler, nâzırlar, âyan âzâları, mebuslar, valiler, mutasarrıflar, müsteşarlar, müdürler yığın yığın. Harp zamanında, mütâreke zamanında, mücadele zamanında, tehlike zamanında, hâsılı memleketin ıztırâba düştüğü herhangi bir felâket zamanında, bize derece derece vefâsızlık edenler, hıyânet edenler, zulmedenler, kahredenler yüzde doksan bunlardı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun başına, asırlarca, bu yarım Türkler belâ kesildi. İhtilâller, irticâlar, nifaklar, entrikalar, hıyânetler hep onların eliyle ateşlendi: Patrona Halil Türk değildi, Kösem Sultan Türk değildi, İbşir Paşa Türk değildi.

İnhitat devrinin asıl alâmet-i fârikası bir kan bozukluğudur. Sadece Yeniçeri Ocağı'nı yakmakla biz, bu

kamı tasfiye edemedik. Düne kadar bu böylece geldi; yarına kadar, öbür güne kadar da gidebilir.

Yarım Türkler saltanat devrinde şariat, sonra da menfaat düşkünü oldular. İnhinâ kaabiliyetleri bizden fazla olduğu için kolayca her kalıba girerler. Kaçamak yolları vardır. Fenalıklarının cezasını ekseriya biz çekeriz. Dikkat etmeliyiz.

İçimizden biri, siyâseti menfaat gibi kullandı mı, dikkat etmeliyiz! Gizlice muhalefete kalktı mı, dikkat etmeliyiz! Dalkavukluğa başladı mı, dikkat etmeliyiz! Hemşehrilerini kayırdı mı, dikkat etmeliyiz! Selâhiyetini aştı mı, dikkat etmeliyiz! Zevkimizi bozdu mu, dikkat etmeliyiz! Sinsi sinsi susuyorsa, gösteriş yapıyorsa, fazla sofuysa, aşırı züppe ise, şımarık ise, küstahsa, yüz­süzse dikkat etmeliyiz!

Bütün bunlar asıl Türk karakterinin dışındadır. Millî birliğin bir yumruk gibi sımsıkı durduğu bu zamanda bu fikir, ne çâre, bâzısına biraz nâhoş, bâzısına büsbütün boş gelse de, biz yine dikkat etmeliyiz.”⁶¹

Türk olmayandan böylesine şüp­he edilmesinin gerekli bulunduğunu bu derece titizlikle, kuvvetle ve ısrarla savunan Orhan Seyfi Orhon’un, öyle aşırı bir ırkçı olmadığını da unutmamak lâzım. Hattâ, Orhan Seyfi Orhon, daha sonraki yazılarından birisinde ırkçı olmadığını dahi yazmıştır. Bu da gösteriyor ki, Türk ırkçılığının bu piren-sibini, yani Türkleşmemiş yabancı unsurdan şüp­he edilmesi gerektiğini bilmek, ortaya koymak için ırkçı olmaya da lüzum yoktur. Sadece tarihimizi bilmek ve iyi niyetli, Türk’e fayda arayan bir insan olmak yetmektedir.

(61) Orhan Seyfi Orhon: Dikkat Etmeliyiz. Akbaba (dergisi), 19 Eylül 1940, 348. Sayı.

Bu konuda bir örnek de kendimden vereceğim. Bu örneğin en büyük hususiyeti yayımlanış tarihidir. Çünkü “Soyu Bizden Olmayanlar” başlıklı bu yazı, Dr. Fethi Tevetoğlu’nun Samsun’da çıkarmakta olduğu Türkçü Kopuz dergisinin Kasım 1943 tarihli sayısında çıkmıştır. Yani, İsmet İnönü’nün Turancılık ile birlikte Türk ırkçılığını da çarmıha germeye çalıştığı Mayıs 1944 ten sadece altı ay öncesine aittir.

Şu satırlar o uzun yazıdandır:

“... Dışları ile bizden gibi gözüken bu “bizden olmayan”lar, gerçekte, tamamen tersine düşünce ve inançtadırlar. Ekmeğini yedikleri Türk yurduna ve bu toprakların sahibi Türk milletine karşı asla dost değildirler. Bu nankörlüklerini küstahlık, hayâsızlık ve hainlikten daha ileri götürerek düşmanlık şekline vardırırlar. Türklüğün yükselmesini, güçlenmesini, serpilmesini istemezler. Hele Türklerde milliyet fikrinin kuvvetlenmesi hiç çekemedikleri bir şeydir. Türk milletinin bir gün uyanıp, kanunu emen birer parazitten başka birşey olmayanları, yani kendilerini, kapı dışarı etmesinden korkarlar. Bu korkuları, dünyanın başka hiçbir yerinde bu kadar çok rahat bulamayacaklarıdır.

Dış kılıkları ve durumları ile bize benzeyen bu “bizden olmayan”lar, Türklük için dış düşmanlardan da tehlikelidirler. Çünkü düşmanlıkları belli ve açık değildir. Sinsi sinsi çalışırlar, gizli gizli düşmanlık ederler. Bize dost göründükleri için, çok defa düşmanlıklarının farkına varamayız.

Tarih, içimizde yaşadıkları halde, soyları bizden olmayanların, Türk milletine karşı besledikleri düşmanlık duygularının ve bu düşmanlığın sonucu olan ihânetlerinin sayısız örnekleriyle doludur. Türk, bu kendisinden olma-

yanlara topraklarında yer vermiş, mevki vermiş, ekmek vermiş, lâkin onlardan aldığı karşılık hemen her defasında düşmanlık, ihânet olmuştur. Soyu bizden olmayanı kumandan yapmışız, en sağlam kalelerimizi düşmanlara teslim etmiştir. Sultan diye saraylarımıza almışız, devletimizi yıkmaya uğraşmıştır. Emrine donanma vermişiz, savaştığımız düşmana teslim etmiş veya savaşmamıştır. Vezirliğe, hattâ sadrâzamlığa yükseltmişiz; milleti ve devleti değil, sadece cebini ve kendi soydaşlarını düşünmüştür.

İlk bakışta bize benzediği ve bizden görüldüğü halde, yüzyıllarca bize ihânet ve düşmanlık eden soyu bizden olmayanlar, bugün ve bundan sonra Türk'e dost olur ve Türklük için çalışabilir mi? Koca tarih hele tarihin yakın çağları buna inanmanın ne büyük bir gaflet olacağını bize göstermektedir.

Durum bugün de aynıdır. İçimizde yaşayan bir Yahudi dönmesi düşünelim ve bu dönme, meselâ gazeteci olsun. Kadın veya erkek, bu gazeteci, Türk tebaası bulunduğu, adı bizimkilere benzediği ve ilk bakışta bizden farklı olmadığı halde, bizden sayılabilir veya milletimize dostluk edebilir mi? Kanı, tarihi, gelenekleri, ülküsü ve kısaca herşeyi Türk'ünkünden başka olduğu halde Türk gözükmek zorunda olan bu dönme, içindeki "Türk'e kin ve düşmanlık" duygusu ile, muhakkak ki, gazetesini bir iğneli fıçı gibi kullanacaktır. Türklüğün kanını akıtmak için çalışacak bu iğneli fıçı, çok defa sinsi sinsi, fakat bâzan da gayet açık olarak Türk'ü kötüleyecek, Türk'ün baş düşmanı olan milletleri dost ve fikirleri güzel diye tanıtmaya uğraşacaktır. Yani çıfıtlığını gösterecektir.

Bir başka örnek, bir Rum dönmesi alalım ve bu dönme de, farzedelim ki hikâyeci veya romancı olsun. Bunun da nüfus kâğıdında Türk tebaası yazılı bulunacak,

adı ve kılığı bizimkilere benzeyecektir. Fakat bizim için bu müslüman Rumun, öteki Yahudi dönmesinden farkı bulunabilir mi? O da her fırsatta kendisine ekmek veren milleti kötülemeye uğraşacak, hikâyelerinde ve romanlarında Türkiye'yi kötü, Türkleri aşağı, Türkçüleri zararlı göstermeye çalışacaktır. Onun, kör gırtlakını doyuran millete karşı olan bu düşmanlığı, bir edebiyat tülü altında gizlendiği için, kolayca göze de batmayacaktır.”⁶²

.

“... Türk'e ancak Türk'ten fayda gelir. Bu, bir tabiat kanunu kadar kesindir. Çünkü bu da bir tabiat kanunudur. Tarih, bu tabiat kanununun doğruluğunu isbat eden vakalarla dolu değil midir?

Türk'e bir Çinli, bir Rus, bir İtalyan, bir Fransız yabancıdır. Bu yabancılık Çinlinin Türkiye'ye çocukken gelmesi, Rus'un Türkiye'de doğması, İtalyan'ın babası zamanından beri Türkiyeli olması ile değişmez ve giderilemez... Tıpkı bunun gibi kanı, tarihi, ülküsü ve gelenekleri bizden ayrı olan yukarda saydığımız müslüman “Türk olmayanlar” da bize tamamen yabancıdır. Ya-

(62) Burada, hayâlî misallermiş gibi verilen Yahudi dönmesi erkek ve kadın o yıllarda Tan gazetesinin başında bulunan şu mâ-lûm Selânik dönmeleri Sabiha Zekeriya ile Mehmet Zekeriya; Rum dönmesi ise, romancı Sabahattin Ali'dir. Bunlardan Sabiha Zekeriya ve Mehmet Zekeriya, daha sonraki yıllarda Türkiye'den kaçmışlar ve bir müddet Avrupa'da yaşadıkları son-ra Sovyetler Birliği'nde kendilerine verilen vazifeyi yapmaya çalışmışlar ve birisi orada ölmüştür. Sabahattin Ali ise kızıl Bulgaristan'a kaçmak isterken, sınır yakınlarında öldürülmüştür. Yani, 1943 te, henüz genç bir kalem iken yazdığım yazıda belirttiğim gibi Yahudi dönmeleri, çiftliklerini göstermişler; Rum dönmesi ise, kör gırtlakını doyuran millete karşı olan düşmanlığını isbat etmiştir.

bancı ise, dış bakımdan nekadark benzerlik gösterirse göstereyin, yine yabancıdır. Her yabancı ise, hayat savaşında birbirine karşıdır veya düşmandır.

İç düşmanlarımız arasında, başta sayılması gereken bir bölüm de, dış yönleriyle bize benzeyen bu “soyu bizden olmayanlar”dır. Bunlar Türk tebaasıdır, adları ve kılıkları ile bizden pek ayrılmazlar. Fakat Türk’ten çok başkadırlar. Damarlarının içinde dolaştığı için bizimkine benzemeyen kanlarının ayrılığını sezemesek bile, onların başka yaratıklar olduklarını bilmek yine mümkündür. Yüzlerinin çizgileri, doğup büyüme Türkiyeli olsalar da dilleri, gerek yazılarında ve konuşmalarında ve gerekse hareketlerindeki mânâlar bize onları tanıtabilir. Onları iyice tanımak gerektir.”⁶³

O yıllara ait bu konudaki yazılar toplansa, muhtemelen ki, kalın ciltler meydana gelir. Fakat, buraya alınan örnekler de gösteriyor ki, Türkçülük ülküsünün temel unsurlarından birisi olan Türk ırkçılığının her iki piresibi de, İsmet İnönü’nün, kılâsik cumhuriyet usullerini rafa koymak suretiyle cumhurbaşkanlığı (!) yapmakta olduğu o yıllarda (tıpkı, devletin resmî damgasını taşıyan kitaplarda ve tıpkı, yüksek öğrenim gençliğine okutulan inkılâp tarihi derslerinde olduğu gibi) su içmek, yemek yemek kadar tabii bir şekilde yazılmış, çizilmiş, savunulmuştur.

Bu konuda unutulmaması gereken bir ırkçılık hareketi de, askerî okullara alacak gençlerde aranan şartlarda görülmektedir. Bu mekteplere öğrenci alınacağını bildirmek üzere, ilgili makamların gazetelere verdikleri ilânlarda, şartların birincisi her zaman şu üç kelime ile belirtilmiştir: Türk ırkından olmak!

(63) Nejdett Sançar: İç Düşmanlarımız. Soyu Bizden Olmayanlar. Kopuz (dergisi), I. c., 7. Sayı, İkinciteşrin (= Kasım) 1943.

Evet, İsmet İnönü'nün, Türk ırkçılığını idam sehpa-sına itmek istediği sırada, Türkiye'deki bütün askerî okullara, soyca Türk olan gençler alınmakta idi. Ve bu davranış da çok yerindeydi. Bir gün, devletimizin ve mil-letimizin hayatına, millî varlığına kasdetmek isteyecek bir düşmana karşı, soyumuzun koruyucusu ordumuzu ileri sürdüğümüz zaman, onun bütün birliklerinin başında bu soyun çocukları bulunmalıydı.

Bütün bunlar, Türk ırkçılığının, 1908 sonrasında 1944 ün o korkunç hareketine kadar, Türkiye'nin haya-tında nasıl ciddî ve lüzumlu bir fikir olarak ele alındığı-nın, işlendiğinin ve uygulandığının su götürmez delilleri-dir, vesikalarıdır. Ve bu bakımdan Türk ırkçılığına karşı çıkmak, Türklüğe karşı olmaktan başka birşey değildir. Hele bu fikri İnönü'nün: *"Bunlar o şeylerdir ki ancak devletin kanunları ve esas teşkilâtı ayaklar altına alın-dıktan sonra başlanabilir!"* şeklindeki sözlerinde olduğu gibi kanunlara ve anayasaya aykırı gibi göstermeye kat-kışmak pek zavallıca bir davranıştır. Çünkü bu gibi iddia-ların ya ciddî delillere ve belgelere, ya da mahkeme ka-rarına dayanması, dayandırılması şarttır. Vesikalar, İnö-nü'nün iddiasının gülünçlüğüne ortaya koyuyor. Bu ko-nuda son sözü söylemiş olan adâlet ise, Türk ırkçılığının ne kanunlara, ne de anayasaya aykırı olmadığını tesbit etmiştir.

İşte, İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı 2 Sayılı Mahkemesi'nin verdiği ve Askerî Yargıtay'm da tasdiki sonunda kesinleşmiş bulunan tarihî kararın bu konu ile ilgili bölümünden parçalar:

"... Anayasa'nın 88. maddesi "Türkiye'de din ve ırk ayırdedilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese Türk denir" demektedir. Bu madde, evvelâ "din ve ırk ayırdedilmeksizin" diyor. Ohalde siyâsî hudutlar içinde

yaşayan ve siyâsî bir topluluk olarak “Türk milleti” adını alan topluluk içinde, dini ve ırkı ayrı fert ve toplulukların bulunabileceği kabul edilmektedir.

İkincisi; “vatandaşlık bakımından” tâbiri de, millet halindeki topluluğa “Türk” adının verilmesinin, ancak bu bakımdan ibâret bulunduğunu anlatmaktadır.

Bunun için, 88. maddede yazılı bulunan “Türk” tâbiri, aslı ırkı, yâni soyu bakımından verilmiş bir ad olmayıp, devletin bir unsuru olan ve millet adı verilen topluluğa tâbiiyet bakımından verilmiş bir addır.

Netekim, bugünkü 20 milyon Türk arasında Ermeni, Rum ve Yahudi gibi bir kısım, Türk soy ve ırkından olmayan kişiler bulunduğu gibi, yine İslâm dininden olan ve bu dinden olmayan kişiler de vardır.

88. maddenin bu hükmü, ayrı din ve soydan olan bu kişilerin aslını, din ve soylarını kasdetmiş değildir. Herkes kendi dininin icaplarını açık bir şekilde yaptığı gibi, soylarına âit durumlarını da saklamak durumunda değildir. Anayasa’nın 75. maddesinde: “Hiçbir kimse mensup olduğu din, mezhep ve tarikat ve felsefî ictihâdından dolayı muaheze edilemez” diye yazılıyor. İşte bu hukukî ve mantikî sebeptendir ki, 88. maddeye yalnız “vatandaşlık bakımından” kaydı konmuştur.

Türk Vatandaşlığı ve İskân kanunlarının maddeleri de bu anlayışın en kuvvetli delilidir.

1312 sayılı ve 17 maddeden ibâret bulunan Vatandaşlık Kanunu’nun ilgili maddelerinde hep “Türk vatan-dışı” tâbiri kullanılmıştır. Eğer 88. maddede yazılı bulunan “Türk denir” kaydına “dinin ve ırkın” dahil bulunduğu kabul olunursa, ozaman Vatandaşlık Kanunu ile diğer bazı kanunların koymuş olduğu memnûiyetleri, kanuncunun maksadına aykırı bir tarzda düşünmek ve kabul etmek icap ederdi.

Vatandaşlık Kanunu'nun 13. maddesinde ise "Türklerle evlenen ecnebî kadınlar Türk vatandaşı olurlar" denilmektedir. Türk vatandaşı olup kendisine Türk denilen bu kişiler hakikatte Türk ırkından ve soyundan değildirler.

2510 Sayılı İskân Kanunu'nun 3. maddesinde "Türk soyundan", 7. maddesinin A fıkrasında: "Türk ırkından olup", B fıkrasında: "Türk ırkından olmayanlar", 12. maddenin B fıkrasında "Soyca Türk olup dilini unutmuş" ve E fıkrasında "Yerleşmek isteyen Türk ırk ve kültürü" ve "Türk ırkından olduğu halde" gibi kanunî tâbirler yazılıyor.

22 Haziran 1938 tarihli, ecnebîlerin Türkiye'de ikamet ve seyahatları hakkındaki Kanunun 22. maddesi, ecnebîlerin sınır dışı edilme yetkisini bakanlığa verdiği halde, 23. maddesinde ise "ecnebi tâbiyetinde bulunan Türk ırkına mensup kimselerin sınır dışı edilmeleri icrâ vekilleri heyeti kararına bağlıdır" denilmektedir.

Bütün bu kanunî hükümler, Anayasa Kanununun 88. maddesinde yazılı "Türk denir" tâbirinin, yalnız vatandaşlık bakımından olduğunu göstermektedir.

"Devlet olabilmenin esaslarından biri olan ve millet adı verilen topluluğu ancak bu mânâda anlamak icap eder. Bu millet adının ırk ve soy bakımından ifâde olunan millet ile ilgisi yoktur. Netekim, dünyada mevcut bütün ırklar, tâbi bulundukları devlet vatandaşı olması itibâriyle, o devlet ekseriyetini teşkil eden ırkın millet ismini alırlar.

Sanıkların dergiler ve kitaplarla yayınladıkları ve konuşmalarında söyledikleri ve yine tahkikatta ve duruşmada açıkladıkları ve kabul ettikleri Türkçülük ve ırkçılık hakkındaki fikir anlamları bu bakımdan Anayasa'nın hükümlerine aykırı değildir."⁶⁴

(64) Sıkı Yönetim Komutanlığı, 2 Sayılı Mahkeme Başkanlığı 31.3.1947 tarih ve esas 947/3 sayılı gerekçeli hükmü, 33.-35. Sf.

Askerî mahkemenin, ırkçılık - Turancılık suçu (!!!) ile muhakeme edip beraat ettirdiği Türkçüler hakkındaki gerekçeli hükmünde kısa notlar halinde yer alan kanun maddelerinden en mühimleri, Türk ırkından olan ve olmayan vatandaşları çok açık şekilde ayıran maddelerdir. Bu ayırma, Türk soyundan olanları Türk soyundan olmayanlara karşı açıkça imtiyazlı sayma şeklindedir. Bir devletin vatandaşları arasında, o devletin sahibi olan milletin fertleriyle, milletin arasına sonradan karışmış olan yandaşlar, devlete ve millete bağlılık ve hizmet yönlerinden bir olabilirler mi? Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının bu konu ile ilgili maddelerinde Türk soyundan olan vatandaşlar Türk ırkından olmayanlara, işte bu sebepten üstün ve imtiyazlı tutulmuşlardır. Bu kanun maddeleri arasında, sadece, İskân Kanunu'nun 7. maddesinin A ve B fıkralarını bilmek yeter. Bu iki fıkra aynen şöyledir:

"A — Türk ırkından olup hükûmetten iskân yardımı istememeyi yazı ile bildiren muhâcırlar ve mülteciler, Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeye serbest bırakılırlar. Hükûmetten iskân yardımı isteyenler hükûmetin göstereceği yerlere gitmeye mecburdurlar.

B — Türk ırkından olmayanlar, hükûmetten yardım istemeseler bile, hükûmetin göstereceği yerde yurt tutmaya ve hükûmetin izni olmadıkça buralarda kalmaya mecburdurlar. İzinsiz başka yerlere gidenler ilk defasında yerlerine çevrilirler. Tekerrürü halinde İcrâ Vekilleri Heyeti kararı ile vatandaşlıktan düşürülürler."⁶⁵

Görülüyor ki, kanuna göre Türkiye'ye dışardan gelecekler Türk soyundan iseler ve devletten yardım istemeyeceklerse, memleketimizin istedikleri bir yerinde, tıpkı Türkiye Türkleri gibi, oturabileceklerdir. Sadece devletten yardım isteyecekler, resmî makamların gösterecekleri

(65) T.C. Resmî Gazete, Sayı 2733, 21 Haziran 1934.

yerlere yerleşeceklerdir ki, şüphesiz bu da, iktisâdî imkânlarla ilgili bir husustur. Türk soyundan olmayanlar ise, yardım isteseler de, istemeseler de, hükûmetin göstereceği yerlerde oturmaya mecbur tutulmaktadırlar.

Bu ayırım, elbette ki, dışardan Türkiye'ye gelecekler arasında Türk soyuna mensup bulunmayanlardan şüphe edilmesi gerekeceği düşüncesine ve mantığına dayanmaktadır. Bu da gayet tabiidir. Çünkü Türkiye'ye ve Türklüğe bağlılık bakımından, Türk soyundan olmayan, Türk soyundan olanla bir tutulamaz. Bu, bir içtimâî kanundur. Türk tarihi, hele Türkiye tarihi, bu içtimâî kanunun Türklük aleyhine netice vermiş birçok örnekleriyle doludur. Bu içtimâî kanuna sırt çeviren cemiyetler, onun neticesi olan belâlara katlanmaya mecburdurlar. Yukarda adı geçen kanunlar, işte bu içtimâî gerçek göz önünde bulundurularak hazırlanmışlardır.

1944-1945 dâvâsında, Türkçüler ve avukatları, Turancılığın ve Türk ırkçılığının suç sayılamayacağı gerçeğini gerek duruşmalarda ve gerekse yazılı savunmalarında ortaya koyarlarken, yürürlükteki kanunlara ve bu konularla ilgili diğer hususlara da dayanmışlardı. İsmet İnönü, bu millî şuur eserlerinin bir kısmına sonradan el atmıştır. Meselâ, askerî okullara alınacak öğrencilerin Türk ırkından olmaları şartını kaldırttığı gibi, İskân Kanunu'nun Türk soyundan olanlara imtiyazlar tanıdığı 7. maddesinin A ve B fıkralarını da 18.6.1947 tarih ve 5098 Sayılı Kanun ile hükümsüz bıraktırmıştır.

Türk ırkçılığı meselesinde gerçek, tek gerçek işte budur. Bu gerçek ile birlikte bir mahkeme kararı ve temyiz tasdiki neticesinde Türk ırkçılığının ne kanuna ve ne de Anayasa'ya aykırı olamayacağı da kesin olarak tesbit edildiğine göre, İsmet İnönü'nün bu fikri çamura bulamaya çalışmasının, eski bir deyimle, bir sucu beşliği kadar değeri kalabilir mi?

“Gizli Cemiyet,, Meselesi

İnönü, 19 Mayıs 1944 konuşmasında, Türkçüleri, gizli cemiyet kurmakla suçlamaya kalkışarak şunları söylemişti:

İrkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere baş vurmuşlardır. Niçin? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü? Hele doğudan, batıdan ülkeler gizli Turan cemiyetleriyle zaptolunur mu?”.

Onun, Ankara'nın meşhur futbol alanında, o malûm boğuk tonlu sesiyle söylediği bu sözlerden bir gün önce, akşam haberlerinde radyodan okunan ve ertesi gün bütün gazetelerin birinci sayfalarında yer alan bir de hükûmet tebliği vardır. Tebliğ, aynen, şudur:

“Ankara, 18, A.A. (Resmî Tebliğ): Son günlerde hükûmetçe kapatılan Orhun mecmuası sahibi Nihâl Atsız'la Konservatuvar öğretmenlerinden Sabahattin Ali'nin Ankara'da görülen muhakemesi sırasında Nihâl Atsız lehine yapılan taşkınlıklar dolayısıyla nezâret altına alınmaları zârûreti hâsıl olan bazı kimseler nezdinde çıkan evrâkın verdiği şüphe üzerine Nihâl Atsız, Reha Oğuz Türkkân ve Zeki Velîdi ile Dr. Hasan Ferit Cansever'in İstanbul'da evlerinde ve daha bazı yakın arkadaşları nez-

dinde İstanbul Örfî İdare Komutanlığı'nca aramalar yapılmış ve elde edilen vesikalar tetkik edilmişti.

Bu vesikaların tetkikinden elde edilen netice ve kanaata göre, Teşkilât-ı Esasiyye Kanunu ile müesses bugünkü rejimimize ve vatandaşların hakikî milliyetçilik telâkkilerine aykırı umdeleri ve bu umdelere varmak için gizli cemiyetleri, faaliyet programları, teşkilât ve propaganda organları, hatta muhaberelelerini gizli tutmaya mâ-tuf şifreleri ve parolaları vardır.

Bunlar, memleketin muhtelif noktalarında ve bilhas-sa her çeşit terbiye müesseselerinde mâsum gençlerin temiz milliyetçilik ve vatanseverlik duygularını istismar ederek genç nesil arasında kendilerine taraftar toplamak ve bu suretle hedeflerine ulaşmak için devamlı ve sistemli bir faaliyet sarfetmekte ve memlekete zararlı ideolojile-rini tahakkuk ettirecek yolda çalışmaktadırlar. Bu mâhi-yetteki faaliyet, Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'muza aykırı ve Türk Ceza Kanunu'muza göre ceza vasıflarını hâiz ol-duğundan, fâilleri hakkında selâhiyetli adlî merciler tara-fından kanunî tâkibat yapılmak üzere işe el konulmuştur”.

Görülüyor ki, “gizli cemiyet!!” meselesinde “nutuk” da, “resmî tebliğ” de aynı şeyi söylemektedir. İnönü, açıkça: “İrkçılar, Turancılar gizli tertiplere ve teşkilere baş vurmuşlardır” diyor. “Resmî tebliğ” ise, Türkçülerin gizli cemiyetleri olduğunu iddia ediyor.

Takdir olunur ki, devlet başkanlarının sözleri devle-tin, bu gibi resmî tebliğler ise hükûmetlerin şerefidir. On-larda asla yalan söylenemez. Olsa olsa, söylenmesi veya açıklanması uygun düşmeyen hususlara, konuşmalarda veya tebliğlerde yer verilmez. Halbuki, 1944 yılının 19 Ma-yıs günü bütün gazetelerde yayımlanan resmî tebliğ ile İnönü'nün konuşmasında tekrarlanan “gizli cemiyet!!”

tamamen uydurmadır, tamamen yalandır. Hem de ne vicdansızca bir uydurma, ve ne kuyruklu bir yalan! Bu gizli cemiyetin asılsızlığı, dâvâ sonunda, mahkeme kararı ile de tesbit olunmuştur.

3 Mayıs 1944 günü, binlerce Türk gencinin, Ankara’da komünizm aleyhine yaptıkları o tarihî nümâyiş, o bozkurtça şahlanış, nedense, İsmet İnönü’yü ve yakınlarını çok ürkütmüştü. Aslında, bu gösterinin, o her şeyden çok kendilerini düşünen takımı korkutacak bir tarafı yoktu. Çünkü gösteri, azgınlaşan komünizme karşı idi. Ve gençler Türklük, Türkçülük ruhu ile o gün Ankara’yı ayağa kaldırmışlardı. Fakat İnönü’nün yakınları, vehimli “millî şef!!”lerine kimbilir neler söylemişlerdi ki, radyo ve gazeteler sadece Türkçülüğü değil, o asil şahlanışı da yermeye buyruğu (!) almışlardı. Ve o günlerde nekadark hay-siyetsiz kalem, ne şerefsizce yazılarla, vatanlarını yıkmak isteyen hainlere karşı ayaklanmış o Türkçü gençler hakkında da neler neler yazmamışlardı. Ancak, ileride, o devrin tarihi yazılırken, tarihçiler, haysiyetsiz kalemlerin iftiralarına değil, elbette ki, askerî mahkemenin, 3 Mayıs 1944 nümâyişi hakkındaki tarihî hükmüne bakacaklardır. Askerî Temyiz’in tasdiki ile, 1944 hâdisesi hakkında tek hukukî gerçek vasfını kazanan kararın, 3 Mayıs hareketi hakkındaki uzun hükmünden sadece şu satırları okumak, vicdan sahipleri için kâfi gelebilecektir:

“... Tesbit edilen bu olaya göre, nümâyişin yapılmasına sâik olan sebeplerin; vatan, millet, istiklâl sevgisi ve aşkı ile yaşayan milliyetçi ve Türkçü gençliğin, bu yüksek duygulara aykırı duygular taşıyan ve faaliyette bulunan komünistlere karşı içlerinden gelen kin ve nefret hislerinin açık gösterisinden başka birşey olmadığı anlaşılmıştır.”

.

“... Bir kısım gençliğin yaptığı bu gösteriler, millî bir ideolojinin, millî olmayan diğer bir ideolojiye karşı duyulan nefret ve heyecanın tezâhüründen başka birşey olmadığından, “millî menfaatlara zarar vermek” unsuruna da uygun değildir.”⁶⁶

İsmet İnönü ile yordakçılarını “gizli cemiyet!!” yalanı ile bu uydurma cemiyete mensup bulunanların şifreleri ve parolaları bulunduğu yolundaki iddiaya götüren bir hususî anlaşma metni ile, mektuplarda kullanılan bir tekerleme ve bir iki ders notu idi.

Mesele, kısaca, şuydu:

1938’den sonraki yıllarda çıkardığı dergiler ve o dergilerde yazdığı yazılar ile tanınmış bir genç vardı. Yaşına göre hem bilgisi geniş, hem de kalemi kuvvetli idi. Meziyetleri yanında birtakım büyük kusurları da bulunan bu gencin, bir müddet sonra bazı arkadaşları ile arası açıldı. Anlaşmazlık büyüdü ve yapılan kışkırtmalar ile daha eski nesillere kadar sıçradı. Sert yazı tartışmaları oldu. Bu suretle tatsız bir ikilik meydana geldi.

Kızılların, azgınlıklarını günden güne arttırdıkları o günlerde, milliyetçi cephenin böyle ikiye bölünmüş bir hale gelmesine çok üzülen o günlerin ateşli genç Türkçülerinden birisi, bugünün değerli fikir adamı ve Türkçüsü M. Zeki Sofuoğlu, bu ikiliği ortadan kaldırmak azim ve isteği ile İstanbul’a gitti. İlerki nesillerin belli başlıları ile temaslar yaptı. Ve neticede iki tarafı bir masa etrafında toplama başarısını elde ederek bir anlaşma yapılmasını sağladı. Bu anlaşma ile, Türkiye Türklüğünü de Moskova’nın pençesine vermek için uğraşan o yılların ihanet şe-

(66) Sıkı Yönetim Komutanlığı, 2 Sayılı Mahkeme Başkanlığı, 31.3.1947 tarih ve Esas 947/3 sayılı gerekçeli hüküm, 13.-14. Sf.

bekesi kızılılara karşı ortak bir cephe kurulmuş oluyordu. Çünkü, imzalanan metnin ruhu, müsterek düşman kızılılara karşı tek cephe halinde hareket edilmesi hükmü idi. Taraflar, ayrıca, anlaşmadan sonra birbirleri aleyhine yazı yazmamaya da söz veriyorlar, yazılmış bulunanları ise, imha edilmesi için, Prof. Zeki Velidi Togan'a vermeyi kabul ediyorlardı.

İşte, resmî makamların elinde bulunan tek belge, bu anlaşma metni idi. Metin ise, Türklüğün ve Türkiye'nin en büyük düşmanı komünizme karşı yapılmış bir anlaşmanın imzalanmış belgesinden başka birşey değildi. Buna göre ve ohalde, İsmet İnönü'yü ve yardakçılarını, böyle masum bir anlaşma metnini, bir gizli cemiyetin devlet aleyhine hareketi şeklinde görmeye ve göstermeye sevk eden sebep veya düşünce, acaba, ne idi?

Bu metin, Türkiye'yi yıkma mücadelelerinde, önlerinde aşılmaz bir engel olarak duran Türkçülüğün, yeneden tek cephe haline gelmesine kızan yerli kızılıları iftiraya ve yalana zorlayabilirdi. Bu metin, yerli kızılıların iplerini ellerinde bulunduran Kremlinli putları da kızdırabilirdi. Ama, İsmet İnönü'ye ve adamlarına ne oluyordu?

Bu sorunun cevabı, bir devrin korkunç zihniyeti hakkında verilecek hükme rahatlıkla ışık tutabilir.

Netice şu olmaktadır: Böyle bir metni, gizli bir cemiyetin protokolü sanmak, herhalde ve ancak, sınırsız bir ahlaklık ile mümkündür. Böyle sanmayıp da öyle göstermeye çalışmak hususunda ise, isteyen istediği hükmü versin.

Mevcut olmayan "gizli cemiyet!!"ın "şifre!" ve "parola!"larma gelince; onlar da, insanlık tarihinde eşine az raslanır gülünç ve maskara yakıştırmalardır:

İsmet İnönü'nün "Millî Şef!"leri bulunduğu ozaman-ki hükûmetin, "resmî tebliğ"inde "parola!" dediği şey, Türkçülerin bir kısmının mektuplarının sonunda kullandıkları "protokol cârîdir" sözüdür. Bu, mektup yazılanın büyüklü küçüklü mensuplarına ayrı ayrı saygı, sevgi, selâm vesâire ulaştırmak külfetinden kurtulmak için bulunmuş bir kısaltma idi. Yani "protokol cârîdir" demek, evde büyükler varsa onlara saygı sunmak veya ellerinden öpmek, selâm gönderilmesi gerekenlere onu ulaştırmak, küçüklerin de yanaklarından öpmek filân demektir.

Eğer bu kısaltma, sadece birkaç mektupta bulunsaydı, sözün mânâsını bilmeyenlerin ondan şüphelenmeleri belki yerinde olabilirdi. Ama, "protokol cârîdir", basılan evlerden toplanan mektupların çoğunda, yüzlercesinde tekrarlanan bir sözdü. Böyle parola olabilir miydi? Ve bütün mektupların sonunda kullanılan böyle bir tekerlemenin parola olabileceğine inanabilmek için, acaba, nasıl acınacak bir kafanın sahibi bulunmak gerekirdi?

"Şifre!" hikâyesi ise, bundan daha gülünç bir temele dayanıyordu:

Ankara'dan gelen emirle, 9 Mayıs 1944 te, Balıkesir'deki evimizin beş saat kadar süren aranması sırasında toplanan mühim evrak (!!!) arasmda, eşim Reşide Sançar'a ve bana ait, üzerlerinde ders notları bulunan kâğıtlar da vardı. Bu kâğıtlardan bir kısmı, kalabalık arama ekibinin başı olduğu anlaşılan emniyet âmirinin, bilhassa, dikkatini çekmişti. Sorduğu sorulardan bu, pek belli oluyordu.

Emniyet âmirinin bu derece dikkatini çeken kâğıtlardan bir kısmı, organik kimyanın ilâç ve boya maddelerine ait, bağ sistemine göre açık şekilde yazılmış formüllerdi. Bir kısmı ise, Orhun elifbesinin harflerinin yazılı bulun-

duğu kâğıtlardı. Trabzon'daki gizli Pontüs cemiyetinin gizli kâğıtlarını, döşemeleri sökmek suretiyle ele geçirdiğini böbürlenerek söyleyen emniyet âmiri, harfleri birbirlerine çizgilerle bağlanan kimya formülleri ile, hayatında hiç görmediğı anlaşılan Orhun elifbesinin, kendisine acâip veya şüpheli gelen şekilleri üzerinde ısrarla durmuş, hattâ bir ara: “Şifre gibi şeyler!” demekten de kendisini alammıştı. Bunların kimya ve edebiyat derslerine ait notlar olduğu yolundaki izah ve ısrarlarımız da kâr etmemişti. Ve sonunda, o not kâğıtları da, daha önceden ayrılmış suç (!) unsurlarının yanına konmuştu.

İşte, resmî ağızlar ve tebliğler ile dünyaya ilân olunan “şifre!” de, bu şifre idi.

Soruşturmalara geçildiğı zaman, Türkçülerin kızılılara karşı tek cephe olmak için imzaladıkları metin ile parolanın ve şifrenin mâhiyeti anlaşılmıştı. Ne o sekiz on kişinin bir araya gelip imzaladıkları kâğıt ile, ne de kimya formülleri veya Orhun elifbesi şifre' (!) leri ile Türkçülerini cezalandırmaya imkân vardı. Fakat, hükûmet tebliğı ne ise ama, İsmet İnönü de, göğsünü gere gere, bütün dünyaya “gizli cemiyet!”ten söz etmişti. Koca “Millî Şef!” de yalan söyleyecek değildi ya!

Millî şeflik devri gözdeleri, burada kaçırdıkları fırsatı başka bir yerde yakalamaya muvaffak (!) oldular:

Yeni bulunan gizli cemiyetin şifresi, parolası filân yoktu ama, kendisi vardı! Hem de bu gizli cemiyet, uzun filimler gibi, birbirinin devamı iki kısım halindeydi. Sonra, ortada, hem de İkinci Dünya Savaşı yıllarında, yapılmış yeminler vardı ki, bu, insanın —İsâ gibi— çarmıha gerilmesini bile gerektirebilirdi. İstanbul'daki 1 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde, Türkçülerin bir kısmından, işte bu yeminli gizli (!) cemiyetin hesabı soruldu.

Bu “gizli cemiyet!”in kuruluşu hayli eski yıllara kadar uzanıyordu: “Gizli cemiyet!”in adı “Gürem” idi. O yıllarda Ankara liselerinin birinde okumakta olan gençler tarafından kurulmuştu. “Gizli cemiyet!”in en mühim adamı, o sırada kadaastro umum müdürü bulunan Yusuf Ziya Türkkân’ın oğlu Reha Türkkân idi. Cemiyetin gayesi Türkçülük, Turancılık, Türk ırkçılığı fikirlerini çevrelerindeki arkadaşlarına yaymak gibi korkunç (!) bir şeydi. Reha Oğuz, hayâl gücü pek geniş bir delikanlı idi. “Gürem”in büyük ve kuvvetli bir teşekkül olduğu yolunda birtakım uydurmaları kulaklara fısıldardı. Birçok tanınmış adamın “gizli cemiyet!”e dâhil bulunduklarını, hattâ bâzı ordu birliklerinin de elde edilmiş olduğunu bir sır (!) şeklinde tekrarlar, kendisinin gizli bir “reis!”ten emir aldığını söylerdi.

Bu, ufak çocukların, mahallede hırsız - polisçilik oynaması cinsinden, ancak, ondan bir iki adım daha ilerde bir oyundu. Fakat, bu “Gürem”in mensuplarından bir kaçının, senelerden sonra, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Prof. Zeki Velidi Togan’ın da bulunduğu bir toplantıda, verilen bir karar üzerine ettikleri bir yemin vardı ki, artık bunun karşısında bütün akan suların durması gerekirdi!

Kararın ve yeminin mâhiyeti şu idi:

İkinci Dünya Savaşı’nda, karşısındaki bütün orduları iskambil kâğıdı devirir gibi rahatça yıkan Alman orduları Rusya’ya da saldırmışlar ve Moskof topraklarında hızla ilerlemeye başlamışlardı. Rusya’nın da en kısa zamanda yere serilmesi muhakkak gibi görülüyordu. Rusya’nın yıkılması ise, tutsak Türk dünyasının hürriyetine kavuşması demektir.

Türkiye’de bütün milliyetçi, vatansever, şuurlu, fikir sahibi Türklerin, heyecanla, Rusya’nın yere serilmesini beklediği o ümitli günlerin birisinde, Prof. Zeki Velidi Togan ile Türkiyeli (birkaçı Ankara’daki o çocuk oyunu “gizli cemiyet!” Gürem’den) iki üç genç, yine Türkiye dışı Türklerinden bir ailenin evinde toplanmışlardı. Konuşulan en mühim konu, esir Türklerin ve Türk yurtlarının kurtulması idi. Ev sahipleri ve Başkurt Türkü Zeki Velidi Togan, kurtuluştan sonra o talihsiz topraklara gidip çalışacaklarını söylüyorlardı. Bu fikre, zaten hepsi Turancı olan Türkiyeli gençler de katılmakta gecikmemişlerdi. O heyecan içinde, bu kutlu hizmet dolayısıyla öyle coşmuşlardı ki, mutlaka gidip çalışacaklarına dair yemin de etmişlerdi.

İşte, İsmet İnönü’nün, 19 Mayıs Bayramı günü ilân ettiği “gizli cemiyet”, döndürülüp dolaştırılarak, bu yeminli toplantının, hükûmeti devirmek için kurulmuş o “gizli cemiyet!”e bağlanması ile halledilmiş oldu! Bu “gizli cemiyet!”, yıllarca önce kurulmuş (!) lise “Gürem”ine bağlanınca da, artık, Millî Şef’in iddialarının doğruluğuna hiçbir şüphe kalmayacaktı!

Evet.. İnönü’nün, 1944 Mayısında bir meydan nutku ile dünyaya ilân ettiği “gizli cemiyet!!”, işte böyle bir cemiyetti! Türk gibi bir millet ve Türkiye gibi bir devlet için ne kara, ne korkunç bir leke!

Turancılar dâvâsında kesin hükmü veren askerî mahkeme, Türkçülere yamanmak istenen bütün iftiralarla birlikte bu “gizli cemiyet!”in mâhiyetini de ortaya koydu ki; bu netice, utanmasını bilebilenler için, elbette ki, unutulmaması gereken bir ders idi.

“Cumhuriyet Potası,, Meselesi

İsmet İnönü'nün nutkunda, Türkiye'de yeni bir “Türk vatanseveri!!” tipi yaratılma yolunda olunduğuna dair bir iddia da yer almış bulunuyor. Bu yeni “Türk vatanseveri!!” tipini ortaya koyan sözler şunlardır:

“Köy enstitülerimizde, her çeşit okullarımızda, müesseselerimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini, Türk çocuklarına eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyoruz. Onları büyük cumhuriyet potasında kaynatıp meydana Türk vatanseveri çıkartmaya uğraşıyoruz. Vatandaşlarım emin olabilirler ki muvaffakiyetlerimiz esastır ve gelecek zamanda daha göz alıcı olacaktır”.

İnönü, bu pek açık olmayan sözlerle; son imparatorluğumuzdan arta kalıp Türkiye Cumhuriyeti'ne devrolunmuş ve ırkî şuurlarını kaybetmemiş zümrelerin de “cumhuriyet potası!” dediği o sihirli “kutu!” içinde eriyerek Türk ve üstelik “Türk vatanseverleri!!” haline gelmekte olduklarını söylemek istemektedir. “Müşterek vatan” sözü bunun açık delilidir. Kendi ifadesine göre de, bu potacılık yolundaki çalışmaların 1944 teki grafiği “esaslı muvaffakiyet!”tir. Gelecek yıllarda ise başarı çizgisi, gözleri kamaştıracak derecede yukarılara ulaşacaktır!

Bu pota hikâyesi, insana ister istemez, Tanzimat çağı devlet adamlarının, son imparatorluğumuzda yürütmek istedikleri o gülünç “osmanlıcılık” siyasetini hatırlatıyor. İmparatorluk sınırları içindeki bütün milletleri Türklerle kaynaştırıp, ortaya tek bir millet çıkarmak ham hayâli olan bu siyaset de o devrin bir cins potacıhğı idi. Bizim o çağlardaki çeyrek aydınlar olan okur yazar takımımız, bu potanın pervaneleri olmuşlardı ama, öteki milletlerin okumuşları böyle dolmaları yutup milliyetlerini rafa kaldıracak kadar ahmak olmadıklarını tutum ve davranışları ile göstermişlerdi.

Büyük Türk hikâyecisi Ömer Seyfeddin’in bir büyük hikâyesi ile bir küçük hikâyesi, işte, bu ham hayâli konu olarak ele alan unutulması imkânsız eserlerdir. İkisinde de tarihleri, dilleri, dinleri, ülküleri, gelenekleri, meyilleri vesaireleri ayrı milletleri bir araya getirerek onlardan bir tek millet ortaya çıkarılamayacağı, başarılı hikâye dekorları içinde gözler önüne konmuştur. Bunlardan “Hürriyet Bayrakları” adlı küçük hikâyedeki, Türkçü bir Türk subayı ağzından söylenen şu satırlar, bu cins hayâllerin mânâsızlığını en akılsız kafalara dahi sokabilecek derecede kuvvetlidir:

“Bir cinsten olmayan şeyler cem edilemez. Meselâ on kestane, sekiz armut, dokuz elma.. Nasıl cem edeceksiniz? Bu mümkün değildir. Bu imkânsızlık nasıl riyâzî bozulmaz bir kaide ise; birbirlerinden tarihleri, an’aneleri, meyilleri, müesseseleri, lisanları, mefkûreleri ayrı milletleri cem ederek hepsinden bir millet yapmak da okadar imkânsızdır.”⁶⁷

İşte İsmet İnönü, bu memleketin yakın çağlar tarihinde denenmiş, fakat, ham hayalden daha öte bir hayal

(67) Ömer Seyfeddin, Bomba, İstanbul 1968, Refet Zaimler Kitabevi, 100. Sf.

olduğu için, neticesi pek cılk çıkmış böyle bir hareketi yeniden denemek ister pozunda görülüyor ve bunu bütün dünyaya karşı ilân da ediyordu. “*Muvaffakiyetlerimiz esastır!*” dediğine göre de, bu potacılıkta başarı elde edilmiş olmak gerekiyordu.

Fakat, o “*büyük cumhuriyet potası*” nda kaynatılıp “*müşterek vatanın ülküleri!!*” ile yetiştirilmiş bu “*Türk vatanseverleri!!*” acaba kimlerdi? Meselâ, köy enstitülerinden aldıkları pota terbiyesi ve ruhunun neticesi, yıllardan beri, kalemlerini Türk’ün ahlâkını yıkmak, fikrini çelmek için mezar kazması gibi kullananlar mı? Yüksek öğrenim yapmış olmadığı halde, o yıllarda Ankara’nın yüksek okullarından birisine hoca diye verilmiş, hani şu, demirperde gerisine kaçacağı sırada öldürülen pontüslü Rum dönmesi Sabahattin Ali veya ona benzerler mi? Yıllardan beri, günlük gazetelerin fıkra sütunlarında Türk’ün ülküsünü, dilini, müesseselerini, yani kısaca Türk’ün millî varlığını batarya ateşi ile yoketmeye çalışanlar mı? Yoksa vatanımızın büyük bir parçasını bizden koparmak için kızıl ihanet dolapları çevirip duranlar veya İsrail devleti kurulduktan sonra otuz bin kadarı oraya göç eden İstanbul yahudileri ve hele bunlar arasında daha bir müddet önce piyasayı yüz milyon lira dolandırıp İsrail’e kaçanlar mı?

Halbuki, İnönü ile ortaklarının, yordakçılarının ve şakşakçılarının o uydurma ırkçılık - Turancılık maskesi altında saldırdıkları ve kökünü kazımaya yeltendikleri Türkçülük, bu yüce soyun oğullarına, gerektiği zaman vatan yolunda can verme, can verebilme ruhunu ve faziletini aşılamaştır. Çanakkale ve Millî Mücadele şehitleri arasındaki genç aydınların büyük çoğunluğu, 1908 sonrası Türkçülerinin ırkçı - Turancı yazıları ile beslenmiş ve ruhlanmış Türk evlâtları idi.

“Büyük Türklük”, yani Turancılık ülküsünü dile getiren şiirlerinden meydana gelmiş eserleri on binlerce basılan, devrin hemen bütün aydınları tarafından okunan ve hattâ ezberlenen Mehmet Emin Yurdakul’a, Çanakkale siperlerinden gönderilen târihî mektuplar, bunun, en duygusuz kalblerde dahi ürpertiler uyandırabilecek delilleridir.

Çanakkale’de, ozamanki dünyânın en güçlü kuvvetleriyle boğuşan kahramanlar, Mehmet Emin Yurdakul’un “Büyük Türklük” şiirlerini okuyorlar, okudukça coşuyorlar ve o büyük ateşle, vatanlarını çignemek isteyenlerin üzerlerine yürüyorlardı. Ve sonra girilen siperlerdeki düşman çantalarından alınmış yaldızlı hâtıra kâğıtlarına yazdıkları yazıları düşman subaylarının elbiselerinden koparılan apuletler vesâire ile birlikte “Millî Şâir”e gönderiyorlardı.

İşte, bu târihî vesikalardan birkaçı:

10 Nisan 331, Delman Muharebesi

Turan’ın ilk kurtarıcı kurbanlarından Piyâde Dokuzuncu Alay’ın On Birinci Bölüğü mülâzım-i sânisî merhum Sadrâzam Âli Paşa ahfâdından Beğlerbeğli kahraman Mehmed Âli Beğ’in hâtırasını ihyâen,

Türk şâir-i muhteremi Mehmet Emin Beyefendi Hazretlerine takdim.

Alay 9, Bölük 11 Kumandanı
Mehmed Cemal

.

9 ve 10 Teşrîn-i sâni 331 de vuku bulan Selmanpâk Meydan Muharebesi hâtırasını te’yîden Piyâde Dokuzuncu Alay’ın On İkinci Bölüğü nâmına ve bu bölüğün kahramanı şehid mülâzım-i sâni Refik Beğ’in bekaay-i nâmı

için, Türklüğün ruh babası Mehmet Emin Beyefendi Hazretlerine takdim.

Alay 9, Bölük 12 Kumandanı
Mehmed Cemal

Mülâzim-i Evvel⁶⁸
Said Turgut

Mülâzim-i Sâni⁶⁹
Şehid Refik⁷⁰

.

Piyâde Dokuzuncu Alay'ın Felâhiye'de, 23 Mart 332 de İngilizlerin Yedinci Meret Fırkası'na 3.000 telefata verdirerek şanlı sancağını büyük harp madalyaları ile tezyin ettirdiği hâtırasını te'yîden, siperlerimizde Türk evlâtlarını zafer destanları ile kükreten Türk şâiri Mehmet Emin Beyefendi Hazretlerine takdim⁷¹.

Dokuzuncu Alay Zabitanından
18. Kolordu Erkân-ı Harbiyesine
Mülhak Mülâzim-i evvel
Mehmed Cemal

Şimdi bir, İsmet İnönü'nün o hayâlî ve uydurma "pota vatanseverleri!!"ni düşünün; bir de, Çanakkale savaşlarının, Türkçülük ve Turancılık ülküsünün eserleri olan bu genç kahramanlarını...

(68) Üsteğmen.

(69) Teğmen.

(70) Refik adı kâğıda kanla yazılmıştır.

(71) Bu târihî belgeler, Dr. Fethi Tevetoğlu tarafından, henüz bir tıp öğrencisi olduğu sıralarda çıkarmakta olduğu Kopuz dergisinde, Mehmet Emin Yurdakul'dan alınarak yayımlanmıştır (Bk.: Fethi Tevet, Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul, Kopuz, 5. Sayı, Ağustos 1939).

Turancılık ülküsünü, elindeki “Türk Sazı” ile genç kalblere dolduran insanı, o kahramanlar “Türklüğün ruh babası” diye anıyordu. Türkçülük ve Turancılığın üzerinden silindir geçirmek isteyen İsmet İnönü’ye; milletle, vatanla, ülke ile tırnak ucu kadar ilgileri bulunmayanlar ise, “Millî Şef!” diyorlardı. Birincisi, bir fânînin hayatta kazanabileceği en büyük ve ebedî bir şeref.. İkincisi ise, mevki sahibi her insana verilebilecek bir ünvan!

Büyük makam sahiplerinin, kendilerinden çıkarlar sağlamak için, yazı ve söz ile, göklere çıkarıldığı çok görülmüştür. Bu çeşit övgülerin ciddiyet ve samimiyet ile bir ilgisi bulunmadığını herkes bilir. Uzun hayatı boyunca, bu gibi mübalâğalı övgülerle çok karşılaşan İsmet İnönü de, elbette ki, onların mânâsını bilmekte idi. Meselâ, şimdi hayatta bulunmayan bir şâirimizin:

*Azminle yanardağsın, ümidinle denizsin,
Sonsuzluğa bir yıldırımın çizdiği izsin,
Ey şanlı zafer yolcusu! Sen İsmet'imizsin!
Bir dağ başısın, ak saçın alnında bulutlar,
Çizmenle çizilmiştir, aşılmaz bu ufuklar!*

mısralarını, bizzat İsmet İnönü, samimî bir inancın ve duygunun ifadesi olarak kabul edebilir mi?

İsmet İnönü’ye “Millî Şef!” ünvanım ve daha başka rütbeleri yakıştıran, işte bu zihniyettir. Mehmet Emin Yurdakul’u “Türklüğün ruh babası” diye ananlar ise, sadece, tarihî büyük bir hizmeti dile getirenlerdir.

Kendisinden birşeyler beklenen ve umulan insanların, başka kimseler tarafından aşırı övgülere boğulması çok görülmüştür. Fakat, tek gücü elindeki kalem olan bir insanın, kendisinden hiçbir menfaat beklemelerine imkân olmayan başka insanlar tarafından (hem de ölümle karşı

karşıya bulundukları bir sırada) böylesine candan övülmeleri, pekaz görülmüştür.

Ve nihâyet, bu konuda son bir husus: Yukardaki belgelerden ikincisinde “Mülâzım-i sâñî Refik” sözlerindeki “Refik” adı kanla yazılmıştır. Evet, Türkçülük ve Turancılık ülküsüyle dolu bu genç Türk’ün, düşman ile boğuşurken yaralanıp, emânetini Tanrı’sına teslim edeceği sırada akmakta olan mubârek Türk kanı ile..

Bu sefer de, bir, şehid kanı ile yazılmış o genç kahramanın şerefli ve büyük adını; bir de, Türk düşmanlığı kusan birtakım kitapların üzerlerindeki “pota vatanseverleri!”nin o maskara isimlerini düşünün diyeceğim ama, Çanakkale şehitlerinin aziz ruhlarının bu kıyaslamadan incinmesinden korkuyorum.

*
**

İnönü’nün, 1944 nutkunda “*büyük cumhuriyet potası!!*”nda kaynatıp meydana getirildiğini ilân ettiği “*Türk vatanseverleri!!*”, yıllardan beri kendileri gibi büyük vatanseverler (!) yetiştirmeye çalışan ve yetiştiren, işte şu malûm ilerici (!) takımdır. Türkçülük ve Turancılık ülküsünün yarattığı nesiller ise, Çanakkale’de ve Sakarya’da, batının çeliğine Türklük aşkıyla dolu sînelerini siper ederek kanlarını akıtıp canlarını veren, fakat düşmanı vatan topraklarında tepeleyenlerdir.

“Pota vatanseveri!!” yetiştirmede “muvaaffakiyetinin esaslı!” olduğunu iddia eden İsmet İnönü’nün, bu başarının “gelecek zamanda daha göz alıcı!!” olacağını iddia etmesi de üzerinde durulmaya değer. Şu son yıllarda fakülteleri basan, hocalarının yakasına yapışan, rektörleri tehdit eden, eline geçirdiği herşeyi parçalayan, hattâ adam öldüren gençler, acaba, “gelecek zamanda daha göz alıcı!!” olacağı bildirilen “başarı!”nm eserleri mi?

Öğretmen ve Siyaset Meselesi

İsmet İnönü, meşhur nutkunda, tevkif ettirdiği Türkçü öğretmenlerin Türk milliyetçiliği konusundaki fikirlerini ve hareketlerini “siyaset!” olarak ilân etmiştir. Bu husustaki, oturduğu makamın ciddiyet ve ağır başlılığından uzak, saldırgan ve iftiralarla dolu sözleri şunlardır:

“Gençliği yetiştirmenin ve millî terbiyenin en tehlikeli hastalığı, öğretmenin vazifesini politika vâsıtası yapmasıdır. Bir cemiyet içinde hiçbir emniyetin kötüye kullanılması, bir öğretmenin kendisine emânet edilen vatan evlâtlarına kendi hususî politikasını telkin etmeye çalışması kadar vicdansız ve zararlı olamaz. Öğrenmek için ailesinin bütün teşvikleriyle hazırlanan genç dimağ ve temiz yürek, vicdansız bir politikacının sözlerinden ve derslerinden en derin zehirleri alabilir. Devlet, vatan için en zararlı olan bu cinâyetlere yer vermemek için sert tedbirleri esirgemeyecektir. Fakat milletin hâlini ve istikbâlini tehdit eden bu cinâyetlere asıl teminâtı, öğretmen heyetinin vazife haysiyeti ve ortak vicdânı verebilir. Hiçbir devlet makamı, bir öğretmen kadrosu içinde bulunup kötü yola sapmış olan vicdansız fesatçıyı, diğer öğretmenlerden daha kolay ve daha çabuk keşfedemez. Fesatçı yanlış telkinlere ve zararlı hareketlere sevk etmek

için ufaktan başlayarak, her türlü vatansever ve mâsum çehreye bürünerek okşayacak, mükâfat ve mucâzâtı, numarayı ve sınıf geçip ilerlemeyi, ders içinde ve ders dışında münâsebetlerini kullanarak gençleri istediği istikamete yürütmeye yeltenecektir. Bunlar öyle zararlı ve kötü hareketlerdir ki, bunlara karşı bir milletin dayanması için ailenin, öğrenim çağında bulunan gençlerin, nihâyet büyük öğretmen heyetlerinin dikkatleri lâzımdır”.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, o korkunç boğuşmanın, devlet ve milletlerin varlıklarını ciddî bir şekilde tehdit etmekte bulunması karşısında, Türkiye’de yapılabilecek en faydalı hareketlerden birisi de, muhakkak ki, millî ruhu ve millî şuuru güçlendirmeye çalışmaktır. Bunun en verimli yolu da Türk milliyetçiliğini, yani Türkçülüğü bütün memlekete ve bilhassa yetişmekte olan genç nesillere aşılardı. Çünkü, düşman sınırlara dayandığı gün, vatani çığnetmemek için ona karşı gönderilecekler gençler olardı. O yılların, çeşitli nesillere mensup bütün milliyetçileri bu vazifeyi yapmak için çalışmışlardır. Bu arada Türk milliyetçisi olan öğretmenler de, sınıflarda, Türk çocuklarının gönüllerini Türklük ateşiyle doldurmak için uğraşmışlardır. İşte, “Millî Şef!”in “politika!” dediği ve bununla da yetinmeyip, aklıca Türkçülüğü biraz daha hırpalamak ve küçültmek için “husûsî politika!” lâfı ile adlandırdığı hareket, budur.

Hayatı siyâset dalavereleri ile geçen ve siyâset dışında büyük fikirler veya yüce duygular da bulunabileceğini aklına getiremeyen bir insanın, bir millî ülküyü yayma çalışmalarını “politika!” saymasına şaşılmaz. Türkçü öğretmenler bu büyük Türklük hizmetini yapmayıp da; “Millî Şef!” ve “yüce başbuğ!” İsmet İnönü’nün büyük dehâsından, o dehânın Türkiye için ilâhî bir nîmet olusundan söz etseler; “tek parti!”, “tek şef!” gibi o devre

has tekerlemelerle yazılar yazsalar veya nutuklar çekse-
ler, kendisinin genel başkanı bulunduğu parti için kaside-
ler düzseler, kısacası Türklüklerini ve insanlıklarını bu
derece çamura bulayabilseler, ozaman “vcdansız fesatçı-
lar!” değil, herhalde gözde kişiler arasında yer alacak-
lardı.

İsmet İnönü’nün, Türkçüleri, Türkçülük fikrini yay-
maya çalıştıkları için “politika!” yapmakla suçlamaya
yeltendiği nutkunu 19 Mayıs sahasında söylemesinden
pekaz sonra, Hasan Âli’nin maarif teşkilâtına gönderdiği
bir “tâmin” vardır. İlerde tarihçiler “millî şeflik!” devri-
nin insanlık haysiyetini bir paralık eden delillerini ve bel-
gelerini tesbit ederken, bu “tâmin”, muhakkak ki, en
değerli vesikalardan birisi olacaktır. Şu satırlar o “tâ-
min”dendir:

*“.....Cumhuriyet öğretmeni, teşkilâtımızın her kade-
mesi aynı derecede vazifeli olmak üzere, Anayasa’mızın
emirleri ve cumhuriyetin bağrından çıkmış olan partimi-
zin temel fikirleri bulunan ilkelerin ilk yayıcı, aydınlatıcı
ve koruyucusudur. Bu vazifeyi günlük ve geçici bir siya-
set meselesi bellememekteyiz...”⁷².*

Evet, yukardaki satırlarda görüldüğü gibi, “Millî
Şef!”, Türkçülük ülküsünü “politika!” diye ilân edip onu
yaymaya çalışanları Türk milletine “vcdansız fesatçı po-
litikacılar!!” olarak tanıtmaya yeltenirken; annesine gü-
zel (!) sesiyle okuduğu Kur’an ve Mevlid’ler dolayısıyla
gözüne girmiş bulunan sevgili bakanı Hasan Âli, bir “tâ-
min” ile Türk öğretmenlerine C.H.P. nin “ilke!” lerini
yayma vazifesini veriyordu. Hem de bu yüksek (!) vazi-
fenin “günlük ve geçici bir siyaset” olmadığını belirte-
rek...

(72) Irkçılık - Turancılık, Ankara 1944, Maarif Matbaası, Türk
İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 4, 21. Sf.

Türkçülüğü “politika!” sayan İsmet İnönü, öğretmenlere verilen bu “ilke yayma!” vazifesini, acaba ne saymıştı da hiç sesini çıkarmamıştı?

Kurnazlık yönü kendisini tanıyanlarca bilinen Hasan Âli, öğretmenlere böyle bir siyasî vazife verirken, Halk Partisi’ni “Cumhuriyetin bağrından çıkmış!” şeklinde göstermekle, aklınca, bu açık suçu perdelemek istemiştir. Ama, mızrak çuvala sığar mı? İster Cumhuriyetin bağrından, ister seçim sandığından çıkmış olsun, ister ilâhî bir belâ gibi gökten inmiş bulunsun, Cumhuriyet Halk Partisi bir siyasî partidir. Onun için “tâmim”in bu emri de öğretmenlere, hem de buz gibi, siyasî bir iş yaptırmak teşebbüsüdür.

“...Bir cemiyet içinde hiçbir emniyetin kötüye kullanılması, bir öğretmenin kendisine emânet edilen vatan evlâtlarına kendi hususî politikasını telkin etmeye çalışması kadar vicdansız ve zararlı olamaz” diyen İsmet İnönüye, acaba tarih:

— Bir cemiyet içinde, kendisine emânet edilen bakanlığı, dalkavukluğunu yaptığı adamın keyfi ve kendi çıkarları yolunda kullanan bir bakanın bu davranışlarından daha büyük vicdansızlık olabilir mi? Ve sen, işine gelen bu vicdansızlığa bir yandan göz yummak ve bir yandan da onu teşvik etmek ile “vicdan”ı çarmıha germiş sayılmaz mısın?

diye sormayacak mıdır?

Türk maarif tarihinin en büyük lekelerinden birisi olan bu “tâmim”de, 1944-1945 ders yılı başında ilkokullardan üniversitelere kadar bütün öğretim müesseselerinde, İsmet İnönü’nün o meş’um nutkunun okunması ve ırkçılık - Turancılık maskesi altında Türkçülüğün devamlı bir şekilde yerilmesi de istenmiştir.

İşte, ibretle okunması gereken o satırlar:

“.....Bu maksatla Millî Şef İnönü'nün nutku üzerinde her derecedeki okullarımızda aşağıda yazılı şekilde çalışılacaktır:

1) 1944-1945 ders yılının ilk gününde bu nutuk:

a — İlkokulların son iki sınıflarında öğrencilere okutulup anlatılacaktır.

b — Ortaokullarla liselerin, öğretmen okullarının teknik öğretim kurumlarının ve köy enstitülerinin bütün sınıflarında okunacak, izah edilecektir.

c — Yüksek okullarla yüksek teknik kurumlarının, üniversitenin, fakültelerin, Köy Enstitüsü Yüksek Kısmının açılış dersinde okunacak ve bu derslere konu olacaktır.

2) İlkokullarla ortaokullarda ve diğer bu derecedeki okulların yurt bilgisi derslerinde, lise ve bu derecedeki okulların sosyoloji, tarih ve inkılâp tarihi derslerinde öğretim, nutukta yazılı esaslara göre yapılacak; metnin muhtelif parçaları üstünde durulacak, öğrencilere nutuktaki fikirler etrafında vazifeler yazdırılacaktır. Yüksek öğrenim kurumlarında, ahlâk, sosyoloji vesâire gibi cemi-yete ait derslerle Türk inkılâp tarihi ve Türkiye cumhuriyeti rejimi dersleri profesörleri bu nutkun ruhuna göre halkın rahatça okuyabileceği broşürler yazıp basılmak üzere resmî yollardan vekilliğimize göndereceklerdir. Ders yılının sonunda yapılan üniversite haftasında ve ders yılı içinde verilecek konferanslarda nutkun konularına önemli yerler ayrılacaktır”⁷³.

(73) Irkçılık - Turancılık, Ankara 1944, Maarif Matbaası, Türk Inkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 4, 23.-24. Sf.

“Tâmim”in bu emirleri, kahbelikler yılı 1944 ün sonbaharında bütün öğretim yuvalarında, elbette ki, yapılmış veya yapılmaya çalışılmıştır. Namuslu, vicdanlı, vatansever, milliyetçi Türk öğretmenlerinin, o, Türkçülüğe karşı kin kusan nutku sınıflarında okumaları veya okutmaları; Türk millî ülküsüne karşı yapılmış en utanmazca saldırılardan birisi olan o sözler üzerinde birşeyler söylemeye mecbur tutulmaları ne ağır, ne hayâsızca, ne vicdansızca bir mânevî baskı idi? Ve o yılların namuslu ve vicdanlı öğretmenleri, bu “tâmim”in o iblisçe isteklerini yerine getirmek veya getirmiş görünmek için, kim bilir ne ıztıraplar çekmişlerdi!

**

İsmet İnönü’nün, Türkçü öğretmenleri çamura bulamaya çalıştığı sözleri arasında, o konuşmayı dinleyenler veya sonradan okuyanlar tarafından mânâsı pek anlaşılamayacak bir de şu sözler var:

“...Fesatçı, yanlış telâkkilere ve zararlı hareketlere sevk etmek için ufaktan başlayarak, her türlü vatansever ve mâsum çehreye bürünerek, okşayarak, mükâfat ve mücâzâtı, numarayı ve sınıf geçip ilerlemeyi, ders içinde ve ders dışında münâsebetlerini kullanarak gençleri istediği istikamete yürütmeye yeltenecektir. Bunlar öyle zararlı ve kötü hareketlerdir ki bunlara karşı bir milletin dayanması için ailenin, öğrenim çağında bulunan gençlerin, nihayet büyük öğretmen heyetlerinin dikkatleri lâzımdır”.

İsmet İnönü’nün, burada “fesatçı” dediği ve şunu bunu yaptığından bahsettiği Atsız’dır. “Mâsum çehreye bürünmek”, “okşamak”, “mükâfat vermek” gibi müphem lâflarla kafalarda şüpheler uyandırmak istediği mesele ise şudur:

1941 baharında Alman orduları Balkanlar üzerine yürümüş ve Yugoslavya ile Yunanistan’ı istilâ ederek

Türkiye sınırlarına dayanmıştı. Artık Türkiye'nin de savaşa girmesi muhakkak sayılıyor ve birtakım tedbirler alınmaya çalışılıyordu. Bu sebepten okullar da nisan başlarında tatil edilmişti.

O sırada Boğaziçi Lisesi'nde edebiyat öğretmeni bulunan Atsız, girdiği sınıflardaki bütün öğrencileri bir üst sınıfa geçirmiş, yapılan öğretmenler toplantısında da, lisenin bütün öğretmenlerini aynı şekilde harekete çağır-mış, uzun boylu konuşarak fikrini kabul de ettirmişti.

Öyle bol not veren bir hoca olmayan Atsız'm bu şekildeki hareketinin sebebi şuydu: Kaçınılmaz gibi gözük-en savaş başlayınca, elbette ki, bu gençler de askere alınacaklardı. Savaş dolayısıyla sınıf geçmiş öğrencilerin, bu sebepten, savaşa karşı bir sempati duymaları mümkün-dü. Savaştan tiksinen insanların yapacakları vuruş-ma ile, ona karşı içlerinde nefret taşımayanların yapacakları çarpışma arasında, şüphesiz, ikinciler lehine bir fark olacaktı.

Doğruluğu veya yanlışlığı bir yana, Atsız, böyle düşündüğü için kendi öğrencilerini geçirmişti. Öğretmenler kurulunda yaptığı teklif kabul olununca da, o yıl, Boğazi-çi Lisesi'nde hiçbir çocuk sınıfta kalmamıştı.

Atsız, bu konudaki düşüncesini bana da yazmış ve benim de aynı şekilde hareket etmemi tavsiye etmişti. Türkçülüğe karşı o alçakça haçlı seferi başladıktan sonra evler basılıp işe yarar sanılan herşey alınarak götürülür-ken, benim de, en değerli kitaplarımla birlikte mektupla-rım vesâirem de alınmış, bu suretle, Atsız'ın bu tavsiye-sinin yazılı bulunduğu mektup da "millî şeflik!" rejimi kodamanlarının eline geçmişti.

İşte İsmet İnönü'nün; çok kötü, çok korkunç bir mesele imiş gibi ele aldığı ve hiç sıkılmadan büyük bir teh-

likeymiş gibi ilân ettiği ve bütün öğretmen ordusunun dikkatine sunduğu hâdise, bu büyük (!) hâdise idi.

Görülüyor ki ortada, pirenin deve yapılışından da ötede bir şişirme, bir yalan vardır. İyi niyetle varılmış bir hükmün yerine getirilmesini büyük bir cinâyetmiş gibi göstermek isteyen âdî ve iğrenç bir yalan.. Ve sonra da, bu derece mâsum bir davranış için vicdansızca, zâlimce verilmiş “fesatçılık!!” hükmü..

Peki ama, bu hareketin fesatçılık neresinde?

O hâdise karşısındaki bu suçlama gayretinden şu netice çıkıyor ki, Türkçülük düşmanı “Millî Şef!” ya “fesatçı”nın mânâsını bilmemektedir, ya da bile bile sinsi bir fesatçılık yapmaktadır.

İnandığı, doğru bildiği bir fikri apaçık, mertçesine yazan ve söyleyen insanlara, medenî dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir ciddî insan “fesatçı” diyemez. İsmet İnönü’nün fesatçılıkla suçlamaya kalkıştığı insanlar, mensup bulundukları soyun millî ülküsünü, hayatları boyunca ve her yerde apaçık savunmuş kimselerdir. Son yirmi beş, otuz yılın Türkçü dergileri ve kitapları meydandadır. Onların hepsinde Türkçülük ülküsü, iki büyük temel piren-sibi Turancılık ve Türk ırkçılığı ile birlikte ele alınmıştır. Aynı fikirler, 1944’te, askerî mahkeme karşısında da er-kekeçe ortaya konmuştur.

Bu gerçekler karşısında, bir de, Türkçüleri, fesatçı ilân eden adamı ele alalım:

İnönü, “cumhuriyetçiyiz!” dediği halde, yurdu, kah-redici, kan kusturucu bir diktatörlükle idâre etmekte değil mi idi?

“Halkçiyiz!” diye nutuklar çekerken, zavallı ve tâ-lihsiz Türk halkı gıdâsızlıktan, sefâletten kırılmakta;

Zonguldak ve çevresi vilâyetleri köylüleri, devlet zoru ile tıkıldıkları kömür ocaklarında, en iptidâî beslenme ve çalışma şartları altında veremden mahvolup gitmekte değil mi idi?

Millete ve dünyaya karşı “Türk milliyetçisiyiz!!” derken; Hasan Âli’leri, Tonguç Baba’ları vâsıtasıyla, kızılı-ları maârifin köprü başlarına getiren, bu yetmiyormuş gibi, bir de, Türkçülüğün kökünü kazımaya kalkışan kendisi değil mi idi?

Buna göre, fesatçılık, acaba, hangi tarafın boynuna asılması uygun düşecek bir “madalyon!” olmaktadır?

Maarif Meselesi

İsmet İnönü, 19 Mayıs 1944 nutkunun baş taraflarını, maarif meselelerine ayırmıştır. Ve bir gün kendisine başka hususlarda olduğu gibi, bu meselede de hesap sorulabileceğini aklına getirmedeği için, yüksekten atmak-tan da çekinmemiştir.

Şu sözler, konuşmasının, maarif ile ilgili bölümün-dendir:

“....Maarifimiz her bakımdan şimdiye kadar geçirdi-ğimiz seviyelerin en yükseğine varmıştır. Daha arzu etti-ğimiz pekçok şey olmakla beraber öğretim ve eğitim işin-de bugünkü maarifimiz en ileri vukuf ve ehliyet derece-sinde olduğunu isbat etmiştir.... Cumhuriyet maarifimiz iftihârımız ve istikbal için sarsılmaz bir güvenimizdir. Türk milleti huzurunda maarif heyetimize teşekkürlerimi söylemekten zevk duyuyorum”.

Bu sözlerdeki hükümler ve takdirler, ilk bakışta ta-biî sayılabilir. Fakat meseleler biraz didiklenince, altın-dan korkunç çapanoğullarının çıktığı görülür.

İsmet İnönü: *“Maarifimiz her bakımdan şimdiye ka-dar geçirdiğimiz seviyelerin en yükseğine varmıştır!”* derken, sinsice, Kemal Atatürk devri maarifi ile kendi

devrininkinin bir mukayesesini yapmakta ve — dolambaçlı bir şekilde — kendi devlet başkanlığı zamanı maarifinin daha yüksek bir seviye göstermekte olduğunu söylemek istemektedir.

Ama bu iddia kuru bir böbürlenmeden başka birşey değildir:

Atatürk devrindeki Türkiye maarifi de, şüphesiz, pek mükemmel sayılamaz. Fakat, başka hiçbir şey olmasa, onun, tarih ve dil işlerine ehemmiyet vermesinden sonraki yıllarda memlekette esen millî hava, orta ve yüksek öğrenim yuvalarına da girmiş, genç nesillerin hava ve su kadar muhtaç bulundukları millî terbiye, o devir maarifinin tabîî bir vasfı haline gelmiştir.

O iki devrin bu yönden mukayesesinde, İsmet İnönü zamanının, sadece, okul, öğrenci ve öğretmen sayısı bakımından Atatürk devrinden daha kabarık bir rakam gösterdiği görülür. Ama, bu sayı kabarıklığının öyle övülecek bir tarafı yoktur. Çünkü bu artış ne “millî şeflik!” sisteminin ilâhî bir neticesidir, ne de onun sevgili Hasan Âli’sinin veya meşhur Tonguç Baba’sının bir mârifeti.. Bu, bir zarûretin; evet, sadece bir zarûretin, yani çocuklarımızın sayısının her yıl biraz daha artmakta olmasının neticesidir.

Fakat bu sayı farkı da madalyonun sadece bir yanı idi. Madalyonun öteki yanı çevrilince görülen şuydu:

Cumhuriyetin ilânından o tarihlere kadar öğrenci sayısı on misli artmış, fakat öğretmen ve okul sayısı bu artışa ayak uyduramamıştı. Halbuki bu, çok basit bir hesap işine dayanan, yerine getirilmesi şart bir vazife idi. Fakat “millî şeflik!” devri maarifinin yüksek (!) sorum-

luları bu hesabı yapıp öğretmen ve okul için zamanında tedbir alma yoluna gitmemiş, gidememişlerdi. Bu yüzden de, aynı devre içinde öğretmen ve okul sayısı ancak iki kat kadar artabilmişti.

Bunun neticesi şu oldu: Sınıflara tabii miktarda üstünde öğrenci dolduruldu. Bâzı okullar çift öğretim yapmak zorunda kaldı. Ve asıl kötüsü, öğretmen yetiştiren okullardan çıkmamış birtakım kimselerden, “millî şeflik!” sistemine uygun hocalar imal (!) edilerek orta öğretim yuvalarına salındı. Okumayı ve yazmayı asker ocağında öğrenmiş çavuşlar da ilkokullara öğretmen yapıldı.

Mektep yetersizliği, hususî okulların sayısını arttırmaya başlamıştı. Eğer bu mektepler ciddî öğretim yap-salar, muhakkak ki, faydalı olabilirlerdi. Fakat “millî şeflik!” devrinde hususî mektepler, daha çok kurucuları için bir gelir kaynağı; tembel, haylâz ve serseri çocuklar için de para ile sınıf geçme yerleri haline gelmişlerdi. Hattâ, bu hususî okullardan birisi için: “Çare-i halâs, Hayriye Palas!” tekerlemesi de gençlerin ağızlarında sakız gibi çiğnenip durur olmuştu.

İşte, “Millî Şef!”in “iftihârımız!” dediği maarif, bu maarifti. Ve İsmet İnönü, maarifi bu hale getirmiş olan-lara, hem de Türk milletinin huzurunda, teşekkürlerini sunmaktan zevk duyduğunu söylüyordu.

Fakat mesele bu kadar da değildi. Millet huzurunda “Millî Şef!”lerinden teşekkürle mükâfatlandırılanların bir mârifetleri daha vardı ki, bu, ötekileri unutturacak kadar korkunçtu. Bu büyük mârifet, komünizme açılan kucaktı.

Hasan Âli'nin bakanlığı devrinde bu iş gözle görülür, elle tutulur bir hal almıştı. Maarifin, derece derece, bir-

çok mühim yerlerinde yer almış olan solak takımı rahat rahat çalışmakta idiler. Kızılların, Tonguç Baba dedikleri şu mâlûm İsmail Hakkı Tonguç, ilk öğretim genel müdürü idi. Lise mezunu bile olmayan Sabahattin Ali, bir yüksek okul durumundaki Ankara Devlet Konservatuarı'nda hocalık yapmakta idi. O yılların Neşriyat Müdürlüğü bu tip yaratıkların toplanma yeri halini almıştı. Zamanın en azgın kızıl dergilerinden birisi olan "Yurt ve Dünya", bakanlık tarafından bol miktarda satın alınıp okullara gönderiliyor, yani Türkiye'ye mezar kazmaya çalışanlar Türkiye hazinesi ile besleniyorlardı.

Hasan Âli zamanında kurulan köy enstitüleri ise, bu melûn fikrin kol gezdiği yerler haline getirilmişlerdi. Başkentin iki buçuk adım ötesindeki Hasanoğlu Köy Enstitüsü ise, âdetâ, Türkiye'yi Sovyet Sosyalist Şûrâlar Birliği'nin bilmem kaçınıcı cumhuriyeti yapacak olan kadroyu yetiştirmek için kurulmuştu. En azgın kızılar bu okulda toplanmıştı. Bu yetmiyormuş gibi, sık sık, Ankara'dan da daha okkalı kızılar Hasanoğlu'na konferanslar vermeye gönderiliyordu.

Bu gizli fesat yuvaları keşfolunup da kızıl akrepler dağıtılınca kadar, Hasanoğlu'nın yüksek (!) kısmı hayli ilerici (!) kişi yetiştirdi. Yıllardan beri en sinsî ve yıkıcı kızıl propaganda yapanlar arasında o büyük (!) irfan (!) yuvasından fışkırmış olanlar hep başı alırlar.

O devrin maarifinde komünizmin nasıl kol gezdiğini, nasıl cirit oynadığını anlamak için, sadece, köy enstitüleri üzerine biraz eğilmek yeter. Köy enstitülerinde nasıl fırıldaklar döndürüldüğünü bilmek içinse, Hasanoğlu Köy Enstitüsü adına çıkarılan Köy Enstitüleri Dergisi'nin birkaç sayfasını karıştırmak kâfi gelir.

İşte, bu dergilerin birisinden iki şiir:

Soru I

*Şu benzi güz elması renkli
Lâcivert ceketli sevimli çocuk
Neden böyle de
Şu saz benizli
Yalın ayak, baş kabak çocuk
Öyle değil*

*
* *

*Nedendir ey ağacım,
Dalının biri sarı, biri yeşil;
Biri kurur, biri büyür,
Biri ağlar, biri güler.
Nedendir?⁷⁴*

Yeter

*Her sabah yol aldın, türkü dilinde,
Tırpan omuzunda, orak belinde;
Ektin, biçtin nasır kaldı elinde,
Yeter, eller için ektiğin yeter...*

*
* *

*Yazlar geldi orağın biledin,
Biçemedin, bahtım böyledir dedin;
Buğday ektin, arpa ekmeği yedin,
Yeter artık, arpa yediğin yeter!⁷⁵*

(74) Köy Enstitüleri Dergisi, II. Ankara 1945, Millî Eğitim Basımevi, 320. Sf.

(75) Köy Enstitüleri Dergisi, II., Ankara 1945, Millî Eğitim Basımevi, 313. Sf.

Bu mısralar, Karl Marx'ın, insanlığı hayvanlaştırıp konuşan sürüler ve yığınlar haline getirmek için ortaya attığı malûm fikrî sapıklığın "sınıf!" tekerlemesinin örnekleridir. Türkiye'de, bu zehrin ilk edebî (!) örneklerini, kendisini Stalin'in yarattığını söyleyen sılav tohumlu vatan haini Nâzım Hikmet Verzanski vermiş ve ondan sonra gelen bütün moskofçu kalemler hep bu yolda yürümüşlerdir. Nâzım Hikmet'in:

100 metreden

Çiftleşen iki sineği seçebilen iki gözüm,

Elbette gördü

İki ayaklıların

İkiye ayrıldığını⁷⁶

gibi çok bayağı sözlerle dile getirdiği Marx'ın "sınıf mücadelesi" çıtıtlığını, köylerinden alınıp köy enstitülerine getirilmiş bu saf, temiz Türk çocukları nereden biliyorlardı? O insanlık düşmanı çıtıtın bu yoldaki fikirleri onlara telkin edilmemiş olsa, köy enstitülerine, köylere lâzım pıratik fikirlerle donatılmak için getirildikleri iddia edilen bu çocuklar, Moskof uşağı Nâzım Hikmet'inki gibi lâfları nasıl edebilirlerdi?

Türk köyünün o saf çocuğu, büyük şehrin varlıklı ailesinin lâcivert ceketli, elma yanaklı çocuğunu nereden bilecekti? Belki görmüştür demek de mümkün değildir. Çünkü köy enstitüleri, şehirlerden uzaklarda kurulmuştu. Köylerinden alınıp bu enstitülere getirilen çocuklar, orada, sadece, kendileri gibi köy çocuklarını ve bir de öğretmenlerini görüyorlardı. Böyle bir mukayeseyi nasıl yapabilirlerdi? Ve sonra, binde bir ihtimalle görüp de bu

(76) Nâzım Hikmet (Verzanski), Varan 3, (İstanbul) 1930, Burhan Cahit Matbaası, 3. Sf.

mukayeseyi yapabilseler bile, bunun neticesi olarak yazdıkları şiirlerin, kızıl höcrelerde yetiştirilmiş azgın komünist kalemlerin yazdıkları o sözümona şiirlere bu derece benzemesi nasıl mümkün oluyordu?

Kanı ile, ruhu ile, mayası ile Türk oğlu Türk olan bu çocuklar, kendilerine iblisçe, hâince komünistlik aşılammamış olsaydı; sılav kanlı Nâzım Hikmet, Rum asıllı Sabahattin Ali, Selânik dönmesi Sabiha Zekeriya ve diğer kanı ve ruhu bozuk takımın ağzı ile:

“Çoğunluk olan fakirler, azınlık olan zenginlerin menfaat ve hegemonya hırslarının tatminine alet edilmişlerdir.”⁷⁷.

.

“Zenginler daima fakirlere hâkimdir. Bundan dolayı fikir mirasına çoğunluk olan fakirlerin ulaşmasına imkân yoktur”⁷⁸.

.

“Bu köyde çoluk, çocuk, avrat, herif hep çalışıyor. Çalışmamıza göre de elimize geçen bir gat uruba, bir boz ekmek, sizin gimî ayakkabılarımız sayısız degel, üç dört yılda bir ayakkabı görüyoruz. Fistanlarımız parçalanmayınca yenisini alamıyoruz...”⁷⁹.

şeklinde satırlar karalayabilirler veya başka eserlerden bu cins lâfları nakledebilirler miydi?

Sonra, köylerinde tamamen dinî bir hava içinde büyüyen bu çocukların bir kısmının, enstitülerde korkunç

(77) Köy Enstitüleri Dergisi, IV., Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 590. Sf.

(78) Köy Enstitüleri Dergisi, IV., Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 592. Sf.

(79) Köy Enstitüleri Dergisi, III, Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 421. Sf.

din düşmanları haline gelişleri?.. Bu da komünizmin: “Din afyondur!” herzesinin köy enstitülerine sokulmasının ta-biî neticesi değil mi idi?

Allahsızlığın ve dinsizliğin köy enstitülerine nasıl so-kulmuş olduğunu anlamak için, bir öğrencinin bir tek ya-zısını okumak yetecektir:

Bu dergilerde bir “kitap tanıtma” sayfası bulunuyor ve gençler —şüphesiz kendilerine verilen— bâzı ki-taplar hakkında tanıtma yazıları yazıyorlardı. “Tanrı” adlı bir kitap hakkında bu maksatla yazılmış bir yazı, bu konuyu çok güzel ve açık bir şekilde aydınlatmaktadır.

Bu tanıtma yazısında⁸⁰, dinî inançlara takılan isim “geri inanış!” tır. Türkiyeli aydınlardan bazıları ise bu çürük şeylere, hem de çürüklüklerini bile bile inanmakta-dırlar. “*Bu iptidâî ve geri inanışlar*”a inanmak ve onları yaşatmak ise “*devrime karşı!*” olmak ve “*devrimlere ilgi-siz, kör ve sağır!*” kalmakla mümkündür. Aydınların, ilim adamlarının ve sanatçıların ibâdet etmeleri ise ayıptır. Çünkü ibâdet denilen şey “*hiçbir yaşama etkisi ve yetkisi bulunmayan!*” şeylere inanmanın neticesidir.

Yazıyı yazan, dinin, Avrupa ülkelerinde saygılı bir ye-rı olduğu şeklindeki itirazlara karşı şöyle diyor: “*Kalkın-ma savaşına girmiş toplumumuz için bu, çok zararlı bir gaflettir!*”.

Çizmeden (hem de nasıl?) yukarı çıkarak hıristiyan dünyasındaki dinî kurumların sadece bir fantazi şeklinde yaşamakta bulunduklarını, buna karşılık islâm dünyasın-daki dinî kurumların büyük kalabalıklar üzerinde tesir-lerini devam ettirdiklerini (âdetâ üzülerек!) kaydeden ve

(80) Köy Enstitüleri Dergisi, II., Ankara 1945, Millî Eğitim Ba-sımevi, 301.-304. Sf.

“Muhammed’in haber verdiği tanrı!” gibi garip lâfların da yer aldığı yazı şu satırlarla sona ermektedir:

“İnsanlık tarihinin ne acımacak anlayış kaabiliyetsizliğidir ki ilk zamanlarda en basit, hattâ hayvan derecesindeki iptidâî fertlerin hayallerinde beliren minnettarlık veya korkunun mahsûlü olan tanrı fikrine, sonradan gelen daha mütekâmil insanlar büyük bir değer ve ehemmiyet vermişler ve bu uğurda birbirlerinin kanını içmekten bile kaçınmamışlardır. Ümid edelim ki yarının dünyası îmânını, göklerden gelecek görünmez kuvvetler ve fizik ötesi fikirlerle beslemesin”⁸¹.

İşte, sadece şu tek yazı dahi, köy enstitülerinde estirilen havanın mâhiyeti hakkında kesin bir hükme varmak için yeter de artar bile..

Vatansever ve muhâkeme güçleri yerinde Türkler, bu konuda, şu soruların cevaplarını vicdanlarının sesine uyarak vermeye çalışmalıdırlar:

a) Köyünde ezan sesleriyle büyüyen ve Türklüğünü bile bir yana itip “elhamdülillâh müslümanım!” demeyi âdet edinmiş bulunan okutulmamış anaların ve babaların çocuklarını, Tanrı’nın ve dinin karşısına böylesine bir hışımla diken sebep nedir?

b) Köy enstitüleri savunuculuğunu yapanlara göre, bu okullar, köylerimizin muhtaç bulunduğu piratik bilgilere sahip öğretmenleri yetiştirmek için kurulmuştur. Ohalde, ancak ilâhiyat fakültelerinde veya dengi mekteplerde ele alınması uygun Allah ve din gibi meselelerin bu okullarda işi ne?

c) Lâski’nin Allah’ı ve dini karartan bu kitabını lise seviyesinin dahi çok, hem de pekçok altındaki bu köy

(81) Köy Enstitüleri Dergisi, II., Ankara 1945, Millî Eğitim Basımevi, 304. Sf.

enstitülerinin kütüphanelerine kimler ne maksatla sokmuşlardır?

ç) Bu yazının Allah ve din meseleleri hükümleri, komünizmin bu konulardaki hükümlerinden farklı değildir. Bunlar, hele Allah'ı inkâr benzerliği, acaba, kör bir tesâdüf müdür?

*
**

Köy Enstitüleri Dergisi sayfalarında yer almış yazılarda, komünizmin sapıklıkları ile tıpatıp denk düşen hususlar bukadar değildir. Karl Marx'm çiftilemeye çalıştığı en büyük insanlık müesseselerinden birisi olan ahlâk da, bu dergilerde çamura bulanmaya çalışılmıştır:

Dergilerin haber sayfalarından öğrendiğimize göre, köy enstitülerinde, gençlere çeşitli konularda konferanslar hazırlanmış ve bu konferansların metinleri, bütün öğrencilerin katıldıkları toplantılarda okunmuştur. Bir okulda hazırlatılıp okutulan bu metinlerden bâzıları ise, öteki enstitülerdeki gençler de konularda bilgi sahibi olsunlar diye dergilere alınmıştır.

Bu konferanslar yolu ile gençlere neler aşılacak istendiğini göstermek için, dergilerden birisinde yayımlanan bir metinden bâzı satırlar okumak faydalı olacaktır.

İşte, "fröydizm" konulu konferans metninden satırlar:

"Cinsî sapıklık: Vücudun cinsî birleşmeye ait olan kısımlarının anatomik hudutlarını aşmaktan ibârettir. Meselâ homoseksüellik gibi..."

"Bir genç kıza birkaç aydan beri şiddetli aşkıdan bahseden bir erkek tarafından kur yapılmıyordu. Bir gün âşık, kadına karşı muvaffak olamayan bir tecâvüzde bu-

lundu. Kadının mukavemeti sonucunda onu tatmin olunmamış bir halde bırakarak kayboldu. Bu aşk durumunun muhtelif safhaları ince teferruatına kadar hatırdı tutulacak olursa şöyle bir durumla karşılaşırız: Genç kadın sıhhatta idi. Ve biyolojik bakımdan çiftleşmeye hazır, ilkel cinsiyet içgüdüleri tatmin edilebilmek için çabalamakta idi. Kendisi aşk hakkında bilinçli olarak yalnız modern kavramlarla düşünemliyordu. Yani onun içinde bulunduğı mutaassıp çevre onun bilinçli bir şekilde fark edebileceğı şekilde her çeşit gayrı meşrû cinsî münâsebeti imkânsız buluyordu. Fakat bütün bunların gerisinde cinsî içgüdüler etkin bir şekilde bir birleşme için didiniyorlardı. İşte bu cins içgüdülerine Freud, "libido" adını veriyor ve çevrenin kadına telkin ettiğı, onu gayrı meşrû münâsebetlerden alıkoyan ahlâk, din gibi kuvvetlerin libidoya karşı yarattıkları tepkiye de baskı diyor".

.

"Dr. Galant isminde birisi bir genç kızın itiraflarını yayımlamıştır. Bu kız, çocukça olan bu cinsî etkinliğı (parmak emme) bırakmamıştı. Parmak emmenin verdiği zevki bir cinsî tatmin olmaya benzer diye tasvir etmiştir. Bunu, bilhassa sevgiliden alınan bir öpücüğe benzetmektedir.

Hayır, hayır... Bütün öpücükler parmak emmek kadar zevkli değildir. İnsanın kendi parmağını emerken kendi vücudunu saran hazrı tamamiyle tarif etmek kaabil değildir"⁸².

Bunlara ne buyrulur?

Fröydizm, şüphesiz, bir konudur. Hakkında konferans da verilebilir, tartışma da yapılabilir. Ama, bunun

(82) Köy Enstitüleri Dergisi, V.-VI., Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 171.-180. Sf.

yeri, on beşle yirmi yaş arasındaki çocukların toplandıkları bir mektep olamaz. Hele o çocuklar, pıratik bilgilerle donatılıp köyleri kalkındıracakları iddia edilen köy çocukları olursa.. Bu çocuklara cinsî sapıklığı, seviciliği, yakm akrabalar (meselâ ana - oğul) arasındaki cinsî münâsebetleri öğretmenin faydası nedir? Bu düpedüz, onları ahlâk bağlarından koparmak, cinsî hayatta hayvanlar gibi tam bir serbestliğe zorlamak, kısacası, komünizmin istediği insan kılıklı hayvanları yetiştirmek gayreti değil de nedir?

İşte, bu konuda, bir de “Dedikodu” adlı bir hikâye.. Bu hikâye de cinsî münâsebet üzerine yazılmıştır. Konu, kısaca şöyledir: Bir adam, karısının, kendi erkek kardeşiyle cinsî münâsebette bulunduğunu öğrenerek ikisini de öldürmektedir. Fakat hikâyenin sonunda, ortada böyle bir münâsebet bulunmadığı, bunun bir dedikodudan ibâret olduğu anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki satırlar bu hikâyedendir:

“Sevdiğim karımı düşünüyordum. Onu kardeşimin kolları arasında tasavvur ediyor, bu vaziyeti kafamda şekillendiriyordum”.

.

“Damdaki pencereden içeri baktım. İçersi sanki birdenbire aydınlanmıştı. Gözlerim bu aydınlıkta karımın yatağını buldu. Kardeşim yanında idi. Saçları birbirine karışmıştı”.

.

“Madem ki köy beni kavat, karımı bir orospu zannediyordu...”⁸³.

(83) Köy Enstitüleri Dergisi, IV., Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 548.-550. Sf.

Şüphenin, insanları lüzumsuz hareketlere ve hattâ cinâyetlere sürükleyebileceği konusunda, elbette, hikâyeler yazılabilir. Ama böyle hikâyeler yazmak, köylerindeki o yetersiz ilk öğretimden sonra köy enstitülerine doldurulan o yaşları da, başları da elverişsiz câhil çocuklara mı düşer? Hani bu çocuklar, enstitülere, köyün binbir derdine devâ olacak yardımcılar haline getirilmek için toplanmışlardı? Köy evlerinin veya okullarının eskiyen kapısını, penceresini yenileyebilecek kadar marangozluk yapacaklar; ekinlere musallat olabilecek hastalıkları bildikleri ilâçlarla giderebilecekler; at nallayacaklar, ufak tefek yara berenin tedâvisini yapacaklar, kısacası köyün ve köylünün günlük dertlerine ve ihtiyaçlarına hal çâresi bulabilecek pıratik öğretmenler haline getirileceklerdi? Yetişmek için lüzumlu bu aslî vazifelerini bırakıp da, böyle, seviyelerinin çok üstünde işlere girişmek, acaba, nereden akıllarına geliyordu? Onlara bu yolda kılavuzluk edenler olmasa, köy enstitüleri dergilerinde bu cins yazılar nasıl çıkar, cemiyetlerin en sağlam temel direklerinden birisi olan ahlâk bu derece nasıl hırpalanabilirdi?

Sonra, Türk milletinin asker ocağına gönülden bağlı parçası olan bu köy çocukları, askerlik ve ordu düşmanlığı da yapıyorlardı. Köy Enstitüleri Dergisi'nin 3. sayısındaki "Bizim Köy" adlı piyes, bu bakımdan çok mânâlıdır.

Bu piyeste, vatan vazifesini yapmakta olan bir gencin, askerlikten kurtulmak için ayağını tirene çiğnettiği ve bu suretle çürüğe çıkıp evine döndüğü anlatılmaktadır. Bu; asker ocağının bir belâ, ayağını dahi gözden çıkarıp bir an önce yakanın kurtarılması gereken bir yer olarak gösterilmesi değil midir?

Aynı piyeste, köyde doğumun azlığı bahis konusu edilirken, bunun, babaların askerde bulunmalarına bağ-

lanmaya çalışılması da, şüphesiz, sinsi bir askerlik düşmanlığıdır. Ve köy enstitülerine toplanmış körpe dimağları böyle hâince bir yalanla kandırmak ve askerlikten soğutmak oyunudur⁸⁴.

Bu dergilerdeki Türk ordusu ve askerlik düşmanlığı bu kadar da değildir. Ordumuz subaylarının okuma yazma bilmedikleri gibi gülünç bir yalan da aynı derginin sayfalarında yer almıştır: Uzun yıllar (!) askerde bulunan okuma yazma bilmeyen bir köylünün, ailesine mektup yazdırmak için koca alayda bir tek adam bulamadığı yolundaki herze, bunun açık delilidir. İşte bu iğrenç yalanı dile getiren satırlar:

“...Onların da üzüntülerini azaltmak için bir mektup yazmayı düşündüm. Kendim okuma yazma bilmediğim için arkadaşlarımdan birine yazdırmaya mecburdum. ...Bütün alayı gezdim de iki satır yazı yazan bir kimseye rastlamadım”.

.

“...Bâri gidip şunu yüzbaşıya yazdırayım dedim. Doğru daireye gittim. Yüzbaşı beni görünce:

— Ali, ne var?

dedi. Ben de:

— Affedersiniz yüzbaşım ama, tam yedi senedir köyümünden, yurdumdan ayrırım. Sağ olduğumu bildirmek için bana şu iki satırlık mektubu yazar mısınız?

dedim. Yüzbaşı dikkatli dikkatli yüzüme bakarak:

— Şimdi işim var, biraz sonra gel!

dedi. Ertesi günü gittim, yine dışarı çıkmama söyledi. Bu sefer işinin olmadığını bir zamanı kolladım.

(84) Köy Enstitüleri Dergisi, III, Ankara 1946, Millî Eğitim Basımevi, 438, 447. Sf.

Tekrar gidiyordum. Yolda arkadaşım Mehmed'e ras-geldim:

— Nereye Ali?

dedi. Ben de yüzbaşıya mektup yazdırmaya gittiğimi söyledim.

Mehmed:

— O yüzbaşı okuma yazma bilmiyor ki.. Sana nasıl mektup yazsın? dedi. Hayret ettim. Okuma yazma bilmiyor da nasıl yüzbaşı olmuş dedim, sinirli bir tavırla:

— Yâhu Ali, sen de nasıl adamsın? Bu devir ne devri? Ona kadar sayan mareşal oluyor da, bülbül gibi konuşmasını bilen neden yüzbaşı olmasın?

dedi ve gitti.

Ben birkaç gün yüzbaşını tâkip ettim. Ve neticede hakikaten bilmediğini anladım. Mehmet'e hak verdim"⁸⁵.

Bu yazının, imparatorluk devri Türkiye'sine ait olduğu söylenemez. Çünkü, yazıda geçen "mareşal" sözü cumhuriyet devrine aittir. Bu sözle, ozamanki genel kurmay başkanı ve komünist düşmanı merhum Mareşal Fevzi Çakmak'ın kastedilmek istenmiş olması da mümkündür.

İşte, Türk çocuklarını moskofçuluk dâvâsma hizmet edecek hâinler olarak yetiştirmek için girişilmiş bu şekildedeki alçakça oyunlar, Hasan Âli'nin bakanlığı devrine aittir ve o yıllarda bu şekilde başarı (!!!) ile yürütülmüştür. Fakat, 1946 dan sonra başlayan hürriyet esintileri devrinde, köy enstitülerindeki sinsî kızıl oyunlar iyice ortaya çıkınca, "Millî Şef!", iki yıl önce millet huzurunda (!) teşekkürleri ile mükâfatlandırdığı Hasan Âli'yi, koltuğundan fırlatıp atmaktan çekinmedi. Hiç beklenmeyen bu netice, belki de, kendi koltuğu üzerindeki birtakım

(85) Türk ordusuna karşı yapılan bu sinsî düşmanlık, enstitülerde oynanmakta olan korkunç oyunun en dikkate değer örneklerinden birisidir.

ince hesaplara da dayanmakta idi. Ve işin daha garip tarafı, Hasan Âli'nin altından çekilen iskemleye, rahmetli Şemsettin Sirer'in getirilmesi oldu. Vatansever ve milliyetçi bir Türk evlâdı olan Sirer, kızıl fesat yuvaları haline getirilmiş köy enstitülerini, imkân nisbetinde, hâinlerden temizledi. Temizlenemeyenler de, moskofçuluk dâvâsmı eskisi gibi devam ettiremez oldular. Bu suretle, o korkunç kızıl oyunun önüne set çekilmiş bulundu.

Gerek "millî şeflik!" devrinde rahmetli Reşat Şemsettin Sirer'in ve gerekse Demokrat Parti zamanında merhum Tefvik İleri'nin bakanlıkları sırasında köy enstitülerinde yapılan teftişler, bu okulların nasıl fesat yuvaları haline getirilmiş bulunduğunu tamamen ortaya çıkarmıştır.

Türk maârifinin en ciddî ve değerli mensuplarından birisi olan merhum başmüfettiş Fethi İsfendiyaroğlu, bu okullarda yaptığı teftişlerde karşılaştığı korkunç neticelerden bir kısmını, emekli olduktan sonra, İstanbul'da çıkan Havâdis gazetesinde bir seri makale halinde yayımlamıştı. İsmail Hakkı Tonguç'un ilköğretim umum müdürü bulunduğu o yıllarda, bakanlıktan enstitülere yazılan resmî yazılar, enstitülerde ele geçen mühim belgeler, bu okullarda vazife görmüş kimselerin yazılı ifadeleri, Köy Enstitüleri Dergisi'nde çıkmış öğrenici yazıları ve sâire gibi resmî veya hususî vesikalara dayanarak tesbit edilmiş neticelerden bir kısmını ortaya koyan o yazılara, bugüne kadar tek satırla bile ciddî bir cevap verilebilmiş değildir.

İşte o yazılardan bâzı küçük parçalar:

"... Teftişlerimiz sırasında, enstitülerin muhâberat dosyalarında da resmî muâmeleli garip emirlerle yazılara rasladığımızı vekâlete bildirmiş olduğumuzdan, merhum

vekil Reşat Şemsettin Sirer, bizzat bizi Ankara'ya çağırarak, İlköğretim Umum Müdürlüğü'nün bütün gizli dosyalarını inceleyip bir rapor hazırlamamızı emretmişti. O tarihteki ilk tedrisat umum müdürlüğünün bu dosyaları muhteviyâtı millî hislerimize külliye aykırı olduğu gibi, varlığımız için de çok tehlikeli birtakım telkinleri ihtivâ ediyordu. Bu resmî emirlerin asıllarını bulup yazdığımız rapora ilâştirerek Vekil'e verdik. Bu yıkıcı faaliyete son derece üzülen Vekil, ilk iş olarak, muzır neşriyâtın en başta gelen kaynağı olduğu bütün delilleri ve vesikaları ile sâbit olan "Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü"nü hemen kapattıktan başka, Köy Enstitüleri Dergisi adıyla hem askerlik aleyhine, hem millî an'anemiz, tarihimiz, edep ve ahlâkımız aleyhine şahlanmış olan ve maarif ve kâleti bütçesinden sarfolunan, yani millet parası ile basılan dergilerin neşrini de kat'î surette meneylemiştir.

Umûmiyetle, sûret-i mahsûsada köyden, köy çocuğunun ailesi muhitinden çok uzaklarda, âdetâ dağ başlarında kurulup, gerek köylülerin ve gerek şehirlilerin çevresinden ayrı bulunarak her türlü muzır telkinlere kolayca imkân ve fırsat bulacak ıssız yerlerde işler bir hale getirilen ve kırk binden fazla köyümüze millî ruhtan mahrum, muzır ve solcu fikirlerin telkinine memur birtakım köy öğretmeni yetiştirmeye çalışmışlar ve bunların vatan sevgisiyle dolu olmayanlardan bir mıkdarını, maalessif, tamamiyle zehirlemişlerdir. Bereket versin ki, birçoğu temiz köylülerimizin tertemiz kanlı evlâtları olduğundan, bu menfî ve muzır propagandalar ve yıkıcı telkinler, onların asil ruhlarında bir iz bırakmamıştır. Hattâ bir nevi reaksiyon husûle getirmiştir."⁸⁶

.

(86) Fethi İsfendiyaroğlu, Köy Enstitüleri: I., Havadis (gazetesi), 23 Temmuz 1960.

“... Köy enstitülerinde ders okutan ve eğitim işleriyle meşgul bulunan Hasanoğlu Köy Enstitüsü yüksek kısmı mezunlarından olan öğretmenlerden bâzılarının gerek derslerde ve gerek teneffüs zamanlarında veya bu enstitülerde mevcut atölyelerde ve bilhassa serbest tarla mesâisi esnâsında, her türlü telkine elverişli bir durumda olan mâsum ve saf köylü çocuklarına solculuk, hattâ kelimenin tam mânâsıyla aşırı solculuk fikir ve duygularını yaymakta olduklarına bizzat şâhit olmuş ve yurdumuz için son derece tehlikeli görülen bu durumu vekillîğe o zaman tafsilâtlı raporlarla bildirmiştik.

Millî terbiyemizi bozmak, millî ahlâk ve geleneklerimizi tamâmîyle yıkmak, tarihî mefâhirimizi küçültmek, vücudü ile her zaman iftihar ettiğimiz şanlı ordumuzu istihfaf ve hattâ tahkir ve tezyif etmek, askerlik aleyhine çeşitli menfî telkinlerde bulunmak gibi birtakım zararlı cereyanların ve faaliyetlerin almış yürümüş olduğunu esefle gördük...”⁸⁷

.

“Uzun bir süre teftiş ve tahkik ettiğimiz köy enstitülerinde aşırı solcu fikirleri yayma işleri çok dikkati çeken bir hızlilik ile ele alınmıştır. Hattâ bu faâliyet okadar hızlanmıştır ki, maksatlarına bir an evvel varmak için okulda hem bütün öğretmenlere, hem de öğrencilere birtakım muzır kitapları tanıtmak suretiyle âdetâ resmî bir mütalâa programı tatbikine başlanmıştır. Çok sık kitap tanıtma, okutma, muhteviyâtını açıklama, öğretmen ve öğrencilere bu eserlerin özetlerini çıkartma faâliyeti, bütün dersleri öğretmek gibi, enstitünün esas vazifesini bile geniş ölçüde ihmâle uğratmıştır. Şöyle ki:

(87) Fethi İsfendiyaroğlu, Köy Enstitüleri: II., Havadis (gazetesi), 29 Temmuz 1960.

Gerek Maarif Vekâleti'nden gönderilen muzır dergilerle çeşitli eserler ve gerek okul idâresinin bol sayıda satın aldığı mâhut ideolojiyi aşular mâhiyetteki kitaplar ve mecmualar her gün, enaz bir iki saat ayrılan etüd zamanlarında öğrencilere bilhassa öğretmenler tarafından yüksek sesle okunuyordu. Bu eserlerin muhteviyâtında, telkini şiddetle istenen ana fikir yine bu öğretmenler tarafından açıklanıyordu. Bundan sonra, parçanın kötü maksadı, kavrayışı en kıt öğrencilerin dahi behemehal anlamaları ve benimsemeleri için tekrar tekrar izahlarda bulunuluyor ve çocukların birçoğuna tekrar ettiriliyordu. Bu işlerin bu yolda olmasını kat'î surette emreden tâhimler, Maarif Vekâleti'nden, enstitü müdürlerine gönderilmiştir.

Mütalâa zamanları böyle kitap tanıtma saatlarında, solcu öğretmenler, ilk önce, kitaptaki vakayı nakil ve hulâsa ediyorlardı. Sonra müdür eserin yazarını tanıtıyordu. Meselâ, bir Romen komünist muharrir olan Panayit Istrati'den bahsediyor, onun realist ve idealist bir muharrir olduğunu söylüyor, aynı zamanda şahsiyetini göklere çıkaran medihlerde bulunuyordu. Hattâ, teftiş ettiğimiz enstitülerden birinin müdürü, öğretmenlerin de hazır bulundukları bir kitap tanıtma saatında aynen: “Ne yazık ki bizde böyle muharrirler çıkmıyor. Ancak, Panayot Istrati'nin sosyal bünye bakımından bize çok benzeyen Romen milletinden oluşu ve mevzularını hep köy olaylarına hasredışı bizler için sevinilecek bir hâdisedir” demiştir...

Yine o günkü kitap tanıtma saatında, enstitüde misafir bulunan bir bayan öğretmen de aynen: “Bizde böylesi çıksa derhal komünist damgasını basarlar” demiş ve: “Panayot Itsrati cemiyeti ve insanlığı seven, köylü ve halk tabakalarının ıztırap ve mahrûmiyetlerini samimî

kalemiyle aksettiren bir muharrirdir. İnsan İstrati'yi okudukça memleketini daha iyi tanıyor. Onun kitabındaki vakalara benzeyenler bizde de pekçoktur." diye ilâve etmiştir."⁸⁸

...
"... Öğretmen ve öğrencilerin okuldaki kitapları okumaları bile yeter görülmeyerek, onları bir de bu muzır eserleri satın almaya mecbur ediyorlardı. Bununla, ilerde köylerine birer öğretmen olarak gidecek olan bu gençlerin bu nevi eserlerden mutlaka tedârik etmeleri isteniyordu. Böylece onların solculuk fikirleriyle temâsı behemehal muhafaza eylemeleri ve kendi muhitlerinde de bu zehirleri saçmaları ve mâhut ideolojinin tohumunu atmaları gibi çok hâinâne bir maksat gözetilmiş oluyordu."⁸⁹

...
"... Gerek millî hislerimize, vatanî duygularımıza ve gerek rejimimize bu derece aykırı olan bu manzûmenin⁹⁰ eşlerine, biz, yalnız, o tarihlerde pek faal olan mâhut Sosyalist Partisi'nin neşir organı "Gün" mecmuasında raslamıştık ki, çok muzır ve menfur ve pek cüretli yazılarla dolu bulunan bu mecmuaların bütün nushalarını ilk defa köy enstitülerinin kitaplıklarında hayretle görmüştük. Ve bu müşâhedemize dâir mütâlâalarımızı da ayrıca bir rapor halinde yazarak Maarif Vekâleti'nin dikkatini çekmiştik."⁹¹

...
"... Genç ve mâsum ruhlarda âdetâ bir çökerti husûle getirecek mâhiyette olan bu okul dergilerindeki⁹²

(88) ve (89) Fethi İsfendiyaroğlu, Köy Enstitüleri: III., Havadis (gazetesi), 12 Ağustos 1960.

(90) Daha önceki sayfalarda bulunan "Yeter" başlıklı manzûme.

(91) Fethi İsfendiyaroğlu, Köy Enstitüleri: X., Havadis (gazetesi), 29 Eylül 1960.

(92) Köy Enstitüleri Dergisi.

parçaların bâzıları âdetâ korkunç denecek derecede yıkıcıdır... Köy enstitülerinde bu resmî dergilerden başka daha birçok solcu fikirler yayan dergiler de gördük. Enstitülerin kitaplıkları yerli ve yabancı solcu, sosyalist ve hattâ komünist yazarların eserleriyle tıklım tıklım dolu idi. Bu kitaplıklarda askerî makamımıza, tarihimize, mâzimize, millî an'ane ve ahlâkımıza, hulâsa genç öğrencileri yükseltecek cevherde millî ruha hitap eder mâhiyette bir tek esere hiç raslayamadık dersek şaşmayınız. Enstitülerin kütüphanelerinde dergi, roman, piyes veya manzûme namına neler görmüşsek hepsi çocukları zehirleyecek derecede kötü neşriyattı. Bunları birer birer okumaları, incelemeleri ve hattâ bu ayarda yazılar yazmaları hususunda gerek öğrencilere ve gerek öğretmenlere ısrarla tavsiyeler yapılmış, bununla da bitmiyerek muhteviyâtı tamamıyla kötü niyetler, zararlı telkinler güden bu çeşit eserler hem öğretmenler toplantılarında, hem de enstitülerin okuma saatlarında bizzat müdür tarafından okunmuş, bunların özetleri çıkartılmış, öğretmen ve öğrencilere zorla bu nevi yazılara eş yazılar yazdırılmıştır. Bu mâhiyette yazı yazmayan; tarihimizi, edebiyatımızı, ahlâk ve âdâtımızı metheden yazılar yazmış olan bâzı köy enstitüleri öğretmenleri ile idarecilerin hepsi uzak diyarlara ve köy enstitülerinden başka okullara âdetâ sürülmüşlerdir. Ve hattâ, bir ceza olmak üzere, gündüzlü okullara nakledilerek, yatılı okulun her türlü nimetlerinden kasten mahrum bırakılmış oldukları da tarafımızdan Vekâlet'in resmî kayıtlarında yaptığımız uzun incelemelerle sâbit olmuştur.”⁹³

Köy enstitüleri konusunda ele alınabilecek daha pek çok mesele vardır. Bunlar arasında en acı, en yüz kızar-

(93) Fethi İsfendiyaroğlu, Köy Enstitüleri: XI., Havadis (gazetesi), 21 Ekim 1960.

tıcı olan, erkek ve kız öğrenciler ve bundan da kötüsü, bazı erkek öğretmenlerle bir kısım kız öğrenciler arasında geçtiği tesbit edilmiş münâsebetlerdir. Yine bakanlığın emriyle, bu okullarda uzun zaman incelemeler yapan bir maarif mensûbunun tesbit ettiği bu cins uygunsuzluklar arasında, enstitülerde kız ve erkek bazı öğrencilerin içkili eğlenceler tertiplenmek suretiyle nişanlandıkları, o yıllarda ilk öğretim umum müdürü bulunan İsmail Hakkı Tonguç'un bu toplantıların bir kısmında bulunup bol bol içtiği, hattâ bir enstitüdeki böyle bir toplantıda bir kilo rakıyı tükettiği ve bu içkili eğlencede açık giymiş kız öğrencilerin sâkîlik yaptıkları gibi hareketler vardır. Fakat daha acısı, enstitülerdeki bu cins münâsebetler neticesinde bazı erkek öğretmenlerin kız öğrencileri ile mecbûren evlenmek zorunda kalmaları ve öğretmen olmak hayâli ile bu enstitülere gelmiş saf bir köy kızının, okuldan diploma yerine, kucağına bir bebek alarak çıkması gibi şeylerdir⁹⁴.

*
*
*

Bu konuda üzerinde durulması gereken ve faydalı olan, bir de, Hasan Âli'nin bakanlığı yıllarında liselerde okutulan Türkçe Metinler adlı edebiyat kitapları vardır.

Bu kitaplar, Hasan Âli tarafından bir "hususî komisyon"a hazırlatılmıştı. Bu komisyonun mensupları ise tanınmış ve tanınmamış "solcu!"lar idi. İşte bu komisyonun hazırladığı ve bir müddet liselerin birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulan bu ders kitapları, Türkiye'de, İkinci Dünya Savaşı yıllarında gürültüsü çok yapılan malûm dâvânın yer yer havasını estiren eserlerdi.

Bu kitaplar herşeyden önce sayısız bilgi yanlışlarıyla dolu idi. Bunlardan bir tanesini göstermek, diğerleri hakkında hüküm vermeye yetebilir:

(94) Diploma mı, Bebek mi?, Millî Yol (dergisi), 10. Sayı, 13.-14. Sf., 1962 Mart.

Gök Türkler devri âbidelerinden Kül Tegin'e ait olanı, bilindiği gibi, Bilge Kağan'ın ağzından yazılmıştır. Türkçe Metinler adlı kitaplarda bu âbidelerden söz edilirken: “*Bu yazıtlar Gök Türkleri Çin esirliğinden kurtaran Türk hakanının ağzından, yaptıklarını anlatmaktadır.*” denilmektedir. Gök Türkleri, millî geleneklerini kaybettikleri için düştükleri Çin tutsaklığından kurtaran ordunun başbuğu İlderis Kağan'dır. Söz konusu âbide ise, İlderis'in büyük oğlu Bilge Kağan'ın ağzından yazılmıştır. İlderis, 681 - 693 yılları arasında kağanlık yapmış, öldüğü sırada oğulları çok küçük yaşta oldukları için, tahta, kardeşi Kapağan geçmiş, onun da 716'da ölümünden sonradır ki, İlderis'in büyük oğlu Megren, Bilge Kağan adıyla hükümdar olmuştur.

Görülüyor ki, liseli gençlerin dahi bilmeleri gereken bu tarihî bilgiden, onlara ders kitabı hazırlayan “hususî komisyon!”un haberi yoktur.

Aynı kitabede bulunan: “Babam kağan on yedi erle çıkmış” cümlesi, günümüzün Türkiye Türkçesine: “*Babam kağan on yedi erle sefere çıkmış*” şeklinde açıklanarak aktarılmıştır ki bu da korkunç bir gaftır. Çünkü buradaki “çıkmış” kelimesinin sefer ile ilgisi yoktur. Dağa çıkma, yani Çin'e baş kaldırma mânâsmadır. Haydi, “hususî komisyon” bu inceliği bilememiş, kavrayamamış diyelim. Fakat, on yedi kişi ile sefere çıkılmasının imkânsızlığını düşünebilmek için bilgin olmak mı gerekir? Bu ders (!) kitaplarında bu şekilde devrilmiş pekçok bilgi çamı yer almıştır. Fakat üzerinde durmak istediğim bilgi yönü olmadığı için geçiyorum.

Kitaplarda dikkati çeken ikinci mesele, edebiyat tarihimiz bakımından mühim ve gençlere mutlaka verilmesi gereken bâzı eserlerin ve kalemlerin ele alınmamış olmasıdır. Meselâ, Türk destanlarından ne bir parça veril-

miştir, ne de bir çift söz edilmiştir. Servetifünun edebiyatının ateşli kalemi Süleyman Nazif ve edebî hayatı Servetifünun'la başlayıp, millî edebiyat devrinin büyük kalemleri arasına giren Müftüoğlu Ahmed Hikmet (herhalde birincisi büyük bir vatansever ve Moskof düşmanı, ikincisi ise büyük bir Türkçü oldukları için) bu kitaplarda yer alamamışlardır. Esasen bu kitaplarda eksik olan sadece bunlar da değildir. 1908 sonrası edebiyat ve fikir tarihimizin çok mühim bir faslı olan "Türkçülük cereyanı"na da kitaplarda hiç yer verilmemiştir.

Buna karşılık, gençlere edebiyat adamları olarak sunulan kimseler arasında bâzı cim karnında noktalar da vardır. Meselâ, Türk edebiyatı denilen büyük mânevî yapıda bir çivi olarak dahi yer alması imkânsız Hasan Âli, bu ders kitaplarında altı sayfalık bir yer işgal eder durumdadır. Bu altı sayfa içinde, Hasan Âli'nin Zonguldakta yaptığı ve içinde: *"Demiryollarının üstünde yürüyen yiyecek ambarlarını işte bu toprağın altından çıkan kömür yürütmektedir."* gibi ancak ilkokul çocuklarına söylenebilecek birtakım lâfların yer aldığı bir konuşmadan parçalar da vardır. Bu, edebiyat bir yana, ciddiyetle münâsebeti dahi tartışılabilir lâfların altına: *"Cemiyetin hayatıyla ilgili sözler ve yazılar, edebî maksatlar gütmese bile, yine bugünkü anlamıyla edebiyat çevresine girerler"* (I, 143) hükmü konulmak suretiyle, hem bu lâf olsun diye söylenmiş sözler edebiyata mal edilmeye çalışılmış ve böylece gülünç bir dalkavukluk örneği verilmiş; hem de kızıl edebiyatın alt yapı - üst yapı, açlık - tokluk, sömüren - sömürülen gibi malûm tekerlemelerini dile getiren yazıların edebî eserler sayılabileceği yalanı genç kafalara sokulmak istenmiştir. Sonra öyle de olsa, lise çağındaki on binlerce Türk çocuğuna, acaba, o cins karalamalar veya bu kitaplarda yer alan:

Edâlm

Senin yüzünden bu hâlim

.

Sevdâlm

Boynuna vebâlim

veya:

Ya sen ey karınca tâciri gazeteci

Ağzının ucunda bin sap ebegümeçi

gibi incileri (!) mi, yoksa Mehmet Emin Yurdakul'un,
meselâ:

Haydi yavrum! Ben seni bugün için doğurdum,

Hamurunu yiğitlik duygusuyla yoğurdum;

Türk evlâdı odur ki, yurdu olan toprağı

Ana ırzı bilerek yâd ayağı bastırtmaz;

Bir yabancı bayrağı

Ezan sesi duyulan hiç bir yere astırmaz.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım,

Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım..

Hayri yavrum, haydi git,

Ya gazi ol, ya şehit!

mısraları ile başlayan “Ya Gazi Ol, Ya Şehit” manzûme-
sini veya Gökalp'ın:

Güzel dil Türkçe bize,

Başka dil gece bize.

İstanbul konuşması

En saf, en ince bize.

yahut:

Ahlâk yolu pek dardır,

Tetik bas önü yardır.

Sakın hakkım var deme,

Hak yok, vazife vardır.

gibi, cemiyet hayatımızın meseleleriyle ilgili mısraları
içine alan manzûmeleri mi vermek daha yerinde ve doğ-
ru olur?

Kitaplar sadece bilgi yanlışları ve bu ters yönlü değerlendirmeler ile kalsaydı, yine de, yapılacak tenkidler ve uyarmalar ile ilerki basımlarda düzene sokulabilir diye bir ümide kapılmak mümkün olabilirdi. Fakat bu ilim, fikir ve değer katliâmının yanında, bir de, dolambaçlı yollardan yapılan bir “yıkıcı telkin!” faslı vardır ki, üzerinde asıl durulması gereken de budur.

Kitapların baş taraflarında yer alan şu sözlerle bakın:

“Türk dilinin ve edebiyatının geçmişinde orta öğretim çağındaki inkılâp çocuklarına düşünce, konuşma ve yazma örneği olabilecek kılâsik metinler, doyurucu bir halde değildir. Bu yüzden yalnız kendi edebiyatımızdan alınacak metinlerle yeni kültür amaçlarına varamıyoruz. Eski metinlerimizi her zaman bir örnek olarak değil, çok defa eski değerlerimizi, dilimizin ve edebiyatımızın geçmişini tanımak için veriyoruz. Bugünün anlayışıyla edebiyat kültürü nazımdan çok nesirden faydalanılarak verilebilir. Bu kültürü, orta öğretimde verebilmek için eski eserlerimizden sınıfa girebilecek metinler bulmak çok defa güçtür. Dilimize çevrilmiş dünya kılâsikleriyle bu eksiği tamamlamak zorundayız”.

Herşey bir tarafa; sade şu satırlar bile bu kitapların hangi maksat ile hazırlanmış veya hazırlatılmış olduğunu anlamaya yeter. Dünyada, acaba, medenî bir millet daha gösterilebilir mi ki, maarif bakanlığı eliyle eski kültürünü ve edebiyatını bu derece insafsızca ve zâlimce yerin dibine batırsın?

Bu; gerçeğin, millî kültürün, Türk edebiyatının ve netice olarak Türklüğün inkârı olan satırlar, Türk gençlerine köksüz ve kültürsüz bir cemiyetin çocukları olduğu telkinini yapmak, onlarda bir aşağılık duygusu yarat-

mayaya çalışmaktan başka ne ile mânâlandırılabilir? İşte bu gerçek dışı ve haince hükmü vermek suretiyledir ki, başka milletlerin eserlerinden başka kültürleri ve yabancı fikir ve duyguları Türk gençlerine verebilme imkânı hazırlanmış ve ayrıca, malûm ideolojinin o yıllardaki propagandacı kalemlerinden edebiyat kitaplarına bol bol örnekler alma kapısı açılmıştır.

Bu kitaplardaki yıkıcılık, sadece millî kültürümüzü ve edebiyatımızı inkâr ile de kalmış değildir. Sayfalar içinde; o büyük, o eşsiz, o şanlı ve dünyaya örnek Türk tarihi de, ustalıkla bir şekilde, ayaklar altına alınmak istenmiştir. Evet, bu ders kitaplarının daha giriş sözünde edebiyatlarının bir hiç olduğu iftirası ve yalanı ile karşılaşan Türk gençleri, sayfalar çevrilmeye devam edildikçe, tarihlerinin de sadece kan dökmeler ve adam boğazlamalar ile dolu bir geçmiş olduğu düşüncesine itilmek istenmektedirler. Onları bu yanlış ve kötü hükme götürecektir, kitaplara alınmış tarihî parçalardır.

Evliya Çelebi'nin meşhur seyahatnâmesinden: “*Aşağıdaki parça 1661 haziranında Erdel (Transilvanya) seferi için Tâmisvar düzlüğünde çadır kurmuş olan orduda bir komutanın öldürülmesini anlatan kısımdır.*” demek suretiyle ilk kitaba alman parça, iki Osmanlı paşası arasında geçen, birinin diğerini öldürmek vazifesiyle hareketi üzerine, ötekini de aynı gaye ile kendisini öldürmeye gelenin üzerine yürümesini anlatan ve boğazlanma meselesine ait konuşmaları içine alan bölümdür (I, 52-53). Diğer bir tarih parçası örneği, Âşıkpaşaoğlu'nun tarihinden alınmış olup, Çelebi Sultan Mehmed'in kardeşi Mûsâ'yı öldürmesini hikâyeye etmektedir (II, 25-26). Bir başkası ise, Kanûnî Sultan Süleyman'ın, Şehzâde Mustafa'yı öldürtmesi üzerine, Taşlıcalı Yahya'nın, meşhur mersiye-

sini nasıl yazdığının hikâyesidir (Sf. 62-63)⁹⁵. Silâhdar Tarihi'nden alınan ve vezir Siyâvüş Paşa'nın öldürülmesini hikâye eden parça ise, sadece bu ölümü anlatmakla kalmıyor; yağmacılık ruhunun ve hırsının, eşkıyalığın da bir örneğini veriyor. Konağın yağma edilmesi sırasında Siyâvüş Paşa'nın bayılan karısının kollarından bileziklerinin nasıl çıkarıldığı, küpelerini ele geçirmek için kulaklarının koparılıp nasıl kilime sarıldığı, haremın nasıl altının üstüne getirildiği de bu parçanın gözler önüne koyduğu âdiliklerdendir.

İnsaf gerek: O koca Türk tarihinde Türk çocuklarına okutulacak bu adam boğazlamalardan, bu yağmacılık çirkefliğinden başka bir şey yok mu? Acaba, edebiyat kitaplarındaki o parçalardan çoğunda vara yoğa boğazlanan insanların hikâyesini okuyacak olan Türk çocuklarının kafalarında, tarihleri için ne gibi sorgular yer alabilir? Niçin o şanlı tarihin büyük zaferleri, eşsiz adalet örnekleri, güzel sanatlarda eriştiği seviye, ayaklarının altına aldığı mevki hırsıyla göklere yükselen uluları, çinileri, kubbeleri, yani asıl Türk tarihi bırakılmış da, çirkin bir cephesinden kucak kucak aktarmalar yapılmıştır? Türk tarihini bir cinâyetler sergisi şeklinde göstermek istemekteki maksat nedir? Dünyanın her yerindeki kızıl propaganda yayınlarında bol bol örnekleri görülen bu mânevî yıkıcılığın okul ders kitaplarında işi ne?

Geçmişin yerilmesi bukadarla da kalmış değildir. Kitapların şurasında, burasında, aynı işi yapmak üzere yer almış başka örneklere de raslanmaktadır. Meselâ, Cenap Şahabeddin'in "Tiryaki Sözleri"nden seçilmiş şu vecizesi: "*Mâziyi çiğnemek hevesi bütün genç ayakların kuvve-i muharrikesidir*".

(95) Şurası da dikkate değer ki, çağının büyük mesnevisi sayılan Taşlıcalı Yahya'dan bu kitaba alınmış tek parça da, Şehzâde Mustafa hâdisesi üzerine yazdığı mersiye'nin bir parçasıdır.

Cenab'ın vecizeleri arasında, şu yukarı alınmış olandan gerek mânâ, gerek fikir vesaire bakımlarından çok daha güzelleri varken, gençlere, mâzî düşmanlığı telkin edebilecek olan bu sözünün seçilmesinin sebebi ne? Gençler, niçin C. Şahabeddin'in:

Zekâsız kuvvet yıkabilir, fakat yapamaz.

.

Her güzel çiçeğin etrafında kötü otlar türer.

.

Çok yaşamak elimizde değil, nâmumuzu çok yaşatmak elimizdedir.

.

Menfaat sandalyaya benzer: Başında taşırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir.

gibi güzel, faydalı, düşündürücü vecizeleri ile karşı karşıya bırakılmıyor da, marksist sapıklığa uyularak geçmiş çığnemeye teşvik edilmek isteniyor? Kitapta, vecizelerin altına konmuş olan: *"Her özdeyiş üzerinde ayrı ayrı durarak yazarın düşüncesini açıklayınız. Bu özdeyişlerden bazılarına hayattan örnekler arayınız."* kaydı, Türk çocuklarına neler düşündürölmek istendiğini göstermiyor mu?

Bu kitaplarda din de, yıkıcılığın hedefleri arasında dır. İkinci kitapta Sinan Paşa'nın Tazarrûnâme'sinden alınmış bir parça var (29-30. Sf.). "İlâhî" diye başlayan parçanın altında da şu soru: *"Sinan Paşa'nın inanışlarıyla çağımızın düşüncesi arasında hangi esaslı aykırılıklar görürsünüz?"* İşte bir soru ki dinî inançları nerelere kadar götürebileceği, ancak bunun tartışmasını yapacak olan genç kafaların zekâ ve muhakeme güçleriyle, karşılarındaki edebiyat öğretmenlerinin fikir, düşünce ve bilhassa niyetlerine bağılı...

Eğer bu soru tek olsaydı, hükmü, büyük bir iyimserlik ile, dikkatsizlik gibi bir neticeye bağlamak da mümkün olabilirdi. Fakat, kitaplarda, bu konu ile ilgili başka örnekler de bulunmaktadır. Meselâ, XIV. Yüzyıldan seçilip kitaba alınmış metinler arasında, arapça Arayis'ten çevrilmiş bir parça da var. Bu parça, dinî inanışlara göre, dünyanın yaratılışını hikâyeye ediyor. Parçanın altında ise şu sorular bulunuyor: *"Coğrafya, tarih ve tabiat bilgisi derslerinizde dünyanın yaratılışı ve tabiat olaylarının oluşu hakkında okuduğunuz ilmî izahlarla bu dinî inanış birbirine uyuyor mu? Bu inanışlar hanki keşiflerden sonra sarsılmıştır? Bu türlü inanışlar arasında bugün hâlâ yaşayanlara rastlar mısınız? Bunlar hangi çevrede yaşamaktadır?"*.

Dinî inanışlar ile ilmî izahları karşılaştırmak, tartışmak ve bâzı konularda bir neticeye varmak da, elbette ki, mümkündür. Ama, böyle bir muhâkeme ve münakaşanın yeri lise edebiyat dersleri midir? Liselerde okutulan edebiyat derslerinin gayesi ve hedefleri arasında, bâzı dinî inanışların ilmî izahlara aykırı düştüğünü tesbit ettirmeye çalışmak da mı vardır? Yoksa bu araştırma (!) ile, gençler, kitapların baş tarafında sözü edilen "yeni kültür amaçları!!!"na mı ulaşacaklardır?

Bu kitaplarda ahlâk ve fazilet de sinsi sinsi hırpanmaya çalışılmaktadır. Evet; edebiyatlarının bir hiç, tarihlerinin bir adam boğazlanma alanı, dinin ilim ışıkları altında eriyen bir eski inanç olduğunu öğrenen gençler, ahlâk ve fazilet gibi en yüksek insanlık meziyetlerinin de, boş şeyler sayılması gerektiğine zorlanmaktadırlar.

Tevfik Fikret'in ne şâirliğini, ne sanatçılığını, ne de edebî seviyesini gösterebilecek bir eseri olmayan Târîh-i Kadîm'inden, ders kitaplarına alınan haylı uzun bir parça

bunun delillerinden birisidir. Koca bir kitaba, kendisinden ancak bir örnek alınmış olan Fikret'in bu parçası, Tâ-rih-i Kadîm'den alınmış yıkıcı mısralar mı olmalıydı?

Başta, en başta kanlı bir bayrak

Her şeref yapma, her saâdet piç!

Kahramanlık: Esâsı kan, vahşet!

gibi bayrağı kanlı bir bez parçası, şerefi bir yapmacık, kahramanlığı bir vahşet diye gösteren mısraların, Türk çocuklarının önüne, büyük bir şairin eseri olarak konmasıdaki mânâ ve maksat ne? Bu eserin: “İstibdâda, din taassubuna, hurâfelere, zulme, milletler arasındaki menfaat boğuşmalarına karşı ısyân eden bir şiir” (II, 125) olarak, yani çok mühim bir manzûme imiş gibi gösterilmesi de, elbette ki, üzerinde durulmaya değer.

Bu kitaplara parçalar aranırken, âdetâ iblisçe bir seçim yapıldığı, hemen her sayfada göze çarpmaktadır. Meselâ, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hakka Sığındık adlı eserinden alınmış parçadaki şu satırlara bakın:

“Gebe olsam çocuğum düşerdi” (I, 105).

Arabacı yan tarafa el attı, birşeyler yaptı. İki bacağıнын arasını karıştırdı.” (I, 106).

Bu satırlar, yetişmiş delikanlılarla yetişmiş genç kızların, yalnız veya karışık olarak bulundukları sınıflarda ve öğretmenlerin karşısında yüksek sesle okunacak, sonra da üzerlerinde durularak konuşulacak cümlelerdir.

Romancının, ikinci kitaba alınan parçası Kadınlar Vâızı'ndandır. Aşağıdaki satırlar, birkaç kadın arasında geçen konuşmalardandır:

L. Hanım — Karı elli yaşına geldi. Yüzünden pudrası, kaşından boyası, gözünden sürmesi eksilmedi.

M. Hanım — Aaa, elbette, kendisinden yirmi beş yaş küçük bir delikanlıya vardı. Her gün telli bebek gibi geziyor.

N. Hanım — Aaa, duymadınız mı? Şimdi daha bir gencini, güzelini bulmuş. Bundan boşanıp ona varacakmış.

L. Hanım — Gençler bu kadının nesine bayılıyorlar?

M. Hanım — Beyoğlu'ndaki apartımanına. Benim de öyle kırk odalı bir îrâdım olsa, bana da bayılırlar.

N. Manım — Aman, Onlar öyle âr ve nâmusu kıt bir aile... Duymadınız mı? Geçen sene küçük dul hemşîresi çocuk düşürdü. (II, 145-146).

İşte, eserlerinin sayısı okadar çok olan Hüseyin Rahmi'den, bu ders kitaplarına seçilen iki güzel (!) parça! Ve işte, kız ve erkek Türk gençlerinin bu parçalar yolu ile "edebiyat"tan alacakları güzel dersler!

Bu üç ciltlik ders kitaplarında, arasına gençlerin karşısına çıkarılan, bir de "insanîyet!" adlı anka kuşu var. Kızıl propagandacıların, milliyetçilik fikrini baltalamak için kullandıkları silâhlardan birisi olan bu "insânîyet!", nedense, bu ders kitaplarında da, sık sık gençlerin önüne çıkıyor. Bilmem, kaç yüzyıl önce yaşamış bir şairin şiirini okuyorsunuz, karşınızda o. Bir konuşmaya göz gezdiriyorsunuz, karşınızda yine o. Bir makale okuyorsunuz, yine o!

İşte, Hasan Âli'nin "Köy Enstitüleri" başlıklı yazısından alınmış edebî (!) parçadan satırlar: "*Milleti sevmeyen ne aileyi, ne insanlığı sevebiliriz. Millet, aile dediğimiz küçük toplulukla, insanlık dediğimiz milyarlık top-*

luluk arasında birleştirici bir bütündür.” Ve bu satırların altında gençlere verilen vazife: “Aile, millet ve insanlık kavramları arasındaki ilgiyi bu parçaya dayanarak açıklayınız”.

İşte ilk ikisi Atatürk’ten, üçüncüsü İnönü’den alınmış “insâniyet!!”li sözler:

“İnsanları mesud edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak, gayrı insânî, son derece şâyân-ı teessüf bir sistemdir. İnsanları mesud edecek yegâne vasıta onları birbirlerine yaklaştırmak, onlara birbirlerini sevdirmektir. Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakiki saadeti ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ile olacaktır.” (III, 261).

.

“Artık insanlık mefhumu vicdanlarımızı tasfiye ve hislerimizi ulvîleştirmeye yardım edecek kadar yükselmiştir.” (III, 261).

.

“Türk inkılâbı insaniyet ülküsünü takip eder.” (III, 265).

Siyaset adamlarının şu veya bu sebep ve vesile ile yaptıkları konuşmalardan, ders kitaplarına parçalar alınması gerekirse, elbette ki, çok dikkatli bir seçme gerekir. Çünkü onların bu yoldaki konuşmaları, çok kere, siyaset icabı edilmiş lâflardır. Atatürk’ün, bir tarihte, İstanbul’a gelmiş Romanyalı gazetecilerle yaptığı konuşmadan, bu kitaplara alınmış aşağıdaki sözleri de bu cinsten sözlerdir:

“....Şimdiye kadar bahsettiğim noktalar ayrı ayrı cemiyetlere aittir. Fakat bugün dünya cemiyetleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu

*itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadeti-
tini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve
refahını da düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne
kadar kıymet veriyorsa, bütün dünya milletlerinin saade-
tine de hâdim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır.”*
(I, 148).

Edebiyat kitaplarına İnönü'den alınmış bu gibi söz-
ler, şüphesiz, “zamanın icâbı!” ile ilgilidir. Yani basit bir
dalkavukluk ve yaranma hareketidir. Fakat kudretli bir
hatip olan Mustafa Kemal'den, Türk gençlerine verilebi-
lecek pekçok güzel örnekler bulunabilirdi. Onun yüzlerce
konuşması arasından, vatan ve millet konularını ele al-
mış olanlarını bir yana itip de, asla samimî düşüncelerini
aksettirmeyen, bu “insaniyet!” tekerlemeli sözlerini lise
çağındaki gençlere sunmanın mânâsı ne? Bu mânâ, me-
tinlerin altındaki şu sorularda sırtıtmaktadır: “*Atatürk
medeniyeti ve insanlığı nasıl anlıyor?*” (263 Sf.) “*İnönü-
nün millet, insanlık kavramları üzerindeki düşüncelerini
bu metinlerden çıkarmaya çalışınız.*” (267. Sf.).

Atatürk'ün Romanyalı gazetecilere söylediği sözleri
nakleden metnin altında ise şu soru var: “*Atatürk'ün tel-
kin etmek istediği ana fikir hangisidir?*” Bu sorunun,
parçayı okuyarak üzerinde düşünmeye zorlanan genç ka-
faları “insâniyet!!!” hükmüne ulaştırmak için sorulmuş
sinsi bir soru olduğunu anlamak için, elbette ki, fazla bir
zekâyâ lüzum yoktur.

Evet “insâniyet!”. Millî ruhu ve fikri boğmak iste-
yenlerin kılâsik yalanı insâniyet! Dünyayı pençesine ge-
çirmek dâvâsmı güden kızıl ifritin yalancı dolması insâ-
niyet! Hür ve insanca yaşamak isteyip kadını, kızı, işçisi
ve çocuğu ile ayaklanan yiğit Macarları, kendi vatanla-
rında Moskof tankları ile ezip kan selinde boğan zalim-

lerin temsilciliğini (!) yaptıkları insâniyet! Büyük Türk soyunun tutsak evlâtlarının hür yaşama haklarını nice yıllardan beri en kahbe ve zalim usul ve yollar ile önleyen ve milyonlarca Türk'ün tertemiz kanlarını o kutsal topraklara akıtan insâniyet!

İşte, Türkçe Metinler adı verilen ders kitapları bu eserlerdir. Ve işte, 19 Mayıs 1944 te ve 19 Mayıs alanında on binlerce gencin ve vatandaşın önünde, İsmet İnönü'nün teşekkür ettiği maarif ve maarif vekili, bu bakanlık ve bu maarif bakanıdır!

Maarif konusunda mühim bir mesele de, İnönü'nün ilkokullar konusu ile ilgili sözleridir. İsmet İnönü, Hasan Âli ve ortaklarına teşekkürden sonra, bu hususta, şunları söylüyor:

“Bu seneden itibaren binlerce sayılarla köy okullarının açılacağı bir devre giriyoruz. Hazırlıklarımız tamamdır. Makine kurulmuştur. Bundan sonra yalnız amelî neticeler alacağız. Yakın uzak, büyük küçük, toplu dağınık bütün köylerin kız erkek bütün çocukları, çok değerli öğretmenlerinin karşısında dershaneleri dolduracaktır. Nihayet on sene zarfında Türkiye’de ilk öğretim meselesinin halledilmiş olacağını açık ve kesin olarak görebiliyoruz.”

Bu millet, siyasilerden çok yalanlar, çok uydurmalar dinlemiştir. Ama hiç değilse, devlet başkanlığı makamında bulunan bir insanın, millet önünde biraz daha ölçülü, biraz daha gerçeğe yakın lâflar etmesi gerekmez mi idi?

Evet, İsmet İnönü, millet ve tarih önünde, bu memleketin ilk öğretim dâvâsının (“*nihayet on sene zarfında*”

dediğine göre), on yıldan daha önce halledilmiş olacağını, hem de “açık ve kesin!” şekilde ilân etmişti. Peki, hazırlıklar tamamı ve makine kurulmuş idi de, ençok on yıl içinde halledilebilecek bu mesele, 1950 ye kadar geçen koca altı yılda niçin yerinde saymış ve hattâ daha çok çıkmaza girmişti?

Bu iddianın, gerçekte, tırnak ucu kadar bir ilgisi bulunmadığı ortadadır. Buna göre İsmet İnönü, o meşhur meydan nutkundaki bu sözlerle, ya maarifin başına getirdiği adamların kendisine verdikleri uydurma ve yanlış bilgilere inanarak onların yalanlarını tekrarlamış, ya da bile bile, gerçeği, kendisi ipe çekmiştir.

O yılların gölgesinden dahi korkulan “Millî Şef!”ine, öyle bir korku içinde yaşayanların dolma yutturmaya cesaret edebileceklerine inanmak biraz güçtür. Hele böyle göğüsler gerile gerile millete ve dünyaya ilân edilen bir meselede.. Fakat, ister hayalî projelere ve rakamlara inanarak söylenmiş olsun; ister birtakım ince hesaplarla böyle bir büyük başarı (!) hikâyesinin millete duyurulmasında faydalar düşünülmüş bulunsun; bunlar, neticenin korkunçluğunu değiştiremez.

Meydanda olan, bu boş ve uydurma iddia ile, İnönü’nün millete, büyük işler yapmaya devam eden (!) bir “Millî Şef!” şeklinde gösterilmek istendiğidir. Belki de, bu oyun ile, konuşmasının sonunda, ilâcm acı olacağını söylemek suretiyle Türkçüler hakkında vereceği idam hükmünün tesirini hafifletmek gibi bir hiyle düşünülmüştür.

Fakat ne sevgili dalkavuğu Hasan Âli’nin dâvûdî (!) sesiyle kâğıttan okuduğu nutuk (!), ne de kendisinin boğuk tonlu sesiyle yaptığı konuşma, gerçeğin üzerine kızıl bir şal örtülmesine yetmedi. Çünkü hiçbir yalan mumu-

nun yatsıdan daha sonrasına kadar yanması mümkün değildi. Bunlarınki yatsıya kadar bile dayanmadı. Yakılan mumun ışığı bitmeden kafalardaki perukalar düştü ve alttaki cascavlak kel meydana çıktı.

Evet, kel, o günlerden beri bütün iğrençliği ile ortada.. Fakat, o iğrenç manzarayı görüp de utanacak, utanabilecek suratlar nerede?

Türkçülük ve Politika Meselesi

İsmet İnönü, İkinci Dünya Savaşı'nın o çetin günlerinde, Türkçü öğretmenlerin, öğrencilere Türk milliyetçiliği fikrini telkin etmeye çalışmış olmalarını, nutkunda ki şu sözleriyle bir "politika!", hem de bir "hususî politika!" diye göstermiştir:

"Gençliği yetiştirmenin ve millî terbiyenin en tehlikeli hastalığı öğretmenin vazifesini politika vâsıtası yapmasıdır. Bir cemiyet içinde hiçbir emniyetin kötüye kullanılması, bir öğretmenin kendisine emânet edilen vatan evlâtlarına kendi hususî politikasını telkin etmeye çalışması kadar vicdansız ve zararlı olamaz."

"Tek parti!", "tek şef!" gibi cumhuriyetin esâsına ve insanlık ruhuna aykırı bayağı tekerlemelerin ağızlarından eksik edilmediği İkinci Dünya Savaşı yıllarında, C.H.P.'den başka bir parti bulunmadığı ve "millî şeflik!" sistemine karşı ve aykırı herhangi bir siyâsî görüşü savunmanın imkânsızlığı düşünülürse, İnönü'nün yukardaki sözlerinde yer alan "politika"nm, bilinen "siyâset" olmadığı anlaşılır. Gerçekten de Millî Şef (!), o sözleriyle, Türkçü öğretmenlerin Türkçülük telkinlerini bahis konusu etmiştir.

Bu ihtiyar ve hırslı siyâsinin, Türkçülüğü "politika", hem de bir "hususî politika" olarak göstermesinin, elbet-

te ki, hiçbir değeri yoktur. Kurta, tavşan veya ördek denmekle kurt, nasıl kurtluğundan birşey kaybetmez ise, Türkçülük de, kendisine ne yamanmak istenirse istensin, yine Türkçülüktür.

Türkçülük, milletimizin millî ülküsü olduğuna göre, onu öğrencilerine telkin etmeye çalışan öğretmen ne vazifesini politika vâsıtası yapmış olur, ne de husûsî bir politikayı gençlere benimsetmeye çalışmış sayılır. Bu yolda yapılan telkinler için aklm, fikrin, vicdanın ortak hükmü, Türk ülküsünün benimsetilmeye çalışılmasından başka birşey olamaz.

Bu konuda tartışılabilir tek husus, olsa olsa, öğretmenlerin derslerinde Türk millî ülküsünü telkin etmelerinin uygun ve doğru olup olmayacağıdır. Ama bu da, bir devlet başkanının bir meydan nutkunda ele alacağı mesele değildir. Çünkü millî eğitim bakanlığına ait bir konudur. Eğer bakanlık, millî ülkünün derslerde öğrencilere telkin edilmesini doğru ve uygun bulmaz ve bazı öğretmenler buna rağmen telkinlerine devam ederlerse, bu takdirde gereken ne ise o, bakanlık tarafından yapılır. Ve netice ne şekilde alınırsa alınsın, Türkçülük telkin eden öğretmen politika yapmak veya husûsî politikasını aşılarmaya çalışmak gibi, vicdansızca bir suçlama ile yerilemez. Çünkü bu, insanî kıstaslar çerçevesinde, insan mantığına uygun düşmez.

İsmet İnönü'nün bunları bilmemesine imkân yoktu. Ama mesele bilip bilmemek değil, Türkçülüğü vurmaktır. Bütün hayatı politika yapmakla geçen, ancak politikayı şahsî ihtirasları ve çıkarları için bir yol sayan bir adamın böyle davranmasından daha tabîî birşey de olamazdı.

Fakat, bu derece yakışsız ve bayağı bir oyunu, hem de vatanseverlik kılığına sokarak millet önünde oy-

namaya çalışırken, herhalde gözlerini bürüyen korkunç hırsan olacak, tezada düştüğünün farkına varamıyordu.

Millî Şef (!), Türkçülüğü, bir “husûsî politika!” diye göstermekle, bu ülkünün Türkiye’de yaygın bir fikir değil, ancak küçük bir grubun malı olduğunu söylemek istiyordu. Öyle idi de, bu küçük gurup —hem de hiçbir madî güce sahip bulunmadıkları halde— o husûsî (!) politikalarını, binlerce ve binlerce gence nasıl benimsetmişler, nasıl kabul ettirmişlerdi? Ve onlardan bir bölük delikanlı 3 Mayıs 1944 te o fikir ve o ruh ile ayağa kalkıp başkent sokaklarında komünizmi lânetleyince, bütün millî şeflik ileri gelenlerinin neden uykuları kaçmıştı? Ve sonra, millî şeflik rejimi, o “husûsî politika!”yı alt edip kendi yüksek (!) şeflik politikalarını —hem de devletin bütün imkânlarına sahip bulundukları halde—, Türk gençlerine niçin kabul ettirememişlerdi? Nihâyet, hepsinin üstünde, bu derece küçük bir grubun bu “husûsî politika!”sına karşı, millî şeflik iktidarı; Türkiye’deki hainler, nâmertler, dalkavuklar ve bütün öteki fikir ve ruh soytarıları ile işbirliği ederek, hangi sebeple, o korkunç haçlı seferini açmak lüzumunu duymuştu?

Çünkü Türkçülük bir ülkü, Türk soyunun millî ülkesi idi. Bunun için Türk gençlerinin kafalarını ve gönüllerini dolduruyordu. İsmet İnönü’nün “millî şeflik!” sistemi ise kâba bir dikta rejimi, âdî çıkarlar üzerine kurulmuş bir azımlık ortaklığı idi. Kafaları şeytânî fikirlerle dolmamış Türk çocukları, gönülleri kararmamış genç milliyetçiler, İnönü’nün, kızıl ideolojinin koruyucusu bakanı Hasan Âli’yi ve Rum dönmesi Sabahattin Ali’yi, 3 Mayıs 1944 günü işte bu sebepten lânetlemişlerdi. Millî Şef (!) ile ortaklarının korkusu, 3 Mayıs’ta Ankara’da şahlanan ruhun bütün memleketi sarması idi. Koltuklarından, rahatlarından olmaktan çekinmişlerdi.

Ama, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, yazıları ve konuşmaları ile millî ülküyü yaymaya çalışan Türkçülerin, “millî şeflik!” rejimini alaşağı etmek gibi bir düşünceleri yoktu. O, insan haklarını ve haysiyetini hiçe sayan rejime karşı, elbette ki, dost ve taraftar değillerdi. Fakat, o tehlikeli günlerde, o rejime karşı bir hareket düşüncelerine de imkân yoktu.

O yıllarda, imkân buldukları takdirde, o belâ rejimini devirmek isteyecek tek kuvvet, devletimizin can düşmanı yerli kızılardı. Devletin emniyet kuvvetlerinin eline geçen belgeler, bu düşmanlığı ortaya koymuştur. Buna rağmen, C.H.P.’nin “Millî Şef!”i ve emrindeki sivil “genel kurmay!”, Türkçülüğe karşı giriştikleri haçlı seferinde, sade Türkiye’nin değil, kendilerinin de düşmanı olan kızıllarla tam bir işbirliği halinde görülmüşlerdir.

İnönü’nün, bu konudaki tutum ve davranışını daha iyi anlayabilmek için, Türkiye’de çokaz kişinin bildiği mühim bir hâdiseyi burada bir kere daha ele almak faydalı olacaktır:

Türkçülüğün kökünü kazıma hareketi sırasında ve aşağı yukarı aynı aylarda, bir gurup kızıl fesatçı, devletin emniyet kuvvetleri tarafından ele geçirilmişti. Bir yedek subay öğrencisinin, cebinde bulduğu bir kızıl propaganda broşürünü okul kumandanına vermesiyle başlayan soruşturmalar derinleştirilince, birçok gizli komünist yuvaları, komiteler ve hücreler meydana çıkarılmış ve tevkifler yapılmaya başlanmıştı. Kızılların verdikleri açıklardan da faydalanılarak yürütülen soruşturmalar bu şekilde devam ederken, ilgililer, hiç beklenmedik bir şekilde, tahkikatın durdurulması emrini aldılar. Emri, başbakan Saracoğlu Şükrü vermişti.

Bu emir hem garip, hem de çok mânâlı idi. Bir başbakan, devletin temeline dinamit koymak isteyen hâin-

ler hakkında yürütülen soruşturmanın durdurulmasını nasıl isteyebilirdi?

Tahkikatı yürütenler geniş bir ihânet şebekesinin izleri üzerinde idiler. Bu sebepten, emirden bir müddet sonra, kovuşturmaya devam etmek için izin istediler. Fakat bu istek de reddolundu. Bunun üzerine o ana kadar yakalanmış olanlar, tahkikat neticeye ulaştırılmadan, mahkemeye sevk olundular. Bunların yarısından çoğu komünistlik suçundan, yani vatana ihânetten hüküm giydi. Bu suretle, kim bilir nekadardır kızıl hâin (ve belki de çok mühim kişilerle birtakım ehemmiyetli teşekküller) meydana çıkmamış oldu⁹⁶.

Hem devleti, hem de rejimi yıkmak emeliyle çalışan bir hâinler şebekesinin mensupları hakkında girilmiş adlî soruşturmaların, başbakanın emriyle durdurulmuş olması, şüphesiz, çok mühim bir hâdisedir. Ancak o devirde, devletin emniyeti ile ilgili bu derece mühim bir meselede ne bir başbakanın, ne de vekiller heyetinin kendiliklerinden karar verebilmiş olmasını kabul edebilmek mümkün değildir. Bu sebepten, yerli kızılkar hakmdaki bu son derece mühim kovuşturmanın durdurulması emri, ister istemez İsmet İnönü kaynağına uzanmaktadır. Yani, o devir Türkiye'sine göre, tahkikatın durdurulabilmesi için, İsmet İnönü'nün, ya verilmiş böyle bir kararı uygun bulması, ya da emrin bizzat kendisi tarafından verilmiş olması gerekmektedir.

Hangi şekilde olursa olsun, kızılkar hakkındaki bu emir, şu gerçeği ortaya koymaktadır: Millî şeflik adı verilen o devirde, yurtlarına ve soylarına gönülden bağlı olan ve Türklüğe hizmetten başka hiçbir gayeleri bulun-

(96) Nejdîet Sançar, Gizli Komünist Belgeleri, Ankara 1966, Ayyıldız Matbaası, 37.-38. Sf.

mayan Türkçüler vicdansızca ve vahşice ezilirken; bir kısım vatan hainleri, adaletin pençesinden kurtarılmışlardır.

İsmet İnönü, acaba, bu kararın sebeplerini açıklamak cesaretini gösterebilir mi? Bunu ummak boş bir hayal olur. Ama konuşup birşeyler söylemek de, susmak da neticeyi değiştirmez. Çünkü netice meydandadır ve şudur: Türk dünyasının en büyük düşmanı Moskof'a arkalarını veren Türkiyeli vatan hâinleri bir yana itilirken, Türkçüler ipe götürülmek istenmiştir. Türkçülüğün, küçük bir zümrenin "husûsî politika!"sı şeklinde gösterilmesi de, bu hedefe ulaşmak için bulunmuş sinsî bir oyundan başka birşey değildir.

Fakat, hasımlarını alt etmesiyle nam salmış İnönü, şartların ve imkânların o derece lehine olmasına ve bütün gayretine rağmen, Türkçüleri (ve dolayısıyla Türkçülüğü) yok etme emeline ulaşamamıştır. Namuslu, cesur ve şerefli birtakım Türklerin mukavemetleriyle karşılaşmamış olsaydı, belki birkaç Türkçünün başı yemiş olabilirdi. Ama Türkçülük, birkaç oğlunu kaybetmekle silinip gidecek bir fikir olmadığı için, böyle bir netice de, kendisine sadece cânîlik damgasını sağlamış olurdu.

Bugünkü durum bunu açıkça göstermiyor mu?

1944 ten çeyrek yüzyıl sonra durum meydanda: Bir yanda, aralarında, hâlâ hükmetme hırsıyla yanıp tutuşan soluğu azalmış İnönü'nün de bulunduğu sayıları az, fakat gürültü çıkarma imkânları bol Türkçülük düşmanları; diğer tarafta ise bütün yurdu kaplamış bulunan büyük Türk Ülküsü, yani Türkçülük..

Ülkü Meselesi

İsmet İnönü, 19 Mayıs konuşmasında birçok kereler “ülkü”den söz etmiştir. Fakat onun “ülkü” dediği şeyin veya şeylerin, insan oğlunca bilinen “ülkü”ye pek benze-
mediği görülmekte...

Ülkünün sözlük mânâsı; erişilmesi güç, hayallerle karışık uzak hedeftir. Ve ülkünün millîsi, dinîsi ve hattâ beşerîsi olabilir. Yani bu uzak hedefler, insanların kısa ve geçici hayatlarında kendileri için tasarladıkları birtakım şahsî gayeler değildir.

Çağımız, millî ülküler çağıdır. Millî ülkü, bir milletin birçok nesillerinin vicdanlarında yer etmiş ortak bir inanç, millî bir hedeftir.

Türklerin millî ülküsü Türkçülük’tür. Bu ülkü, Türk soyunun, yüzyıllardan beri rûhunda, kalbinde, kafasında yaşattığı bir “kızılma”dır. Yakın çağların aydın ve milliyetçi fikir adamları bu “kızılma”yı, sınırları kesin şekilde çizilmiş bir “millî ülkü” haline getirmişlerdir. Türk soyunun büyük millî hedefi, işte bu maddî ve mânevî sınırlara ulaşmaktır.

İsmet İnönü, 19 Mayıs nutkunda, ülkü sözünü hem bilinen mânâsından farklı şekilde kullanmış, hem de (sanki bir milletin birden çok millî ülküsü olabilirmiş gibi) konuşmasının bir iki yerinde “ülküler!” demiştir.

İnönü'nün, o meşhur konuşmasındaki, ülkü ile ilgili parçalar şunlardır:

"...Cumhuriyetin ilk günlerinden beri arkasından koştuğu ilk öğretim ülküsü, hakikî ve tam mânâsıyla başarmak yolundadır".

.

"Devletimiz millî bir devlettir. Bütün milletlerle iyi ve samimî münâsebetler beslemek isteyen, millî menfaatlar ve millî ülküler üzerinde kurulmuş bir müessesedir."

.

"Sâde ve kısa şekilde anlattığım bu prensipler, hayatlarımızı ve yüreklerinizi dolduran pek kıymetli ülkülerdir".

.

"Fikirlerimizi anlatırken yalnız müsbet konuşmamız ve resmî ağızla münakaşaya girmekten sakınmamız, kötü niyetli olanların bizim ülkülerimize saldırmalarına cesâret verirse buna çok teessüf ederiz".

.

Köy enstitülerinde, her çeşit okullarımızda, müesseselerimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini Türk çocuklarına eşit adâlet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyoruz".

.

"Eğer Türk öğretmeninin esaslı vasıfları büyük ülküyü başaracak vasıfta olduğuna inanılmazsa, bu kadar büyük bir dâvânın arkasına düşülecek cesâret bulunamaz. Biz öğretmenlerin büyük ülküye ehil yaratılıştâ olduğuna inanıyoruz".

Hem ifâde, hem de cümle yapıları bakımından düşük olan bu sözlerde, ülkü, çeşitli mânâ kılıklarına sokulmaktadır:

“Cumhuriyetin ilk günlerinden beri arkasından koştuğumuz ilk öğretim ülküsü...” sözüne bakılacak olursa, İsmet İnönü, “dâvâ” ile “ülkü”yü birbirine karıştırmaktadır. Çünkü bir cemiyet için, maârif konusunda “ilk öğretim ülküsü!” değil, “ilk öğretim dâvâsı” olabilir.

“Sâde ve kısa şekilde anlattığım bu prensipler, hayatlarımızı dolduracak pek kıymetli ülkülerdir” sözünde ise, “ülkü” ile “prensip” aynı şeylermiş gibi gösterilmektedir.

Cumhuriyeti *“millî ülküler üzerinde kurulmuş bir müessese”* olarak gösteren cümlede, “ülkü” nün “millî gaye” veya “millî temel” gibi mânâlar karşılığında kullanıldığı görülüyor.

“Bizim ülkülerimiz!!”, “müşterek vatanın ülküleri!!” ve *“pek kıymetli ülküler!!”* gibi lâflarda ise, Türklüğün birçok ülküleri bulunabileceği ifâde edilmekle, “millî ülkü”ye, âdetâ, mânâsı kaybettirilmek istenmektedir.

Buna göre şu iki şıktan birisini kabul etmek gerekiyor: İsmet İnönü, ya ülkünün ne olduğunu bilmemektedir, ya da birtakım basit ve tabîî meselelerin ve dâvâların da ülkü olabileceğini telkin ederek milleti ve bilhassa gençliği yanıltmak istemektedir.

Bir devletin hükûmet ve devlet başkanlıkları gibi en yüksek makamlarında yıllarca oturmuş bir adamın, ülkü ve millî ülkü konusunda bu derece bilgisiz ve yavan olabileceğini kabul etmek, bilmem, mümkün müdür? Gerçi, mânâ meselelerine ve hareketlerine ilgisizliği ve buna karşılık maddeciliği, İnönü’nün, bilinen bir vasfıdır ama, bu dahi, böyle bir konuda kendisini bu kadar boş kabul etmeye yeter sayılamaz. Sonra, Atatürk’ün, Çankaya’daki o meşhur gece sofralarında yıllarca sürüp giden konuş-

malarda ve tartışmalarda, bir insanın bu gibi konularda ve meselelerde, kulak dolgunluğu şeklinde dahi olsa, birazcık bilgilenmemesi mümkün müdür? Yani, meseleye hangi yönünden bakılırsa bakılsın, İnönü'yü bu konularda bu derece câhil saymak imkânsızdır.

Cemiyetleri içlerinden kemirerek yıkmaya çalışan gizli ve sinsi düşman kuvvetlerin, milletleri ayakta tutan bütün mânevî güçlere saldırırken, millî ülküleri asla ihmal etmediklerini de unutmamak lâzımdır. Türkiye'de bu yıkıcılık, bir yandan "Türk ülküsü"nü gülünç hayaller ardında koşmak, mâcerâ hevesliliği, emperyalistlik, başka milletlerin kendi çıkarları için ortaya çıkardıkları dâvâlara hizmet etme gibi hâince yalanlara bağlamak; diğer taraftan da birtakım pek tabii devlet hizmetlerini ve hattâ şahsî gayeleri "ülkü!!" kılığına sokmak suretiyle yapılmaktadır.

Dikkate değerdir ki, İnönü'nün "ülkü" konusundaki lâfları, Türkiye'de yıkıcı emeller ardında koşan yabancı dâvâlar hizmetlilerinin iddialarını hatırlatmaktadır. Sonra, İsmet İnönü'nün, 1944 haçlı seferi sırasında, Türkiye'li Türkçülük düşmanları ile iş birliği yapmış durumda olması, artık kendisinin varlığı gibi inkâr edilemeyecek bir gerçektir. Bundan dolayı da, ülkü konusundaki o mânâsız lâfları söylemesini câhilliğine bağlamak mümkün olamaz.

Fakat, bütün Türkçülük düşmanları gibi, İsmet İnönü de şunu kafasına sokmalıdır ki, Türk soyunun dünya üzerinden kökü kazanmadıkça, Türk ülküsü olan Türkçülük de yok edilemez. Bu gerçeğin, Türkiye için, en büyük ve parlak delili, kendisinin başmda bulunduğu 1944 haçlı seferidir. Millete nefes aldırmayan "millî şeflik!!" adlı o korkunç zulüm sistemine; Türk düşmanı bütün kuvvetlerin Türkçülüğün üzerinden silindir geçirmek eme-

liyle alçakça kenetlenmelerine ve işleyen melûnluk makinesinin bitmez, tükenmez kahbeliklerine rağmen, Türk ülküsünün kökü kazınabildi mi?

Bunun Türkiye dışına ait delili ise, tutsak Türk dünyasında, zâlimlerin pençesindeki Türklerin devam ettirmekte oldukları şanlı mücâdelelerdir. İşte, İnönü'nün "Sovyetler!" dediği Rusya'nın pençesindeki Türkler... Kızıl Moskof'ların elli yıldır korkunçluğundan pek birşey eksiltmeden devam ettirdikleri zulüm, târihin en soysuz o Türk düşmanlığı, onları sindirebildi mi? İşte Doğu Türkistan Türkleri.. Sayıları bir milyara yaklaşmış bir kalabalığın kaatil idârecileri tarafından yürütülen kahbece bir yoketme siyâsetine rağmen, Doğu Türkistan Türk'ü boyun eğiyor mu? İşte Irak Türkleri.. Kendilerini, tıpkı İnönü'nün 1944 te Türkiyeli Türkçülere yaptığı gibi, Turancılık (!!) ile suçlayarak vuran, kıran, linç eden zâlimlere karşı, Irak Türk'ü dâvâsından vaz geçiyor mu?

Ne dışardaki düşmanlar, ne de içerdeki, Türk soyunun millî ülküsünün gerçekleşmesine engel olamayacaklardır. Çünkü Türk ülküsünü yok edebilmek için bir tek yol vardır: Türk'ün kökünü kazımak! "Üstte gök çökmedikçe, altta yer delinmedikçe" Türk soyu yok edilemeyeceğine göre de, bu yoldaki bütün gayretler, bütün didinmeler boştur.

Türk ülküsüne karşı girişilmiş 1944 haçlı seferi, bunun, su götürmez delilidir. O günkü şartlar İsmet İnönü'nün ve yordakçılarının yüzde yüz milyon lehinde idi. Fakat netice ne oldu?

Netice elbette böyle olacaktı. Çünkü, bu uçsuz bucaksız kâinatta bir damladan, bir noktadan başka birşey olmayan İsmet İnönü'nün ve adamlarının güçleri, şüphesiz, büyük Türk ırkının ülküsünü yok etmeye yetmeyecekti. Ve netekim yetmedi de..

O hainlik hareketinden çeyrek yüzyıl sonra, Türk ülkesi, işte dimdik ayaktaadır. Hem de daha büyümüş, daha güçlenmiş, yûrdun dört bir köşesine daha yayılmış bir halde..

Türk ülkesünün o günkü düşmanları, giriştikleri düşmanca hareketten boylarının ölçüsünü alarak çıktılar. Bu neticeden bugünkü ve hattâ yarınki düşmanlar da ders almalıdırlar.

“Tartışma,, Meselesi

19 Mayıs 1944 konuşmasında, İnönü, bir “tartışma” dan söz ederek şöyle diyor:

“Fesatçılar, genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini, millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemeyeceğimizi sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır”.

“Millî Şef!”in ne yaşma, ne de makamına yakışmayan o münâsebetsiz ve hafif “fesatçılar!” sözüyle küçültmeye ve suçlamaya yeltendiği Türkçüler, devlet veya hükûmet adamlarının kendileriyle bir tartışmaya giremeyeceklerine dâir ne bir iddiada bulunmuşlar, ne de böyle bir düşünce taşımışlardır. Bu bakımdan, İnönü’nün “*sanmışlardır*” sözü ile açıkça dile getirmekten kaçınıp müphem bıraktığı iddia da bir uydurma veya bir kuruntudur.

İsmet İnönü, bu iddia veya kuruntuyu ileri sürerken, aynı sözler içinde bir de, o yıllarda Türkçü kalemlerin savundukları ve ayakta tuttukları Türkçülük fikrinin, ancak genç çocuklarla saf vatandaşları tesiri altına almış olduğunu ileri sürüyor.

Peki, öyleydi de, yani ortada sadece aldatılan genç çocuklarla saf vatandaşlar vardı da, 1944 baharında, İs-

tanbul ve Ankara'daki yüksek öğrenim gençliğinin, kızıl hâinlere karşı bozkurtlar gibi kükreyerek ayağa kalkmalarından niçin ürktün? Ve hele, 3 Mayıs 1944 günü Başkent'te komünizmi, Sabahattin Ali'yi ve koruyucusu Hasan Âli'yi lânetlemek için şahlanmış binlerce genç Türk'ün yaptıkları gösteri neden uykularını kaçırdı?

Türkçülerin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki kalem çalışmalarının hedefi, Türklüğü ayakta tutacak tek fikir olan Türkçülüğü yaymak idi. Bunun için yazıyorlardı. Yine, ozamanki hükûmetin gafletinden, aczinden ve belki de Rusya'yı memnun etmek düşüncesine dayanan davranışlarından da kuvvet alarak azmış bulunan yerli kızıl-ların kandırmaya çalıştıkları Türkleri komünizme kaptırmamak için yazıyorlardı. Çünkü, o günlerin maddî gücü yetersiz Türkiye'si için en sağlam mânevî güç Türkçülük ruhu ve ülküsü idi. O yılların milliyetçi dergileri Bozkurt'lar, Kopuz'lar, Orhun'lar, Çınaraltı'ları ve diğerleri, işte bu vazifeyi yapmakta idiler.

Evet, yapılmak istenen iş, İsmet İnönü'nün sandığı veya göstermek istediği gibi bir çocuk kandırma oyunu değildi. Millî şuur fukarası, hamiyetsiz, âciz ellerde bulunan devleti, bu mânevî şırınga ile birazcık olsun daha güçlü hale getirmeye çalışmaktı.

O tehlikeli yıllarda, bu hizmet başarı ile yapılmıştır. Ve, İnönü'nün, milleti inandırmaya çalıştığı gibi, Türkçülük, sadece genç çocuklarla saf vatandaşları değil, bütün Türkiye'yi saran bir fikir olmuştur. Hattâ, İnönü'nün, kendisine en sâdık kullardan meydana geldiğine inandığı muhakkak olan Millet Meclisi'ne kadar girmiştir. Dünyadan habersiz, fakat ya iyi niyet sâhibi, ya da modaya uymayı faydalı bulan birçok Meclis mensubu, okuyup öğrenmek için, Türkçülük üzerine yazılmış kitaplar aramaya başlamışlardır. Bu gerçeği en açık şekilde gösteren ve-

ya ortaya koyan ise, Türkçülük düşmanı İnönü'nün başbakanı Saracoğlu Şükrü'nün, 5 Ağustos 1942 de, Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada: **“Biz Türk'üz, Türkçüyüz ve dâimâ Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal okadar bir vicdan ve kültür meselesidir.”** demesidir.

Evet, İsmet İnönü'nün, çevresine toplamış olduğu Türkçülük düşmanlarının da telkinleriyle, millî ülkümüzün iki temel unsuru Turancılık ve Türk ırkçılığına, âdetâ bir Moskof hıncı ile saldırdığı 19 Mayıs 1944 tarihinden iki yıl kadar önce, Başbakan Saracoğlu Şükrü, Türkçülüğün herşeyden önce bir kan meselesi olduğunu (hem de Meclis kürsüsünden) ilân etmekle, bir yandan bu meselenin bir çoluk çocuk işi olmadığını gösteriyor, diğer taraftan da, İnönü'nün o gülünç iddiasını, âdetâ çok önceden yalanlamış bulunuyordu.

Genç bir çocuk olamayacağına göre, İnönü için acaba, Başbakan Saracoğlu Şükrü de saf bir vatandaş mı idi?

İşte, İsmet İnönü'nün, bir yandan devlet başkanlığı makamı, diğer taraftan da “millî şeflik!” zırhı içinde saldırdığı, sonra da Türkçülerle tartışabileceğini iddia ettiği (ve aklınca da tartıştığı) fikir bu fikirdi.

Bu tartışmanın en dikkate değer tarafı ise yapılış şeklidir:

İnsanlar arasındaki tartışmalar, tarafların fikirlerini serbestçe ortaya koymaları ile yapılır. Tartışma sözle de yapılsa, yazıyla da olsa, bu böyledir. İnönü'nün, 1944 te Türkçülerle yaptığı münakaşada (!) ise konuşan ve meydana boş bulup suçlayan sadece kendisidir.

İsmet İnönü, Başkent'te binlerce milliyetçi gencin komünizm aleyhine yaptıkları 3 Mayıs 1944 gösterisini, kendi “millî şeflik!” tahtına karşı bir hareket sanıp büyük korkuya düşmüş ve daha o gün başlayan tutuklama-

lar devam ettirilerek birçok milliyetçinin hürriyetleri el-
lerinden alınmıştı. “Millî Şef!”, o meşhur tartışmasını,
işte bu, polis nezârethânelerine tiktirdiği, konuşma veya
yazma imkânları olmayan insanlarla yapmakta idi. Böyle
bir tartışmanın, birisi elleri bağlı olarak boks minderine
çıkarılmış iki boksçuya “dövüşün!” demekten ne farkı
vardı?

İsmet İnönü, 1944 te, Türkçülerle işte böyle tartış-
mıştı (!). Çünkü başka türlü tartışmasına imkân yoktu.

Bir devletin en büyük makamına selâmsız ve sabah-
sız oturmak, bir dalkavuğun ortaya attığı “Millî Şef!”
rütbesini kabullenmek, bu ünvan ve eski firavunlar ihti-
şâmı ile yuvarlanıp giderken Türk gençlerinin Türkçülük
aşkıyla şahlanmalarından ürkererek, o ateşi yakanların
hürriyetlerini ellerinden alıp onları demirperde gerisi zın-
danları gibi yerlere tıkmak ve sonra bir futbol maçı sa-
hasının balkonundan, öksürüklü bir ses ile bangır bangır
bağırıp bunu tartışma diye ilân etmek..

Ne yaman tartışma!!

Ve bu tek taraflı tartışma (!), İnönü’nün nutkunda-
ki meydan okuma ile kalmamış, “Millî Şef!”lerinin ver-
diği tâlimat ile kaleme sarılan bütün haysiyetsiz, şeref-
siz, dalkavuk ve hâin kalemler, gazete ve dergi sayfala-
rında aylarca, Türkçülerle tartışıp (!) durmuşlardır.

Böyle tartışmayı herkes yapar. Mesele insanca, in-
sanlara yakışır şekilde tartışmaktır. Tıpkı bu sayfalarda
yapıldığı gibi. Yani, karşıdakinin ellerini bağlayıp kuru-
sıkı atarak değil; bir eşitlik havası içinde ve fikirle, man-
tıkla, delillerle, belgelerle konuşmak suretiyle.. Eğer bu
sayfalarda ortaya konanlara ve ileri sürülenlere karşı
sözü olanlar varsa ve kendilerine güvenebiliyorlarsa,
Türkçüler her zaman, her yerde, herkesle, herşeyi enine
boyuna tartışmaya hazırdırlar.

Vicdansızlık Meselesi

İnönü, meşhur konuşmasının birkaç yerinde, Türkçüler hakkında “*vicdansızlar*”, “*fesatçılar*”, “*şuursuz ve vicdansız fesatçılar*” gibi çok ağır sözler kullanmıştır. İşte bir cümlesi:

“Bukadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tecavüzlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız”.

Bu gibi sözler mahalle kabadayılarının veya it kopuk takımının ağzından, dalaştıkları kimselere karşı söylenmiş olsa, şüphesiz, yadırganmaz. Fakat, bir devletin —hukukî olmasa da— başkanlığı makamında oturan bir kimsenin ağzından çıkarsa ozaman iş değişmektedir.

İnsan cemiyetlerinde, belirli seviyedeki kimselerin —çok kere tartışmaya dahi lüzum görmeden— kabul edecekleri birtakım ortak hükümler vardır. Milletlerin, çeşitli içtimâî ve fikrî seviyedeki mensupları arasında en şuurularının milliyetçiler arasından çıkabileceği de bunlardan birisidir. Çünkü milliyetçilik, bir millî şuur yoludur, bir millî şuur sistemidir. Bu yolun ve bu sistemin mensubu olan milliyetçi bundan dolayı —ve âdetâ ister istemez— şuurlu olur.

İşte bizim tarihimiz: Yakın çağlar tarihimizin birçok meselelerinde en şuurlu ve bunun neticesi milletimize en

faaydalı hareketlerin kahramanları, büyük çoğunlukla, milliyetçiler olmamış mıdır? Ve bunun aksine, uğradığımız büyük dertlerin ve belâların hemen hepsi de millî şuur noksanlığının neticesi, yani milliyetçi olmayan kimselerin şuursuzluklarının sonucu değil midir? Milliyetçinin, cemiyet meselelerinde şuurlu hareket edip edemiyeceğini tartışmak, ne bileyim, meselâ güneşin ışık kaynağı olup olmadığını münakaşaya kalkmak kadar gülünçtür.

Vicdansızlığa gelince; Türk milliyetçilerini vicdansızlıkla suçlamaya kalkışmak, en hafifinden vicdanı çiğneme vicdansızlığı olur.

Fikir tarihimizdeki bütün milliyetçiler gibi, 1944 zulmünü göğüslemek zorunda kalanlar da; soylarına, yurtlarına ve tarihlerine hizmet emelinden başka hiçbir düşünceleri olmayan kimselerdi. İçlerinde, tarihî Türkocaklarının uzun yıllar umumî kâtipliğini yapmış, hayatta ender raslanır fazilet örneklerinden rahmetli Dr. Hasan Ferit Cansever gibi çok değerli bir Türk büyüğü; umumî Türk tarihi sahasında, dünya çapında bir şöhret olan rahmetli Prof. Zeki Velidi Togan gibi çok değerli bir bilgin; türko-loji ve Türkçülük alanlarındaki gücünü, genç sayılacak bir yaşta düşmanlarına dahi kabul ettirmiş Atsız gibi ülkü yolunda dönmezliğin sembolü olmuş bir insan ve 1944 kahbeliğinden sonraki yıllarda cemiyet hayatımızın çeşitli dallarında, sahalarının değerleri olarak isim yapan Dr. Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Doç. Dr. Hikmet Tanyu, M. Zeki Sofuoğlu, avukat İsmet Tümtürk, avukat Said Bilgiç vesaire gibi Türk oğulları vardı. Yani, 1944 dâvâsına sokulanlar içinde, Türkçüler arasına kazara karışan veya karıştırılan birkaç kişi bir yana bırakılırsa, geri kalanlar, kendilerini vicdansızlıkla suçlamaya yelte-neceklere vicdan dersi verecek kadar ahlâklı, namuslu, şuurlu, seviyeli ve vicdan sahibi Türk evlâtları idiler. Acaba, Türk yaratılmayı en büyük övünçleri saydıkları,

Türk soyunun en büyük ırk olduğuna inandıkları ve Türklük yolunda mücadeleyi en tabii ve şerefli bir vazife bildikleri için mi vicdansız oluyorlardı? Yoksa, o bir avuç kimsenin “millî şef”i olan insanın “feyizli yol!!”undan gitmedikleri veya o ipliği pazara çıkmış tek parti devrinin çıkarıcı, şakşakçı, lüpçü ve haysiyet fukarası takımı arasına katılmadıkları için mi vicdansız ilân ediliyorlardı?

Firdevsî, çok basit bir topluluk saydığı Arapların, kendi medenî ülkesini ellerine geçirmeleri hâdisesi için, meşhur eserinde: “Çölde kertenkele yiyen Arap, İran tahtını ele geçirdi. Tuuu kahbe felek!” diye feleğin yüzüne tükürmüştü.. Ya, Türk ülküsünden başka birşey tanımadıkları için vicdansızlıkla çamurlanmaya çalışılan Türkçüler ne desinler ve hangi utanmaz suratlara tükürsünler?

Vicdan üzerinde oynanan bu bayağı kumarın, bir de, iskambilleri elinde tutan ile ilgili cephesine baksak, acaba nelerle karşılaşırız? Evet, Türkçüleri, vicdansızlıkla suçlamaya kalkan İsmet İnönü’nün, acaba, vicdanla olan münasebet derecesi nedir? İnönü’nün hayatını dolduran yüzlerce hâdiseden birkaçını şöyle bir hatırlamak yerinde olacaktır:

1) İnönü, cumhurbaşkanı ilân edildikten sonra, Atatürk için yayımlanmış meşhur “beyanname” sinde, Millî Mücadele başkumandanını: “*Eşsiz kahraman Atatürk! Vatan sana minnettardır!*” sözleriyle övmüştü. Fakat, vatanın kendisine minnettar bulunduğunu ilân ettiği adamı, “millî şef!” ünvanı ile oturduğu devlet başkanlığı zamanındaki on iki yıl içinde, Ankara Etnoğrafya Müzesi’ndeki (ozamanki adı ile) “Muvakkat Kabir”de tuttu, yani şimdiki yerine naklettirmedi.

Bunun sebebinin, kendisini başbakanlıktan atan Mustafa Kemal Paşa’ya karşı beslediği kin olduğu malûmdur.

İsmet İnönü'nün çok kinci bir adam olduğunu, sadece kendisinden nefret edenler değil, herhalde hayranları da bilirler.

Şahsî kin gütmenin insanhğa yakışıp yakışmayacağı hususunu bir yana bırakalım. Fakat, böyle bir kini, cemi-yeti ilgilendiren konularda da kamçılایarak, şahsî hırsını giderme yolunda kullanmak, acaba, ne dereceye kadar insanî bir davranış sayılabilir?

İsmet İnönü'nün bu meşhur kini üzerine şöyle bir hikâye anlatılır: Millî Mücadele yıllarında, bir gün bir katır kendisini tepmiş! İnönü, hemen silâhına el atıp hayvanı vurmak istemiş. Fakat etrafındakiler kendisiyle katır arasına girip: "Aman Paşam, katırı bağışlayın. Cep-hane ve silâh naklinde ordumuz için bir katırın dahi ehemmiyeti çok büyük!" gibi sözlerle hayvanı bağışlatmaya çalışmışlar ve böylece katırı kurtarmışlar. Ancak İnönü, bağışladığı katırın tırnak numarasını almış ve za-ferden sonra hayvanı bulup öldürerek muradına ermiş!

Bu, gerçek bir hikâye midir, yoksa bir yakıştıрма mıdır, bilmiyorum. Ama ister gerçek, ister uydurma olsun, İnönü'nün bir cephesini dile getirme bakımından hoş bir fıkradır. Ve Atatürk'ün, on iki yıl "Muvakkat Kabir"de bırakılması sebebini pek güzel aydınlatmaktadır.

Evet; sen, yerine geçtiğin adamı bir yandan "*Eşsiz kahraman!*" gibi şatafatlı sözlerle göklere çıkar ve "*va-tan sana minnettardır!*" diye edebiyat yap; sonra onu yıllarca asıl kabrine koydurtmayıp iğreti bir yerde beklet, beklet...

Bu, vicdanlı bir hareket midir?

2) İsmet İnönü'nün, devlet başkanlığı makamına oturmasından bir müddet sonra, üzerlerinde Atatürk'ün resimleri bulunan paralarla pulların kaldırıldığı ve yerlerine kendisinin resimlerinin bulunduğu para ve pulların çıkartıldığı malûmdur.

Bu, İnönü'nün isteği ile mi olmuştur, yoksa çevresindeki profesyonel dalkavukların bir marifeti midir, bilmem. Ama hangisi olursa olsun netice değişmez. Çünkü onun, Türk milletinin sessiz darbesiyle tarihe gömülen meşhur “millî şeflik!” devrinde, kendisinin haberi olmadan mühim veya mühimce bir iş yapılması imkânsızdı. Bu bakımdan; ister kendisi istemiş, ister birkaç dalkavuğun âdî çıkarlar için yaptıkları teklifin kabulü ile olsun, bu hareketteki çirkinlik ve küçüklük —ister istemez— İnönü'nün hayat defterine yazılacaktır.

Paralarda, pullarda insanlardan çok, millî sembolle-re veya tarihin büyük hâdiselerine yer vermek, şüphesiz en doğru harekettir. Meselâ, Türk destanlarının bozkurtu, çeşitli destanî yönleriyle paralarımızı, pullarımızı süslese ne kadar güzel, ne derece mânâlı olur? Atatürk'ün resimleri böyle bir millî şuur neticesi paralardan ve pullardan kaldırılmış olsaydı, bu hareket, hattâ, alkışlanmaya bile değerdi. Fakat değişiklik böyle bir güzel düşüncenin neticesi midir? Paralardan ve pullardan kaldırılan, Millî Mücadele'yi zaferle bitirip, Türkiye'yi haritadan silmek isteyen hıristiyan batıya o unutulmaz dersi vermiş Türk ordusunun başkumandanı ve cumhuriyet devrinin ilk devlet başkanı Kemal Paşa'dır. Para ve pullara konan ise, son büyük imparatorluğumuzun çöküşünden sonra, İstanbul'da oturup çiftlik işleterek “İsmet Ağa” olmayı, Anadolu'da başlamış Millî Mücadele'ye katılmaya tercih eden İsmet İnönü!

Bu, vicdanlı bir hareket midir?

3) Devlet ansiklopedisi olarak yayımlanmasına devam edilen Türk Ansiklopedisi'nin, İsmet İnönü'nün devrindeki ilk adı İnönü Ansiklopedisi idi. Devrin maarif vekili olan Hasan Âli tarafından, ansiklopedinin başma yazılan yazıda, esere, bu adın nasıl verildiği anlatılmıştır. İşte o satırlar:

“Yüksek iradesi gibi çok kıymetli irşatlarını da her vatan dâsâsında en büyük kuvvet olarak bulduğumuz Millî Şef İsmet İnönü, bu büyük işin gerçekleşmesi yolunda teşebbüse girişmemizi tasvip ile karşıladılar ve vücade getirilecek eserin kendi isimlerini taşıması hususundaki dileğimize yüksek müsaadelerini esirgemediler”⁹⁷.

Çok dikkate değer bir dalkavukluk örneği olan bu satırlardan anlaşılacağı gibi, Hasan Âli, millî şefinin gözüne daha iyi girebilmek ve belki de geleceğin başbakanı olmak ümidiyle, kendisine, eserin “İnönü Ansiklopedisi” adını taşımasını teklif etmiş, o da, bu yersiz ve yersiz olduğu kadar da mânâsız isteği kabul buyurmuştur!

Ama insaf gerek! Devlet parasıyla çıkarılmaya başlanan böyle bir ansiklopediye, bir insanın, hem de hayatta bulunan ve siyasî bir makamda oturan bir insanın adı nasıl verilebilir?

Hani bir insan olur; Türk kültürüne, Türk fikir hayatına, Türk ilmine, Türk milliyetçiliğine pek büyük hizmetler yapar ve bu hizmetleriyle milletin sevgisini kazanır da, bir kadirbilirlik olarak böyle bir esere —şüphesiz ölümünden sonra— adı verilmek istenir. İnönü’yü bu capta bir kimse olarak saymaya imkân var mı?

Onun içindir ki, İsmet İnönü, millî irade ile devrildikten sonra bir dalkavukluğun kendisi tarafından kabulü ile meydana gelmiş bu münasebetsizlik düzeltilmiş ve devlet parası ile çıkan ansiklopediye, devletin sahibi olan milletin büyük adı verilmiştir.

Böyle bir ansiklopediye kendi adının verilmesini kabul etmek vicdanlı bir hareket midir?

(97) İnönü Ansiklopedisi, I. c., Ankara 1943, Maarif Matbaası (Sayfa rakamı yok).

4) On iki yıllık saltanatı devrinde, İsmet İnönü'nün o meşhur "Millî Şef" ünvanı dışındaki resmî rütbesi "cumhurbaşkanı", devletimizin resmî adı da Türkiye cumhuriyeti idi.

Artık ilkokul çocuklarının dahi bildikleri gibi, cumhuriyet rejiminin temeli "millî irâde"dir. Bu rejimlerde meclisler, milletlerin seçtikleri vekillerinden meydana gelir. Hükûmetler bu meclislerin içinden çıkar. Devlet başkanları da ya doğrudan doğruya, ya da temsilcileri eli ile millet tarafından seçilir.

"Millî şef"lik devrindeki "Türkiye Cumhuriyeti"nde, bu kılâsik cumhuriyet usulleri tamamen rafa konmuştu. Bir kere, milletin, vekillerini doğrudan doğruya seçmek hakkı yoktu. Halk, birtakım insanları seçer, onlar da "Millet Meclisi!"ni meydana getirecek olanları seçerlerdi. Ama, bu çift dereceli sözümona seçim de, bir oyundan başka birşey değildi. Aslında, herşeyde olduğu gibi, seçimde de, söz sahibi sadece İsmet İnönü idi. Onun istemediği bir adamın Meclis'e girmesi imkânsızdı. Yani, o devrin "cumhuriyet"inde millî irade, İsmet İnönü'nün isteği veya keyfi idi. Bu bakımdan, Türkiye'de o yıllardaki seçimler, komünist ülkelerdeki seçim oyunlarından ve maskaralıklarından pek farklı değildi. Ve İsmet İnönü devleti; hem de Türkiye gibi tarihte büyüklüğün, askerî gücün, ihtişamın en güzel örneği olmuş bir devleti; o Selçuklu sülâlesinin ulu sultanlarının, o Osmanoğullarının eşsiz hükümdarlarının başında bulundukları devleti, babasının çiftliği gibi idare ederdi.

Evet, İnönü, kendisine gözü kapalı şekilde bağlı olacakları meclise getirir, onlar da (hem de her defasında "ittifak" (!) ile) kendisini cumhur başkanı (!) yaparlardı. Sonra, bu şekilde meydana gelen Meclis'in açılış konuşmalarında, onlara: "Büyük Millet Meclisi'nin muhterem âzâları!" diye başlayan nutuklar çekerti.

Yıllarca sürüp giden bu oyun, bu siyasî hokkabazlık vicdanlı bir hareket midir?

5) 1946 da oynanan seçim oyununun hikâyesi, artık, Mısır'daki sağır sultan tarafından bile işitilip öğrenilmiş bulunuyor.

Bilindiği gibi, 1946 seçimi, “açık rey, kapalı sayım!” şeklinde, hiçbir gerçek cumhuriyette görülmemiş garip bir usul ile yapılmıştı. Böyle bir sayım sonucunun, verilen reylerin tam bir neticesi olacağı nasıl iddia edilebilir?

1946 da, kapalı odalarda yapılan sayımlar (!) ile, Türk milletine ve dünyaya ilân edilen “netice!”nin gerçek ile olan ilgisini en açık şekilde ortaya koyan 1950 seçimidir. İsmet İnönü’yü ve siyasî ortaklarını yere seren o “açık sayım”ın netice, Türk milletinin “millî şef”lik idaresine karşı duyduğu nefretin sessizce dile getirilişinden başka birşey değildi. 1954 seçimi ise, bu tiksintinin —hem de daha şiddetlenerek— devam etmekte olduğunu ortaya koymuştu. 1950 de ve 1954 te sandık başlarına gidenler, 1946 dakilerden başka kimseler mi idi? 1950 de ve 1954 te şeflik sistemine ve zulme karşı çıkanların, 1946 da o sistemin insanlarını başlarına getirmelerine imkân var mıydı? Ve sonra İsmet İnönü, millî iradeye dayanarak, bugüne kadar hangi seçimi kazanabilmişti ki, 1946 yı da onlardan birisi saymak mümkün olsundu?

Buna göre, o oyun, vicdanlı bir hareket midir?

6) İsmet İnönü’nün, 1938 - 1950 yılları arasında cumhur başkanı olarak aldığı paralar, cumhuriyet rejimlerinde bulunması gereken hukukî usullere uygun değildir. Çünkü, İnönü, 14 Mayıs 1950 seçimine kadar millî irade ile milletvekili seçilmemiştir. Bilindiği gibi, bu süre içinde İsmet İnönü, yine millî irade ile Meclis’e girmemiş kimseler tarafından cumhur başkanlığı makamına otur-

tulmuştur. Bu bakımdan, o müddet içinde aldığı devlet reisliği paraları, millî irâde ile o makama geçmiş başkanların aldıkları ödenekler gibi hukukî sayılamaz.

Hukukî yollardan gelmediği halde, on iki yıl bu şekilde devlet başkanlığı parası almak vicdanlı bir hareket midir?

7) Her türlü imkândan faydalanılarak şirretçe bir yaygara ile başlatılan ve yürütülen Türkçülüğü yoketme dâvâsı, bütün şerefsizce gayretlere rağmen, askerî mahkemeye sevk edilen bir avuç Türkçünün beraatları ile sona erdi. Ancak bu beraat kolay olmadı. Türkçülerin çoğu, ilk defa verildikleri İstanbul 1 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde ağır cezalara çarptırıldılar. Karar çok haksızdı. Bu sebepten, Türkçüler, haklarındaki kararı temyiz ederken, bu kararı veren mahkemeyi de reddettiler. Askerî Temyiz hem kararı bozdu, hem de, kararı veren mahkemenin tarafsızlıktan ayrılmış olduğu gerekçesiyle, dâvâyı İstanbul 2 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'ne verdi. Bu mahkeme de, ortada hiçbir suç bulunmadığını tesbit ederek Türkçüleri beraat ettirdi. Yeni karar Askerî Yargıtay tarafından da tasdik olununca, 1944 baharında Türkçülüğe karşı açılmış olan o korkunç haçlı seferinin nasıl iğrenç bir oyun, nasıl vicdansızca bir iftira ve yalan olduğu meydana çıktı.

Bu sonuç, İsmet İnönü için bir darbe idi. Çünkü Türkçülerin vurulmasını ve Türkçülüğün üzerinden silindir geçirilmesini 19 Mayıs 1944 nutku ile o istemiş, bu sebeple, dâvânın bu isteğe uygun bir şekilde bitmesi, bitirilmesi şart olmuştu. 2 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nin kararı ve Askerî Yargıtay'ın tasdiki ise, her istediğini yaptırmaya alışmış "Millî Şef!"e karşı âdetâ bir ısyandı!

Türkçülük dâvâsı, namuslu ellerde, tabîî seyrini takip ederken, İnönü yordakçılarının, şüphesiz "Millî Şef!"

lerinin yüksek (!) isteğini yerine getirmek için giriştikleri birtakım insafsız hareketler de olmuştur ki, bu meselede onları da unutmamak lâzımdır:

2 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nin Türkçüler hakkında verdiği beraat kararını bozdurmak için, Askerî Yargıtay üyeleri üzerinde yapılan baskılar, bu yoldaki gayretlerin ilk adımlarıdır. Fakat bu kapı, namus duvarına çarpıp suratlarına kapanınca, kapıkulları, yargıtay baş savcılığı eliyle kararın düzeltilmesi (!) yoluna gitmişler, ama o kara günlerin şerefli kuruluşlarından birisi olan Askerî Yargıtay bu isteği de reddetmişti.

İsmet İnönü, Türkçülerin beraat kararını tasdik eden Askerî Yargıtay'ın o sırada başkanı bulunan Ali Fuat Erden Paşa'ya hem kızmış, hem de küsmüştür. Kararın tasdikinden bir müddet sonra gittiği Yargıtay'da eski arkadaşı Ali Fuat Erden Paşa'yı ziyaret etmemesi bu küskünlüğün hem çocukça, hem de biraz basitçe bir ifadesidir. Ali Fuat Erden, kanunun ve vicdanın emrine uymaktan başka birşey olmayan bu tabii hareket ve hukukî davranış dolayısıyla, İnönü'nün kendisine gücenmiş olduğunu İnönü hakkındaki eserinde yazmıştır⁹⁸.

Türkçüler, "millî şeflik" devri zulmünün elinden, işte bu suretle kurtuldular. Hakkın ve vicdanın zaferi olan bu netice, sadece ve sadece, Türk ordusunun şerefli ve namuslu askerî hâkimlerinin eseridir.

Fakat, Türkçüleri zulmün ve zalimin pençesinden kurtaran bu tasdik, karar sahiplerine pek pahalıya mal oldu. Askerî Yargıtay Başkanı Ali Fuat Erden Paşa ile iki üyesi, Kemal Alkan ve İsmail Berkok paşalar, bu yüzden vazifelerinden alındılar ve emekliye sevk edildiler.

(98) Ali Fuat Erden, İsmet İnönü, İstanbul 1952, Burhanettin Erenler Matbaası, 230. Sf.

Evet, İnönü'nün, daha hâdiselerin ilk günlerinde "millî şeflik" makamından aldığı güç ve bir meydan nutku ile mahkûm (!!!) ettiği insanları hakkın, hukukun, adaletin ve vicdanın emrine uyarak suçsuz ilân edenler, devlet hizmetinden böyle uzaklaştırıldılar, böyle atıldılar.

Bu, vicdanlı bir hareket midir?

8) İnönü, 19 Mayıs 1944 günkü konuşmasında, Türkçüleri, hiçbir ahlâkî ve insanî sınır tanımadan en ağır şekilde kötülerken, onlara, ancak ilerde bir mahkeme tarafından verilmesi mümkün cezayı da tâyin etmişti. Nuktada, bu konu ile ilgili sözler şunlardır:

"Kanun tedbirleri en sonra gelir. Bu tedbirlere sıra geldiği zaman, azçok geç kalınmıştır. Ve elbette ki ilâçlar ister istemez acı, sert olacaktır".

Bu sözlerin söylendiği sırada, Ankara'da, yerli kızları lânetlemek için yapılmış ve İnönü ile büyük (!) maşalarını pek ürkütmüş olan 3 Mayıs 1944 yürüyüşünün üzerinden ancak on beş gün geçmişti. Çoğu tevkif edilmiş bulunan Türkçüler hakkında henüz polis tahkikatı yapılmakta idi. Usule göre, bu tahkikat sonunda hâdisе adliyeye intikal edebilir ve bu takdirde bir mahkeme, sanıkları muhakeme edip kanuna göre bir hükme varabilirdi. Mahkeme, sanıkları suçlu bulup cezalara çarptırdığı, Yargıtay da bu kararı tasdik ettiği takdirdedir ki, hâdisenin neticesi kanuna uygun şekilde alınmış olurdu.

Fakat, 19 Mayıs konuşmasındaki o iki kısa cümle gösteriyor ki, o yılların "Millî Şef!"i İsmet İnönü, kendisini kanunların ve usullerin üstünde saymakta ve ilerde örfî idare bölgesindeki bir askerî mahkemede muhakeme edilecek Türkçülerin cezalarını, bir resmî tören nutkunda bizzat kendisi vermektedir! Ve, ilâcın acı, sert olacağı yolundaki sözleriyle de, bu cezaların idam sehpalарına kadar uzanabileceğine işaret etmektedir.

İnsanlığın, ancak eski çağlarında veya günümüz dünyasının iptidâî cemiyetlerinde görülebilecek bu davranış, vicdanlı bir hareket midir?

9) İsmet İnönü'nün "millî şeflik!" saltanatı yıllarında, demiryolu gezilerinde bindiği meşhur bir "Beyaz Tiren" vardı. Millî Şef (!), Ankara'dan şeref vermek (!) üzere gideceği şehirlere bu çok lüks, çok şatafatlı hususî tirenle seyahat ederek ulaşırdı. Ve bu "Beyaz Tiren" seyahatlarında istasyonlarda sıkı tedbirler alınır, bu yetmiyormuş gibi, demiryolunun birçok yerleri jandarma ve asker dizileriyle korunurdu.

Bu gibi hususî ve lüks vâsıtalar, şüphesiz, hükümdarlık rejimlerinin mantık ve anlayışına uygun düşebilir. Ama, adı cumhuriyet olan bir devlette, kendisine cumhurbaşkanı denen bir devlet reisinin, yaz günlerini geçirmek üzere başka bir şehre giderken böyle hem hususî, hem de aşırı derecede lüks vasıtalar kullanması uygun düşer mi?

İkinci Dünya Savaşı'nın o sıkıntılı yıllarında, ekmekten şekere kadar bütün gıda maddelerinin vesika ile dağıtıldığı ve buna rağmen bütün vatandaşlar tarafından elde edilemediği günlerde dahi, İnönü, bu lüks tirenden vaz geçmemiştir.

Kulaklara, Çankaya köşkünde hususî olarak yapılan firancaların yenmekte olduğu sözleri fısıldanırken, milletin çamur gibi bir maddeyi ekmek diye kemirmeye çalıştığı günlerde, millî şeflik rejiminin yordakçuları ile birlikte böyle "Beyaz Tiren" safaları sürmek vicdanlı bir hareket midir?

10) Türkçüler, örfî idare bölgesi olan İstanbul'da, Emniyet Müdürlüğü'nün bulunduğu meşhur Sansaryan Hanı'nın en üst katındaki Birinci Şube'de sorgularının

yapıldığı o sıcak yaz aylarında, birçok insanlık dışı muameleler ve işkenceler ile karşılaştılar. Bu kötü muamelelere ve işkencelere sebep, İsmet İnönü'nün nutkundaki suçlamaları doğrulayıcı ifadeler vermelerini sağlamak (!) idi.

En korkunç ve iğrenç işkencelerden birisi, Birinci Şube mensuplarının “Mûtenâ Höcre” dedikleri tabutluklara sokulmalarıydı.

Birinci Şube'nin çalışma odalarının bulunduğu büyük kısımdan meşhur “Nezarethane”ye gidilen küçük aralığın sonunda, 19 ve 20 kapı numaralarıyla yanyana yer almış bu tabutluklar, ayağa kaldırılmış birer tabuttan fark-sız işkence höcreleri idi. Tavanlarında beş yüzer mumluk üçer ampul vardı. Bunlar beyin pişirme aletleri idiler. Tabutlukların, insan boyunun omuz altlarına raslayan yerlerinde iki halka vardı. Bunlar, bin beş yüz mumluk ampullerin sıcağından rahatsız olacak avların yere çömelmesini önleyecek engellerdi. Çünkü, tabutluğa sokulanlar kollarından bu halkalara bağlanırlardı.

Istanbul Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubesi'nde, tahkikatı yürütmekle vazifeli beşinci sınıf askerî hâkimin karşısma çıkarılıp ifade vermeden önce, Türkçülerin bir kısmı işte bu vahşet höcrelerine tıkmışlardı. Bu suretle, bunalıp, İnönü'nün 19 Mayıs nutkuna uygun düşecek ifadeler vermeleri sağlanmak istenmiştir.

Sansaryan Hanı'nın yer altı bölümünde de birtakım höcreler vardı. Bunların içinden binanın lâğım suları akardı. Bu lâğım suları sadece iç açıcı kokularıyla değil, meydana getirdikleri korkunç rutûbet ile de gerekli (!) vazifeyi görürlerdi. Gün ışığının uğramadığı bu höcrelerde öyle bir rutûbet vardı ki, meselâ, bir kibrit beş on dakika içinde yanmaz hale gelirdi.

Burada bir insanı değil, bir hayvanı tutmak bile insanlığa yakışmazdı. Fakat “millî şeflik!” devri Türkiye’-sinde, nüfus kâğıtlarındaki kayıtlara göre bu devletin vatandaşları sayılmaları gereken birçok kişi buralara sokulmuşlar ve suçlarını (!) itiraf (!) edinceye kadar orada misafir edilmişlerdir.

Bu korkunç yere Türkçülerden Atsız sokulmuş ve bir hafta orada tutulmuştur. Bu zulümlerin, bu işkencelerin sebebi de, İnönü’nün iddialarına uygun itiraflarda bulunulmasını sağlamak idi.

Türkçüler, İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde aç bırakılmak, falakaya çekilmek veya aylarca tahta masalar üzerinde yatmaya mecbur edilmek gibi insanlık haysiyetini kırıcı muamelelere de uğramışlardır. Fakat bunlar, diğerleri yanında söz etmeye değmeyecek şeyler durumundadırlar.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde yapılan ve bütün yaz boyunca devam eden bu ifade alma işi bittikten sonra, Türkçüler, sıkı yönetim mahkemesine verilmişler ve mahkemeye sevklerini lüzumlu bulan son tahkikat kararı bütün gazetelere gönderilip yayımlatılmıştı. Bu uzun karar, o sırada İstanbul Sıkı Yönetim Komutanı bulunan Korgeneral Sâbit Noyan’ın şu küçük takdim yazısını taşımakta idi:

“İrkçılık, Turancılık gayeleriyle gizli cemiyet kurarak millete, vatana hıyanet hareketlerine teşebbüs ettiklerinden dolayı, tahkikatları mevkufen yapılan şahıslar hakkında alınan son tahkikat kararı umumî efkâra aynıyla arz olunur”.

Evet, şu küçük yazıda görüldüğü gibi, haklarında hiçbir hukukî hüküm bulunmayan birtakım insanlar, mühim bir mevki sahibi bir başka insan tarafından, bu derece rahatlıkla vatan haini ilân ediliyorlardı. Bu nekadardır

acı bir davranış ise, böylesine vicdan dışı ve gülünç bir suçlamanın altında, Türk ordusunun yüksek rütbeli bir mensubunun imzasının bulunması da, Türklük için, okadar hüüzün verici idi.

1944 Türkiye'sinin utanç belgelerinden birisi olarak kalacak olan bu yazı, hiç şüphesiz, bir yandan "millî şeflik!" devrinin insan haysiyetini indirdiği seviyenin bir eseri, diğer taraftan da 19 Mayıs nutkunun yarattığı mânevî baskının bir neticesi idi. Türklük açısından millî hiçbir tarafı bulunmayan "Millî Şef!", ilâcın acı ve sert olacağını söylememiş mi idi? Böyle bir ilâc ancak vatan hainlerine iğirilebilirdi. İstanbul Sıkı Yönetim Komutanı, işte, bu ilâcı içecek vatan hainlerini millete takdim ediyordu!

İkinci Dünya Savaşı yıllarında hâkim binbaşı rütbe-siyle, Askerî Yargıtay'da raportörlük vazifesinde bulunan Celâl Paşa'nın naklettiği bir hâdise de, o zulüm yıllarının Türkiye'deki mânevî tahribatını göstermesi bakımından mühimdir. Celâl Paşa'nın anlattığına göre, Askerî Yargıtay'ın, Türkçüler hakkındaki beraat kararını tasdikinden sonra, bir gün, Ali Fuat Erden Paşa, devrin Genel Kurmay Başkanı Kâzım Orbay tarafından çağırılmıştır. Ali Fuat Paşa, Genel Kurmay Başkanı'nın, yargıtay işleri hakkında kendisinden bilgi isteyeceğini umarak bu konuda hazırlık yapmış ve raportör Binbaşı Celâl Bey ile birlikte Genel Kurmay'a gitmişler, fakat huzura kabul olununca, Ali Fuat Paşa tahmininde yanıldığını anlamıştır. Çünkü Genel Kurmay Başkanı Kâzım Orbay, kabul ettiği Erden Paşa'ya hemen şu soruyu sormuştur:

— Millî Şef'imiz, Turancıların suçlu olduklarını daha baştan ortaya koydular ve bizleri irşad buyurdular. 19 Mayıs nutuklarında herşeyi açıkladılar. Böyle olduğu halde, başkanlığınız altında bulunan Askerî Yargıtay, nasıl olur da bunlar lehinde karar verir?

Bu tepeden inme soru karşısında şaşırان Ali Fuat Paşa'nın, Genel Kurmay Başkanı'na verdiği cevap şudur:

— Efendim, mahkeme kurulunun vicdânî kanaatı o yolda tecelli ettiği için öyle karar verilmiştir.

Ali Fuat Erden Paşa'dan böyle bir karşılık alacağını ummayan Kâzım Orbay, öfkelenerek:

— Yâ, öyle mi? Ohalde buyrun!

demiş ve Erden Paşa'ya kapıyı göstermiştir⁹⁹.

Eserleri ve nutukları ile tarihe geçmiş Ali Fuat Erden'in asla hak etmediği böyle bir hakarete uğramasının tek sebebi, Turancılar dâvâsında vicdanın, nâmusun ve adalet duygusunun emrine uyması idi.

Bir devrin bu utanç verici, bu vicdan denilen mânevî insanlık kalesini yerle bir edici, bu, acı kelimesinin dile getiremeyeceği derecede acı hâdiselerinin tarih huzurundaki sorumluluğu, günahı, acaba, kime aittir?

Bunlar, vicdanlı hareketler midir?

11) İkinci Dünya Savaşı sonlarında bir grup Azerbaycan Türk'ü Türkiye'ye sığınmışlardı. Bunlar Alman - Rus savaşı sırasında, Moskof pençesindeki Türk topraklarından toplanıp cephelere sürülen ve kızıl Rus sürûleleriyle birlikte Almanlara karşı döğüştürülen milyonlarca Türk'ten küçücük bir parça idi.

İkinci Dünya Savaşı, Almanya'nın yere serilmesiyle sona erdiği zaman, Alman esir kamplarında yıllarca ölümle pençeleşmiş bu Türkler de batılıların eline geçmişti. Kremlin'in bu Türkleri "sovyet vatandaşı!!" dırlar diye istemesi üzerine de, Amerikalılar: "Biz Türküz" diye dövünüp duran bu talihsiz milyonları (ya ahmaklıklarından, ya da hainliklerinden) moskovalı cellâtlara teslim etmişlerdi. İşte, bu teslim faciası sırasında birkaç bin Türk,

(99) Alparslan Türkeş, 1944 Milliyetçilik Olayı, İstanbul 1963, Yaylacık Matbaası, 81.-82. Sf.

büyük bir talih eseri olarak yakalarını moskoflardan kurtarabilmışlerdi ki, Türkiye'ye sığınan bir avuç Azerbaycan Türk'ü bunlardandı.

Türk'ü yoketmek için hiçbir fırsat kaçırmayan Sitalin devri cellâtları, Amerikalıların kendilerine alçakça teslim ettikleri milyonların kanma doymamış olacaklar ki, bu bir avuç Azerbaycan Türkünü de Türkiye'den istediler. Sayılarını kesin olarak bilemediğimiz, ancak 150-200 arasında olduğunu tahmin ettiğimiz bu Türkler, moskoflara verildi ve hepsi sınır boyunda hemen boğazlandı.

Kuruluşunun bininci yılına doğru ilerleyen Türkiye'nin o büyük ve ihtişamlı tarihinde, devletin şerefini bu derece karartan, daha doğrusu o şerefli tarihi, silinmesi imkânsız bir korkunç lekeyle böylesine kirleten bir başka hâdise daha gösterilebilir mi, bilmem!

Bu insanlar moskoflara teslim edilemezlerdi. Çünkü, milletler arası hukuka göre, ancak, âdî suçlar işlemiş olup da yurtlarından kaçanlar geri verilebilirdi. Doğu sınırlarımızdan, Türk dünyasının en büyük düşmanına teslim edilen insanların böyle bir suçları yoktu. Onlar, vatanlarını kahbece pençesine geçirmiş insanlık düşmanı bir devin hesabına döğüşürlerken, savaşmasını iyi bilen bir başka milletin esiri olmuşlar ve yeniden o korkunç düşmanın eline düşüp boğazlanmamak için de, anavatan saydıkları Türkiye'ye sığınmışlardı.

Bu insanlar hem siyasî mülteci idiler, hem de Türk oğlu Türktüler. Bir Türk devleti, hem de büyük Türk dünyasının ayakta kalmış tek devleti olan ve bütün tutsak Türkler tarafından sınımlanabilecek son vatan diye bilinen Türkiye, kendi oğullarını, kendi soyunun en âman-sız düşmanına nasıl teslim edebilirdi?

Edemezdi, etmemeliydi.. Fakat edildi!

Bilindiği kadarı ile bu teslim işi pek acı, pek hazin, insanlıkla en küçük bir ilişkisi olanların yüreklerini parçalayacak, kana boğacak derecede korkunç olmuştur.

Azerbaycanlı Türk oğlu Türkler, kendilerini moskoflara teslim ile vazifeli olanlara, düşmana verilmemelerini, o canavarlara verilmektense Türkiye topraklarında öldürülmelerini istemişlerdir.

Ancak, o lânetli devirde bu kancıkça teslimi yerine getirmek talihsizliği vazife olarak kendilerine verilmiş olanların, Azerbaycanlı Türkleri kendiliklerinden alıkoymaları, elbette ki, mümkün değildi. Fakat, ilk verilenlerin, sınır başında hemen kahbece şehit edilmeleri, vazifelileri duygulandırmış ve durum telsizle başkente bildirilerek, belki de, kurtarıcı bir yeni emir alma ümidine düşülmüştü. Ama, Ankara'dan gelen cevap, bütün ümitleri yokeden şu iki kelime olmuştur:

— “Teslim ediniz!”

İşte, en büyük düşmanlarının eline geçmemek için Türk'ün son kalesine sığınmış olan bu Türkler, o düşmana, sığındıkları anavatan tarafından böyle teslim edilmişlerdir. Ve kurbanlık koyun gibi boğazlanmaya giderken de, hiç değilse elbiseleri anavatanda kalsın diye, soyunmuşlar ve kendilerini canavarın ağzına atan Türkiye'ye eşyalarını hâtıra bırakmışlardır.

Bu teslim, vicdanlı bir hareket midir?

Azerbaycanlı Türkçü şâir rahmetli Elmas Yıldırım, bu kahbelik ve alçaklık hâdisesi hakkında, okurken insanı kahredecek bir şiir yazmıştı. Namuslu Türkiye Türklerinin, belki de kıyamete kadar, başlarını önlerine eğmeden, yüzleri kızarmadan, vicdanları titremeden okuyamayacakları şiir şudur:

Dönek Kardeş

—1944 yılında anayurda sığınıp
bilâhare Ruslara teslim edilen
Azerî kardeşlerimin ruhuna—

Türk denince özü, sözü merd olur,
Dost deyince ayrılmaz bir ferd olur,
Kardeş deyip dara düşsem, sığınsam
Şimden gerü bu bana bir derd olur!
Ben ne diyem bu vefasız dağlara?
Öz kardeşi dönek olan ağlar a...

Türk... O Altayların dünkü eri mi?
Yolunda can koydum, verdim serimi.
Düştüğü ağlardan kurtulsun diye
Serdim ayağına doğma yerimi..
Kardeş armağanı dökülen kanlar,
Bana mükâfat mı giden kurbanlar?

Ben diyordum: “Kayıhan”dır soyumuz,
Bir kaynaktan varlığımız, boyumuz.
Dilim dili, yolum yolu, emel bir,
Bir bayrakta yıldızımız, ayımız..
Âzerî, Türk, Türkmen.. Var mı ayrılık?
Nerden doğdu bu îmansız gayrılık?

Alnımın yazısı karadır, kara..
Karadan bir mendil yolladım yâra;
Yol uzun, il uzak, yetişmez eller
Türklüğün kanayan kalbini sara..
Felek kıymuş beslenen bu dileğe,
Lânet Türk’ü hançerleyen bileğe...

Bir suç mu düşmana göğüs gerdiğim?
Günah mı Türklüğe gönül verdiğim?
Rusların açtığı yaradan derin
Anayurtta öz kardeşten gördüğüm..
Seslenseydim, ses çıkardı her taştan,
Ne beklersin sağırlaşan bir baştan?

Kaçtır eli kanlı çıktı oyunda,
Ne bilem kahbelik varmış soyunda?
Girdiğim öz yurttan döndürülürken,
Kanımın aktığı sınır boyunda
Açan lâlelerden bir çelenk örsem,
Türklük dünyasına armağan versem¹⁰⁰...

İsmet İnönü'nün 12 yıllık "millî şeflik!" devrine ait, bunlar gibi, vicdanla ilgili daha yüzlerce hâdiseyi hatırlamak mümkündür. Fakat sadece bunlar ve hattâ sadece Azerbaycanlı Türklerin o acı hikâyeleri bile, "İnönü" ile "vicdan" arasındaki münasebetin derecesini ortaya koymaya yetebilir.

İşte Türkçüleri, vicdansızlıkla suçlamaya kalkan adam, bu adamdır.

Ne denir? Talih utansın...

(100) Orkun (Haftalık Türkçü Dergi), 11. Sayı, 2. Sf., 15 Aralık 1950.

Milleti Parçalara Bölmek Meselesi

İnönü'nün Türkçülere yaptığı iftiralarından birisi de, Türk milliyetçilerinin, milleti parçalamaya çalıştıkları uydurmasıdır. Ancak beyinsizlerin veya tımarhanelik delilerin inanabilecekleri bu iddiayı dile getiren sözler şunlardır:

“Türk milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirlerine dayanan sağlam bir millet olması erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle anlıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış bu feyizli yolu bırakır da, ırkçıların milleti bin bir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?”

Bu sözler, herşeyden önce İsmet İnönü'nün fikir, kültür ve Türkçe seviyesini ortaya koymaktadır:

Bir kere *“temiz ülkülü!”* ne demektir? Ülkünün millîsi, dinîsi, hattâ beşerîsi vardır ama, bugüne kadar temizin veya kirlisinin bulunduğu hiç işitilmemiştir.

Sonra *“vatan fikirli!”* de ne biçim lâftır? Vatanseverlik, vatansızlık, vatan hainliği gibi sözler bilinen şeylerdir ama, *“vatan fikirli!”* hiç işitilmiş bir şey değildir. Sözün gelişinden *“vatansever”* olması gerekiyor. Belki de bu mânâda İnönüce bir sözdür.

“...*Vatan çocuklarının... birbirine dayanan sağlam bir millet olması.....*” ise, bir devlet başkanının değil, ancak okuması, yazması pek kıt câhil bir kimsenin ifâdesi olabilir. Bu perîşan cümle ile, herhalde, vatan çocuklarının sağlam bir cemiyet meydana getirmeleri demek isteniyor ama, bu neticeye ulaşmak bir kördüğüm çözmek gibi birşey...

Bir de “*Türk vatandaşı yetiştirmek....*” ten bahsediliyor ki, bu, hepsinden garip bir lâf! Çünkü Türk vatandaşı yetiştirilmez, Türk vatandaşı olunur. Bu da bir nufus kâğıdına sahip olma işidir. İnönü, bu mânâsız sözle, herhalde, Türk milliyetçisi yetiştirmek demek istemiş olsa gerek! O günlerdeki milliyetçi hareket kendisini fazlaca ürküttüğü için, “milliyetçi” kelimesi yerine “vatandaş” sözünü kullanmış olması mümkündür.

Ve nihâyet, bir de “*Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan*” bir “*feyizli yol!*” dan söz ediliyor.

“Feyizli” sözü, İnönü’nün çok kullandığı kelimelerden birisidir. Ona göre kendi yaptığı herşey “feyizli!”dir. “Millî Şeflik!” devri de bir “feyizler devri!”dir. Birçok yönlerden bir “felâketler devri” olan zamanını, bu adamın, bir “feyizler devri!” sanması veya göstermek istemesi, şüphesiz, üzerinde durulmaya değer bir husustur. Bu tekerlemeyi siyâset icâbı kullanmış idiyse, hadi neyse; yok, inanarak ve gerçek diye söylemişse, ozaman iddiaya, belki de, tıbbî bir ad koymak gerekir.

Fakat burada, üzerinde asıl durulması gerekecek mesele, Türkçülüğü “*milleti binbir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehir!*” şeklinde gösteren sözlerdir.

Türkçülük, belki, Türk’ten gayrı milletler için bir “zehir!” olabilir. Meselâ moskoflar, Türk ülküsüne bu

gözle bakabilirler. Çünkü onların “Türk ırkının kökünü kazıma” emellerinin önünde, Türkçülük, en büyük mânevî engeldir. Aynı şeyi Yunanlılar için düşünmek de mümkündür. Çünkü onların millî ülküleri olan Bizans’ı diriltmek, yani Türkiye’nin topraklarının büyük bir parçasını ellerine geçirmek ham hayallerine karşı da, Türkçülük, aşılma bir settir. Buna göre Türk ülküsüne böyle ağır bir şekilde saldırmak, coğrafyanın tabii düşmanlar haline getirdiği milletlerin devlet adamları için uygun olabilir. Türkçülüğü bu şekilde suçladığı sırada ise, İsmet İnönü, ne Moskof’un, ne Yunan’ın, ne de başka bir düşman milletin değil, Türkiye’nin devlet reisi idi.

İşte meselenin düğümü ve mutlaka cevap isteyen ve bekleyen sorusu buradadır.

Evet, İsmet İnönü’nün, Türkçülüğe böylesine bir kin ile saldırmasının sebebi, acaba, nedir?

Bir Türk, soyunun millî ülküsüne karşı ilgisiz kalmış olabilir. Bir Türk, düşman propagandaların tesiriyle, Türkçülük ülküsüne karşı çekingen davranabilir. Bir Türk, fikrî seviye yetersizliğinden, milletin ülküsüne yan bakabilir. Fakat İsmet İnönü gibi, devletimizin en büyük mevkilerinde yıllarca söz sahibi olmuş bir adam, hem de devlet başkanı bulunduğu bir sırada bu korkunç suçlamayı nasıl yapabilir?

Türkçüler bu sorunun cevabını çoktan vermişlerdir. Bu satırları okuyanlar da verebilirler. Ve tahmin edebilir ki iyi niyetli, muhâkeme gücü yerinde ve peşin hüküm sahibi olmayan kimselerin ulaşacakları netice de Türkçülerinkinden pek farklı olmayacaktır. Çünkü, akıl için yol birdir.

Bu konuda unutulmaması gereken bir husus da ırk, ırkçılık, Türk ırkçılığı gibi konuların, meydan kürsülerin-

de çekilen siyasî nutukların çok üstünde meseleler olduğudur. Çünkü bunlar fikir ve ilim meseleleridir:

Milletler ırklardan meydana gelmişlerdir. Tek ırktan meydana gelen milletler olduğu gibi, birden çok ırkın karışmasıyla ortaya çıkmış milletler de vardır. Türk milleti, Türk ırkının eseridir. Yani, Türk milletini meydana getiren milliyet unsurları arasında ırk da vardır. Bu sebepten ırk, Türk milleti için hem vaz geçilmez ve zarurî, hem de mühim bir konudur. Türk ırkçılığı ise tarihî akışın tabîî ve zarurî neticesi olan bir fikirdir. Bu gerçekleri bilmeyenler veya bildikleri halde, şu veya bu sebepten, ona karşı yahut düşman olanlar bulunabilir. Ama bu ne gerçeği değiştirebilir, ne de Türkçülüğün ve Türk ırkçılığının soyumuz için olan hayâtî ehemmiyetini.. Onun içindir ki dün olduğu gibi, bugün veya yarın da değil bir İnönü, milyonlarca İnönü bir araya gelip uğraşsa, didinse, bağırıp çağırırsa Türkçülük ve Türk ırkçılığı yine var olacaktır. Ve netekim, 1944 teki bütün şirretliklere, bütün zulümlere, bütün kahbeliklere rağmen işte bugün de vardır. Hem de Türk düşmanlarının uykularını kaçırarak bir halde..

*
* *

Sonra tarihî ve ilmî gerçek ile Türkçülük ülküsü zarûreti bir yana bırakılsa bile, Türk ırkçılığı niçin milletimizi binbir parçaya bölsün? Türkiye nüfusunun büyük, hem de pek büyük kısmı Türk soyundan Türkler değil midir? Bu bakımdan Türkçülük ve Türk ırkçılığı milletimizi bölücü değil, tamamen aksine, aynı kökten gelmiş büyük çoğunluğu birleştirici en büyük unsur, en büyük mânevî kuvvettir. Asıl onu inkârdır ki milletimizi parçalar.

Netekim, Türk düşmanları yıllardan beri bunu yapmıyorlar mı? Bir yandan Türkçülüğe ve Türk ırkçılığına

kuduzlar gibi saldırırken diğer taraftan Türkiye'yi coğ-râfî bölgeler terânesiyle bölmeye çalışmıyorlar mı? 1944 te Türk ırkçılığına saldıranlar son yılların bu azınlık ırkçılıklarına karşı niçin dut yemiş bülbül gibiler? Ve nihayet hepsi bir tarafa, bizzat İsmet İnönü, 1957 - 1960 arasındaki o lânetli parti mücâdelesinde, Türkiye Türkü-nün birbirine düşman iki büyük kütle haline gelmesinde en büyük rolü oynamadı mı? Köylerde kahvelerin ve hat-tâ mezarların dahi ayrılması gibi Türk tarihinde görül-memiş korkunç bir ikilik yaratan o fâcianın tek sebebinin siyâsî ihtiras olması ise başka bir fâcia değil midir?

Sen, soyumuzun ülküsünü, milleti binbir parçaya ayırma diye ilân ederek bir tarihte bangır bangır bağır, o günlerden on onbeş yıl sonra, Türkiye Türk'ünü Türk - Moskof düşmanlığı gibi bir düşmanlığın içine atan kol-tuk kavgasında en büyük rolü oyna, Türkiye'yi yıkmak için kazma sallamakta bulunan bugünkü mezar kazıcılar karşısında ise ara sıra öksürmekten başka birşey yapma. Akıl, fikir ve şuur sahibi Türkler bunun sebebinin ve mâ-nâsını düşünemez mi sanıyorsun?

*
* *

Türk milletini bölmeye çalışma gayretleri bu yurttaki her zaman görülmüştür. Ama bunu yapanlar Türkseverler değil, Türk düşmanlarıdır. Ve bu bölücülük mücadeleleri yalnız Türkiye'de görülen birşey de değildir. Bütün dünyada milletleri parçalama hareketlerini, dâimâ, o cemiyetlerin içindeki millet düşmanları yürütür. Bu düşmanlığı yapanların büyük çoğunluğu da, o devletlerin sahibi milletlere mensup olmayan vatandaşlardır.

Türk milliyetçilerinin, yani Türkçülerin milletimizi bölmeye çalıştıkları yolundaki iddia, bu bakımdan, dünyada olmayacak şeylerin en olmayacaklarından birisidir.

Ne bileyim, meselâ, İslâm Peygamberi'nin İslâm Dîni'ne düşmanlık etmesi gibi bir şeydir. Böylesine imkânsız bir iddiaya, değil aklı başında bir insan, hani şuurları olsa, hayvanların en aptalı sayılan kazların biraz akıllıcaları bile inanmaz.

Aslında Türk'ü bölmeye çalışmanın ilk adımı Turancılık düşmanlığıdır. Bu düşmanlığı bilgisizlikten yapmak bir tâlihsizlik, bir zavallılıktır. Bilerek, şuurlu olarak yapmak ise Türk düşmanlığıdır, hâinliktir.

Yeryüzündeki bütün Türklerin Türk oldukları bir iddia veya ilzerinde tartışılabilinecek bir nazariye filân değildir, bir gerçektir.

Bu, herşeyden önce ilâhî bir gerçektir. Çünkü dünyadaki bütün Türkleri Türk olarak yaratan Tanrı'dır. Tıpkı bütün Macarları Macar, bütün Almanları Alman, bütün Japonları Japon yaratmış olması gibi.. Macaristan'ın kızıl Rusya'nın pençesine geçmesinden sonra vatanlarından ayrılmak zorunda kalan okadar Macar, bugün dünyanın neresinde yaşamakta bulunurlarsa bulunsunlar, yine Macar değiller mi? İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanya'dan koparılan topraklar üzerinde kurulan ve adına Doğu Almanya denilen kukla devletin sınırları içindeki Almanlar, ana vatanlarındaki Almanlardan başka bir milletin mensupları mıdır?

Bu, Türk gerçeğinin bir yönüdür. Bunun dışında, bütün dünya Türklüğünün bir millet olduğu, aynı zamanda tarihî bir gerçektir de.. Bugünkü Türklerin hepsinin damarlarında aynı Türk kanı dolaşmaktadır. Hepsi aynı tarihin çocuklarıdır. Hepsi aynı dili konuşmaktadırlar. Hepsinin kültürleri aynıdır. Çok küçücük bir parçanın dışında hepsi aynı dindedirler. Hepsi ata mîrâsı olan kendi vatanlarında yaşamaktadırlar. Eğer bütün bunlar

bu insanların aynı millettten olmalarına yetmiyorsa, o zaman, dünyada millet diye bir varlığın bulunmaması gerekir.

İsmet İnönü'nün, Türk milletini binbir parçaya bölmekle suçlamaya yeltendiği Türkçüler, işte, Türk milletini böylesine bir bütünlük içinde gören insanlardır.

Geçmiş yüzyıllarda birkaç kere gerçekleşmiş olan bu bütünlük, gelecekte yine gerçek olacaktır. Hem de bir daha bölünmemek üzere.. Türk milletinin, atalar mîrâsı öz vatanlarında, tarihteki gibi, yine muhteşem ve dünyada sözü geçer bir devlet haline gelmesini bir Türk nasıl istemez? Bir Türk, düşüncesi bile insanı heyecana getiren böyle bir birliğe nasıl karşı çıkabilir? Ve hele bir Türk, kendi soyunu, dünyanın en büyük ve üstün bir cemiyetinin sâhibi kılacak böyle bir fikre nasıl düşmanlık edebilir?

İşte, “*fesath zehir!!*” denilen şey; bu büyük, bu güzel, bu Türk'ü en büyük mutluluğa götürecektir.

Feleğe, boşuna “kahbe felek” dememişler..

Ama, büyük insanlar gibi, büyük fikirler de —ne kadar gayret edilirse edilsin— çamura bulanamıyor. İftira çamuru, gerçeğin yokedilemez eliyle, muhakkak temizleniyor. Ve, ne kadar ustalıkla atılmış olunursa olunsun, iftiralardan bu gök kubbenin altında nefretle hatırlanacak hâtıralardan başka bir iz kalmıyor.

“*Fesath zehir!!*” suçlaması da öyle olmadı mı?

Bugün, bütün şuurlu Türkler, gerçek “*fesath zehir*”'in ne olduğunu artık çok iyi biliyorlar.

“Eşit Adalet,, ve Azınlıklar Meselesi

İsmet İnönü'nün 1944 nutkunda yer alan iki komik iddia da, Türkiye'nin “eşit adalet!”in hâkim bulunduğu bir ülke ve Türkiyeli azınlıkların kanunun her türlü koruyuculuğuna ve vatandaşlık haklarına sahip oldukları yolundaki sözleridir.

“Eşit adaletin hâkim bulunduğu hür vatandaşlar diyârı!!” sözü, İnönü devrinin meşhur tekerlemesi idi. O yıllarda, açıkçası bir yana, îmâ yolu ile tenkid dahi imkânsız olduğu için, bu gülünç tekerleme, ancak çok yakın insanların meclislerinde nükte konusu yapılabilirdi. C.H. P. nin “Millî Şef!”i 19 Mayıs 1944 konuşmasında: *“Köy enstitülerinde, her çeşit okullarımızda, müesseselerimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini Türk çocuklarına eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyoruz.”* sözleriyle, işte bu tekerlemeyi bir kere daha tekrarlamış, fakat hangi sebeptense, tekerlemenin “hür vatandaşlar!!” kısmını söylememiştir.

Nutkun, azınlıklar ile ilgili cümlesi ise şuydu:

“Azlık diye tanınmış vatandaşlar, her Türk vatandaşı gibi, kanunun bütün himayesine ve bütün vatandaşlık haklarına sahiptirler.”

Konu bakımından ayrı, fakat mânâ yönünden birbiri-
ni tamamlayan bu iki cümle, İsmet İnönü'nün ruhunu
bütün çıplaklığı ile ortaya koyan sözlerdir.

O karanlık dehşet yıllarını yaşayanlar “eşit ada-
let!”in de, “hür vatandaşlık!”ın da Türkiye Türkleri için
nasıl bir anka kuşu olduğunu çok iyi bilirler.

Evet, memlekette “eşit adalet!” vardı. Fakat büyük
şehirlerde ve bilhassa başkentte çok kâr getiren işlerin
küçük bir iltimaslı gurup tarafından paylaşıldığı bilinirdi.
İsmet İnönü'nün, millet tarafından “Millî Birâder!” diye
adlandırılan meşhur kardeşinin girdiği büyük taahhüt iş-
lerinde rakipsiz kalıp milyonlar kazandığı kulaktan kula-
ğa fısıldanıp dururdu.

Memlekette “eşit adalet!” vardı. Lâkin, yakın köy-
lerden sırtlarında heybeleriyle Ankara'ya gelen Türk
köylüleri, herhalde kılıklarıyla başkent'in güzel manzara-
sını bozmasınlar diye, şeflik rejiminin Slav asıllı valisi-
nin emrine uyularak polisler tarafından hemen şehir dı-
şına çıkarılırlardı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, millet, vesika ile el-
de edebildiği çamur gibi bir hamuru ekmek diye yemeye
çalışırken, birtakım nârin (!) boğazlardan fırncalalar
geçmekte olduğu bilinirdi. Şekerin otuz kuruştan beş yüz
kuruşa fırlaması sırasında, haberi önceden öğrenen göz-
delerin evlerine sandık sandık şeker kaçırmak imkânını
bulmaları, başkent'in büsbütün soysuzlaşmamış çevrele-
rinde dahi tenkid konusu olmuştu.

“Eşit adalet!”in bu derece titizlikle uygulandığı Tür-
kiye, o yıllarda ve aynı zamanda bir “hür vatandaşlar!”
ülkesi idi. Fakat “hür vatandaşlar diyarı!”nın “hür va-
tandaşı!” Türkler, millî şeflik makamlarının izni olmadan
ne dergi, ne gazete çıkarabilir ve ne de dernek kurabilir-

lerdi. Hür vatandaş (!), hükûmetin beğenmediği bir hareketini tenkid edemezdi. Siyasî bir parti kurup mücadele hayatına atılamazdı. Hâkim kararı olmadan evinin basılmasına ses çıkaramazdı. Polis nezârethânelerinde aylarca hürriyetinden yoksun bırakılmasına, hattâ işkence yapılmasına itiraz edemezdi. Uygun bulmadığı bir davranışı yerelemezdi. Kısacası, medenî cemiyetlerdeki vatandaşların sahip bulundukları vatandaşlık haklarından pekçoğu, Türkiye Türk'ünde yoktu. Ve nihayet, o günlerin Türkiye'si öyle bir hür vatandaşlar diyârı idi ki; vatanlarına, milletlerine kanları, ruhları ve bütün varlıklarıyla bağlı bulunan insanlar; sırf başta bulunanları rahatsız eden hâdiselere sebep oldukları için, içinden lâğam suları akan höcrelere ve tabutluk adlı işkence yerlerine tıklılıp orada aylarca misâfir (!) edilebilirlerdi.

İnönü ve ortakları, bu hürriyet (!!) rejiminin, insanlık düşmanı komünist ülkelerdeki o büyük (!) hürriyetten nekadark farklı olduğunu söyleyebilirler mi?

İşte, böyle bir devlet idaresinin başında bulunan İsmet İnönü, azlık dediği azınlıkların, kanunun bütün himâyesine ve bütün vatandaşlık haklarına sahip olduklarını ilân etmekte idi.

Peki ama, a efendi, o, millete kan kusturan devirde, devletin sahibi Türk hangi haklara sahipti ki, sen, o hakları azınlıklara da dağıtmaya çalışıyordun?

Kaldı ki, 19 Mayıs 1944 te azınlıklara bol keseden haklar dağıtan İnönü'nün o mutlu (!) devrinde çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu ile, vergilerini ödemeyen sevgili "azlık!"larından çoğu Aşkale'ye sürülmüşlerdi.

Bu misal, Varlık Vergisi'ni ödemeyenlerin büyük çoğunluğunun gayrı Türkler oluşuna dikkati çekerek, Türk ırkçılığının milletimiz ve vatanımız için ne derece lüzum

lu bir hayat formülü bulunduğunu anlatmak veya anlamak bakımından değil; İsmet İnönü'nün hareketlerindeki ve sözlerindeki samimiyetsizliği ve ikiyüzlülüğü pekaçık şekilde göstermesi yönünden mühimdir.

İşte İsmet İnönü ve işte bu İnönü'nün, Türk soyunun ezildiği “hür vatandaşlar diyarı!!” Türkiye’de kanunun himâyesi altında bulunduklarını ilân ettiği ve kendilerinden “Türk milliyetçisi!!” imal (!) etmeye çalıştığı azınlıklar...

Dr. Rıza Nur Meselesi

İsmet İnönü, konuşmasının bir yerinde, Türk ırkçılığına düşman olduğunu ilân ederken şunları söylemektedir:

“Türk milliyetçisiyiz. Fakat memleketimizde ırkçılık piresibinin düşmanıyız. Memleketimizde, politika garazları için uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı fâciaları hâtıralarımızda canlıdır. 1912 senelerinde Rumeli’de tutunmak için tırnaklarıyla kayalara yapışarak son gayretlerini sarf eden Türk askerlerine, Arnavut Piriştineli Hasan ve Derviş Hima ile beraber arkadan hücum edenlerin Türk ırkçısı politikacısı olduğu Büyük Millet Meclisi’nde isbat olunmuştur. “Politika icâbı” diye tefsir etmekten en ufak bir güçlük çekmeyen bu adamlar, sözlerine inanıp daha büyük bir felâkete uğradığımız zaman gene “politika icâbı” diyerek yeni bir fesat piresibi yaratmaktan geri kalmayacaklardır.”

Burada, Türk ırkçılığına saldırılırken, adı söylenmeden kendisine birtakım suçlar yamanmak istenen, o nutkun söylendiği sıralarda hayatta bulunmayan Dr. Rıza Nur’dur.

Dr. Rıza Nur Beğ’i, şöyle böyle tanıyanlar bile, kendisinin nasıl ateşli bir Türkçü ve bir Türk ırkçısı oldu-

ğunu bilirler. 1908 sonrası meşrûtiyet meclisinde, Türk olmayan mebusların giriştikleri korkunç ihânet hareketlerini çok yakından gördüğü ve türkoloji ile ilgilenmeye başladıktan sonra da tarih sayfalarında aynı ihânet vakalarıyla çok karşılaştığı için, merhum, şuurlu bir Türk ırkcısı olmuştur. Böyle bir insanın bir vatan hâini, bir Türk düşmanı gibi gösterilmesi gayretine akli başında bir insanın inanmasına imkân olabilir mi?

İnönü'nün bu iddiası bir iftiradır ve hâdisenin aslı şudur:

O sıralarda, 1908 sonrasının iki partisi olan İttihat ve Terakki ile Hürriyet ve İtilâf, birbirleriyle çetin bir mücadele halinde idiler. Bir müddet Hürriyet ve İtilâf saflarında çalışan Dr. Rıza Nur, İttihat ve Terakki'yi devirmek için girişilen bir harekette büyük rol oynamış ve neticede İttihat ve Terakki düşürülmüştü. İşte, bu parti mücadelesi devam ederken, zâten İttihatçıların kötü idaresi yüzünden kaynaklanan bir kazan halinde bulunan Arnavutluk'taki Arnavutların bir kısmı Hürriyet ve İtilâf tarafından kazanılmış ve ayaklanmaya katılmaları sağlanmıştı.

Hâdise işte bundan ibârettir. Bunun ne Türklük ile bir ilgisi vardır, ne de Türkçülük ile.. Mesele tamamen iki partinin iktidar mücadelesinden ibârettir. Tıpkı 1950 - 1960 arasındaki D.P. - C.H.P. çekişmesi ve tepişmesi gibi.. Millî irâde ile saltanatını kaybettikten sonra ve bilhassa 1957 - 1960 arasında, D.P.'yi alaşağı edebilmek için her türlü siyâsî oyunlara ve akla hayâle gelmedik hiylelere başvuran ve hattâ orduyu dahi siyâset çamuruna buluşturmaya çalışmaktan çekinmeyen İsmet İnönü'nün, Hürriyet ve İtilâf partisinin İttihat ve Terakki'yi devirmek için giriştiği bu siyâsî hareketin mânâsını anlamamasına, elbette ki, imkân yoktur. Ama mesele bunu anlamak ve-

ya anlamamak değil, Türkçülüğe bir hançer daha saplayabilmektir. İnönü, Dr. Rıza Nur'u kötölemeye çalışan bu uydurma iddiası ile, işte bu küçüklüğe tenezzül etmiştir.

Arnavutluk meselesinin sadece bir parti mücadelesi olduğunun delillerinden birisi de, İttihatçıların devrilmesinden sonra, Dr. Rıza Nur'un, Hoca Said, Piriştineli Hasan ve Yakovalı Rıza gibi, hareketin belli başlı reislerine, netice alınmış olduğu için, artık dağılmalarını bildiren teller çekmesidir. Ve bu telkinler neticesinde ayaklanma hareketi de son bulmuştur.

Burada, Arnavutluk hareketinin başlarından birisi bulunan Hoca Said'in, Üsküp'lü bir Türk olduğunu belirtmek de faydalı olacaktır. Çünkü İsmet İnönü, konuşmasında sadece Türk olmayan Piriştineli Hasan ile Derviş Hima'dan söz edip bu elebaşı Türk'ten bahsetmemiştir ki bu da, meseleyi ele alışındaki niyetini ve maksadını ortaya koymaktadır.

Bu iftira ve yalan, İnönü'den önce, 1937 yılında çıkan bir yazımda Hüseyin Cahit Yalçın tarafından ortaya atılmıştı. İşin garibi de, Dr. Rıza Nur'u Arnavutlar ile işbirliği yapmakla suçlayan Hüseyin Cahit'in aslen Arnavut oluşudur. Rahmetli Rıza Nur, Hüseyin Cahit Yalçın'a hak ettiği cevabı zamanında çok sert bir şekilde vermişti¹⁰¹.

İsmet İnönü, bir de, bu uydurmanın Büyük Millet Meclisi'nde isbat olunduğunu iddia etmektedir. Ama bu da uydurmadır. Büyük Millet Meclisi'nde, bu yolda isbat olunmuş birşey yoktur. Sadece, aslen o da Arnavut bulunan ve soyadı dahi Türkçe olmayan Abdülhâlik Renda'nın bir iftirası vardır. Abdülhâlik Renda bu iftirayı, Dr.

(101) Bak.: Dr. Rıza Nur, Hücumlara Cevaplar, Türkbilik Revüsü, Nu. 7, İskenderiye 1937, 1683.-1684. Sf.

Rıza Nur'a düşmanlığından yapmıştır. Düşmanlığının en büyük sebebi de, yeni devrin ilk yıllarında, soydaşlarını İzmir ve çevresinde toplamak için giriştiği sinsi hareketin Rıza Nur Beğ tarafından önlenmesidir. O sıralarda sıhhiye vekili bulunan Rıza Nur, öne sürülen sağlık tedbirlerini dahi hiçe sayarak gönderilen Arnavut kafilelerini jandarma ile yollardan çevirtmiş ve bu suretle İzmir ve çevresinin âdetâ bir Arnavutluk haline getirilmesi oyununu önlemiştir. İsmet İnönü'nün dayanağı, arnavutçu bir Arnavut olduğu bu hâdiseler ile iyice ortaya çıkan Abdülhâlik Renda'nın, emellerine sed çeken Rıza Nur'dan öğ almak için yaptığı iftiradır.

Dr. Rıza Nur'u, 1944 te bu derece insafsızca vurmaya kalkışan İsmet İnönü'nün, rahmetliyi bir de Lozan dönüşü Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada göklere çıkartışı vardır. "Millî Şef!"in insanları, hâdiseleri ve kısacası herşeyi, işine ve çıkarlarına geldiği şekilde, nasıl şöyle veya böyle gösteren bir adam olduğunu ortaya koyması bakımından, o konuşmasındaki şu sözleri dikkatle okumak faydalı olacaktır:

".....Bilhassa murahhas olarak beraber çalıştığım Dr. Rıza Nur Beğ'i kemâl-i tevkir ile yâd etmek isterim (alkışlar!). Arkadaşlar! Gûnâgûn tesîrât altında yalnız ilim, vukuf ve tecrübe kâfi değildir. Fevkalâde bir metânet-i âsâp lâzımdır. Hakikaten bir ideale hizmet lâzımdır. Fevkalâde bir ferâgat-i nefis hissi ile yekdiğerine eklenmek ve yekdiğerine samimî müzâheret göstermek lâzımdır. Arkadaşlarımdan ve bilhassa Rıza Nur Beğ'den bunları gördüm. Dr. Rıza Nur Beğ, Türk hey'et-i murahhasası içinde başlıca medâr-i muvaffakiyet olmuştur. Millette bunu söylemek vazifemdir.."¹⁰²

(102) Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, İkinci İntihap Devresi, Birinci İçtima Senesi, I. Cilt, 252. Sf.

Şimdi, bir Lozan dönüşündeki bu övgüye, bir de 1944 teki o yergiye bakın.. Yapılacak mukayese, İsmet İnönü'nün karakterini ortaya çıkarmakta büyük yardımcı olacaktır.

“Millî Şef!”, hayatta bulunmadığı için kendisini savunması mümkün olmayan Rıza Nur'a saldırırken, Arnavutlarla işbirliği meselesinde “politika icâbı!” diye bir çimdik de atmaktan geri kalmıyor. Ohalde, yukardaki gerçeklerin ışığında biz de kendisine soralım: Senin, Dr. Rıza Nur'u bir Millet Meclisi konuşmada göklere çıkarman ile bir meydan nutkunda çamura bulaştırmaya çalışman da, acaba, “politika icâbı” mıdır?

“Millî Devlet,, Meselesi

İsmet İnönü, 1944 nutkunda, kendi devri Türkiye’sinin bir “millî devlet!” olduğunu iddia ederek şunları söylemiştir: *“Devletimiz, millî bir devlettir. Millî menfaatlar ve millî ülküler üzerinde kurulmuş bir müessesedir!”*

İnönü’nün bu iddiasını ele almadan önce, “millî devlet”ten ne anlaşılması gerektiğini tesbit etmek gerekir:

Bir devletin, “millî devlet” sayılabilmesi için, o cemiyetteki bütün çalışmaların ve hareketlerin, milletin büyük menfaatları mihveri etrafında döndürülmesi lâzımdır. Bunun için de devlet makinesinin bütün kilit yerlerinde, devletin sahibi milletin öz çocuklarının bulunması gerekir. Ancak, onların da millî şuur sahibi insanlar olması şarttır. İçte ve dışta güdülecek siyasetin, milletin “millî ülkü”süne, millî hedeflerine uygun olması kesin bir zarûrettir. Genç nesillerin, her basamaktaki öğretim yuvalarında “millî terbiye” esasına dayanan programlarla yetiştirilmeleri gereklidir. Kısacası, bir devletin millî sayılabilmesi için, onun sahip olduğu bütün kurumlardan, vatana, millî ışıklar yayılmalıdır.

İsmet İnönü’nün “millî şeflik!” devrinde bunların hangisi vardı ki o günlerin Türkiye’sine “millî devlet” denmesi yerinde olsun?

1944 ün, o Türk'e kan kusturan günlerinde, devletimizin kaderine yön verecek üst makamların acaba kaç tanesi Türklerin, nekadarı Türk gözükenlerin elinde idi? Sonra, Türk asıllı devlet adamları içinde, acaba, kaç tanesi, millî bir siyâset güdebilecek derecede millî şuur ve millî kültür sahibi idiler? Esâsen, Türk milliyetçiliğine karşı olan durumu ve tutumu 1944 haçlı seferinde bütün çıplaklığı ile ortaya çıkan İsmet İnönü'nün, millî kültür ve millî şuur sahibi milliyetçi Türkleri, kolay kolay, mühim mevkilere getirmesine imkân var mıydı?

Devlet makinesinin, sadece devletimizin ve milletimizin büyük ve hayatî millî menfaatları yolunda işleyebilmesi, devlet başkanından, başbakandan, müsteşarlara, hattâ daha aşağıdaki devlet kademelerine kadar makam sahibi kimselerin Türkçülük ülküsü ve Türklük şuru ile dolup taşan kişiler olmaları ile mümkündü. Halbuki o yılların hükûmetlerinde yer alan kimseler içinde de, bakanlıkların yüksek kademelerinde bulunanlar arasında da bu vasıfta devlet adamları bulmak hayli güçtü.

Türk millî ülküsüne uygun bir iç ve dış siyaset ile bütün öğretim kurumlarında "millî terbiye" esasma dayanan bir maarif düşünmek ise, o yılların Türkiye'si için hayalden de öte bir hayaldi. Çünkü millî terbiye bir yana, o yılların maarifi bunun tamamen aksi bir hava içindeydi. Türk ırkının millî ülküsü kahbece, yalan ve iftira çamuruna bulanırken, köy enstitülerinde korkunç bir komünizm propagandası yapılmakta idi. Maarif vekilliği tarafından ve devlet hazinesinden para ödenerek satın alınan Yurt ve Dünya gibi azgın kızıl kalemlerin yazılarıyla dolu dergiler okul kütüphanelerine gönderilmekte idi. Yani, Türkiye'nin mânen yıkımı için, bir iblisler takımı sinsice çalışmakta idi. "Millî devlet!" bu muydu? 1944 ün Türkiye'sine "millî devlet" değil, olsa olsa "millî şeflik devleti!" demek doğru olurdu.

Türkiye'yi "Millî menfaatlar üzerinde kurulmuş bir müessese!" olarak ilân etmeye kalkışmak ise, insan akıl ve mantığı ile düpedüz alaydı. "Millî şeflik!" devrinde Türk'ün hangi millî menfaatı düşünülmekte idi? Bütün tarih boyunca vatanımızı, milletimizi ve devletimizi korumuş en büyük varlık olan Türk ordusunun, o yıllarda, bu vazifesini gereği gibi yapabilecek silâhları var mıydı? Cumhuriyet namı altında yürütülen o istibdat rejimi yurttta dalkavukluğu, hiylekârlığı, yalancılığı, vurgunculuğu teşvik edip şeref, nâmus, haysiyet, fedâkârlık, feragat gibi insanlık meziyetlerini silip süpürerek, korunç bir mânevî çöküntünün temellerini atmakta değil mi idi? Hür düşünce, tenkid, temsilcilerini kendi irâdesiyle seçme vesaire gibi en tabîî insanlık haklarından yoksun bırakılmış bulunanlar, bu devletin sahibi Türklerden başkaları mı idi? "Millî menfaatlar müessesesi!!!" devlet, bu devlet miydi?

Ya hele o "millî ülküler!!!" masalı?.. Bir milletin ancak bir tek millî ülküsü olabileceğine göre, acaba, bu sözlerle Türkiye'deki azınlık ırkçılarının millî ülküleri mi anlatılmak isteniyordu? Bunu bilmek mümkün değildi ama, şu bir gerçek idi ki; "Millî Şef!", Türkiye'yi "millî ülküler!!" devleti olarak ilân ederken, Türk soyunun millî ülküsü Türkçülük bir avuç iblisin melûnca tertipleriyle boğazlanmak isteniyordu.

İsmet İnönü'nün "millî ülküler!!" dediği, belki de, partisinin o malûm altı oku idi. Hani "milliyetçiyiz!" diyeni Türk soyunun bağrına saplanmak istenen kanlı ok; hani "lâikiz!" diyeni dini silip süpürmek ve atmak isteyen lânetli ok; hani "halkçiyiz!" diyeni halkı hayvandan beter hale getiren hâin ok; hani "cumhuriyetçiyiz!" diyeni cumhuriyeti sarıp sarmastırıp Çankaya'da rafa kaldıran zehirli ok... Ve oklar..

İşte "millî devlet!" masalı, bu masaldı..

Moskoflarla Dostluk Meselesi

İsmet İnönü, 19 Mayıs konuşmasının bir yerinde, Ruslarla dostluğumuz (!) üzerine şunları söylüyor:

“Millî kurtuluş sona erdiği gün yalnız Sovyetlerle dosttuk. Ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının hâ-tıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı. Herkesin kafasında, biraz derman bulursak sergüzeştçi, saldırgan bir siyasete kendimizi kaptıracağız fikri yaşıyordu. Cumhuriyet, kuvvetli bir medeniyet yaşayışının şartlarından bir esasıdır, milletler ailesi içinde bir emniyet havasının mevcut olmasında görmüştür. İmparatorluktan son zamanlarda ayrılmış olan komşularıyla da iyi ve samîmî komşuluk şartlarının temin edilmiş olmasını, milletin saadeti için lüzumlu saymıştır. Görülüyor ki millî politika-mız memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden tamamen uzaktır. Asıl mühim olan da bunun bir zarûret politikası değil, bir anlayış ve inanış politikası olmasıdır. Ancak bu inanışa vardıktan sonradır ki etrafımızda bulunan milletleri daha yakından tanımak imkânlarını bulduk. Nereden zarar gelir ve nereden zarar gelmez, bunu ayırt etmek için zihinlerimizde ayarlı ölçüler hâsıl oldu. İçerde milletin hayrı ve saadeti için çalışma imkânları ve dışarıya karşı milletin emniyet ve müdafaası için lâzım olan tedbirler, sâlim ölçülerle gözlerimizin önünde belirdi.

Ve nihayet asırlar ve asırlar süren köklü düşmanlıklar, 20 sene gibi kısa bir müddette hürmet ve itimat duygularının uyanmasına imkân verdi.”

Bu sözler, ya samîmî bir görüş ve inanış olarak söylenmiştir; ya da, o sıralarda Alman ordularını batıya doğru sürmekte olan Rusya'ya yaranmak için.. Eğer birincisi ise, bu, Türkiye Cumhuriyeti devlet başkanı bulunan adamın nekadâr yüksek (!!) bir siyâsî olduğunu gösterir. İkincisi ise, ahlâkî yönden kendisine verilmesi gereken not için bir miyar olabilecektir.

İnönü, Millî Mücâdele bittiği sırada sadece Sovyetlerle dost bulunduğumuzu söylüyor. Ne asılsız bir iddia ve ne büyük gaflet..

Millî Mücâdele'nin Türk silâhlarının zaferi ile sona erdiği sırada Türkiye'nin (İnönü tarafından Sovyetler diye anılan) Rusya ile dost olmadığını, çünkü Türklerle Moskofların hiçbir zaman dost olamayacaklarını, artık uyanık çocuklarımız bile bilmektedir. Türkiye Türkleri millî mücâdelelerine başlarken de, o ölüm-kalım kavgasının devamı sırasında da Rusya'nın; topraklarımızı eline geçirmek için nasıl çalıştığını, İsmet İnönü acaba o çetin günlerde mi öğrenememişti, yoksa sonradan mı unuttu?

Hepsi bir tarafa, bu konuda sadece şu mâlûm Suphî Yoldaş ile arkadaşlarının mâcerâsını bir kere daha hatırlamak yeter sanırım:

1921 yılı başlarında, Moskova tarafından Türkiye'ye gönderilen Arnavut Suphî Yoldaş ile yanındaki hâin takımının vazifesi bu yurttaki komünistlik ilân edip vatanımızı Kremlin'in kucağına atmak değil miydi? Trabzonlu vatansever Türkler, bu kızıl Moskof uşaklarını 28/29 Ocak 1921 de gebertip Karadeniz'in sularına bunun için gömdiler mi? Türkiyeli kızılar, her yıl 28 Ocakta gizli

toplantılar tertipleyip bu hâdiseyi anarak intikam nutuklarını bundan dolayı çekip durmuyorlar mıydı? Mustafa Kemal'e düşmanlıkları da, bu bir avuç hâin kızılın gebertilmesinde parmağı bulunduğu inancıyla, daha o tarihlerde bu sebepten başlamadı mı? Damarlarındaki İslav kanı ve ruhundaki Türklük düşmanlığı ile, Türkiye'de yetişmiş en büyük vatan hâinlerinden biri olan Nâzım Hikmet, şiir diye karaladığı bir sayıklama parçasında, Trabzonlu komünist düşmanı vatanseverleri ve Mustafa Kemal Paşa'yı, sırf bu yüzden, köpek gibi havlatıp hepsinin yüzlerine tükürmek küstahlığında bulunmadı mı?

İşte, Nâzım Hikmet Verzanski'nin, Arnavut Suphi Yoldaş ve arkadaşları için yazdığı "28 Kânunusânî" başlıklı sözümona şiir:

*Trabzonda bir motor açılıyor,
Sahilde kalabalık
Motoru taşıyorlar,
Son perdeye başlıyorlar.
Burjuva, Kemal'in omuzuna binmiş,
Kemal, kumandanın kordonuna ,
Kumandan kâhyanın cebine inmiş,
Kâhya adamlarının donuna...*

*Ulaşıyorlar:
— Hav, hav!...
Hak tuuu....¹⁰³*

Sadece şu Suphi Yoldaş adlı satılmışı, emrine verdiği çapulcular ile Türkiye'ye göndermesi bile, Kremlin'in, Millî Mücadele yıllarında vatanımız hakkında beslediği niyetleri anlamaya yeter.

(103) Dr. Fethi Tevetoğlu, Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faâliyetler, Ankara 1967, Ayyıldız Matbaası, 206. Sf.

Moskova'nın bu emelleri, cumhuriyet devrinde de devam etmiştir. Hem de aralıksız bir şekilde.. Rusların, Türkiye'de kurdurdukları gizli komünist partisinin yıllarca sürüp giden yer altı çalışmalarını, bunun neticesi olarak yapılan tevkifleri ve muhâkemeleri İnönü'nün bilmemesine imkân var mıdır? Hepsi bir yana, Nâzım Hikmetof Yoldaş ile ortaklarının, cumhuriyetin ilk yıllarında ağır hapis cezâlarına çarpılmaları hâdisesi, moskofların, yerli uşaklar eliyle Türkiye'de oynamaya çalıştıkları oyunlardan birisinin sonucu değil mi idi?

Rusların Deli Petro zamanından beri, Türkiye hakkında besledikleri emelleri bırakacağına ve onun yerini bir Türk - Moskof dostluğunun alacağına inanmak için, insanın çok saf veya çok ahlak olması gerekir. Çünkü Rusya, son yüzyılların târihî hâdiselerinin ortaya açıkça koyduğu gibi, sadece Türkiye'nin değil, bütün Türk dünyasının, yani Türk soyunun düşmanıdır. Bir Türk, eğer millî varlığı bakımından böylesine hayatî bu gerçeği bilmiyorsa, hiçbirşey bilmiyor demektir.

Dün olduğu gibi bugün de, Türkiye dışındaki Türk dünyasının büyük parçası kimin pençesinde? Çarlık imparatorluğu tarihe karışırken, Moskof tutsağı Türklerin de hürriyetlerine kavuşacaklarını ilân ettikleri halde, ırkımızın o günlerdeki mahkûm nesilleri üzerine kıpkızıl bir kâbus gibi çöken ve çöreklenip kalan, İnönü'nün dostluğundan bahsettiği o Sovyetler değil mi idi? Elli yıldır, milyonlarca esir Türk'ü (hem de kendi öz yurtlarında) sömüren, ruslaştırmaya ve yoketmeye çalışan yine o Sovyetler değil mi?

Hayatta, uzun tecrübelerle ulaşılmış öyle hükümler vardır ki, bunlar, tartışmaya dahi lüzum görülmeden kabul edilir ve edilmeye devam edilir. Türk - Rus düşmanlığı, işte bunlardan birisidir. Bu düşmanlık, Türk soyunun ta-

rihteki en güçsüz çağı olan son yüzyıllarda, moskofların, hakkımızda besledikleri hâin emellerin tabii bir neticesidir. Bu düşmanlığı, çok güzel dile getirenlerden birisi de rahmetli Süleyman Nazif'tir.

Merhumun, bütün Türk nesillerine tekrar tekrar okutulması, hattâ bazı yerlerinin ezberletilmesi gereken o yazılarından birisinden işte, tarihî gerçeği gözler önüne seren bir parça:

“İstanbul, Ayasofya, Boğazlar, Akdeniz, şimal ayısının rü'yâ-yi hırsını dört yüz seneden beri gıcıkıyor. Dünyada hiçbir sebep ve siyâset Çarlığın âmâli ile bizim devâm-ı mevcûdiyetimiz arasında bir imkân-ı i'tilâf vücûde getiremezdi. Biz, iki ırk-ı muhâsımız ki birinin bekaası, diğlerinin zevâli veya inhitâtı ile temin olunabilir.”¹⁰⁴

Siyâsî olmayan, fakat Türkiye'nin Osmanlılar devri tarihini iyi bildiği için, Moskof'un Türk'e karşı beslediği emelleri de bilen Süleyman Nazif, gerçeği böylece tesbit ettikten ve “Rus Kimdir, Moskof Nedir?” başlıklı ölmez yazısında, Moskof'un barışının aldatıcı, susuşunun ısıracı, yüze gülmesinin hâin, yardımının tahkir edici olduğunu belirttikten sonra Türk nesillerine şöyle seslenmektedir:

“Ey Türk oğlu! Sana damarlarındaki kanı ihdâ edenler, kanlarının son katrelerini Moskof muhârebelerinde döktüler. Sen; bugün, yarın ne olursan ol, fakat unutma ki o şehitlerin ebedî bir yetimisin. Bu din, bu devlet, bu vatan gibi; bu gayz, bu kin, bu intikam da onların sana bir mîrâs-ı mübârekidir.

Dünyada bir Rusya ve bir Rus kaldıkça bu hakkına, bu vazifene hürmetkâr ol. Hakkın öldürmek, vazifen, iktizâ ederse, hemen ölmektir, Türk oğlu!”¹⁰⁵

(104) Süleyman Nazif, Batarya ile Ateş, İstanbul 1335, Matbaa-i Amire, 132.-133. Sf.

(105) Aynı eser, 4.-5. Sf.

Tarihin söylediği Moskof; Süleyman Nazif'in, Türk nesilleri için ebedî bir öğüt olarak dile getirdiği, işte bu Moskof'tur. Devlet adı Sovyetler Birliği olduktan sonra da Moskof, yine o Moskof kalmıştır. Öyle olmasaydı, Alman orduları önünde yerden yere vurulup, 1941 in o korkunç kışı ile paçasını kurtardıktan ve ortakları olan batılılar tarafından tepeden tırnağa silâhlandırıldıktan sonra, bizden, doğu topraklarımızın bir kısmını ve Boğazlar'da ortaklık (!) ister miydi?

Evet, İsmet İnönü'nün sevgili "Sovyetler"i, hem de "Millî Şef!"in kendilerini Türkiye'nin tek dostu (!) ilân ettiği 19 Mayıs 1944 tarihinden çok az bir zaman sonra, Türkiye'den toprak istemiştir.

Milletimiz, Rusya'nın bizden toprak istemekte olduğunu, 22 Aralık 1945 tarihli gazetelerimizde çıkan uzun bir telgraf haberinden öğrendi. Bu haber bütün gazetelerin ilk sayfalarında büyük puntolu başlıklarla verilmişti. "Millî Şef!"in partisinin gazetesi olan Ulus'ta haberin başlığı şöyleydi:

*Kars, Artvin ve Ardahan'dan Sonra
Gürcüler Nâmına*

*Trabzon, Giresun, Bayburt ve
Gümüşhane'yi de İstiyorlar*

Telgraf haberi, Moskova'da çıkan belli başlı bütün gazetelerde dört sütun üzerinde yayımlanmış bir mektupta Türkiye'nin Gürcistan'dan almış (!) olduğu (!) bütün toprakların geri verilmesinin istenmekte olduğunu bildirmekle başlıyordu. Daha sonra, Dzahanshia ve Bordschishyili adlarında iki Gürcü tarihçiye ait olduğu bildirilen mektubun ilk önce Tiflis Daily Communist gazetesinin 14 Aralık tarihli sayısında yayımlanmış olduğu bildiriliyordu. Gürcü tarihçilerin Türkiye'den istedikleri (!) top-

raklar, Karadeniz kıyılarında 170 kilometre uzunluğunda bir sahayı kaplıyor ve bu alan Ardahan, Artvin, Oltu, Tortum, İspir, Bayburt, Gümüşhane, Trabzon ve Giresun'u içine alıyordu.

Telgrafta, Gürcü tarihçilerin, Ermeniler tarafından daha önce istenmiş olan Kars ve Erzurum'u ele almamış oldukları da kaydedilmekte idi. Bu iki Gürcü tarihçinin mektubundaki dikkate değer bir husus, isteklerinin Yunanlı, Romalı ve Bizanslı tarihçilerin, bu topraklar üzerinde Gürcülerin malik oldukları dinî ve ırkî hakları (!) isbat eden yazılarına dayandırılmakta olduğunu belirten bölümdü.

Moskofların, Türkiye'den bu şekilde toprak istemelerinde, Türk - Rus münâsebetlerinin tarihini bilenler için, şüphesiz, şaşılacak bir taraf yoktu. Çünkü Rusya'nın, sadece bu kuzey-doğu topraklarımızı değil, Boğazları ve bütün Türkiye'yi hükmü altına sokmak emelinde olduğu, tarihî bilgiye sahip bütün Türklerce bilinmekte idi.

Bu isteğin, bilhassa iki yönü, üzerinde durulmaya değer derecede ehemmiyetli idi. Bunlardan birisi, Rusya'nın Türkiye'ye ne dereceye kadar dost (!!) olabileceğinin en dangalak kafalarca dahi anlaşılabilecek bir hareket olmasıydı. Diğer ise, bu isteğin, ırkî temellere de dayanan bir hak olduğunun ileri sürülmesiydi. Evet, Rusya, sanki bu isteğinden pekaz önce, Türk Ülküsü'nün iki temel unsurundan birisi olan Türk ırkçılığına büyük bir kinle saldıran İsmet İnönü'ye, "ırk"m milletlerin hayatında ve milletler arası büyük mücadelede ne derece mühim bir silâh ve koz olduğunu anlatmak istiyormuş gibi, Türkiye üzerindeki emellerini, pençesindeki küçük bir topluluğun sadece dinî değil, aynı zamanda ırkî hakkına dayandırmaya çalışıyordu.

Ancak, daha sonra ortaya çıkmış bulunuyor ki, Rusya'nın Türkiye'den toprak istemesi, o iki Gürcü oğlanının maşalık vazifesini yaptıkları tarihten çok daha önce başlamıştır. Eski dışişleri bakanlarımızdan Feridun Cemal Erkin'in 1968 de yayımladığı **"Türk - Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi"** adlı çok mühim eser, bu gerçeği kesin şekilde ortaya koymuştur.

Evet, İkinci Dünya Savaşı yıllarında dışişleri bakanlığının umumî kâtipliği vazifesinde bulunan Feridun Cemal Erkin'in bu çok mühim eseri ortaya koymaktadır ki, kızılordunun, gördüğü büyük askerî yardım ile güçlenerek kazandığı başarılar üzerine, Kremlin'in Türkiye'ye karşı durumu hemen değişmiştir. Bunun ilk fiilî sonucu, Rusların, 17 Eylül 1925 tarihli Türk - Sovyetler Birliği Tarafsızlık Andlaşması'nı hükümsüz ilân etmeleridir. Ozaman Türkiye'nin Moskova elçisi bulunan Selim Sarper, izinle Türkiye'ye gelmekte iken Molotov'u ziyâret ettiği zaman, bu husus kendisine resmen bildirilmiştir. Molotov bunun, *"Günün şartlarına ve savaşın getirdiği değişikliklere uy-
durulmasını sağlamak!"* için yapıldığını ileri sürmüştür.

Millî Mücadele sonrasının tek (!) dostu (!!) Sovyetler Birliği, San Fransisco konferansı sırasında da Türkiye'ye karşı bir kere daha gerçek postu ile görünmüştür. O sıralarda dışişleri bakanı ve oradaki heyetimizin başkanı bulunan Hasan Saka'nın, bir nezaket ziyareti yapma teklifinin, Rusya'nın dışişleri bakanı Molotov tarafından, Türk dosyasını inceleyecek kadar vakit bulamadığı gibi bir bahane ile reddedilmesi, bunun delillerinden birisidir. 1945 yazında Rusya'da yapılan temaslar ise, artık, Kremlinli büyük (!) dost (!) takımının gerçek suratlarını apaçık ortaya koymuş bulunmaktadır. Feridun Cemal Erkin, bu gizli temaslarda, kızıl moskofların Türkiye'den neler istediklerini şu satırlarla dile getirmektedir:

“Bu temaslardan sonra büyük elçi Sarper, Ankara’da sözde taslağı çizilen sözleşmeyi imzalamak ümidi ile Moskova’ya vazifeye döndü. 7 Haziran 1945 günü, Türkiye’de başlanan konuşmaları yeniden ele almak ve sonuca götürmek maksadıyla Molotov’u ziyaret etti. Görüşme esnasında Türk diplomatının, Sovyetler Birliği’ne memleketi adına verdiği samimî ilişkiler teminâtına cevaben Molotov, Sovyet dostluğunu kazanmak için Türkiye’nin gereken fiyatı ödemesi lâzım geldiğini bildirdi. Bu girişten sonra Molotov Rus dostluğuna karşılık olarak ne almak istediğini de tasrih etti. Evvelâ Türkiye, kuzey komşusu yararına hudut tashihine rızâ göstermeli ve Birinci Dünya Harbi’nden zayıf ve yaralı olarak çıkmış olan Sovyetler Birliği’nin 1918 yılında komşusuna terk etmek zorunda kaldığı Kars ve Ardahan vilâyetlerini kendisine geri vermeli idi. İkinci şart olarak, Molotov, Türkiye’nin Akdeniz’den gelebilecek bir taarruza karşı Çanakkale Boğazı’nı başarı ile savunma kudretinden şüphe göstererek Sovyet kuvvetlerine Boğazlarda üs verilmesini ve iki taraf arasında Montreux Andlaşması’nın tâdili için piresip mutâbakatına varılmasını istedi.”¹⁰⁶

Türkiye’nin tek (!) dostu (!) Sovyetler Birliği’nin bakanı Molotov’un doğu topraklarımız üzerindeki isteğini ileri sürerken, Kars ve Ardahan’ın, Rus devletinin güçsüz bulunduğu bir anda Türkler tarafından ele geçirilmiş yerler olduğunu söylemekle, gerçeğin rahatlıkla ırzma geçmiş olduğunu da unutmamak gerektir. Çünkü oralar, yüzyıllardan beri Türk yurdunun parçaları olan topraklardır. Boğazlar üzerindeki ortaklaşa (!) savunma (!) teklifi ise, Çarlık zamanından beri sürüp gelen Moskof emellerinin hortlatılmış olmasından başka birşey değildir. Feri-

(106) Feridun Cemal Erkin, Türk - Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi, Ankara 1968, Başnur Matbaası, 253. Sf.

dun Cemal Erkin, eserinde, bu hususu da şu satırlarla ortaya koymaktadır:

“Kremlin’in, Saracoğlu’na ilk müphem taslağını yaptığı ve Sarper’e bütün çıplaklığı ile izah ettiği taleplerin mânâsı, 1915 yılında Boğazlar meselesinin enaz bahalı hal şekli olarak Prens Troubelzkof tarafından ileri sürülen teklifin Sovyetler tarafından benimsenmesinden, yani Boğazlar bölgesinin Türk lâfzî egemenliği altında Sovyetlerin askerî ve bahrî kontrolü altına konulmasından başka birşey değildi.”¹⁰⁷

Ama İsmet İnönü’nün 19 Mayıs nutkuna göre: “*Millî Kurtuluş sona erdiği gün yalnız Sovyetlerle dosttuk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hâtıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı*” ve yine: “*Asırlar ve asırlar süren köklü düşmanlıklar yerine, 20 sene gibi kısa bir müddette hürmet ve itimat duygularının uyanmasına imkân*” hasıl olmuştu!

İsmet İnönü, bu hem gerçeğe, hem de Türk menfaatlarına yüzde yüz aykırı sözleri, bir siyâsî toplantıda söylemiş olsaydı belki, üzerinde okadar durmamak mümkün olabilirdi. Ama bu sözler, millî bayramlardan birisi sayılan bir günde, Türk milletine ve Türk gençlerine karşı söylenmekte idi. Türk milleti ve Türk gençleri, yüzyıllarca devam eden Türk - Moskof düşmanlığının, yirmi yıl gibi kısa bir zamanda, yerini itimada devrettiğine ve Millî Mücadele sona erdiği gün tek dostumuzun Sovyetler Birliği denen Rusya olduğuna inansalar, inanıverseler, halimiz ne olurdu?

Tek dostumuz (!) Sovyetler Birliği’nin o yıllardaki bu dostluk (!) hareketleri, sadece, dolaylı yollardan veya açıkça toprak istemekle de kalmış değildir. Kremlin, bu

(107) Feridun Cemal Erkin, Türk - Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi, Ankara 1968, Başnur Matbaası, 265 Sf.

dostluk (!) davranışlarını daha başka alanlarda da devam ettirmeye çalışmıştır. Bunlardan birisi, 'Türkiyeli Ermenileri Sovyetler Birliği Ermenistanı' (!) na çağırma yolundaki garip hareketidir. Bu teşebbüs, İstanbul'daki Sovyet Konsolosluğu'nun bir ilânı ile ortaya çıkmıştı. O zaman bütün gazetelerimizde yer alan bu haber ile, Sovyet Ermenistanı'na gitmek isteyecek Türkiyeli Ermenilerin Sovyetler Birliği'ne kabul edilecekleri, bunun için konsolosluga başvurmaları istenmekte idi. Evet, büyük (!) dost (!) Sovyetler Birliği, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan bir kısım insanları, resmî makamlarımızla hiçbir temas yapmaya filân da lüzum görmeyerek memleketine çağırmakta ve daha doğrusu bu yolla kışkırtmaktaydı. Bu hareket, şüphesiz, milletler arası siyasî münasebet usullerinin ve nezâketin de tamamen dışında idi. Böyle bir davranış, olsa olsa, ancak iptidâî kabileler arasında uygulanabilirdi.

Kremlin, bu kaba oyunla, muhakkak ki, bir yandan memleketimizde bir huzursuzluk ve hattâ bir panik havası yaratmak, diğer taraftan da kendi avucundaki o göstermelik 'Ermeni Cumhuriyeti' (!) nin nüfusunu arttırmak gibi maksatlar gütmekte idi. Çünkü Ermenistan'ın nüfusu artarsa, bu büyük (!) cumhuriyetin Türkiye'den eski (!) topraklarını istemesi daha kolay olurdu. Kremlin Gürcü tarihçiler oyunundan önce, Türkiye dışındaki Ermenileri kışkırtmış ve ilk olarak onlar Türkiye'den toprak istemişlerdi. Ermeni cumhuriyetinin nüfusu Türkiye'den gidecek olanlarla artarsa, bu oyun, daha ciddî (!) bir şekilde tekrarlanabilirdi.

Türkiye'nin büyük (!) dostu (!) bununla da kalmamakta idi. Bu maskaraca oyunlar dışında, notalar veya görüşmeler yolu ile Türkiye üzerinde baskısını devam ettirirken, sahip bulunduğu geniş yayın vasıtaları ile de

aynı cins gazelleri aralıksız okumakta idi. Hattâ Kafkasya ve Bulgar sınırları yakınlarında yaptırdıkları bir takım askerî hareketlerle gözdağı vermeye devam etmekte idiler¹⁰⁸.

Rusya, 1946 ağustosunda verdiği bir nota ile “Boğazların Karadeniz devletlerine düşmanca gayelerle kullanılmasına engel olmak için Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında ortak savunmanın düzenlenmesi”ni de istemişti. Şüphesiz, bu istek de, Boğazlar üzerindeki tarihî Moskof hulyalarının gerçekleşmesini istemekten başka bir şey değildi.

Feridun Cemal Erkin Beğ, eserinde, millî şeflik rejiminin Rusya’ya şirin görünmek için yaptığı iki “jest!” ten bahsediyor. Bunlardan birisi, Almanya’nın o yıllardaki Türkiye elçisi Von Papen’i öldürmeye teşebbüs suçundan ağır cezalara çarptırılan ve cezalarını çekmek üzere hapis haneye sokulan Pavlov ve Kornilov adlı Rusların bir af kanunu ile serbest bırakılmalarıdır. Öteki ise, “Türk ırkından birkaç Sovyet vatandaşı”nın Moskof makamlarına teslimleridir¹⁰⁹. Feridun Cemal Erkin, bu “jest!”lerin tutulan çanağa birşey konmasını sağlamadığını ve aynı zamanda da yersiz bir davranış olduğunu şu satırlarla ifade etmektedir:

(108) Feridun Cemal Erkin, Türk - Sovyet İlişkileri ve Boğazlar Meselesi, Ankara 1968, Başnur Matbaası, 296. Sf.

(109) Feridun Cemal Erkin Beğ’in bahsettiği bu “Türk ırkından birkaç Sovyet vatandaşı” daha önce ele almış olduğum doğu sınır boyunda boğazlanıp şehid edilen Azerbaycanlı Türkler mi, yoksa daha başkaları mı bilemiyorum. Eski bakan, Ruslara teslim edilenlerin birkaç kişi olduğunu söylüyor. Bizim bildiğimiz, sınır boyunda teslim alınır alınmaz öldürülen Türkler 150-200 arasındadır. Yani o talihsiz Türklerin sayısının bir iki kişi denecek kadar az olması imkânsızdır. Belki bunlar da başka kurbanlardır.

Kızıl­lar­la Fikir Benzer­liği Meselesi

19 Mayıs 1944 nutkunu, Türkçülere saldırmak için bir işaret sayan dalkavuk, korkak, renksiz, çıkarıcı ve benzeri cinsten ne­ka­dar bayağı yaratık varsa, hepsi, konuşmadaki iddialara uygun şekilde âdî ve iğrenç yazılar yazmakta birbirleriyle âdetâ yarışa girişmişlerdi. Bu takımın yazılarının, bir devrin haysiyet ve namus seviyesi ile fikrî sefaletini gösterecek belgeler olmaktan başka üzerlerinde durulacak bir tarafı yoktur. O kampanyada daha mühim olan, İnönü'nün, bazı meselelerdeki düşüncelerinin, yerli kızıl­ların fikirleriyle garip bir benzerlik içinde gö­zükmesidir.

Türkiyeli kızıl­lar, Türk'ün ruhundan ve kafasından doğan, yani yüzde yüz Türk olan ve kökleri, tarihimizin çok eski çağlarına kadar uzanıp giden Türkçülüğün, yur­dumuza, siyasî maksatlarla, Almanlar tarafından ortaya çıkarılıp sokulmuş bir oyun olduğu yalanını yıllardan beri tekrarlayıp dururlar. Bu yalana göre, 1908 sonrası ve Birinci Dünya Savaşı yılları Türkçülüğü ve Turancılığı, ozamanki Almanya'nın; İkinci Dünya Savaşı yılları Türkçülüğü ve Turancılığı ise Hitler Almanyası'nın fırlı­dağıdır!

Türkiyeli kızıl­ları bu yalana iten, Türkçülük ve Turancılık dâvâ­ların­ın bugünkü Moskof imparatorluğunu çö-

kertecek fikirler oluşudur. Gerçekten, Rus pençesindeki Türklerin bağımsızlıklarını elde etmelerinin ve hele dünya Türklüğünün tek bir siyasî kuvvet haline gelmesinin kızıl moskoflar için ne korkunç bir heyûlâ olacağı meydandadır. Böyle bir netice, doğu Türk dünyasını yıllardan beri vahşice sömürmekte olanları hem pamuk ve petrol gibi çok mühim iktisâdî kaynaklardan yoksun bırakacak, hem de birleşmiş Türk dünyasının karşısında ikinci derecede bir devlet haline getirecektir. Moskof'un Türkiyeli propagandacıları ve maşaları olan yerli kızılların Turancılığa düşmanlıklarının sebebi, işte budur. Ve Türk soyunun çok uzak yüzyıllardan getirdiği bu ülküyü, başka milletlerin Türkiye'deki oyunu gibi göstermeye çalışmalarının da, kendilerini doyuranlara karşı vazifelerini yapmak ve şükran borçlarını yerine getirmekten başka bir mânâsı yoktur.

Yerli kızılların, bu vazifelerini yaparken, Turancılığı bir emperyalizm şeklinde göstermeye çalışmaları, bu ülkenin gerçek mânâsını bilmeyenleri ürkütüp ondan uzak tutmak içindir.

Emperyalizm, bir milletin başka milletlerin toprakları üzerinde hak iddia etmesi ve o toprakları ele geçirmesidir. Bugünün dünyasında bunun en korkunç misali, Türk soyunun beşiği ve ilk anayurdu Doğu Türkeli'nin Moskof ve Çin sömürücüleri tarafından istilâsıdır. Turancılık, işte bu korkunç istilânın sona ermesi ve milyonlarca tutsak Türk'ün bağımsızlıklarına kavuşması dâvâsıdır. Böyle emperyalizm olur mu? Doğu Türkeli'nin Rus ve Çin pençesinden kurtulmasını istemek ve buna hazırlanmak emperyalizm ise, Birinci Dünya Savaşı sonunda, bugün Moskof ile Çinli'nin yaptıklarını yapmak üzere Türkiye'ye gelenlere karşı giriştiğimiz Millî Mücadele de aynı şeydir. Buna göre, Millî Mücadele'yi zaferle bitiren

Türk ordusu bir emperyalist ordu, onun başkumandanı Mustafa Kemal de lânetlenmesi gereken bir emperyalisttir!

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de çıkan kızıl gazete, dergi ve kitaplarda, bu yalan çok tekrarlanmıştır. İnönü’nün bazı fikirlerinin yerli kızılların bazı fikirleriyle benzerlik halinde bulunuşu, işte, bu meselelerdedir.

Bu fikir benzerliğinin mâhiyetini ve derecesini anlayabilmek için, 1944 kepezeliğinden daha öncesine ait bazı moskofçu yazıları hatırlamak faydalı olacaktır:

O yıllarda İstanbul’da çıkmakta olan günlük gazeteler arasında komünzmi en azgın şekilde savunan Tan idi. Tan, ikisi de Selânik dönmesi olan bir karı kocanın, yani moskofçulukları herkesçe bilinen Sabiha Zekeriya ile Mehmet Zekeriya Sertel’in fikrî hâkimiyetlerinde bir gazete idi. Bilhassa Sabiha Zekeriya’nın günlük fıkralarında yıllarca devam ettirilen bu azgın propaganda, ozamanki üniversite gençliği ile İstanbul halkının Tan matbaasını işleyemez hale getirmesiyle sona erdirilebilmişti.

İşte, bu gazete koleksiyonunu dolduran yüzlerce yazı arasında, sadece 1, 2 ve 3 temmuz 1943 tarihlerinde imzasız olarak yayımlanmış, birbirinin devamı üç uzun yazıyı bilmek, bu konudaki hükmü kolaylaştıracaktır. Birincisi *“Türkçülük Cereyanının Menşe ve Mahiyeti”*, ikincisi *“Türk Milliyetçiliğinin Esasları”*, üçüncüsü ise *“Cumhuriyet Devrinde Irkçı Türkçülük Nasıl Doğdu?”* başlıklarını taşıyan bu makaleler, dönüp dolaşıp, şu iki noktada toplanmaktadır:

a) Türkçülük ve Turancılık, Türkiye’ye yabancılar tarafından sokulmuş bir fikirdir.

b) Esir Türk yurtlarının kurtulması ve Türk birliği dâvâsı gütmek, başka ülkeleri fethedip imparatorluk kurmak demektir. Yani Turancılık, emperyalizmdir!!

İşte, o üç makaleden bu iddiaları dile getiren parçalar:

“Kayzer Almanyası Çarlık Rusyasına karşı muhalif bir cereyan uyandırmak emeli ile Kafkasya’da ve Türkiye’deki Türkler arasında faaliyet gösteriyor, bunlara ırkçılık idealleri vererek işbirliği kurmaya çalışıyordu.”¹¹¹

.

“Türkçülük cereyanı Meşrutiyet’te Kafkas ve Şimal Türklerini kurtarmak gibi ırkçı tez üzerinde doğmuş, Kayzer Almanyası tarafından kuvvetlendirilmişti.”¹¹²

.

“Meşrutiyet devrindeki cereyanla bugünkünü mukayese edersek, pekaz farklarla aynı manzarayı görürüz. Kayzer Almanyası yıkılmış, yerine faşist bir Almanya iktidar mevkiine gelmişti.”¹¹³

.

“Bizim bu yazılarda tasrihine lüzum gördüğümüz cihet şudur: Meşrutiyet devrinde olduğu gibi Türkçülük cereyanı, Cumhuriyet devrinde de aynı menşelerden gelmiş, aynı mahiyeti arz etmiştir.”¹¹⁴

.

“İşte, Türkiye’de Türkçülük cereyanı Meşrutiyet devrinde bir Turan’a gidiş gibi ütöpik, ırkçı ve emperyalist bir siyaset üzerine kuruldu.”¹¹⁵

.

(111) Türk Milliyetçiliğinin Esasları, Tan (gazetesi), 2 Temmuz 1943.

(112) Cumhuriyet Devrinde İrkçı Türkçülük Cereyanı Nasıl Doğdu?, Tan (gazetesi), 3 Temmuz 1943.

(113) Aynı makale.

(114) Aynı makale.

(115) Türkçülük Cereyanının Menşe ve Mahiyeti, Tan (gazetesi), 1 Temmuz 1943.

*“İrkçı Türkçülük, 1914 harbında nasıl Türk milletini istilâ emelleri peşinde Turan’a sevk etmiş ise, bugün de aynı hedefi takip etmektedir.”*¹¹⁶

Aynı tarihlerde, ozamana kadar adı duyulmamış Faris Erkman adlı bir kızılın ismi ile yayımlanan *“En Büyük Tehlike”* adlı broşürde de, aşağı yukarı aynı iddialar (yalnız daha sert ve azgın bir ifade ile) öne sürülmüştür. Ancak bu broşür, yazı hayatında adı ilk defa görülen bir acemi çaylağın eseri olabilecek kadar basit ve iptidâî değildir. Aksine, Türkçülüğü karalama yolundaki kurnaz tutumu ve ifadesi ile usta bir elden çıkmış olduğunu ortaya koymaktadır.

Çok basılan ve gece yarılarından sonra İstanbul’un birbirine uzak semtlerindeki apartıman dairelerinin ve evlerin kapılarının altından atılarak okunması sağlanan bu broşürden sadece şu iki cümleyi okumak yetecektir:

*“Bizim memleketimizdeki Türkçülük cereyanı da yine büyük bir Türk imparatorluğu kurmak vâdi ile Türk milletini, yabancı isteklere alet olarak kullanmaktan başka bir maksat gütmemektedir.”*¹¹⁷

.

*“Şimdiki Türkçüler de bütün Türkleri birleştirerek muazzam bir imparatorluk kurmak hayalinin peşindedirler.”*¹¹⁸.

Gerek Tan gazetesinde çıkan makaleleri ve gerekse En Büyük Tehlike adlı broşürü gelişigüzel kaleme almış yazılar olarak kabul etmek, elbette mümkün olamaz. Çünkü bu yazılardaki iddialar, Moskova’nın Türkiye’ye

(116) Türk Milliyetçiliğinin Esasları, Tan (gazetesi), 2 Temmuz 1943.

(117) Faris Erkman, En Büyük Tehlike, İstanbul 1943, 11. Sf.

(118) Aynı eser, 15. Sf.

karşı beslediği sinsi ve hain emellerin önündeki en büyük fikir seddi olan Türkçülüğü, korkunç bir düşmanlığın kahbelik çamurlarıyla sıvamaya çalışma gayretinden başka birşey değildir. Yani şuurlu bir Türklük düşmanlığıdır.

O tarihlerde, gizli bir merkez eliyle hazırlanıp yayımlandığı tahmin edilen bu gibi yayınların, Türkiye’de, Moskova’nın emriyle yeraltı çalışması yapan gizli “Türkiye Komünist Partisi” tarafından tertiplendiği, artık kesin şekilde bilinmektedir:

Türkiye’deki gizli komünist partisinin bir numaralı elemanı olarak yaşayan ve ölen Dr. Şefik Hüsnü’nün, 1945 te Moskova’ya gönderdiği gizli raporda, Tan gazetesinde çıkan yazıların ve En Büyük Tehlike adlı broşürün Türkiye Komünist Partisi’nce hazırlanmış olduğu açıkça belirtilmiştir. 1966 da yayınladığım Gizli Komünist Belgeleri adlı kitabımda, diğer üç gizli komünist vesikası ile birlikte ilk defa metnini verdiğim bu gizli rapordaki, Tan gazetesinde çıkan yazılar ve broşür ile ilgili satırlar aynen şunlardır:

“1942 senesi içinde, faaliyetlerimiz daha ziyade legal neşriyat üzerinde toplanmıştı. Ankara’da çıkan marksist iki ciddi mecmuaya muntazaman rehberlik ettik. Bir taraftan da Tan gazetesinde umumî siyaset ve cihandaki harp safhaları hakkında günü gününe görüşlerimizi takip eden yazılar çıkmasını temine çalıştık. Bazan bunları bizzat kaleme alarak neşrettik.”¹¹⁹

“Yine bu sıralarda gemi azya almış ırkçı faşist hareketine karşı da sistemli bir mücadele yürütülüyordu. Daha yaz iptidasında Türkçülük meselesinin iç yüzünü il-

(119) Nejdet Sançar, Gizli Komünist Belgeleri, Ankara 1966, Ayyıldız Matbaası, 9.-10. Sf.

mî bir şekilde tahlil ve teşhir eden bir broşür, “En Büyük Tehlike” namı altında legal olarak matbuat âlemine sürülmüş, bunun büyük akisleri olmuş, üniversite gençliği arasında büyük bir nefretli heyecan uyandırmış ve bu, gençlik arasında hareketimizin itibarını fevkalâde yükseltmiştir.”¹²⁰

1945 te hazırlanmış bu raporun ortaya koyduğu gerçekler şunlardır:

a) Türkiye’deki kızıl yayınlar. Moskova’nın emrindeki gizli Türkiye Komünist Partisi’nin yol göstericiliği ile yapılmaktadır. Buna göre, yerli kızılların ileri sürdükleri fikirler ve iddialar, Moskova’nın fikirlerinden ve iddialarından başka birşey değildir.

b) Türkçülüğün, başka milletlerin çıkarları için Türkiye’ye sokulmuş bir fikir olduğu yalanı ve uydurması da, Moskova’nın isteklerine uygun şekilde yerli kızıllar tarafından icat edilmiştir.

c) Turancılığı, başka milletlere ait toprakları istilâ edip bir imparatorluk kurmak, yani emperyalistlik şeklinde göstermek gayreti de, yine yerli kızılların Moskov çıkarlarına uygun bir yalanlarıdır.

İsmet İnönü’nün bazı iddialarının yerli kızılların bazı iddiaları ile benzerlik halinde olması, işte bu hususlardadır. Bu garip benzerliği daha iyi anlamak için, 19 Mayıs nutkundaki şu sözleri dikkatle okumak yeter:

“Türkiye’nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdır? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk mille-

(120) Nejdet Sançar, Gizli Komünist Belgeleri, Ankara 1966, Ayyıldız Matbaası, 11. Sf.

tine hiçbir hizmetleri olmayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar, fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kasdı ve yabancının yakın ilişkisi hiç bir zaman meydana çıkmasa dahi, hareketlerin Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması, su götürmez bir hakikattir.”

.

“Hele, doğudan batıdan ülkeler gizli Turan cemiyetleriyle zaptolunur mu?”

.

“Millî politikamız, memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden tamamen uzaktır.”

Bu sözlerin, yerli kızıkların 19 Mayıs 1944 ten aylarca önce ısrarla ileri sürdükleri iddialara benzemesi bakımından, insanı dehşete düşürmemesi mümkün mü?

Türkiye’deki gizli komünist partisi’nin Moskof emellerine uygun olarak hazırlattığı yazılarda, yerli kızıklar Türkçülüğü: *“Türk milletini yabancı isteklere alet olarak kullanma!!”* şeklinde göstermektedir. İnönü ise, İkinci Dünya Savaşı yılları Türkçülüğü ve Türkçüleri için: *“Hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdır- lar?”* diye sormakta. bu yetmiyormuş gibi, Türk ülküsünü: *“Yalnız yabancıların faydalanabileceği!!!”* bir fikir şekline sokmaktadır. Yerli kızıklar, Turancılığı: *“Muazzam bir imparatorluk kurma hayali!”*, yani Türkiye’nin başka milletlere ait topraklar üzerinde istilâcı ve emperyalist bir hareketi şeklinde gösteriyorlar. İsmet İnönü de, Turancılık ülküsünü: *“Doğudan, batıdan ülkeler zaptet-*

me!!", yani bir istilâ hareketi, bir emperyalistlik diye kabul ediyor.

Bu konuda İnönü, berikilerden sadece, yabancının adını söylememek sureti ile ayrılmış görülüyor. Ancak, o sıralardaki siyasî duruma göre kalburüstü milletlerden, meselâ, ne İngilizlerin, ne Fransızların ve ne de Rusların bu "yabancı!!" olması mümkündür. Yani Almanlar olması gerekir. Netekim, İsmet İnönü'nün adını söylemediği "yabancı!!"nın Almanlar olduğu, ırkçılık - Turancılık dâvâsının duruşmalarında açıklanmıştır (!!!). Bu açıklamayı yapan, 1 Sayılı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nin (dâvâ sırasında sık sık Ankara'ya gidip sofrasında yemek yediği "Millî Şef!"ine bilgi veren ve ondan talimat alıp dönen) savcısı Kâzım Alöç'tür. Dâvâ sırasında, Türkçüler üzerinde bir demirperde gerisi savcısı intibâmı bırakmış olan bu Alöç, duruşmalarda, Turancıların Almanlarla işbirliği yaptıklarına dair elinde vesikalar bulunduğunu çok iddia etmiş, sanık Türkçülerin, bu ihanet (!) vesikalarının hemen mahkemeye verilmesi yolundaki isteklerini ise, her defasında: "*Sırası gelince verilecek!!*" diye cevaplandırmıştı. Fakat bu sıra veya zaman bir türlü gelmemiş olacak ki, o günlerden bu yana okadar yıl geçtiği halde bu ihanet (!) vesikası (!) hâlâ ortaya çıkarılmış değildir. Yani, İnönü'nün bu husustaki sözleri de kuru bir iddia olmaktan ileri gidememiştir.

Evet.. Kuru, kupkuru, insan mantığına, insanî kıstaslara göre hiçbir mânâsı olmayan bir iddia.. Fakat, o mânâsız iddiadan yirmi beş yıl sonra, Türkçüler, kendisine aynı mahiyette sorular sorsalar, acaba, İnönü ne buyurur? Evet, bir Türkçü, İnönü'nün o günkü suçlama (!) sözlerini alsa ve üzerinde küçük değiştirmeler yapıp:

"Türkiye'nin Türkçü olmaması lâzım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yarar-

lıdırlar? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu iddiayı yürütmek isteyenlerin Türkhüğe hiçbir hizmetleri olmayacağı muhakkaktır. Bu inkârdan ve düşmanlıktan yalnız yabancılar faydalanabilir. Türkçülük düşmanları yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar, Türkçülük düşmanlarını idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek mümkün değildir. Bununla beraber, bu yoldakilerin yabancıya hizmet kasdı ve yabancının yakın ilişkisi hiçbir vakit meydana çıkmasa dahi; Türkçülük düşmanlığının Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması su götürmez bir gerçektir!”

dese, eski “Millî Şef!” veya yordakçılarında hayatta bulunan herhangi bir kişi, buna, ortaokul çocuklarını dahi inandırabilecek bir cevap verebilir veya bulabilirler mi?

İsmet İnönü’nün bazı fikir ve iddialarının yerli kızıl-larinkine benzemekte olan taraflarını böylece tesbit ettikten sonra, 1944 konuşmasının bu konu ile ilgili bölümünde vatandaşlara sorduğu soruya kısaca cevap vermek de yerinde olacaktır:

İnönü: *“Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye’nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler hangi millete faydalı ve kimlerin maksadına yararlıdırlar?”* diye soruyor. Bu sorunun cevabı, kısaca şudur: Türkiye’nin, 1944 haçlı takımının uydurma bir ırkçılık ve Turancılık ile horlamaya çalıştıkları Türkçülük fikriyle idare edilmesini isteyenler, sadece, mensup bulundukları Türk soyuna fayda sağlamak isteyen ve bu ateşle yanan Türkçülerdir. Bunun mânâsını, ancak, hayatta millî ülkülerin oynadığı rolü bilenler anlayabilir. Hayatı, sadece, şahsî çıkarlar için fırladık çevirmek diye kabul edenler;

siyaseti, bir koltuğa yapışıp onu bırakmamak için direnmek sananlar ve hele, yapıştıkları koltuğun altlarından kayması ihtimali ile karşı karşıya kalmca kâinatı bile yakabilecek yaratılıştaki olanlar için, bu inanç, elbette, bir fantazidir.

Türkçülüğün: *“Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek bir fikir!!”* olduğu iddiası ise, bir bakıma, Türk’ün ruhunu, en büyük belâlara rahmet okutacak bir zehirle mânevî felce uğratmak gayretinden başka bir şey olamaz.

Ve nihayet son bir husus: İnönü, tutuklanmış Türkçüleri yermeye çalışırken hem onları, hem de tutuklanmamış Türkçüleri kasdederek: *“Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü?”* diye soruyor.

Türkçüler, bütün hayatları boyunca olduğu gibi, o sıralarda da, sadece Türkçülük ülküsünü memlekete yaymak için çalışıyorlardı. Bu millî vazifeyi *“fesat!!!”* diye adlandırmak için ya fesadın mânâsını bilmemek, ya da bir fesat fırıldakı çevirme yolunda olmak gerekir. 1944 te gizli fesat tertibi ardında koşanlar, “millî şeflik” sisteminin gözdeleri olan takımdı. O fesat tertibi de, Türkçülüğü ve Türkçüleri ezmekti. Bunu açıkça yapmak isteselerdi, sadece, hainlik etmiş sayılırlardı. Hiyleyle, dalavere ile yapmaya çalıştıkları için, fesatçılık da amlarına yapışmıştır. Hem de kıyamete kadar silinmemek üzere..

O cümledeki asıl mühim nokta “kandaş” kelimesi. İnönü, acaba, o kelimeyi niçin kullandı? Tutuklu olan ve olmayan Türkçülerle aynı düşüncede olmadığını ortaya koymak içinse “ülküdaşları” veya “fikirdaşları” gibi bir söz kullanabilirdi. Bu suretle hem kendisini, hem de kendi kafasında bulunanları Türkçülerden ayırmış olurdu. Ohalde “kandaş” kelimesine ne lüzum vardı?

Türkçülerin kandaşları, şüphesiz, yer yüzündeki Türk soyundan olan bütün Türklerdir. İsmet İnönü Türk ise, bütün Türkler gibi kendisi de Türkçülerle kandaştır. Ohalde, “Millî Şef!”, o “kandaş” kelimesini, âdetâ Türkçüleri horlamak istercesine neden kullandı ve bu suretle kendisini Türkçülerle aynı soydan olma şerefinden niçin mahrum etmek istedi?

Bu sorunun cevabını o hırslı ihtiyar, elbette, veremez. Ama tarih muhakkak verecektir.

II. Bölüm

İnönü ve Millî Mücadele

Birinci Dünya Savaşı, içlerinde bizim de bulunduğumuz tarafın yenilgisi ile sona erdiği ve yurdumuzun çeşitli yerleri düşmanlar tarafından işgal edilmeye başlandığı sıralarda, Türkiyeli okumuşlar arasında, artık, devletimizin millî varlığının sona erdiğine inananlar az değildi. Bunların İstanbul'da bulunanlarından bir kısmı (meselâ romancı Halide Edib, sonradan Halide Edib ile evlenecek olan Dr. Adnan (Adivar), Çerkes Bekir Sami ve benzerleri gibi o yılların tanınmışları), Türkiye'nin ancak batılı büyük devletlerin birisinin himayesi altında varlığını koruyabileceği (!) düşüncesinde idiler. O sıralarda İstanbul'da, Harbiye Nezâreti müsteşarlığında bulunan Miralay İsmet Bey (İnönü) de, bu kafadakilerden ayrı düşünmemekte idi.

Miralay İsmet'in, o karanlık günlerdeki durum ve tutumunu bütün çıplaklığı ile ortaya koymuş bulunan eserler ve belgeler, artık, ortadadır. Bu eserler ve belgeler, iki gerçeği kesin olarak ortaya koymaktadır. Bunlardan birisi, düşman işgalini kabul ederek, hayatının ondan sonrasını bu netice üzerinde ayarlamayı düşünmesi; diğeri ise, Türkiye'nin ancak Amerikan mandası altında yaşayabileceğine inanmış olmasıdır.

Bu gerçekleri tesbit eden eserler arasında en mühimi, Kâzım Karabekir'in "İstiklâl Harbimiz" adlı büyük kitabıdır. O yıllara ait pekçok tarihî belgeyi içinde toplamış olan bu eserde, Miralay İsmet'in, Karabekir'e yazılmış mektupları da yer almıştır. Amerikan mandası isteği, bu mektuplarda apaçık şekilde belirmektedir.

Millî Mücadele yıllarının ve daha sonrasının en temiz ve en namuslu isimlerinden birisi olan Karabekir Paşa, Miralay İsmet'in en yakın ve en samîmî arkadaşlarından idi. 1918 yılının sonlarına doğru, vapurla, Batum'dan İstanbul'a gelince, hemen arkadaşının evine gidip kendisiyle memleket meselelerini konuşmak istemesinin sebebi budur. Karabekir, eserinde, bu konuşmayı şöyle anlatıyor:

"İstanbul'da ilk görüştüğüm İsmet'ti. 29 Teşrinisânide (= Kasım) Zeyrek'te misâfir olduğum birâderimin Çamhca'lara kadar uzanan geniş manzara içinde, İtilâf'ın bir yığın tekneleri ile sanki istihza eden Süleymâniye Câmii karşımızda Türklüğün bir heybet-i vekarı gibi mağrur duruyordu. Pek eski ve pek samîmî arkadaşım İsmet çok bedbindi:

— Gördün mü Kâzım? Herşey mahvoldu. Vaktiyle gördüğün gibi sürüklediler ve bitirdiler. Derdin ki batıracıklar ve hayatımızla biz didişeceğiz. Fakat benim hiçbir ümidim kalmadı. Ben kararımı sana söyleyim mi Kâzım? Köylü olalım. Askerlikten istifâ edelim. Senin kaç liran var? Birleşelim; Kâzım Ağa, İsmet Ağa olalım. Çiftçilikle hayatımızı sürükleyelim.

— İsmet, ne söylüyorsun, dedim; zannediyor musun ki bizi yaşatacaklar? Ermeniler, Rumlar şarktan, garptan Türk'ü boğacaklardır. Bırak ki benim bir tarla alacak param yok. Fakat olsa da ayaklar altında zelîlâne ölmektense, milletimizin bu kadar senelik yediğimiz ekmeğini namuskârâne ölmekle ödemek daha çok yakışmaz mı?

— Kâzım, ne söylüyorsun? Sen vaziyeti henüz bilmiyorsun. Ordularımız mahvoldu. Boğazlara İtilâf hâkim. Bütün cenup hudutları açık bir halde. Asıl felâket bizim içimizden Kâzım! Tasfiye yapacaklar tasfiye! Anlıyor musun? Bugün harpte kazandığın paşahğı alacaklar. Bir, belki de iki rütbe kaybedeceksin. Artık bize herşey düşman. Ben çok düşündüm. Neyimiz varsa birleştiririz. Ne mümkünse alırız. Kâzım Ağa, İsmet Ağa.. Ben başka tür-lüsünü göremiyorum Kâzım. Sen de bir iyi düşün.

— İsmet, ben kararımı vermiş bulunuyorum. Bütün bu düşmanları vaktiyle Çanakkale'den içeri sokmamıştık. Nazarımda bostan korkuluğu gibi duruyorlar. Biz ölümü göze alınca hepsini yine dışarı atarız. Milletin mahvoldu-ğunu görmek zilletindense yaşadığını görerek ölmek daha Türk'çe olur. Ben dün Boğazdan gelirken ahdimi verdim. Tek bile kalsam veya tek dağ başı dahi kalsa uğraşmak! Silâhımı, üniformamı kimseye vermeyeceğim. Azim ve tedbir her ümide yol açar. Vaziyeti sen de anlarsın.

— Kâzım, millete karşı mümkün olanı yapalım. Fa-kat yapılamayacaktan fayda yoktur. Vaziyeti sen de anlarsın.

— İsmet, acele etme! Daha görüşürüz. Yalnız hepimiz İstanbul'da toplanması feci. Beni getirmemeliydiniz. Yapılacak ilk iş ordularımızın başma gitmektir. Ne yap yap, beni bir kolorduya tâyin ettir. Anadolu'da olsun. Mümkünse kendi kolorduma. Hepimiz buradan uzaklaşalım. Yoksa günün birinde toptan bir ihanete kurban gidersek her ümit mahvolur."¹²¹

Karabekir Paşa gibi, namusundan ve şerefinden kim-senin şüphe edemeyeceği bir insanın, en yakın ve en sa-mîmî bir arkadaşı hakkında, gerçek olmayan şeyler ka-

(121) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 7.-8. Sf.

leme almasını düşünmek, düşünebilmek, elbette mümkün değildir. 1918'in Miralay İsmet'i, Karabekir ile bu konuşmayı yapmamış olsaydı, Kâzım Paşa (hem de hiç sebep yokken), ona böyle bir iftira atmak lüzumunu niçin duydu? Ve sonra, Karabekir'in bu yazdıkları doğru değil, yani bir iftira ise, bu derece korkunç bir iftiranın, o iftiraya uğrayan tarafından yalanlanması gerekmez miydi?

İsmet İnönü'nün karakterinin "ihtiyatlı olma!" yönü malûmdur. Son imparatorluğumuzun o sıralardaki durumu bu karakterdeki bir insanı, elbette, tereddütler içinde yaşatacaktı. Karabekir'in Anadolu'ya geçip mücadele bayrağını açmak teklifini Miralay İsmet, işte bunun için kabul edememişti. Çünkü o günkü şartlar altında, Anadolu topraklarında bir millî mücadele açmak ve o mücadeleyi zafere ulaştırmak, imkânsız denilebilecek kadar güçlü. Başarı imkânı bu derece müphem bir mücadele yolunda harekete geçebilmek için sonsuz bir millet ve vatan sevgisi, sağlam bir irâde gücü, büyük bir vazife duygusu gerekti. Karabekir Paşa, o kara günlerin bu vasıftaki büyüklerinden birisiydi. Aynı teklifi, o sıralarda bir ameliyat geçirmiş ve evinde istirahat etmekte bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya da yaptığı zaman ondan: **"Bu da bir fikirdir. Ahval günden güne size hak verdiriyor. Size muvaffakiyetler dilerim."** diye cevap almıştı¹²². Miralay İsmet ise, o karanlık günlerde Ahmet Rıza veya İzzet Paşa'nın başkanlığında bir kabine kurarak o kabinede bir nâzırlık elde etme yolunda teşebbüsler ardında koşuyordu. Hattâ, bu kabinenin iase nâzırlığını da en yakın arkadaşı Kâzım Karabekir'e teklif ediyordu.

(122) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 18. Sf.

İşte, Miralay İsmet'in, böyle ince (!) hesaplar ardında koştığı günlerde, Karabekir Paşa, 12 Nisan 1919'da İstanbul'dan ayrılıp, büyük vazifeye başlamak üzere, Doğu Anadolu'ya geçti. Bir ay kadar sonra, Mustafa Kemal Paşa da İstanbul'dan çıkıp Karadeniz yoluyla Samsun'a ayak bastı. İstanbul'da kalan ve daha uzun zaman da kalacak olan İsmet Bey ise, en yakın arkadaşı Karabekir Paşa'ya gönderdiği 1 Haziran 1335 (= 1919) tarihli mektubunda: *"Bu sıkıntılı günlerimizde İngilizce hocaya yol verdim. Kimse ile temâsım yok. Kendi halimde münzeviyâne, âkıbete intizar ediyorum."* diye yazarak¹²³, malûm karakterine, el yazısıyla bir delil daha eklemekte idi¹²⁴.

İsmet Bey'in *"kendi halinde münzeviyâne âkıbete intizar"* etmekte olduğu o günlerde, Anadolu topraklarındaki mücadele artık başlamıştı. Vatansever bütün Türkler, bu ölüm - kalım kavgasına katılmak üzere hareket halinde idiler. Atatürk'ün tâbiriyle, kalbinde dolaşan dokuz tilkinin hiçbirinin kuyruğunu ötekilerine değdirmeyecek kadar mârifetli olan İsmet Bey ise, yalnız Tanrı ile

(123) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 59. Sf.

(124) Türkiye'nin kaderinin bahis konusu olduğu o günlerde, İsmet Bey'in hususî bir hocadan İngilizce dersi almakta olması da üzerinde durulmaya değer bir husustur. Bir insan, devletin uçurumun kenarında bulunduğu bir sırada, yapılacak başka hiçbir iş kalmamış gibi, dil öğrenmeye kalkışırsa, bunun muhakkak ki, bir sebebi olmalıdır. O günlerde, başkent İstanbul'da, Türkiye'nin ancak bir yabancı devletin mandası altında yok olmaktan kurtulabileceği gibi gülünç bir fikir üzerinde duruluyor ve kanatları altma sığınabilecek iki devlet adı ileri sürülüyordu. Bunlar İngiltere ile Amerika idi. O iki ülkede de İngilizce konuşulmakta bulunması, bilmem, İsmet Bey'in bu dili öğrenme arzusunun meçhûl sebebinin kapısını aralayan bir anahtar olabilir mi?

kendisinin bilebileceği ince bir hesapla birşeyler beklemek-
te idi.

Türkiye'nin, varlığını devam ettirebilmesinin tek yo-
lunun Anadolu'daki Millî Mücadele'ye katılmak olduğunu
anlayanlar, önce Erzurum'da, sonra Sivas'ta yaptıkları
kongrelerle, Türk'ün hür yaşama kararını dünyaya ilân
ederlerken, İstanbul'daki mandacılar da, himayesi altına
girilmesi gereken devletin İngiltere mi, yoksa Amerika
mı olması lâzım geldiğini tartışmakta idiler. Atatürk,
"Nutuk"ta, bunlardan Amerika mandasını isteyenler
hakkında şunları söylemektedir:

**"İstanbul'da bir kısım rical ve nisvan da halâs-ı ha-
kîkînin Amerika mandasını talep ve teminde olduğu ka-
naatında bulunuyorlardı. Bu kanaatta bulunanlar fikir-
lerinde çok ısrar ettiler. İsâbet-i mutlakanın nokta-i na-
zarlarının tervicinde olduğunu isbata çok çalıştılar."**¹²⁵

Miralay İsmet de, işte bu kendi görüşlerinde mutlak
bir isâbet olduğunu sananlar ve bunu kabul ettirmek için
çok çalışanlardan birisiydi. Sadece, 1919 yılının yaz ay-
larında, İstanbul'dan, Karabekir Paşa'ya yazdığı 27 Ağus-
tos 1335 (= 1919) tarihli mektuptaki şu satırlar, bunu,
başka hiçbir delile lüzum kalmadan tesbite yeter:

*"Eğer Anadolu'da halkın Amerikalıları herkese ter-
cih ettikleri zemininde Amerika milletine müracaat edil-
se pek ziyâde faydası olacaktır deniliyor ki ben de tama-
miyle bu kanaattayım. Bütün memleketi parçalamadan
bir Amerikan murâkabesine tevdi etmek, yaşayabilmek
için yegâne ehven çare gibidir. Fakat bugün bu kanaatın
kıymeti onun izhârındadır"*¹²⁶.

(125) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, Ankara 1927, 6. Sf.

(126) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969,
Yaylacık Matbaası, 172. Sf.

Tek çıkar yolun, Amerikan mandası bulunduğunu ve bu düşünceyi hemen gerçekleştirmenin gerektiğini böylesine büyük bir rahatlıkla ifâde eden Miralay İsmet'in, bu satırların hemen altında: "*Sen Erzuruma giderken bana: "Korkuyorum ki seni bir şeylere karıştıracaklar" demiştin. Evimden dışarı çıkmadım ve hiçbir şeye karışmadım*" diye yazabilecek kadar şaşkınlık içinde bulunması da üzerinde durulmaya değer. Netekim, Karabekir Paşa da, yakın arkadaşının bu satırları için eserinde şöyle demektedir:

"Benim korktuğum olmuş, İsmet Amerika mandası taraftarları tarafından lâzımı kadar bir şeye karışmış. Bunu üst cümlede yazmakla beraber, hâlâ bir şeye karışmadım diyecek kadar saf bulunuyor. Karıştığı için de Kuvâ-yı Milliyye'nin istikametini tebdile çalışmak gibi bir fenalık olduğunu fark edemiyor."¹²⁷

Aynı mektubun sonlarındaki şu satırlar da, İsmet Bey'in, evine kapanıp —malûm ihtiyatıyla— hâdiselerin gelişmesini takip etmekte olduğunu ve Karabekir'den sonra Mustafa Kemal'in de Anadolu'ya geçmesiyle güçlenmeye başlayan Millî Mücadele'ye katılmak gibi bir düşünceden tamâmen uzak bulunduğunu göstermektedir:

"İşte biz, evimizde, hiçbir kimse ve hiçbir şeyle alâkadar olmaksızın (*hukûmetin kanaatına rağmen*) ahvali böyle teessürle görüyoruz. Dilhun oluyoruz. Duâdan başka elimizden bir şey gelmez."¹²⁸

Şu satırlar, bu adamın, Millî Mücadele karşısındaki ürkek ve korkak tutumunu ortaya koyuyor. Devlet çöker ve vatan elden giderken, Türk ordusunda miralaylık (= albaylık) rütbesine kadar çıkmış ve Birinci Dünya

(127) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 172. Sf. "1" sayılı dip not.

(128) Aynı eser, 173. Sf.

Savaş'ında kolordu kumandanlığı yapmış bir kurmay subayın, karısıyla birlikte eve kapanması, devletin tarihten silinmesi gibi korkunç bir sonuca doğru ilerlemekte olan hâdiseler karşısında birşeyler düşünmeyip sadece kalbinin kan ağladığını yazması ve elinden duâdan başka bir şey gelmediğini ilân etmesi, elbette ki, pek hazindir.

İsmet Bey'in, tarihin kendisi hakkında vereceği hükümde en mühim belgelerden birisi olacak bu mektubu yazdığı sıralarda, Anadolu'da başlamış Millî Mücadele'de birtakım ümitli adımlar da atılmış bulunuyordu. Karabekir, büyük eserinde bunu şöyle özetlemektedir:

“... İsmet Bey'in bu mektubu... Anadolu'da şûristen, anarşiden ve neticesi azîm felâketten bahsediyor. Halbuki dört kolordu arasındaki irtibat ve samimiyet ve Ku-vâ-yı Milliye ile vahdet-i hareket, bilâkis, iyi vaziyete doğru gidiyor. Anadolu'daki âsâyiş belki her zamankinden iyi bir haldedir. İsmet'in ahvâl-i rûhiyyesi kavî irâdeye teslimiyet olduğunu bildiğim ve İstanbul'da Mustafa Kemal Paşa ile hükûmet teşkili hakkında bir cereyana kapılmış olduğunu gördüğüm içindir ki, İstanbul'dan ayrılırken bana olan büyük itimâdına istinad ederek: “Bu dâvâ silâhla hallolacak. Korkuyorum ki seni münâsebet-siz bir işe karıştıracaklar” demiştim. İsmet, mektubunu 27 Ağustosta yazmış. Bu tarihte Erzurum Kongresi Beyannamesi'nden de haberdar iken, şunun bunun tarafından hazırlanan Amerika mandası cereyanına mükemmel karışmış ve mütalâatıyla da bana tesire çalışıyor.”¹²⁹

Vatanseverler, çorak Anadolu topraklarında gece gündüz uğraşarak bir çıkış yolu bulmaya çalışırken, İstanbul'da “kalbi kan ağlayarak!” oturmaya devam eden İsmet Bey'in, Sivas kongresinde verilen tarihî ka-

(129) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 173. Sf.

rarın bütün dünyaya açıklanmasından sonra da, tutumunda bir değişiklik olmuş değildir. O, Millî Mücadele'nin günden güne kuvvet kazanmakta oluşuna sırt çevirerek, Amerika mandasını Anadolu'ya kabul ettirme gayretine devam etmektedir. Karabekir Paşa, yakın arkadaşının mandacılıktaki bu mânâsız ısrarı hakkında şunları yazmaktadır:

“İsmet, Sivas Kongresi mukarrerâtına vâkıf olduktan sonra dahi, bu Amerika mandası lâıylhasını benden bir tekdir alıncaya kadar tâkipte devam etmiştir. Yâhut, İzzet Paşa kendisine nâfiz bulunduğundan devam ettirmiştir.”¹³⁰

İsmet Bey, birtakım tesirler altında ve kim bilir bundan neler umarak Amerikan mandasını savunur ve bunu, Millî Mücadele'nin bayrağını Anadolu'ya ilk geçmek suretiyle açan en samimî arkadaşı Karabekir Paşa'ya ısrarla kabul ettirmeye çalışırken, 23 Temmuz 1339 da toplanan Erzurum Kongresi, yayınladığı beyannâmenin 7. maddesinde manda kabul edilemeyeceğini bütün dünyaya ilân etmişti. Türk gibi, yüzyıllarca dünyanın hâkimi olmuş bir milletin, yabancı bir devletin himâyesi altında, yani şeref ve haysiyetinden tamâmen kopmuş olarak yaşayabileceğini kabul etmek, bu dünyada olamayacak şeylerin en olmazını istemek demektir. Millet, kurtulmak için her çareye başvurur, vurur, gücü yetmez de yenilirse ozaman haritadan silinir, fakat şerefiyle silinmiş olurdu. Mustafa Kemal de, tek yolun bu yol olabileceğini 1927 de Millet Meclisi'nde şöyle dile getirmişti:

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak istiklâl-i tâmmе mâlîkiyetle temin olunabilir. Nekadar zengin ve müref-

(130) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 173. Sf., “I” sayılı dip not.

feh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, beşeriyet-i mütemeddine muvâcehesinde uşak olmak mevkiünden yüksek bir muâmeleyle kesb-i liyâkat edemez.

Ecnebî bir devletin himâye ve sahâbetini kabul etmek, insanlık evsâfından mahrûmiyeti, acz ü meskeneti itiraftan başka birşey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir ecnebî efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki Türk'ün haysiyet ve izzet-i nefsi ve kaabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evlâdır.

Binâenaleyh ya istiklâl, ya ölüm!

İşte, halâs-ı hakikî isteyenlerin parolası bu olacaktır.

Bir an için, bu kararın tatbikatında adem-i muvafakiyete dûçar olunacağını farzedelim. Netice ne olacaktı? Esâret!

Peki efendim, diğer kararlara mütâvaat halinde netice bunun aynı değil mi idi?

Şu farkla ki, istiklâl için ölümü göze alan millet, insanlık haysiyet ve şerefinin icâbı olan bütün fedakârlığı yapmakla mütesellî olur. Ve bittabî esâret zincirini kendi eliyle boynuna geçiren miskin, haysiyetsiz bir millete nazaran yâr ü ağyâr nazarındaki mevkii farklı olur.”¹³¹

Gazi, 1927 de, Meclis kürsüsünden bu sözleri söylerken, dinleyiciler arasında, o günlerin başvekili İsmet Paşa da bulunuyordu. Mustafa Kemal'in bu ağır sözleri karşısında, 1919 yılına ait mandacılığını hatırlayarak yüzü kızardı mı, bilinemez. Fakat bu konuda kesin olarak bilinen şey, İsmet Bey'in, Karabekir Paşa'ya, hiçbir şeyle uğraşmayıp duâ ile meşgul olduğunu yazdığı günlerde, Müşir İzzet Paşa'nın Amerikan mandasının tek çıkar yol olduğunu savunan meşhur “lâyiha”sını Millî Mücadele'ci-

(131) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, Ankara 1927, 9.-10. Sf.

lere kabul ettirme (yani —Gazi'nin ifâdesiyle— Türk milletini "insanlık evsâfından mahrûmiyete" itme) yolundaki gayretleridir.

İzzet Paşa'nın o uzun lâyihasının son satırları şöyledir:

"...Bu mandanın Avrupa düvel-i muazzamasından birine tevdiî halinde birçok muhâdesatı tevlið edeceği gibi istikbal için de hayırlı olmaz. Binâenaleyh bu umumî mandanın Amerika devletine tevdi olunması ensebdir. Anadolu'da baş gösteren ve birçok teşevvüşat ve sifk-i demaya sebebiyet vermesi müsteb'ad görülmeyen iğtişâsâtın önü alınması için bir an evvel âlem-i medeniyetin şu tedbîre tevessül etmesi bir vazîfe-i insâniyye olduğu gibi bu teşevvüşâtın tesiri ile izmihlâl ve inhîlâl-i kat'îden kurtulmak için bizim dahi bir an evvel bunu talep etmeğimiz ensebdir. Vaziyet-i hâzıra-i siyâsiyyeye göre Swas Kongresi'nin dört devlet mümessilinden Amerikan mandasını talep etmesinin pek mühim bir fâide temin edeceği ve rekabet-i mâlûme kefesini lehimize mühim surette ağır bastıracağı teklif ve beyan olunur".

İsmet Bey, işte, Türkiye'yi bir yabancı devletin kanatları altına sokacak bu "lâyiha"yı, Anadolu'da Millî Mücadele bayrağını kaldırmış olanlara kabul ettirmeye çalışmıştır.

İzzet Paşa lâyihası, Millî Mücadele'cilere, erkân-ı harp binbaşısı Saffet Bey (Cumhuriyetten sonra bakanlık mevkilerine kadar çıkan Saffet Arıkan) ile ulaştırılmıştı. Saffet Bey'in bu vazife ile Anadolu'da bulunduğu sıralarda ise, Miralay İsmet de Karabekir ve Kemal paşalara çektiği şifreli tellerle "lâyiha"nm, yani Amerika mandasının "Hey'et-i Temsîliyye" tarafından kabulü yolunda âdetâ baskı yapmakta idi.

İsmet Bey, Karabekir Paşa'ya şu teli çekmişti:

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

Hey'et-i Temsiliyye'ye hasbel icâp çektiğim telgraf-nâme ile aldığım cevâbın sûretlerini zırde arz ediyorum. Lâyihanın size getirildiği, sizin vasıtanızla îsâl olunduğu mâlûm olup, Hey'et-i Temsiliyye'nin mütâlâasını bilmek de lâzım olduğundan müstâcelen bu hususta tavassut buyurulması rica olunur.

Miralay İsmet

Mustafa Kemal Paşa ise, İsmet Bey'den aldığı ve aynı isteğin tekrarlandığı şifre dolayısıyla, Kâzım Paşa'ya çektiği şifrede: "İstanbul'da Miralay İsmet Bey'den alınan şifrede mezûnen Erzurum'a gelmiş erkân-ı harp binbaşısı Saffet Bey'in bir lâyiha getirdiği ve bunun telgrafla Hey'et-i Temsiliyye'ye bildirilmiş olduğundan bahsolunmaktadır." dedikten sonra, bu hususta bilgi rica etmekte idi.

Kâzım Karabekir Paşa, Miralay İsmet'in, Amerikan mandası üzerindeki bu münâsebetsiz ısrârını, kendisine çektiği şifre ile kökünden söküp atmıştır. Bu telde, Erzurum ve Sivas kongreleri kararları hatırlatıldıktan sonra bunlara karşı bir karar vermenin imkânsızlığı, dolayısıyla artık bu ısrardan vaz geçmesi nâzik, lâkin kesin bir şekilde şöyle ifâde ediliyordu:

"... Yeniden aykırı karar gayrı mümkündür. Konuşulacak mesâil kongre mukarreratı üzerinde olmalıdır. Bu hususta dikkat ve tavassutu pek rica ederim."

Telin bir suretini de Hey'et-i Temsiliyye'ye gönderen Karabekir Paşa, birkaç gün sonra Mustafa Kemal'den, bu şekildeki davranışı dolayısıyla, şu kısa teşekkür telini almıştı:

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

1.1.336. İsmet Bey'e mezkûr lâyiha hakkında îtâ buyurulan cevap pek musîp ve muvâfık görülmüştür. Arz-ı teşekkür ederim.

Hey'et-i Temsîliyye Nâmına
Mustafa Kemal

Karabekir Paşa, hâtıralarında, bu konuyu bütün belgeleriyle birlikte ortaya koyarken şunları yazmıştır:

"4 Eylülde erkân-ı harp Saffet Bey geldi. Erzincan'a husûsî işlerini tesviye vesilesiyle İzzet Paşa'nın Amerika mandası hakkında bir lâyihasını ve İsmet Bey'in de behemehal Amerika mandasını kabulden başka çâremiz kalmamıştır diye işbu lâyihanın kabulü için yazdığı mektubu getirmiş. Mektup bana, lâyiha da Sivas kongresine.. Saffet de Amerika mandasından başka çâre olmadığını, İstanbul'da aklı başında olan bütün erbâb-ı nâmusun bu fikirde olduğunu söyledi... Hayret ettiğim noktayı Saffet'e söyledim:

— İzzet Paşa, İsmet Bey vesâir ve sen; neden Anadolu'ya hâlâ gelmiyorsunuz da İstanbul'da aciz ve meskenet içinde böyle pilânlar çiziyorsunuz?"¹³²

İşte, Millî Mücadele yıllarının ve daha sonrasının üç şöhretli adamının o kara günlerdeki davranışları.. Kâzım Karabekir; Türkiye'nin ancak silâhla kurtulabileceğine inanarak bu işin yapılabileceği Anadolu topraklarına ilk ayak basan asker! Mustafa Kemal; başka milletlerin himâyesi altında şerefsizce yaşamaktansa, mücadeleye gi-

(132) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 165.-166. Sf.

rişmek ve bu mücadele başarısızlıkla sona ererse tarihten şerefle ve yiğitçe silinmeyi doğru bulan kumandan! Miralay İsmet; sırtındaki elbisenin mânâsını ve şerefini, bir an olsun hatırlayamadan, ağa olarak toprak işletmek isteyen ve yabancı bir devletin kanatları altında bir köle gibi yaşamayı tek çıkış yolu sayan ve er meydanlarından uzakta duran adam!

Bütün vatanseverlerin Millî Mücadele saflarında toplandığı o acı günlerde, Ankara'ya gitmek istemeyen ve bununla da kalmayıp, Anadolu'ya Amerikan mandasını kabul ettirmeye çalışan İsmet Bey'in, İstanbul'da kalmak isteşişinin sebepleri arasında gösterilen bir de evlenme işi vardır. Millî Mücadele devrinin büyük isimlerinden birisi olan Dr. Rıza Nur, hâtıralarında bu meseleye kısaca şöyle temas ediyor:

“İsmet (sağır İsmet) hâlâ gelmeyip İstanbul'da kaldı ya. Sebebi de evlenmesidir. O aralık koca bir millet batarken, herkes müdafaa için karılarını, çocuklarını, evlerini bırakıp dağlara kaçarken, evlenip yumuşak yataklarda mı yatmak lâzım?”¹³³

İsmet Bey'in, Karabekir'den o sert ihtar almasından pekaz sonra, 1920 yılı Ocak ayının ilk günlerinde, Ankara'ya geldiği görülüyor. Bu gelişin sebebini, bugün, açık ve kesin bir şekilde tâyin etmek mümkün değil. Uzun zaman Amerikan mandasının kabulü için didinen bir adamın, bir hafta on gün içinde fikrini değiştirip Millî Mücadele'ye katılmaya karar vermiş olmasını kabul etmek, elbette, kolay olmaz. Esâsen bütün ısrarlara rağmen, hemen geri dönmüş olması da, Ankara'ya gelişinin Millî Mücadele'ye katılmak için olmadığını ortaya koymaktadır.

(133) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 578. Sf.

1920 yılı Ocak ayının ilk günleri, İstanbul hükûmetinin, manda kabulüne hazır olduğunu bir muhtıra ile ilân ettiği günlerdir. İsmet Bey, İstanbul'dan tirenle ayrılmıştır. O sıralarda Haydarpaşa - İzmit demiryolu, İngilizlerin kontrolü altındadır. Yani, Millî Mücadele'ye katılması muhtemel bir askerin, İngilizlerin kontrolü altındaki bir demiryolunda, elini kolunu sallayarak seyahat edebilmesi mümkün değildir. Buna göre, Miralay İsmet'in, İstanbul hükûmeti tarafından Ankara'ya bir vazife ile gönderilmiş olması da akla gelebilir. Millî Mücadele'ye inanmayan, inananları yollarından döndürmek için uğraşan, yabancı bir milletin himâyesi altında yaşamayı uygun bulan bir insanın, İstanbul'dan Ankara'ya gelmesinin ve ısrarlara rağmen hemen geri dönmesinin, muhakkak ki bir sebebi olacaktır.

İsmet Bey'in Ankara'ya bu ilk gelişi hakkında, Ali Fuat Cebesoy'un hâtıralarında yazdıkları, dikkate değer bir mânâ taşımaktadır:

“... Hatırladığıma göre, 8 Ocak 1920 sabahı, hazırlanmış olduğum bir müdafaa projesi ve pilânı üzerinde Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek maksadıyla Hey'et-i Temsiliyye'nin bulunduğu Ziraat Mektebi binasına gitmiştim. Paşa'nın odasına girdiğim zaman Ankara'ya gelen erkân-ı harp miralayını İsmet (sayın İnönü) Bey'i de orada görünce memnun olmuştum. Birçok muharebelerde arkadaşlık yaptığımız ve uzun yıllardan beri yakından tanıştığımız İsmet Bey'le Ankara'da karşılaşmak benim için hakikî bir bahtıyarlıktı.

İsmet Bey, Mütâreke'ye takaddüm eden günlerde hastalanmış ve Halep'ten ayrılarak İstanbul'a gitmişti. Mütâreke'nin ilk gününden itibaren başlayan ve daha ne kadar süreceği mâlûm olmayan millî hareket ve dâvâ-

mızın devamı sırasında kendisiyle görüşememiş, yardımlarından faydalanamamıştık. İsmet Bey'i hakikî bir yardımcı olarak görüyor, artık bizden ayrılmayacağına inanıyorduk.

Hazırlamış olduğum pilân üzerinde Mustafa Kemal Paşa ile görüşürken İsmet Bey'in de fikirlerini almayı ihmal etmemiştim. Pilân hakkında Paşa ile mutâbık kaldıktan sonra acele dönmek mecbûriyetinde olduğumu söyleyerek vedâ etmiş, İsmet Bey'den de karargâhuma gelmesi ricasında bulunmuştum. İsmet Bey, Kuvâ-yı Milliye Umum Kumandanlığı Karargâhı'na kadar gelmişti. Orada kendisiyle uzun uzadıya dertleşmiş, yapmış olduğumuz işlerle İstanbul'a dâir müdâvele-i efkârda bulunmuştuk. Kendisini karargâhımda misâfir edebileceğimi söylemiş, bizden ayrılmamasını rica etmiştim. Isrârım üzerine, şahsına taallûk eden bazı sebepler dolayısıyla İstanbul'a dönmek üzere Ankara'ya geldiğini ve esâsen Mustafa Kemal Paşa'dan Ankara'da kalıp kalmayacağı hakkında bir emir telâkki etmediğini söylemişti. Her iki sebebin kolaylıkla hallolunabileceğini anlatmaya çalışmışım. Hatırımda kaldığına göre şöyle demiştim:

— Mustafa Kemal Paşa'dan emir telâkki etmeden de Ankara'da kalabilir ve bir vazife alabilirsiniz. Paşa memnun olacaktır. Meselâ benimle vazife arkadaşlığını kabul edersiniz. Sizin gibi bir arkadaş çok ihtiyacımız var. Bazan birimiz buradan ayrılmaya mecbur kalırsak, diğeri onun yerine geçer ve işlerimiz aksamamış olur.

İsmet Bey, fikirlerimi kabul etmekle beraber İstanbul'a dönmek mecbûriyetinde olduğunu ileri sürmüş, mâ-mâfi tekrar geleceğini vâdetmişti. İstanbul'daki irtibat

zâbitlerimizin kendisiyle temasta bulunması arzûsunu göstermiş ve İstanbul'a dönmüştü."¹³⁴

Ali Fuat Paşa'nın bu yumuşak ve saygılı sözlerinden şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

İsmet Bey, Ankara'da kalıp, Millî Mücadele'yi yürütme gayretinde olanların arasına katılmak istememektedir. Şahsına ait küçük meseleler için İstanbul'a dönmek mecûriyetinde olduğunu söylemesi, o büyük mücadelenin saflarında bulunmak şerefinden yoksun kalmak için bir sebep diye kabul edilemez. Bu şahsî işler, çok mühim şeylerse, onları kısa zamanda hallettikten sonra safta yerini alması da mümkündür. Bu hususta, Kemal Paşa'dan bir emir almadığını mâzeret gibi göstermeye çalışması da pek sudan bir lâftır. Millî Mücadele, Mustafa Kemal'in şahsına ait bir hareket mi idi ki, ondan bir dâvet veya bir emir beklemek bahis konusu olsun?¹³⁵ O kara günlerde, vatansever bütün Türklerin bu mücadeleye katılmaları en tabîî bir millet vazifesiydi. Bu bakımdan, hattâ Mustafa Kemal istemese bile, İsmet Bey'in, bu ölüm - kalm mücadelesine katılması boynunun borcu idi. Sonra İsmet Bey, herhangi bir insan ve okumuş da değildi. Türk ordusunda miralaylığa kadar yükselmiş, savaş görmüş, kolordu kumandanlığı yapmış bir askerdir. Türk'ün bu en kara gününde, savaş meydanlarına, hattâ koşarak gelmesi gerekirken (Rıza Nur'un dediği gibi), yumuşak yataklarda yatması doğru olur muydu?

*
**

(134) General Ali Fuat Cebesoy, Millî Mücadele Hâtıraları (I. c.), İstanbul 1953, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., 276.-277. Sf.

(135) Esâsen, Mustafa Kemal'in diğer kumandanları çağırıp İsmet Bey'i çağırmadığı kabul edilecek olursa, ozaman da bu ayırmanın sebebi üzerinde durulması gerekir.

Ve nihayet, aylardan ve aylardan sonra, Miralay İsmet'in İstanbul'dan ayrılıp temelli olarak Ankara'ya ayak bastığı görülüyor. Ama bu, kendi isteği ve irâde-siyle bir geliş değildir. Atatürk'ün cumhur başkanlığı za-manındaki gece sofralarında ve keyifli anlarında tekrar-ladığı meşhur tâbirle "bohçalanıp!" getirilme şeklindedir.

Evet, İsmet Bey, İstanbul'dan Ankara'ya gitmemiş, zorla götürülmüştür. Bu işi yapan da, Ankara'nın İstan-bul'daki gizli kollarından birisi olan meşhur "Karakol Cemiyeti"dir.

Hâdise, kısaca, şöyledir:

Karayol Cemiyeti, İsmet Bey'in Anadolu'ya gönde-rilmesi yolunda Ankara'dan tâlimat alınca, cemiyetin kurucularından Refik İsmail Bey, arkadaşı Ali Rıza Bey ile birlikte Harbiye Nezâreti'ne giderek, odasında kendi-si ile görüşüyorlar. Karakol Cemiyeti mensuplarının, An-kara'ya gitmenin lüzumu ve faydası hakkındaki sözlerine karşı, Miralay İsmet'in ilk cevabı: "*Oraya gidip de ne yapacağım?*"dır. Ankara'da yapacağı hizmetler kendisi-ne anlatılınca da, cevabı, İstanbul'da yapmakta olduğu hizmetin çok daha mühim olduğudur. Israrları, İsmet Bey'in mâlûm inat dıvarma çarpıp neticesiz kalınca, Ka-rakol'cular, yanmdan ayrılmak zorunda kalıyorlar. Du-rum Ankara'ya bildiriliyor. Oradan gelen cevap "mutla-ka gönderilmesi"dir. Bu kesin tâlimâtı alan Karakol'cular, yanlarına Kara Vâsıf Bey'i de alarak, Miralay İsmet'i yeniden ziyâret ediyorlar. Durum kendisine anlatılınca, İsmet Bey sinirleniyor ve ziyâretçilerine:

— *Allah Allah! Bu inat neden? Ankara'da yapılacak birşey yok. Karşımızda dünyanın en kuvvetli orduları var. O ordulara çetelerle karşı konabilir mi?*

diye çıkışıyor. Karakol'cular, İsmet Bey'i inandırarak Anadolu'ya göndermenin mümkün olmadığını görün-

ce yanından ayrılıyor ve neticeyi bir oyunla sağlamaya karar veriyorlar. Oyunu, bu hususta tecrübesi olan Ali Rıza Bey üzerine alıyor.

Bu oyun, başkalarına da uygulanmış olan, arkasına adam takip takip ettirmedir. Bu takip oyunu, münâsip şekilde kendisine duyuruluyor. İsmet Bey kulağına fısıldandıktan sonra, arkasında kendisini gölge gibi takip eden insanlar görünce, Karakol'culara haber gönderip görüşmek istediğini bildiriyor. Oyunun tertipçisi Ali Rıza Bey yanına gelince, durumu kendisine anlatıyor. Ali Rıza Bey'in Miralay İsmet'e tavsiyesi, takipten kurtulmak için, Süleymânîye'deki evine gitmeyip birkaç gün ortada görünmemesidir.

Bu suretle oyuna düşen Miralay İsmet'i, Ali Rıza Bey'in saklamak bahânesiyle götürdüğü yer Üsküdar'da Bağlarbaşı'ndaki Özbekler Tekkesi'dir. O sıralarda İstanbul'dan Ankara'ya kaçan vatanseverlerden tanınmış kimseler, İngilizlerin ellerine geçmemeleri için, önce bu tekede bir müddet gizlenmekte idiler. İsmet Bey, burada iki gün kaldıktan sonra, kendisine İngilizlerin, gizlenme yerini keşfetmiş oldukları, bu sebepten daha emniyetli bir yerde birkaç gün saklanmasının uygun olacağı söylüyor. Böylece ve bu yeni oyunla Kartal Maltepe'sine götürülüyor.

Maltepe'de, Yenibahçeli Şükrü Oğuz'un kumandanı bulunduğu karargâh, o tarihlerde, İstanbul'dan Anadolu'ya kaçarak Millî Mücadele'ye katılmak isteyen vatanseverlerin toplandıkları ve gizli yollardan Ankara'ya gönderildikleri yerdir. Karargâh, Karakol Cemiyeti ile işbirliği halindedir. Maltepe karargâhının köşküne getirilen İsmet Bey, orada birkaç gün gizlendikten sonra evine dönme hayâlini kurarken, karşısına dikilip askerce ve saygı ile selâm duran Yenibahçeli Şükrü'yü görünce şaşırıyor.

Çünkü genç kumandan, Ankara'dan aldığı emir gereğince, kendisini oraya sevk edeceğini, hava kararınca yola çıkılacağını söyleyerek hazırlanmasını istiyor. İsmet Bey, düştüğü oyunu anlayınca, Harbiye Nezâreti'ndeki odasında Karakol'culara söylediklerini Şükrü Beğ'e de tekrarlayıp gitmemekte direnince, Yenibahçeli Şükrü, önüne bir asker elbisesi koyarak:

— Beyefendi! Biz askeriz. Aldığımız emir katîdir. Lûtfen bunları giyiniz. Kaybedecek vaktimiz yok. Gitmem diyorsunuz. Bu ne demektir? İstiyorlar. Bu, bir emirdir. İtaat lâzımdır!

şeklinde ve biraz da sertçe konuşunca, İsmet Bey, önüne atılan nefer elbisesini giymek zorunda kalıyor. Şükrü Oğuz'un hazırlattığı, üzerinde çuvallar da bulunan bir öküz arabasına bindirilen Miralay İsmet, yanındakiler ile birlikte böylece Anadolu'nun yolunu tutuyor.

İsmet İnönü'nün Millî Mücadele'ye katılışı, işte böyle olmuştur.

Meselenin dikkati çeken yönü, İnönü'nün bugüne kadar, kendisi için bu derece ehemmiyetli bir konuda esaslı bir açıklama yapmamış olmasıdır. Bu meselede, sadece, kendisine sorulmuş soruya kaçamak bir cevabı vardır ki, o da, doyurucu olmaktan çok uzaktır. Önce teybe alınıp sonra yayımlanan konuşmadaki bu konu ile ilgili soru ve cevap aynen şöyledir:

“— Başlangıçta Ankara'ya geldikten sonra tekrar İstanbul'a dönüşünüz Millî Mücadele'ye katılmakta bir tereddütle yorumlanıyor. Bu, doğru mudur?”

— Tereddüdü, mereddüdü yok. Ankara'ya gelip çalışmaya başladıktan bir süre sonra İstanbul'a çağırdılar beni. Bu, önemli bir kararın alınması ile ilgiliydi. O sı-

ralarda zâbit ve harbiye nâzırları Anadolu hareketine karşı az çok müsâit görünüyordı. Onlarla temasta bulunarak Anadolu'ya yardım meselesi.. Bunun için gittim İstanbul'a. Sonra İstanbul işgal edilince Atatürk haber yolladı. "Ankara'ya gel" diye. Derhal geldim."¹³⁶.

İnönü'nün 1968'de söylediği şu kırık dökük birkaç cümle, Millî Mücadele başlarken ona hemen katılmayıp İstanbul'da oturmayı daha uygun buluşu ve bu yetmiyor-muş gibi, Türkiye'yi Amerikan mandası altına sokma yolunda devamlı gayretler göstermesi günâhından kendisini kurtaramaz Çünkü, ne *"tereddüdü mereddüdü yok!"* cinsinden lâfların ne de: *"Bu, önemli bir kararın alınması ile ilgili idi!"* gibi müphem sözlerin, artık açıkça ortaya çıkmış gerçeği yok etmesine imkân vardır.

Millî Mücadele'nin tanınmış isimlerinden Cevat Rifat Atilhan da, bu konuda şunları yazmaktadır:

"... Bu hengâmede İsmet Bey'in ismi dahi yoktu. O, böyle bir zaferden asla ümitvar olmadığı gibi, Millî Mücadele diye bir teşebbüse girişmenin dahi tamamiyle aleyhinde idi. Fiilî hareketler henüz başlamamış olduğu bir devirde, Mütâreke senelerinde ben Harbiye Nezâreti yâveri, kendisi de aynı Nezâret'in müsteşar muavini idi. Bir gün, eski 8. Kolordu kumandanı ve mûmâileyhin eski arkadaşı Ali Fuat Bey ile (Orgeneral Ali Fuat Erden) birlikte İsmet Bey'in Süleymâniye'deki evine gittik. Bizi kapıda karşıladı. Ve ilk söz olarak mukaddemesiz ve girizgâhsız:

— Artık hiçbir hareket muvaffak olamaz ve netice veremez. Paşa'ya teklif ediniz, bir sulh heyeti kurulup

(136) Abdi İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1968, 29.-31. Sf.

Avrupa'ya gidelim. Bu işi —ne bahâsına olursa olsun— bir neticeye bağlayalım. Ben müşâvir, siz de muâvin olarak gideriz.

— Beyefendi, bugünün ağır şartları ve düşmanlarımızın hudutsuz ihtiraslarına böyle birdenbire son verecek olursak, bunlar bize Kastamonu vilâyetini dahi çok görürler.

— Başka çare yok!

— Ohalde millet olarak son ferde kadar çarpışırız. Harbî kaybeder, mağlûp olursak, bâri tarihe “erkekçe öldüler” diyerek yazdıramaz mıyız?

Bu cümle, istiklâl savaşlarının bütün şan ve şeref hisselerinin dahi, yangından kaçırılmış mal gibi üstüne oturan İsmet Bey'i son derece kızdırmış olacak ki bizi içeri dahi almadan kapıdan yolcu etti.”¹³⁷.

Büyük Taarruz'da, ordumuzun kurmay başkanlığını yapan Asım Gündüz Paşa'nın “Tarih Sohbetleri” dergisinde yayımlanan hâtıralarındaki bir kayıt da, Miralay İsmet'in Ankara'ya gelişinin şeklini gösteren en yeni delillerden birisidir. Ali İhsan Sabis Paşa'nın I. Ordu kumandanlığından alınmasından sonra, yerine verilmek istenen Refet Paşa'nın bu vazifeyi niçin kabul etmediğini, Asım Gündüz Paşa, şöyle nakletmektedir:

“Ali İhsan Paşa'nın Birinci Ordu kumandanlığından alınmasından sonra, Refet Paşa, bu kumanda makamına getirilmek istenmiş, fakat Refet Paşa hem kumanda sâhasındaki kıdemi, hem de Millî Mücadele'ye İsmet Paşa-

(137) General Cevat Rifat Atilhan, Bütün Açıklığıyla İnönü Savaşları ve Hakikî Kahramanları, İstanbul 1968, Yaylacık Matbaası, 11.-12. Sf.

nın iştirak şartlarına asla benzemeyen şahsî irâde ve karar devresinde tercihini milletiyle beraber olma yolunda kullanmış emektar olarak, İsmet Paşa'nın emrine girmeyi reddetti."¹³⁸

Buradaki "... Millî Mücadele'ye İsmet Paşa'nın iştirak şartlarına asla benzemeyen, şahsî irâde ve karar devresinde tercihini milletiyle beraber olma yolunda kullanmış" bulunmak, o şanlı mücadeleye zorla getirilmeyip kendi isteği ve irâdesiyle katılmanın (lüzumundan fazla nâzik) ifâdesinden başka birşey değildir.

İnönü'nün, Ankara'ya ilk gelişinden sonra hemen İstanbul'a dönmesini, orada subaylarla temasta bulunup Anadolu'ya yardım (!) sağlamak vazifesi olarak göstermesi de bir masaldır. Çünkü o sıralarda İstanbul'da kurulmuş olan gizli teşekküller, bu vazifeyi başarı ile yapmakta idiler. Böyle bir vazife için, kolordu kumandanlığı yapmış bir insanın varlığına lüzum yoktu. Ve sonra, kendisine böyle bir vazife vermiş olsaydı, Ankara'ya geldiği sırada, şehrin dışında yeni gelenleri karşılayanlar arasında bulunan Mustafa Kemal, bütün gelenlerin ellerini sıkarak memnunluğunu bildirirken, Miralay İsmet'e sırtını dönüp kendisinin varlığından haberdar olmamış gibi davranır mıydı?

Onun için, öyle kaçamak ve müphem sözlerin, İstanbul'da oturup kalma günâhını silmesi mümkün olamaz. Hâdiseler hakkındaki hükümler masallara değil, belgelere dayanır. Boş lâfların âkıbeti, tarihin aşılmaz divarına çarpıp yok olmaktır.

(138) Kurmay Başkanı Asım Gündüz Paşa O Ölüm - Kalım Sakarya'sını Anlatıyor, Tarih Sohbetleri: 9, İstanbul 1968, 256. Sf.

İnönü, Karabekir'e: "*Sen Kâzım Ağa ol, ben İsmet Ağa olayım!*" demiş midir, dememiş midir? İnönü, Amerikan mandasını kabulün Türkiye için tek çıkar yol olduğu fikrini ısrarla savunmuş mudur, savunmamış mıdır? İnönü, İzzet Paşa'nın mandayı savunan meşhur "lâyiha"sını kabul ettirmek için Kâzım ve Kemal paşalara şifreli teller çekmiş midir, çekmemiş midir? İnönü, yine bu gaye ile Karabekir'e mektup yazmış mıdır, yazmamış mıdır? İnönü, Millî Mücadele'nin başlamasından nice zaman sonra Ankara'ya ilk gelişinde Ali Fuat Paşa'nın, İstanbul'a dönmeyip birlikte çalışmaları yolundaki ısrarlarına rağmen sudan bir bahâne ile çekip gitmiş midir, gitmemiş midir?

İşte, bu konuda, üzerinde durulacak ve cevap verilecek meseleler bunlardır.

İnönü: "Ben Karabekir'e, İstanbul'daki ilk görüşmemizde nekadardan parası olduğunu sormadığım gibi, sen Kâzım Ağa ol, ben İsmet Ağa olayım da toprak işletelim demedim! En yakın ve en samîmî arkadaşım bana iftira etmiş!!" diyebilir mi? İnönü: "İzzet Paşa'nın Amerikan mandasını tavsiye eden lâyihasının kabulü husûsunda Mustafa Kemal'e ve Kâzım Karabekir'e şifreli teller çekmedim. Karabekir'in büyük kitabında metinleri bulunan telgraf örnekleri düzmecedir!!" iddiasında bulunabilir mi? İnönü, Amerikan mandası istediğini el yazısıyla tesbit eden mektubunun, o büyük eserde yayımlanmış fotokopisinin de bir sahtekârlık olduğunu söyleyebilir mi?

Tarih, sadece belgeler ve ciddî insanların hâtıralarındaki bilgiler gibi kaynaklara dayanır. Ciddî ve fikrî haysiyet sahibi insanlar da kocakarı masallarına değil, vesikalara ve inanılır insanların hâtıraları gibi kaynaklara itibar ederler. İşte bu insânî ve mantıkî yol, daha bu-

günden, Millî Mücadele'ye ait bazı meselelerdeki gerçekleri ortaya çıkarmıştır. Bu gerçeklerden birisi, özet olarak, şudur:

İsmet İnönü, Millî Mücadele'ye inanmamış ve onun için İstanbul'da kalıp hayatını yeni şartlara uygun bir şekilde düzenlemeyi uygun bulmuştur. Türkiye'nin ayakta kalabilmesini, yabancı bir devletin himâyesinde bulanlara katılmış ve Amerikan mandasına bel bağlamıştır. Bu yanlış görüşünü, Millî Mücadele'nin başında bulunanlara kabul ettirmek için de aylarca uğraşmıştır. Millî Mücadele'ye katılmak için silâh arkadaşlarının kendisine yaptıkları ırcaları reddetmiştir. Ve nihayet, bir oyunla getirildiği Maltepe karargâhından Ankara'ya zorla gönderilmiştir.

İnönü ve Millî Mücadele konusunda tek gerçek işte budur.

İnönü ve İnönü Savaşları

İsmet İnönü'nün soyadı, bilindiği gibi, İnönü savaşları ile ilgilidir. Millî Mücadele'nin o çetin savaşlarında kumanda mevkiinde bulunması, Soyadı Kanunu sırasında bu ismin, kendi adının arkasına takılmasına sebep olmuştur.

Ancak, bu ad, İsmet İnönü'nün tarihî bir hakkı olarak kabul edilebilir mi? Başka bir söyleyişle, Miralay İsmet, İnönü savaşlarında üstün bir kumandanlık seviyesi gösterdiği için mi bu adın sahibi kılınmıştır? Katıldığı savaşları şöyle bir hatırlamak ve o savaşlarda kumandan olarak neler yapabildiği hakkındaki hükümleri bilmek, konunun aydınlanması için kâfi gelecektir.

Zorla getirildiği Millî Mücadele'de, önce Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'yı, sonra da Miralay Refet (Bele) Beğ'i atlatarak eline geçirdiği Garp Cephesi'nde, Yunan orduları ile yaptığı o iki savaşın hikâyesi, kısaca, şudur:

Birinci İnönü Savaşı başladığı sırada, Miralay İsmet, cepheden hayli uzaklarda, Kütahya'da bulunmakta idi. Yunanlılar yürüyüşe geçince, savunma tertibatı almak için muharebe alanlarına yakın bir yere gelmesi gerekirken Kütahya'dan ayrılmamıştı. Düşman ordusu ile yapı-

lacak asıl savaşta savunma yeri olarak kabul edilen İnönü mevzilerini ise, daha önceden dahi gelip görmüş değıldi. Ve Yunanlılar üç koldan ilerlerken, yanlış bir davranışla, birliklerimizin bir kısmı hareketsiz bırakılmış, bir kısmı da savaş alanından uzaklara gönderilmişti. Bu kötü sevk ve idarenin umumî bir panik şeklini alması tabii bir sonuç olabilirdi. Fakat, daha küçük rütbeli kumandanlarımızın büyük gayretleri ve kahramanlıkları iledir ki, ordumuz, böyle bir felâketten kurtulmuştur.

Birinci İnönü Savaşı'nda, Miralay İsmet'in, çarpışma alanına gelmesi, 4. Fırka'nın 58. Alayı ile 11. Fırka'nın 70. Alayı'nın, Yunan ilerleyişini durdurmalarından sonradır. 11 Ocak günü, savaş bütün cephelerde yeniden başlayıp 24. Fırka'nın tehlikeli bir duruma düşmesi ilzerine,, Miralay İsmet, 4. ve 11. fırkalara çekilme emrini vermiştir. Emir gündüz verilmiş ve birliklerimiz düşmanın gözleri önünde çekilmeye başlamışlardır. Eğer Yunanlılar iyi kumandanlara sahip olsalardı bundan faydalanarak zafer ibresini kendilerine döndürebilirlerdi. Fakat askerlik güçleri malûm olan ve dört günden beri devam eden çarpışmalar sırasında mânevî güçleri sarsılmış bulunan Yunanlılar da çekilme kararı vermişlerdi. Ancak bu kararı, İsmet Bey'in yaptığı gibi gündüz uygulamadılar. Gece bastırınca çekilmeye başladılar. Ertesi sabah, Yunanlıların çekilmekte olduğu görülünce, bir gün önceki "ricat!" emriyle içerilere doğru yol almakta bulunan birliklerimiz geri dönmüşler ve savaş bu şekilde Türk ordusunda kalmıştır.

Miralay İsmet'in; düşman ilerlemesi başladıktan sonra savaş alanından uzaklarda oturup kalışı, son gün muharebe meydanına geldikten sonra verdiği emirlerin yetersizliği ve çekilmeyi gündüz düşman gözü önünde yaptırması gibi hareketlerine rağmen, savaşın ordumuz için

bir bozgun halini almamasının tek sebebi bazı fırka, alay, tabur ve bölük kumandanlarımızın gösterdikleri büyük kahramanlıklar ve Mehmetciklerin yiğitlikleridir. 4. Fırka kumandanı Atıf ve 11. Fırka kumandanı Arif beğler ve onların verdikleri emirleri tam askerceğine yerine getiren 50., 70. ve 127. alayların pek büyük gayretleri iledir ki, savaş, Türk silâhlı kuvvetlerinin zaferi ile sona ermiştir.

Ali İhsan Sabis Paşa, bu savaş hakkında şunları yazmıştır:

“Anadolu İstiklâl Savaşı’na iştirak için birçok defalar çağırıldığı halde gitmemiş ve nihayet zorla sevk olunduktan sonra, Mustafa Kemal’in himâyesi sayesinde Garp Cephesi kumandanlığına tâyin edilmiş ise de, Yunanlılarla yaptığı Birinci İnönü Muharebesi’nde en fena sevk ve idâre beceriksizliği göstermiştir. Bir yandan Yunanlılar geri çekilirken, diğer taraftan, vaziyeti idrak ve takdir edememek acziyle, 4., 11. ve 24. fırkalardan mürekkep kuvvetlerine ricat emri vermiştir. 3. Kolordu’su Bursa tarafından 7.1.1921 de üç fırka ile ve üç kolordu halinde ileri hareket edince Kütahya’da saplanıp kalmayarak hemen Bozöyük veya İnönü istasyonları civârına gidip süratle müdafaa tertibâtı alması lâzım gelirken, tereddüdü, onu günlerce Kütahya’da tutmuş ve ancak dört gün sonra 11 Ocakta İnönü istasyonuna gelebilmiş, Bozöyük tarafında bulunan gayet zayıf bir düşman kuvvetinin bu istasyona attığı birkaç top mermisi İsmet’i ürkütüp kaçırmaya kâfi gelmiş; istasyonu terk ile İnönü kasabasına gitmiş ve orada, kendi kısa görüşü ile vaziyeti fena göreyerek hemen öğleden sonra bütün fırkalarına ricat emri vermiş; kendisi orada bir müddet kalarak çekilme hareketini idâre etmesi lâzım gelirken Ballı köyüne kaçmış, 11/12 gecesini bu köyde tereddüt içinde geçirerek sabaha karşı burayı da terk ekip Çukurhisar istasyonunda

soluğu almış; burada lokomotifleri Eskişehir tarafında bulunan bir tren içine sığınmış; fırkalar, cephe kumandasını uzun müddet aradıkları halde ancak ertesi gün bulabilmişler; Yunanlılar 8, 9, 10 ve 11 Ocak günleri deneme veya keşif taarruzuna devam etmişler ise de, 11/12 Ocak gecesi çekilmeye başlamış; 11. Fırka, keşif kolları sâyesinde düşmanın geri çekildiğini anlayarak cephe kumandanını haberdar etmek istemişse de, İsmet Paşa ancak 12 Ocak günü öğleden sonra Çukurhisar istasyonunda bulunabilmiş, düşmanın ricatına inanmayan İsmet Paşa, bir derezine bir subay ile birkaç neferi bindirerek Bozöyük istikametinde hareket ettirmiş, bunlar, Bozöyük'e yaklaştıkları zaman rasgeldikleri iki köylüden şu haberi almışlar: Bozöyük boştur. Düşman tam 36 saat evvel kâmilan geri çekilmiştir.”¹³⁹

Mareşal Fevzi Çakmak'ın: “Bu adam bir harp kaçağıdır ve cezâsı kurşuna dizilmektir. Allah fırsat verirse, bir gün, emir ve kumandayı bırakıp ne tarzda ordudan firar ettiğini bütün Türk efkâr-ı umûmiyesine bildireceğim.”¹⁴⁰ demesinin sebebi budur.

İşte, Birinci İnönü Savaşı'nda Miralay İsmet'in gösterdiği askerî kaabiliyet ve kumanda gücü.. Ne gariptir ki, İsmet, ordumuzun böylece kazandığı bir zaferin kahramanı (!) gösterilmiş ve bu hüküm büyük küteler tarafından bir gerçek şeklinde benimsenmiştir. Ve yine, ne şaşılacak bir talihtir ki, Miralay İsmet, ordumuzun daha aşağı kademelerindeki kumandanlarının büyük fedâkârlıklarıyla kazanılmış bu zafer üzerine, paşalığa yükseltilmiştir.

(139) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 389. Sf.

(140) Mareşal Çakmak bu sözleri, ölümünden az önce hastahane-
de yatariken söylemiştir. Ne yazık ki, çok iyi bildiği bu meseleleri târihe mal edemedi. Ölmüştür.

İnönü'nün, İkinci İnönü Savaşı'ndaki durumu da, birincisinden pek farklı değildir. 26-31 Mart 1921 günleri arasında devam eden bu çarpışmalarda da, İsmet Paşa bir varlık gösterememiş, kazanan dâimâ Yunanlılar olmuştur. Kemal Paşa da, Nutuk'ta bunu ifâde etmiştir¹⁴¹. Altı gün süren bu Yunan taarruzu karşısında, İsmet Paşa, Birinci İnönü Savaşı'nda olduğu gibi, yine "ricat!" emri vermiştir. Ancak, devam eden saldırıları sırasında yıpranan ve taarruz gücünü kaybeden düşman ordusu da, son taarruz gününün gecesi çekilmeye başlamıştır. 1 Nisan sabahı, düşmanın çekilmekte olduğunu gören birlik kumandanlarından birisinin durumu kumanda makamına bildirmesi üzerinedir ki çekilme durdurulmuş ve bu suretle netice, yeni bir Yunan yenilgisi olmuştur.

Tarihçi gözü ile hâdiseler hakkında bilgi toplamayı hiç ihmal etmemiş olan Dr. Rıza Nur, hâtıralarında, İkinci İnönü Savaşı hakkında şunları yazıyor:

"... Bütün bir hafta mağlûp olan bir ordunun bir haftadır zafer içinde olan bir orduyu bir taarruzla ve beş altı saat içinde mağlûp ve müthiş perişan etmesi şaşılacak şeydir. Bu işi o harpte bulunan zâbitlerden dinledim. Mütemâdiyen mağlûp olan İsmet, son günü büsbütün mağlûp olduğunu zannederek, umûmî ricat emri vermiş, halbuki düşman, bir haftadır devam eden muvaffakiyetine, bizi birtakım mevkilerden püskürtmüş olmasına rağmen, tamâmiyle söktüremeyince, zâten yorulmuş, bitmiş imiş. Korkmuş, ricata başlamış. Hem İsmet ricat ediyor, hem Yunanlılar. O esnâda bizim ilk hattın bir zâbit Yunanlıların ricatını görüyormuş. Bizim umûmî ricat emrini alınca, hemen hızla adamlar koşturmuş. Kumandana (İsmet'e): "Aman, ricat emrini geri alın. Geri aldığınız kı-

(141) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, Ankara 1927, 360.-361. Sf.

taatı ileri sürün. Zâten düşman çekiliyor” demiş. Böyle yapılmış. Zafer bizde kalmış... İşte, bir zâbit o vaziyeti kurtarmış. İsmet de, o meşhur telgrafta, doğuştan galpçı çıkan horozlar gibi kanat çırpıp öğünmüştür.”¹⁴²

Rıza Nur’un hâtıralarında yer alan bir başka not da, İkinci İnönü Savaşı’nda bir yandan Yunanlıların, diğer taraftan İsmet Paşa’nın yenilmeyi kabul etmiş olduklarını göstermesi bakımından mühimdir. Bu hâtıraların, Rıza Nur’un 1926 da Türkiye’den ayrılmasından hemen sonra yazılarak bazı Avrupa kütüphanelerine verilmiş oldukları da unutulmamalıdır:

“... Lozan’a gidiyorduk. Bu harbin olduğu muntakadan geçiyorduk. İsmet’e bu harp ve zaferi hakkında mâ-lûmat sordum. Sorunca sîması düşünceli bir vaziyet aldı. Bir şey söylemek istemiyor, düşünüyor. Ben ısrar ediyorum. Nihâyet tafsilâttan vaz geçip nasıl kazandığımı sordum. Şu cevabı verdi: “Zafer, siniri kuvvetli olanındır. Kim daha çok mukavemet ederse zafer onundur.” Durdu, durdu ve ilâve etti: “Bazı olur iki taraf da mağ-lûp oldum zannedip ricat eder. Bunlardan hangisi daha evvel vaziyeti görüp vaziyet alırsa, o, zaferi kazanmıştır.”¹⁴³

Rıza Nur Beğ’in, kırk küsur yıl önce ve memleket dışında iken yazmış olduğu bu satırlar, elbette ki, çok ehemmiyetlidir.

Millî Mücadele’ye katılmış olanlardan Cevat Rifat Atilhan’ın, İnönü savaşları hakkındaki şu satırları da, başka kaynakların hükümleriyle bir beraberlik göstermektedir:

(142) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III, c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 801. Sf.

(143) Aynı eser, 801.-802. Sf.

“İsmet Bey’in fiilen birinci ve ikinci İnönü muharebelerinde bulunduğunu biliyoruz. Fakat bu mahşerî savaşta rütbe ve mevkiine lâayık hizmette bulunduğunu kimse bilmemektedir.”¹⁴⁴

.

“İsmet Bey’in bu muhârebelerdeki idâresizliği ve kaabiliyetsizliği onu dîvân-ı harp huzûrunda idâma mahkûm ettirecek kadar ağırdır. Netekim Yunanlılar, bir sene sonra Afyon ve Dumlupınar muhârebelerindeki idâresizliğinden dolayı Anadolu’daki Yunan ordusu kumandanı Hacı Anestî’yi idâma mahkûm ederek kurşuna dizmişlerdi. İsmet Bey ise, sırf Mustafa Kemal Paşa’nın müdâhalesi yüzünden bu âkıbetten kurtulmuştur.”¹⁴⁵

.

“Birinci İnönü savaşlarında kuvvetlerimiz kâfi ve harb gücümüz yüksek iken, bunların hiçbirisinden istifade etmek kaabiliyetini gösteremeyen ve derin bir tereddüt ve cesâretsizlik içinde yüzen bu kumandan, İkinci İnönü muhârebelerinden sonra dahi düşmanı tâkip etmemek ve Yunanlıların rahatça ve hiçbir tazyike mâruz kalmadan çekilmelerine imkân ve fırsat vermek, bu harplere iştirak etmiş olan ordumuzun her kademedeki mensupları tarafından şiddetle ve teessürle tenkid edilmiştir.”¹⁴⁶

İsmet İnönü’nün kumanda yetersizliği, İkinci İnönü’den sonraki Kütahya - Eskişehir savaşlarında bir kere daha ortaya çıkmıştır. Millî Mücadele’de ordumuzun kar-

(144) General Cevat Rifat Atilhan, Bütün Açıklığıyla İnönü Savaşları ve Hakikî Kahramanları, İstanbul 1968, Yaylacık Matbaası, 22. Sf.

(145) Aynı eser, 24. Sf.

(146) Aynı eser, 41. Sf.

şılaştığı en büyük tehlike, “Eskişehir bozgunu” diye anılan bu savaşta olmuştur. Bu savaşta durum, kötü sevk ve idâre yüzünden, bir ara çok korkunç bir hal almıştır. Hattâ, herşeyin bitmek üzere olduğu inancının belirmesine yol açmıştır. Büyük Millet Meclisi’nde, kürsüde veya koridorlarda: “Ordu nereye gidiyor? Millet nereye sürükleniyor?” diye yakınanlar, “Bu hareketin elbette bir mesûlü vardır. O nerede?” diye bağırانlar görölmüştür. Ve bunları söyleyenler arasında, başta Mersinli Cemal Paşa olmak üzere askerler de bulunmuştur.

Birliklerimizin dağınık bir şekilde çekilişleri ve ortalığı bir panik havasının kaplaması üzerine, asker ve sivil herkes, kumandayı Mustafa Kemal’in almasını istemeye başlayınca, Atatürk, durumu tesbit etmek üzere Karacahisar istasyonundaki Garp Cephesi karargâhına giderek, önce, İsmet’in mâneviyatını düzeltici sözler söylemiş ve ondan: *“Ben ne zaman müşkül vaziyette kalsam elimden tutar beni kurtarırısın. Fakat bu seferki vaziyet ağırdır!”* cevabını alması üzerine de, kendisine: **“İsmet! Yaptığın muhârebe Eskişehir muhârebesi değil, istiklâl muhârebesidir. Muhakkak muvaffak olacaksın!”** diye çıkmıştır. Gazi, dağılan ve erimek üzere bulunan orduyu kurtarmak için verdiği emri, Nutuk’ta, şöyle anlatmaktadır:

“18 Temmuz 337 günü İsmet Paşa’nın Eskişehir cenûb-i garbisinde Karacahisar’da bulunan karargâhına giderek, vaziyeti yakından mütâlâa ettikten sonra, İsmet Paşa’ya umûmî olarak şu direktifi verdim: “Orduyu Eskişehir şimal ve cenûbunda topladıktan sonra, düşman ordusuyla araya büyük bir mesâfe koymak lâzımdır ki, ordunun tanzim, tensik ve takviyesi mümkün olabilsin”¹⁴⁷.

(147) Atatürk’ün bu sözleri, ordumuzun, kötü sevk ve idâre ile ne hale düşmüş bulunduğunu açıkça gösteriyor.

Bunun için Sakarya şarkına kadar çekilmek câizdir. Düşman bilâ tevakkuf tâkip ederse, üssülharekelerinden uzaklaşacak ve yeniden menzil tesisine mecbur olacak; herhalde me'mul etmediği birçok müşkülâtla karşılaşacak, buna mukabil bizim ordumuz toplu bulunacak ve daha müsâit şerâite mâlik olacaktır.”¹⁴⁸

Millî Mücadele’de ordumuzun kurmay başkanlığı vazifesinde bulunan Orgeneral Asım Gündüz, Eskişehir - Kütahya bozgunundan sonra, Gazi ile görüşmek üzere cepheye gidince, kendisini İstasyonda bir vagon içinde buluşunu şöyle anlatıyor:

“... Kapıyı açarak içeri girdiğim zaman manzara aynen şöyleydi: Atatürk, ayakta yüksek sesle Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa ve ozaman cephe kurmay başkanı rahmetli Naci Tınaz’a ağır bir tonla hitap etmekte ve emirlerinin yerine getirilememesinden üzüntüsünü ifâde etmekte idi.”¹⁴⁹

Gündüz Paşa’nın şu sözleri de, Eskişehir - Kütahya bozgununun, İsmet’in savaşı orada kabul etmesinden doğmuş olduğunu ortaya koymaktadır:

“... Ozaman tahmin etmiş ve daha sonra da öğrenmiştim ki, Mustafa Kemal, Eskişehir - Kütahya hattında bir savaşı kabul etmek istememiş, ordunun Sakarya’ya çekilişini arzulamıştı. Fakat Garp Cephesi Kumandanı’nın arzusunu kıramamış, malûm felâket kendisini göstermişti.”¹⁵⁰

Büyük Millet Meclisi’nin ayağa kalkıp Mustafa Kemal Paşa’nın kumandayı ele almasını istemesi ve uzun

(148) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, Ankara 1927, 377. Sf.

(149) Kurmay Başkanı Asım Paşa O Ölüm - Kalım Sakarya’sını Anlatıyor, Tarih Sohbetleri: 7, Şubat 1968, 47.-48. Sf.

(150) Aynı eser, 48. Sf.

tartışmalardan sonra Gazi'nin tam yetki ile başkumandanlığa getirilişi, işte, İsmet İnönü'nün sebep olduğu bu büyük bozgunun neticesidir. Kaynaklara göre Eskişehir - Kütahya savaşı başlarken ordumuzun mevcudu 90.000 kadardı. Bu ordunun, Sakarya'nın gerisinde, ancak, dörtte biri kadarı toplanabilmıştır. Ali İhsan Paşa'nın:

“İnönü, Kütahya - Eskişehir muhârebelerindeki idâ-resizlik ile fena tecrübeler geçirmiş olan İsmet Paşa'nın, yalnız başına böyle büyük birliklere iyi kumanda edemeyeceği anlaşılarak, Sakarya'da, işin başına Mustafa Kemal geçmemiş mi idi?”¹⁵¹ demesi de, İsmet İnönü'nün bu savaş imtihanları ile ortaya çıkan kumandanlık seviyesinin, askerlik kudreti herkesçe bilinen bir Türk kumandanı tarafından tesbit edilişi olmak bakımından mühimdir.

Türkiye'nin millî varlığının sona ermesi gibi korkunç bir felâkete yol açan bu bozgun üzerine, Büyük Millet Meclisi, durumu yerinde incelemek ve tesbit etmek üzere 14 kişilik bir heyet seçmiş ve cepheye göndermişti. Garp Cephesi Kumandanı, heyetin cepheye gelmesini kabul etmek istememiş, fakat heyet gitmiştir. 14 kişilik “Tahkik Heyeti” içinde bulunan Rıza Nur, yaptıkları bu resmî vazife hakkında şunları yazmaktadır:

“... Ben muhtelif rütbedeki zâbitler, hattâ çavuşlar, onbaşılar ve neferler ile, bir kenara çekip konuşuyordum. Her grupta hepsinin sözü müttefikti. Sanki bütün ordu bir ağız. Müttefikani diyorlardı ki: “Bizim adedimiz, tüfek vesâir kuvvetimiz düşmandan aşağı değildi. Bilhassa iyice yerleşmiştik. Hendeklerimiz mükemmeldi. Dünyada mağlûp olmazdık. Mağlûbiyetimizin sebebi câhilâne sevk ve idâre edilîşimiz. Biz, âlimâne idâre isteriz.” Hele bu son

(151) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 56. Sf.

cümle ve âlimâne tâbiri bir parola gibi herkesin ağzında idi. Devam ediyorlardı: “Bize, âlimâne idâre edecek bir kumandan ve Eskişehir - Afyon hattındaki o eski silâh ve kuvveti de verin. Düşmanı burada mutlaka tepeleriz. Bosuna rezil olduk. Muhârebeye giremedik. İsmet kumandan olamaz.” İşte, İsmet’in orduyu teftişimizi istemeyişinin hikmeti..”¹⁵²

14 kişilik “Tahkik Heyeti”, cepheden dönmek üzere iken, İsmet Paşa, Dr. Rıza Nur’u evine dâvet etmişti. Rıza Nur bu dâvet hakkında da şunları yazıyor:

“... İsmet Paşa bizim eve geldi. Oturduğumuz odanın dört çevresinde sedir gibi minderler var. On dördümüz sıralanmış oturuyoruz. İsmet, yanıma oturdu. Halinde bir endişe, bir ihtiraz var. Hiç lâkırdı söylemiyor. Bir iki hoşbeş lâkırdı yaptı, fakat yavan. Kulağıma: “Seninle görüşmek istiyorum, bize gidelim” dedi. Kabul ettim. Gece yarısı yaklaşmıştı. Kalktık, kendi evine gittik. Bana bir düziye muhtelif sualler soruyor:

— Eee.. Orduda ne gördünüz? Ne intibâ hâsıl ettiniz? Meclis’e ne diyeceksiniz? Mebuslar benim çok aleyhimde mi? Bana birşey yapabilirler mi sanki?.. İlh... Böyle şeyler.

Anlaşıyor ki, İsmet yaptığı işlerden telâşa. Meclis’ten korkuyor. Benim ağzımı arıyor. Meğerse biz cephede dolaşırken Ankara’daki mebuslar bu hezîmetin fâili olan İsmet’in divân-ı harbe verilmesini istemişlermiş... Acaba, biz de onun divân-ı harbe sevkini mi isteyeceğiz? İçini kurt yiyor. Onu öğrenecek.

Açtım ağzımı, yumdum gözümü: “Ordu bütün senin aleyhinde. Câhil bir idâre ile bu hale geldik. Yoksa mağ-

(152) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtıratım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 832.-833. Sf.

lûp olmazdık. Âlimâne idâre isteriz diyorlar. Meclis sana birşey yapamaz diyorsun. Ben zannederim ki, seni tutar, Meclis'in kapısına asar bile. Bu kahkarî hezîmetin mesulü sensin.” dedim.”¹⁵³

Millî Mücadele'nin bu üç savaşında askerlik seviyesini bu suretle ortaya koymuş olan İsmet İnönü'nün, had-dini bilmeden, büyük taarruza karşı çıkmış bulunduğu da unutulmamalıdır. Yunanlı istilâcılara son darbeyi vuran ordumuzun kurmay başkanı Asım Gündüz Paşa'nın hâtıralarında bu konu etraflı şekilde ortaya konmuştur. Aşağıdaki satırlar o hâtıralardandır:

“Büyük taarruzun mâhiyet ve şümûlüne, yani düşmanı vatanın harîm-i ismetinde boğacak çaptaki azametiyle başlamasına, hattâ tarihine ve mâhiyetine, başta Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa (sayın İsmet İnönü) olarak iki ordu kumandanından Yâkub Şevki Paşa sarâhatle, Nûreddin Paşa kısmen muhâlifti... Karşıda olanlar şöyle diyorlardı: “Silâh, teçhizat, malzememiz Yunan ordusunu temelinden söküp yurttan atmaya yetmez.” Bu fikir İsmet Paşa'nındır.”¹⁵⁴

İsmet Paşa, daha sonra, taarruz pilânına da karşı çıkmıştır. Fakat Gazi Mustafa Kemal, taarruzun kararlaştırılan şekilde yapılacağını bildirince susmak zorunda kalmıştır¹⁵⁵.

Askerlik defterinin Millî Mücadele'ye ait faslı bu olan İsmet İnönü'nün bu yoldaki ilk sınavını vermiş bu-

(153) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtıratım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 838.-839. Sf.

(154) Tarih Sohbetleri, 9, İstanbul 1968, 275.-276. Sf.

(155) İsmet İnönü'nün kumandanlık seviyesi hakkında Ali İhsan Sabis Paşa'nın Harp Hâtıralarım adlı eserinin beşinci cildinde dikkate değer birçok bilgi vardır. Bu hususta daha çok aydınlanmak isteyenler o esere baş vurabilirler.

lunduğu Filistin cephesi hikâyesini de unutmamak lâzımdır. Tarihimizin Birinci Dünya Savaşı'na ait acı bir sayfası olan Filistin çekilişi sırasında Miralay İsmet 3. Kolordu kumandanı bulunuyordu. Bu çetin mücadele sırasında, askerliğin hakkını veren kumandanlarımızın yanında, Miralay İsmet de birlikleirni terk etmek gibi bağışlanmaması imkânsız bir günah işlemiştir. Ali İhsan Sabis Paşa, o hâdise hakkında hâtıralarında şunları yazmıştır:

“En iyi mahâretini askerlikte göstermesi gerekmez miydi? Hayır, en fena beceriksizliklerini kumandan bulunduğ u zaman meydana koymuştur. İlk defa Birinci Dünya Harbinde Filistin’de bir kolorduya kumanda ettiğ i zaman Birüssebi’de en fena işler görmüş, ancak Fevzi Paşa onu Liman von Sanders’in pençesinden kurtarmıştır. Onun palansız bir mekkâri beygirine binip kaçarak kolordusunu idâresiz bırakması karşısında, daha batıda Gazze’de Refet Paşa, kolordusuyla Gazze müdafaalarını yaratmış ve İngilizlere bu şehri kaptırmamıştır.”¹⁵⁶

Önce Fevzi Paşa’dan nakledilmek suretiyle tesbit edilen ve müsveddeleri kendisi tarafından okunup notlar eklenmek suretiyle meydana getirilen Mareşal Fevzi Çakmak adlı eserde, Miralay İsmet’in Filistin mâcerâsı hakkında şu bilgi verilmektedir:

“Mareşal’in, Birinci Cihan Harbinde Filistin cephesinde ordu kumandanı bulunduğ u sırada, maiyyetindeki kolordulardan birini idâre eden Miralay İsmet Bey, birliklerine İngilizlerin taarruzu sırasında cepheyi yarmaları üzerine, o, kıtasını bırakmıştı. Bu hal baş kumandanlıkça duyulduğ undan kendisinin divân-ı harbe verilmesi takarrür etmesi üzerine gelip Mareşal’in ayaklarına kapanmış,

(156) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 388-389. Sf.

merhamet ve şefkat dilenmiştir. Rikkati tahrik edilen Mareşal, hem onu kurşuna dizilmekten kurtarmak, hem de düşmanın eline geçen bölgeyi istirdat eylemek üzere mukabil taarruz tertibâtı almış ve düşmanı eski mevkiine püskürtmüş, hattâ esir almış ve cephâne de iğtinam etmişti. Bunu bizzat bana anlatan Mareşal, ifâdesini şöyle bitirmişti:

— İsmet İnönü'nün harp meydanlarında askeri kendi haline bıraktığı Genel Kurmay'daki dosyalarda mevcuttur. Benim oradan ayrılmaklığım üzerine belki İnönü dalkavukları bu dosyayı imha etmişlerdir. Yalnız unutmamalıdır ki, Filistin İngiliz kumandanı Vayel'in yazmış olduğu harp tarihi meydandadır. Onu imhâ edemezler ya!"¹⁵⁷

Mareşal, bu hâdiseyi, hayatının son günlerinde, ikinci defa ameliyat olmak üzere girdiği sıhhat yurdunda, gelen ziyâretçilere de anlatmıştır ki, hakkındaki büyük eserde bu da şöyle anlatılıyor:

"... Etrafındakilere, Birinci Cihan Harbinde Filistin cephesinde İngilizlerin taarruzu üzerine Miralay İsmet Bey'in askeri bıraktığını ve divân-ı harplere düştüğü için şefaât dileyerek nasıl ayaklarını öptüğünü, elhâsıl mâhut meseleyi, kendisine has lâtifelerle anlatıyor...du."¹⁵⁸

İsmet İnönü, değil büyük orduların sevk ve idâresi, daha küçük çaptaki çarpışmalarda bile doğru ve isâbetli karar verebilmek gücüne sahip olamamıştır. Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın, 20. Kolordu kumandanı bulunduğu

(157) Süleyman Külçe, Mareşal Fevzi Çakmak, İkinci Kitap; İstanbul 1953, Cumhuriyet Matbaası, 225. Sf.

(158) Aynı eser, 230. Sf.

sırada, bölgesinde baş gösteren ihânet şeklindeki ısyan hareketine karşı uygulamak istediği pilânı kösteklemeye çalışması, bunun, İnönü savaşlarından önceki bir misâlidir.

Ali Fuat Paşa'nın, bu ihânet hareketi karşısındaki pilânı, önce âsileri Geyve Boğazi'nin kuzey girişinde durdurmak, sonra emrindeki kuvvetlerle merkezlerine yürümekti. Fakat, o sıralarda Erkân-ı Harbiye Vekâleti'ne getirilmiş bulunan İsmet Bey, gittikçe büyüyen bu ayaklanma karşısında telâşa düşüp birtakım lüzumsuz hareketlere girişmekten kendisini alamamıştır. Ali Fuat Paşa, İsmet Bey'in bu yersiz ve gereksiz müdâhalesini, Millî Mücadele hakkındaki eserinde (büyük bir nezâketle İsmet Bey'in adını dahi anmayıp sadece makam adını söyleyerek) şu şekilde nakletmektedir:

“... Günler geçtikçe vaziyetimiz muhakkak ki kuvvetleniyordu. Fakat Ankara'daki yeni şahsiyetlerin muğlâk ve meçhul zannettikleri hâdiseler karşısında gösterdikleri telâş ve acelecilik, lüzumsuz yere âsilere fırsat ve cür'et veriyordu.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâleti¹⁵⁹, katî harekete başlamadan evvel, ısyânın bir hatta durdurulmasına taraftar olmamış ve şurda burda eline geçirdiği ordu kıtalarını ve millî müfrezeleri şimendiferle Nallıhan istikametine göndermiş, oradan Mudurnu'ya veya başka istikamete hareket ettirmişti. Bu kıtalar bazan mahdud sahalarda muvaffak olabilmişler, fakat ekseriya dağılmışlardır. Neticede âsilerin mâneviyat ve cüretlerinin çoğalmasına yaramışlardır.”¹⁶⁰

(159) Miralay İsmet'in bulunduğu makam.

(160) Ali Fuat Cebesoy, Millî Mücadele Hâtıraları (I. c.), İstanbul 1953, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., 381.-382. Sf.

Bu başarısızlıktan sonradır ki Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâleti (yani Miralay İsmet), Ali Fuat Paşa'nın pilânını kabul etmiş ve millî kuvvetlerin harekete geçmesiyle ısyan sahası yavaş yavaş daralmaya başlamıştır. Ali Fuat Paşa, hazırladığı imhâ pilânını hem Erkân-ı Harbiye Vekiline, hem de Miralay Refet Beğ'e bildirerek ikisinden de müsbet cevap almış olmasına rağmen, son dakikada Miralay İsmet'ten gelen ve İsmet İnönü'nün kararsızlığı ve fikrî perişanlığını gösteren "fevkalâde aceledir" kayıtlı bir tel ile, hareket önlenmek istenmiştir. Fakat kararını değiştirmeyen Cebesoy, şartların, imkânların ve askerliğin gerektiğini yaparak âsîlerin üzerine yürümüştür. Ali Fuat Paşa, hâdiseyi şu şekilde anlatıyor:

"... 17 Mayıs'ta, müfrezelerimizin Anzavur'un elde ettikleri evrakları arasında çıkan bazı muhâberattan, Anzavur'un Geyve'ye taarruza başlayacağı bir sırada Düzce ve Bolu'dan gelen bin beş yüz kişilik bir âsî kuvvetinin Mudurnu'ya hücum edeceği, fakat âsîler arasında ihtilâf çıktığından hareketlerinden bir gün sonra hepsinin dağılarak Bolu'ya ve Düzce'ye döndükleri anlaşılmış ve bu mâlûmat Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâleti'ne bildirilmişti.

Vaziyetin bu derece sarâhatı karşısında, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye'nin 22/23 Mayıs gecesi, ertesi gün başlayacak olan taarruz hareketimizi durdurmak istemesinin mânâsını ve sebebini anlayamamıştım. Taarruz hazırlıklarımız tamamlanmıştı. Vaziyet, hareketimize çok müsâitti. 22 Mayıs'ta kıta kumandanlarına vermiş olduğum emri değiştirmedim ve tatbikine karar verdim."¹⁶¹

23 Mayıs hareketi tam bir başarı ile sonuçlanmış, ordunun eline pekçok silâh geçmiş ve âsîler darmadağın

(161) Ali Fuat Cebesoy, Millî Mücadele Hâtıraları (I. c.), İstanbul 1953, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., 398. Sf.

bir hale getirilmişlerdir. Bölge, dört gün içinde, Millî Mücadele'ye karşı çıkan bütün hainlerden temizlenmiştir. Bu başarıyı Büyük Millet Meclisi ve Reis'i takdir ve teşekkür ile anmışlar, fakat, yanlış emri dinlenmeyen Miralay İsmet'ten hiçbir ses çıkmamıştır.

Burada, Ali İhsan Paşa'nın hâtıralarında yer alan bir bombalama hâdisesine temas etmek de yerinde olacaktır. 1922 Haziranında birkaç Yunan harp gemisinin Karadeniz'e geçerek Samsun'u bombardıman etmesi üzerine, Garp Cephesi Kumandanı'nın nasıl telâşa düştüğünü, Sabis Paşa şöyle anlatıyor:

“... İsmet Paşa ise Eskişehir'den günlerce uzak bulunan Samsun limanına birkaç Yunan harp gemisinin ateş etmesini, Eskişehir - Afyon cephesinde hemen umûmî bir düşman hareketinin başlayacağına delil addederek acele ve telâş içinde ordulara emir vermişti. Günler geçti. Tabii düşmanda eskisi gibi sükûnet devam etti. Herkes, Cephe Kumandanı'nın yeni isteri nöbetine güldü. Düşmanın gerek Söke'de, gerek Samsun'da ancak Yunan politikacılarını avutan ehemmiyetsiz hareketler yapması, açıktan açığa aciz ve bitkinliğinin eseri idi.”¹⁶²

İşte, İsmet İnönü'nün askerlik gücü ve kumandanlık seviyesi.. Birinci Dünya Savaşı'nda ve Millî Mücadele'de verdikleri sınavlar ile askerlik güçlerini dost da, düşmana da kabul ettirmiş kumandanlarımızın ortaklaşa hükümleriyle meydana çıkan bu netice karşısında, İsmet İnönü'nün, İnönü savaşları kahramanı (!) sayılarak taşımakta olduğu soyadına ne dereceye kadar lâayık olabileceği de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

(162) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 308. Sf.

İnönü ve Lozan

İsmet İnönü, yıllarca, çeşitli şatafatlı ünvanların sahibi olarak yaşamıştır. Bunlardan birisi de Lozan kahramanlığıdır. Tek parti devrinin baskısı altında geçen yıllarda, bu gibi meselelere dokunmak imkânsız olduğu için, böyle ünvanların gerçekte olan münâsebetlerinin kestirilmesi, büyük çoğunluk için mümkün değildi. Bu sebepten, başka birtakım ünvanlar gibi, Lozan kahramanlığı da, yıllarca, ağızlarda sakız gibi çiğnenmekten geri kalmadı. Ancak, Millî Mücadele'nin ve sonrasının meseleleri ve hâdiseleri, o devirlerin ön plândaki insanları tarafından yavaş yavaş ortaya konmaya başlandıktan sonradır ki, Lozan hikâyesinin gerçek yüzü de meydana çıkmıştır.

Lozan hikâyesi, o heyete girecek kişilerin, Ankara'da seçilmesi ile başlar. Bu heyetin seçilişini, Lozan konferansının her yönden bir numaralı adamı olan Dr. Rıza Nur'dan, merhûmun Türkiye'ye dönüşünden sonra, bizzat ağzından dinlemiştik. Son yıllarda yayımlanan hâtıralarındaki bu mesele ile ilgili bölümler, bizlere ağızdan naklettiklerinin aynısıdır:

Lozan heyetinin seçimi iki kere yapılmıştır. Birinci seçimde reis Rauf (Orbay) Bey, ikinci murahhas Rıza Nur'dur. İsmet Paşa'nın bu heyetteki vazifesi askerî mü-

şavırlıktır. Rauf Bey'i: "Câhil, zekâsı basit, idâresiz bir adam"¹⁶³ olarak tanıyan ve ayrıca Türk asıllı olmadığını bilen Rıza Nur, böyle büyük bir vazife görecektir. Vekiller Heyeti toplantısından sonra Gazi ile görüşerek düşüncesini kendisine bildirmiştir. Kemal Paşa'nın buna karşı cevabı: "Hakkın var, ben bu işi düzeltirim. Ama kimi yapalım?"dır. Rıza Nur, İsmet Paşa'yı teklif edince, Mustafa Kemal işi düzelterek vâdinde bulunuyor ve bir sonraki Vekiller Heyeti toplantısında, dediğini yapıyor. Bu suretle İsmet Paşa reis, Dr. Rıza Nur da ikinci murahhas oluyorlar. Rıza Nur, bu biraz garipçe seçimle alınan netice hakkında, hâtıralarında şunları söylüyor:

"... Hayret! Bana dediğini yaptı. Ben de çok keyiflendim. Bir Türk reistir, Türk'ün işini Türk görecektir. Demek Türk'ün adamı var dedim. Meğerse ben ne hatâ etmişim!"¹⁶⁴

İtilâf devletleri, Lozan için, Türkiye'den iki murahhas istemişlerdi. Türk Heyeti'nin iki murahhasından biri olan İsmet Paşa reis, Rıza Nur da ikinci murahhas idiler. Fakat Lozan'da Türkiye'nin bir numaralı adamı Dr. Rıza Nur olmuş, İsmet Paşa sadece resmî reis durumunda kalmıştır. Bunun sebebi, İsmet Paşa'nın bu gibi işlerde pek acemi oluşu; Rıza Nur'un ise bu alanda tecrübeli, üstelik bilgili ve hepsinin üstünde büyük bir millî şuur sahibi bulunuşudur.

Rıza Nur Beğ, Lozan'a gelinceye kadar, yeni Türkiye'nin komşularıyla yaptığı andlaşmaların hemen hep-

(163) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 962. Sf.

(164) Aynı eser, 963.-964. Sf.

sinde bulunmuş, bunların bir kısmında ise birinci derecede rol oynamıştır.

Lozan'a kadar olan devre içinde, yeni hükûmetin yaptığı 9 andlaşma vardır: Bunların ikincisi olan ve Moskova'da imzalanan Türk - Rus muahedesinde, eski deyimle "selâhiyet-i vâsiayı hâiz murahhas" olan üç kişiden birisidir (Diğerleri Yusuf Kemal (Tengirşek) Beğ ile Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'dır). Üçüncü muahede olan Türkiye - Afganistan andlaşmasını yine "selâhiyet-i kâmileyi hâiz murahhas" olarak Rıza Nur yapmıştır. Yeni hükûmetin yedinci ve sekizinci andlaşmaları olan Türkiye - Polonya ve Türkiye - Amerika muahedelerinde de Rıza Nur Beğ, yine tam yetkili murahhastır. Bu sebepten Dr. Rıza Nur, bu gibi diplomatik işlerin yabancısı değildir. Fransızcası ise, bu dille eser yazacak seviyededir¹⁶⁵.

İsmet Paşa'ya gelince; Lozan, onun katıldığı bu cins konferansların ilkidir. Yani Türkiye'nin konferans reisi bu işlerin acemisidir. Ayrıca Fransızcası da, bu gibi toplantılar için gereken seviyeden uzaktır.

Fakat Lozan'da çok daha mühim bir husus, bu konferansın, Türklerle batılılar arasında çetin ve hattâ korkunç bir mücadele halinde geçmiş oluşudur. Bu gibi çekişmeli, mücadeleli ve yıpratıcı konferanslarda sadece tecrübeli olmak ve iyi dil bilmek de yetmez. Onların da üstünde kuvvetli bir irâdeye ve sağlam bir sinir sistemine sahip olmak gerekir. Rıza Nur Beğ, işte bu yönden de çok sağlam ve güçlü bir insandı. Uzun süren o yıpratıcı mücadele içinde öyle bir metânet göstermiştir ki, İsmet Paşa, Lozan dönüşü Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Doktor'un bu metânetini övgü ile anmıştır.

(165) Meselâ, Oğuznâme dolayısıyla Pelliot'ya verdiği cevap (Réponse à un article de M. Paul Pelliot sur L'OUGHOUZ-NAME, Alexandrie 1931).

O konuşmasındaki: "...Yalnız ilim, vukuf ve tecrübe kâfi değildir. Fevkalâde bir metânet-i âsâp lâzımdır..." sözleri işte Rıza Nur'un bu yönünün ifâdesidir.

Bunlardan başka Rıza Nur hem geniş bir türkoloji bilgisine sahipti, hem de ateşli bir Türkçü idi. Bu vasıflar, Türkiye'nin büyük millî menfaatlarının savunulması hususunda büyük silâhlardı. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, İsmet İnönü, Lozan'da, Türk heyetinin sadece resmî reisi olarak kalmış, konferansın büyük yükü Dr. Rıza Nur'un omuzlarına yüklenmiştir.

Türk heyeti reisi, böyle çetin bir konferansta başarının en mühim şartlarından biri olan sinir gücüne sahip değildi. Türk düşmanı batılıların sinir yıpratıcı ısrarları ve devamlı hücumları karşısında, bu sebepten mânevî gücü hemen sarsılıyordu. Pekçok kereler bedbinliğe ve endişeye düşmesi de bundandır. Bir an önce barışın yapılması için Türkiye'nin haklarından fedaya razı olmasının sebebi de bundan başka birşey değildir. Bunun en dikate değer örneklerinden birisi, Musul üzerindeki konuşmalarda görülür:

Bu konu gerek sözlü ve gerekse yazılı konuşmalar ve tartışmalarla uzayıp gider ve İngilizler Musul üzerinde ısrarla direnirlerken, İsmet İnönü, barış yapılamaz da yine savaş çıkabilir korkusu ile, bu tarihî Türk yurdunu düşmanlara vermek istemiştir. Fakat, Lozan'ın büyük yükünü omuzlarında taşıyan Rıza Nur'u —bütün ısrarlarına rağmen— buna razı edememiştir. Bunun üzerine durumu Ankara'ya bildirip Musul'dan vaz geçilmesi yolunda izin istemiştir. Ancak, hükûmet meseleyi Erkân-ı Harbiye'den sorunca, Fevzi (Çakmak) Paşa, Musul'un verilmesine razı olmamış, bu suretle Rıza Nur'un görüşünün doğruluğu da ortaya çıkmıştır¹⁶⁶.

(166) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1029.-1030. Sf.

Başka bütün meseleler bir yana, sade bu Musul konusundaki tutumu dahi, İsmet İnönü'nün, Lozan Konferansı için tarihten nasıl bir not alabileceğini ortaya koymaya yeter. Bir an evvel barışı elde etmek düşüncesi ile Musul gibi bir yeri hemen gözden çıkarmak, şüphesiz, korkunç bir davranıştır. Ve sonra, Musul'un, sadece orada yaşayan Türkler meselesi değil, aynı zamanda çok ehemmiyetli bir iktisâdî kaynak oluşu da düşünülürse, bu derece önemli bir meselede öylesine tabansızlık göstermenin nasıl bağışlanmaz bir suç olacağı daha iyi anlaşılır.

İsmet İnönü'nün bu yönünü öğrenen batıhlar, meseleler ayrı komisyonlarda görüşülürken, isteklerini kabul ettirebilmek için, ürkütücü haberler çıkarıyorlardı. Konferansta netice çabuk elde edilemezse yeniden savaşa baş vuracakları yolundaki haber bunlardan birisidir. Bu çeşit tehditler oturumlarda da, bazan müphem bir şekilde, bazan daha belirli bir halde tekrarlanmaktaydı. Bu arada, savaş tehdidinin, Türkiye heyeti reisinin kulağına dostça (!) fısıldanması da ihmal edilmiyordu. Bütün bu hareketlerden sinirleri her gün biraz daha bozulan İsmet İnönü, Rıza Nur'un, bu kurusıkı tehditlere aldırmamak lâzım geldiğini tekrarladığı bir gün: "Doktor! Çok ileri gitme! Ne olursa olsun bir sulh yapalım, iş bitsin!" demiştir¹⁶⁷.

Dr. Rıza Nur, İsmet İnönü'nün bu tehditler karşısındaki halini naklederken şunları yazıyor:

"... Bugünlerde sinirleri tamâmiyle gevşemiş, kendine mâlik değil. Nekadar da zayıf sinirli adammış. Nasıl kumandanlık etmiş, insan şaşar. Kuvvetli olduğu zaman zayıf değildir. Bilâkis kaplan gibi saldırır, tecâvüz eder¹⁶⁸.

(167) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1052. Sf.

(168) Rıza Nur Beğ'in bu hükmü, 1944-1945 Türkçülük düşmanlığı hareketinde aşırı derecedeki şiddetinin mâhiyetine de ışık tutmaktadır.

Fakat sıkı karşısında eli ayağı kesiliveriyor. Hiçbir işle meşgul olmadığı gibi, kimse ile de konuşmuyor. Yemek de yemiyor. Odasında gezinip düşünüyor. Gece uyku da uyumuyor. “Etme, gitme! Boşuna kendini üzüyorsun” diyorum. Nasihat da kâr etmiyor. O, buhranlarda hep böyledir.

Yahya Kemal, onun bu hali zamanında bir akşam üzeri bana dedi ki: “İstanbul’dan bana rakı geldi. Şunu gidip senin odada içelim. Şu şartla ki bize havyar ısmarla.” Peki dedim. Havyar vesâire mezeler ısmarladım. Bir iki kişi ile geldi. İsmet’i de getirmeye ben gittim. Gelmek istemedi. Zorla getirdim. İçtik, yedik, konuştuk, güldük. Böyle bir fırsat Lozan’da ilk defa zuhur etmişti. İsmet’e okadar zorladık, ne bir kadeh rakı içirebildik, ne de bir lokma meze yedirebildik. Gezindi, dolaştı. Nihayet şezlonga uzandı. Gözlerini kapattı, düşündü. Bir defa bile lâkırdıya karışmadığı gibi bir kerecik de gülümsemedi. Halbuki bu adam rakı içmesini seviyor. Çok da gülünecek lâflar söylendi. Yahya Kemal tuhaftır, nükteli sözler söyler. Bunlar İsmet’e vız geldi. İsmet’in bu hali tam üç gün, üç gece sürdü. Sonunda bîtap düşüp bir uykuya yattı. Bu uyku bir gece, bir gün devam etti. Bu hali geçti. İşte, yeniden harp olmak ihtimâli vehmine dokunmuştu¹⁶⁹. Bir defa birşey onun vehmine dokundu mu, artık iş bitmiştir. Böyle olur.”¹⁷⁰

Sinirleri bu derece zayıf bir adamın, Lozan gibi bir milletler arası çetin konferansta ne yapabilmesinin mümkün olacağı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

(169) Türkçülük düşmanlığı dâvasında, hastalık derecesindeki bu vehmin rolü olduğu da muhakkaktır.

(170) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtîrâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1052.-1053. Sf.

İnönü, Lozan'da, kurusıkı tehditleri ciddiye alarak, Musul gibi Türkiye için çok önemli bir meselede yelkenleri suya indirirken, buna göre daha az ve hattâ çokaz ehemmiyetli konular üzerinde (malûm vehmine dokunduğu için) çok durmuştur. İngilizlerin, Çanakkale Savaşı'nda ölüp Gelibolu Yarımadası topraklarında gömülü bulunan askerlerinin mezarlarının sâhibi olmak yolundaki istekleri ve bunda ısrarları karşısındaki tutumu bunlardan birisidir. Rıza Nur Beğ, bu meseleyi hâtırâtında şöyle hikâyeye ediyor:

“... İngilizler bir mezarlık meselesi çıkardılar. Gelibolu Şibihcezîre'sinde harpte ölen askerlerinin gömüldükleri toprakların sâhibi olmak istiyorlar ve bunda ısrar ediyorlar. Bu da İsmet'in fena halde vehmine dokundu. Şimdiye kadar bunca mühim teklifler ve kabuller oldu. Hiçbiri bu kadar sinirine dokunmamıştı. Bu adam tuhaftır. Gayet mühim bir iş onda ehemmiyetsiz geçirir de, bazan böyle onlara nisbeten pek ehemmiyetsiz birşey onun evhâmını alevlendirir. Tutturdu. Bana diyor ki: “Bunda gayet tehlikeli bir maksatları var. Bu mezarlıklara sâhip olacaklar. Ziyâretçi diye asker sokacaklar.” “Canım, bunda bu kadar vahim birşey olamaz. Beyhûde yere kendini üzme. Burasını onlara Sûriye'yi, Mısır'ı terkettiğimiz gibi terkedecek değiliz. Tabii öyle yapamayız. Mezarlık olsun, ziyâret etsinler. İnsânî bir haktır. Ziyâret diye asker sokabilirler mi? Bizim gözümüz kör mü? Körsen, zâten mezarlık vermesek de bir gün birden asker indirirler. Soksalar da o mîkdar maksada kâfi gelir mi? Sade biz uykuda olmayalım. Silâhlarıyla sokmayalım. Bu işin bu kadar değeri yoktur.” dedim. Ama, zihnine yerleştirdiği şeyi, bilhassa vehmi, onun zihninden çıkarmak mümkün değildir. Ama, ne kadar saçma olursa olsun. Zâten bu hali yüzündendir ki Yunanlılar İnönü'den gelecek diye

saplanıp Eskişehir - Afyon felâketine sebep olmuştu... İsmet, Boğazların serbestisi, bunların şartları gibi gayet mühim meselelerden ziyâde bu mezarlık işiyle uğraşmıştır.”¹⁷¹

İsmet İnönü'nün Lozan konferansı sırasında, birkaç örneğini verdiğim, bu cins tutum ve davranışları çoktur. Bunlar son yıllarda yayımlanan bu konu ile ilgili eserlerde ortaya konmuştur. Mesele, İnönü'nün Lozan'daki rolünün tesbiti olduğu için, bu kadarı, elbette yetecektir¹⁷².

İsmet İnönü'nün Lozan kahramanlığı, işte, böyle bir kahramanlıktır. Tıpkı İnönü savaşları kahramanlığı gibi...

Ve sonra, Lozan'ın, “millî şeflik!” devrinde her fırsatta gürültüsü yapıldığı gibi “parlak bir zafer!” filân olmadığını da unutmamak lâzımdır. Çünkü Lozan'da Türkiye aleyhine birçok hususlar kabul edilmiştir. Çanakkale ve İstanbul boğazlarında asker bulundurmak hakkının elimizden alınması bunlardan birisidir. Vatanlarının bir parçasında ordu birliklerinin bulunmasını yasaklayan böyle bir barış andlaşmasını, son yıllarda dünya coğrafyasına doğan devletçikler arasında zafer diye kabul edecekler bulunabilir mi, bilmem. Fakat Türk gibi bir millet ve Türkiye gibi bir devlet için böyle bir bağ, en azından utandırıcıdır.

(171) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1022.-1023. Sf.

(172) Lozan'da İsmet İnönü'nün rolünün derecesi hakkında etraflı bilgi almak için Dr. Rıza Nur'un “Hayat ve Hâtırâtım” adlı eserinin III. cildinin Lozan bölümünü okumak lâzımdır. Çünkü eserin o bölümü, Lozan Konferansı'nın ana kaynaklarından biri ve hattâ en önemlisidir.

İnönü, Kıskançlık ve Kin

İnönü'nün karakterinde kıskançlık ve kin, birbirini tamamlayan iki belirli vasıf olarak görülmektedir. Kendisine karşı olanlar, davranışlarıyla kendisini ürkütenler veya herhangi bir sebepten kıskandığı kimseler, onun bu kinine muhakkak hedef olmuşlardır.

İnönü'nün bu yönünün, milletimiz tarafından en yaygın şekilde bilinen misâli, Atatürk'e karşı olan kinidir. Bu kinin sebebinin, kendisini, Mustafa Kemal'in başbakanlıktan uzaklaştırması olduğu mâlûmdur. Hayatı boyunca ondan —hem de çoğunu hak etmeden— gördüğü okadar lûtuflara rağmen, başbakanlıktan alınmasını hem hazmedemeyen, hem de affetmeyen İnönü, bunun öcünü, Atatürk'ü Anıtkabir'deki yerine naklettirmeyip, tam on iki yıl Etnoğrafya Müzesi'ndeki malûm yerde tutmakla almak istemiştir. Üzerlerinde Gazi'nin resimleri bulunan paraların ve pulların kaldırılıp yerlerine kendi resimlerinin yer aldığı para ve pulların çıkarılmasının sebebi de budur.

İnönü'nün kıskanarak, kendisine rakip görerek veya başka şekillerde kinine hedef olmuş insanların sayısı az değildir. Bunların hepsi tafsîlâtı ile derlense, belki, ciltler meydana gelir. Burada, bu kurbanlardan bir kısmını ele alacağım.

Bunlardan birisi Ali İhsan Paşa'dır:

İnönü'nün, Ali İhsan Paşa'ya kancayı takması, merhumun, Mütâreke'nin başlangıcında İngilizler tarafından sürgün gönderildiği Malta'dan kaçıp Millî Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya gelmesiyle başlar. Hâdisenin başı, Polatlı'da, İsmet Paşa ile ilk karşılaştığı gündür. Ali İhsan Paşa, harp vaziyeti hakkında kendisinden bilgi rica etmiş ve aldığı mâlûmat üzerine, Afyon çevresindeki savaşa dâir düşüncelerini söylerken, çarpışma, Polatlı'dan idâre edilemeyeceği için, oraya enerjik bir kumandan gönderilmesinin uygun düşeceğini, eğer öyle bir adam yoksa kendisinin gitmesinin münâsip olacağını belirtmiştir. Ali İhsan Paşa, hâtıralarında, bu şekilde konuşmasının, İnönü üzerinde uyandırdığı tesirden şöyle bahsediyor:

“Herhalde bu ihtârım hoş karşılanmadı. Kimin aklına gelirdi ki, birkaç gün sonra beni, kendinden her hususta kıdemsiz olan bu adamın maiyyetine girmeye mecbur edecekler ve bu tenkidim bir kin ve intikam vesilesi olacak.”¹⁷⁴

Ali İhsan Paşa, Malta'dan kaçıp vatan topraklarına ayak bastıktan sonra, Mustafa Kemal'e çektiği iki telgrafa şu cevabı almıştı:

Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşa Hazretlerine

Düşman esâretinden tahlis-i nefis ederek vatanımıza kavuşmalarını hepimiz büyük meserret ile telâkki ettik. Ordumuza mâzide olduğu gibi büyük hizmetler ifâ edeceğinize îtimâdımız büyüktür. Doğruca Ankara'ya teşrifinizi rica ederim. Seyahatınızın teshili için memûrîn-i âidesine emir verilmiştir efendim.

Başkumandan Mustafa Kemal

(174) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 42. Sf.

Polatlı konuşmasında bu teli İsmet Paşa'ya gösteren Ali İhsan Paşa, Garp Cephesi Kumandanı'nın tepkisini şu satırlarla ifâde ediyor:

“Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'ya çektiğim iki telgrafa karşı aldığım iltifatlı cevâbı mahsus İsmet Paşa'ya gösterdim. Okuduktan sonra:

— Doğrudur, samîmidir, dedi. Fakat Mustafa Kemal'in takdir ve iltifâtını kışkandığı yüzündeki alâmetlerden seziliyordu.”¹⁷⁵

Ali İhsan'ın Millî Mücadele'ye katılmak üzere Ankara'ya geldiği sıralarda, Mustafa Kemal'in düşüncesi, cepheyi ikiye ayırmak, bir kısmını Ali İhsan ve diğer kısmını İsmet paşalara vermektir. Fakat cephe kumandanı bulunan İsmet, Mustafa Kemal'i bu fikrinden vaz geçirecek, Ali İhsan'ı kendi kumandası altında bulunan Birinci Ordu Kumandanlığı'na tâyin ettirmiştir. İşte Ali İhsan - İsmet çekişmesi bundan sonra başlamış ve Garp Cephesi Kumandanı, kendisinden her bakımdan üstün bir asker olan Ali İhsan Paşa'yı önce istiklâl mahkemesine, sonra da divân-ı harbe verdirerek saf dışı bıraktırmıştır.

O sıralarda Ankara İstiklâl Mahkemesi reisi, İhsan (sonradan bahriye vekilliği yapan Topcu İhsan) idi. İhsan Bey, Millî Mücadele yıllarına ait bu hâdisenin mâhiyetini, yıllardan sonra, şöyle ortaya koydu:

“Ali İhsan Paşa, Malta'daki menfâsından firar ederek millî savaşa iştirak etmek üzere Ankara'ya gelmişti. Gazi, buna pek sevinmişti. Onu iyi bir asker olarak tanıyor, muktedir ve tecrübeli bir ordu kumandanı olduğunu söylüyordu. İlk düşünce, cephedeki iki ordumuzun birinin başında İsmet Paşa'yı bırakmak, öbürünün başına Ali İh-

(175) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 42. Sf.

san Paşa'yı getirmek ve her iki orduyu da başkumandanlığa raptetmek merkezinde idi. Fakat bu düşünce tatbik edilemedi. Vâkıa Ali İhsan Paşa Birinci Ordu'nun başma getirilmişti. Lâkin İsmet, yine cephe kumandanlığında kalmıştı. Fazla olarak da Birinci Ordu, Cephe Kumandanlığı'na bağlanmıştı.

Bir gün, Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde bulunduğum bir sırada bir telefon haberi geldi. Bu habere göre, Gazi Paşa, benim ile Kılıç Ali Bey'in Meclis'e gidip kendisine mülâkî olmamızı istiyordu. Gittik. Paşa, fazla hiddetli görünüyordu. İkimizi de ufak odaya aldılar ve:

— Gördünüz mü, dediler, Ali İhsan Paşa'yı? Kendisini kabul ettik. İzaz ve ikram ettik. Ordunun başma geçirdik. Şimdi bu orduyu bizim aleyhimize kullanmakta imiş!

Ben hayretler içinde:

— Ne söylüyorsunuz Paşam, dedim, İstanbul ile bir muhaberesi mi yakalandı?

— Hayır, dediler, ama cephe kumandanı kendisinden öyle şikâyet ediyor.

Ve bize şu emri verdiler:

— Bu adamı mahkemenize vereceğim. Siz cepheye gidiniz. Vaziyeti yerinde tetkik ediniz. Cephe kumandanını da dinleyiniz. Ve şâyet şikâyeti tahakkuk ederse hükmünüzü ona göre veriniz.

Mesele cidden mühim ve hattâ çok mühim idi.

Gazi Paşa'nın bu emirleri üzerine, riyâsetim altındaki İstiklâl Mahkemesi heyeti hemen cepheye hareket etti.¹⁷⁶

(176) Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin kuruluşu şöyleydi: Cebelibe-
reket mebusu İhsan, Gazıayıntap mebusu Kılıç Ali, Elâziz
mebusu Hüseyin ve (yedek üye) Kütahya mebusu Cevdet
Izrab.

Birinci Ordu Kumandanlığının bulunduğu Çay kasa-basına vardığımız vakit Ali İhsan Paşa'yı ordudan el çek-tirilmiş bir vaziyette bulduk. Onun yerini Nureddin Paşa almış ve biz gelmeden evvel yeni vazifesine başlamıştı. Bundan mâdâ şunu da öğrendik ki, Ali İhsan Paşa im-zasıyla orduya verilen emirler ile cepheden orduya gön-derilen emirlerin muâmele görmüş asılları, Cephe'nin ta-lebi üzerine Akşehir'e gönderilmiş.

Oradan Akşehir'e gittik. Cephe kumandanı bizi beşûş bir çehre ile karşıladılar ve bir aralık koluma girerek:

— Hiç yoktan, dediler, ve binbir zorluklar ve yok-suzluklar içinde bir ordu teşkil ve tensik ettik. Malta'dan gelen paşamıza teslim ettik. O da bu orduyu aleyhimize hazırlamak istesin. Buna seyirci mi kalacağız?

Gece önümüze bir yığın evrak serdiler. Bunlar Cep-he'den Ordu'ya ve Ordu'dan fırkalar ile kıtaâta gönderi-len emirlerdi. Cephe emirlerinde bazı cümlelerin altı renk-li kalemle çizilmiş, bazılarında ise bu çizgilerin yanına “sual” kelimesi, bazılarına da “kaabiliyet-i tatbikiyyesi yoktur” ibâresi yazılmıştı.

Heyetçe, bütün bu evrak tomarlarını tetkik ettik ve neticede şu kanaata vardık ki, ortada iddia edildiği gibi “orduyu cephe aleyhine ihzâr” mâhiyetinde bir cürüm de yoktu. Olsa olsa, Cephe Kumandanlığı'na karşı bir mü-bâlâtsızlık mahsus idi. Bunun mâhiyeti de başlıbaşına ay-rı bir mesele teşkil ediyordu. Bizim mübâlâtsızlık diye va-sıflandırmak istediğimiz hareket tarzı, acaba, hakikaten, cephe emirlerine karşı bir mübâlâtsızlık mı idi? Yoksa sa-dece bir ordu kumandanının vazifesi icâbı bir hareket şek-li mi idi? Bu ciheti tâyin hepimizin selâhiyeti dışında idi.

Ben, heyetmizin bu görüşünü, münâsıp bir lisan ile, Cephe Kumandanı'na bildirdim ve dedim ki:

— Ordu ve kolordu kumandanlıklarından bir yüksek

askerî divan kurulsa da bu dâvâ orada rûyet ve halledilse daha münâsip olur.

Cephe Kumandanı, bu sözüm üzerine biraz durdu, düşündü ve mütâlâamı yerinde bulduğunu, aynen kabul ettiğini söyledi. Sonradan, Ankara'ya avdetimizde öğrendik ki Cephe Kumandanı, heyetimizin bu görüşünü, kendi şahsî mütâlâası gibi başkumandanlığa bildirmiş. Bunu bizzat Kumandan Paşa'nın ifâdelerinden öğrenmiştik.

Acaba, orduyu Cephe aleyhine hazırlamak töhmeti ile mahkememize verilen bir maznun hakkında, müştekiyi karar tebdiline mecbur eden görüşümüz ve bunun ozaman mûcip olduğunu kuvvetle tahmin ettiğim memnûniyetsizlik, yıllardan sonra aleyhine tertip edilen tâkip hareketinin âmillerinden biri midir?"¹⁷⁷

İhsan Beğ'in başkanlığındaki İstiklâl Mahkemesi, 12.7.1922 tarihli yazısıyla, Ali İhsan Paşa hakkında, Garp Cephesi Kumandanlığı'ndan bilgi istemiş ve İsmet Paşa, buna 7 maddelik bir suçlama yazısı ile cevap vermişti. Maddelerin birisi şudur:

"Ali İhsan Paşa'nın hiss-i itâatı nâkıs ve büyük bir vazifeye nâkâfidir. Bu hususta misal olarak, Cephe'nin herhangi bir emrinin vaktinde adem-i icrâsı, tâdilen icrâsı veya herhangi bir surette tefsîri için mutlaka muhâbere açtığını, Cephe Kumandanlığı'nın 20.10.1921 tarih ve 3075 numaralı emrinin de üç muhâbere ile yapıldığını zikredebilirim."

Garp Cephesi Kumandanı'nın İnönü savaşlarında ve Kütahya - Eskişehir bozgununda apaçık ortaya çıkan kumandanlığı ile Ali İhsan'ın askerlik derecesi ve seviyesi düşünülürse, yukarki suçlamanın mânâsı kolaylıkla anla-

(177) İhsan Beğ'in sözünü ettiği, bu bahsin sonunda temas edilecek meşhur Yavuz - Havuz meselesidir.

sılır. Eâsen Ali İhsan Paşa'nın daha sonra sevk edildiği "dîvân-ı harp" de, öne sürülen misalleri inceledikten sonra, kendisi hakkında şikâyet konusu olan yazışmalarının askerî hareketler üzerinde bir tesir yapmadığı kanaatına varmıştı.

Neticede, İstiklâl Mahkemesi, Garp Cephesi Kumandanı'nın: *"Ali İhsan Paşa, istiklâl seferinin binbir müşkülât ile tesis olunan en mühim bir cephesinde deruhte ettiği ordu kumandanlığında lâzım olan evsaf ve ahlâktan mahrum olduğunu isbat eylemiş ve her surette dürrüst bir hatt-ı hareket takip etmemiştir"* şeklindeki suçlamalar da dahil olmak üzere bütün iddialarını; delil diye verdiği evrak ve ordu "emr-i yevmî" lerini inceledikten sonra, Paşa'yı Konya'dan çağırıp sorguya çekmeye dahi lüzum görmeden 20.7.1922 gün ve esas/276, karar 233 sayı ile:

"Bu dâvânın daha âdilâne rûyet ve icrâsının, kumandanlık fenn-i âlisine tamamiyle vâkıf, sâhib-i ihtisas zevattan teşekkül edecek bir mahkeme-i fevkalâde tarafından icrâsı lüzumunun daha musîp telâkki edildiğine" karar vermiş ve evrak Başkumandanlık makamına iade edilmiştir.

Garp Cephesi Kumandanı'nın, Ali İhsan Paşa'yı (Gazi'ye tesir edip onu vâsıta yaparak) İstiklâl Mahkemesi kanalı ile temizleme isteği bu şekilde suya düştükten ve bu arada Yunanlılara karşı zafer de kazanıldıktan sonra, dâvâ, İzmir'de kurulan "Dîvân-ı Harp" te yeniden ele alınmıştır. Dîvân-ı Harp'te, Ali İhsan Paşa'ya sorular hep yazılı sorulmuş, Paşa da, her zaman yanında taşıdığı bir torbanın içindeki belgeleri mahkemeye sunmak suretiyle cevaplarını vermiştir.

Dâvânın bu yeni mahkemede devam etmekte olduğu günlerde, Lozan Konferansı dolayısıyla Avrupa'ya gitmek-

te olan İsmet Paşa'nın Ankara'dan İzmir'e geçmesi ve o yolla İstanbul'a gitmesi, dikkate değer bir hâdisedir. İzmir'de kendisini karşılayanlar arasında "Dîvân-ı Harp" reisi Galip Paşa'nın bulunması ve ayrıca mahkeme heyetinden birisinin İsmet Paşa ile bir otomobilde görüşmesi de, o sıralarda dedikodu konusu olan hâdiselerdir. Bu arada Kâzım (Özalp) Paşa'nın İzmir'e gidip hâkimler ile görüşerek dâvâdan ne gibi bir netice çıkabileceğini öğrenmek istemesi de üzerinde durulmaya değer bir husustur.

O ayların ençok konuşulan hâdiselerinden birisi olarak tâkip edilen bu dâvâda, "Dîvan-ı Harp"ın Ali İhsan Paşa'ya verdiği ceza *"tekdîr-i resmî ile tecziye!"* dir. Dağ böylece fare doğurmuş, fakat sonunda Ali İhsan Paşa emekliye sevk edilmiştir. Bu değerli askerin Türk ordusundan uzaklaştırıldığı sırada yaşının ancak 41 olduğunu da unutmamak lâzımdır.

Ali İhsan Paşa'nın ilk olarak dâvâsma bakan İstiklâl Mahkemesi'nin üyelerinden Kılıç Ali'nin bu hâdisi hakkında yazdıkları da, Reis İhsan Beğ'in naklettiklerini doğrulamaktadır:

"..... Temas ettiklerimiz Ali İhsan Paşa'nın sevk ve idâre ve kumandada kaabiliyeti yanında İsmet Paşa'nın pek zayıf olduğu fikrinde hemen müttehit görünüyordur. Bütün söylentiler ve tahkikat, itiraf etmeliyim ki, Ali İhsan Paşa'nın lehinde, İsmet Paşa'nın aleyhinde çıkıyordu."

.....

"..... Yemekten sonra çok sevdiğim kolordu kumandanı merhum Kemalettin Sami Paşa (Berlin sefiri olan) beni yemek çadırından aldı. Koluma girdi. Çadırın arkasındaki düzlükte hayli gezinti yaptık. Bana İsmet Paşa ile Ali İhsan Paşa arasındaki gerginliğin sebeplerini

ve içyüzünü uzun uzadıya izah etmiş ve izah ettiği ve bütün bu anlattığı sebeplere rağmen Ali İhsan Paşa behe-mehal tecziye edilecek olursa, kararın hiçbir zaman âdi-lâne telâkki edilemeyeceğini söylemişti. Kemalettin Sami Paşa'nın o gece çadırın gerisindeki düzlükte bana uzun uzadıya anlattığı sebeplerin hepsi İsmet Paşa'nın şahsî ihtirasında ve Ali İhsan Paşa'yı kumandan olarak istirkap ettiği, çekemediği noktasında toplanıyordu.

Akşehir'e geldiğimiz zaman Cephe Kumandanı İsmet Paşa bizi mâlûm olan samîmî görünüşü ile istikbal etti. Bizi karargâhına götürdü. Sonra da bize tahsis edilen eve geldi. Orada başlıca Ali İhsan Paşa hakkındaki nokta-i nazarımı uzun uzadıya izah ettikten sonra, bize oldukça zengince bir de dosya tevdi etti. Ve iddialarına ilâve olarak:

— Didine didine mükemmel bir ordu yaptık. Neden sonra dâvâyâ iltihak etmiş olan Paşa Hazretleri'ne¹⁷⁸, buyrun, başa geçiniz dedik. Teslim ettik. Şimdi o bizi yere vurmak istiyor. Buna müsaade edemeyiz. Bilhassa etmemelisiniz. Ordunun emir ve inzibatı tehlikededir. Bu nokta-i nazardan işe ehemmiyet vermenizi rica ediyor ve şiddetle tecziyesini talep ediyorum" dedi.

Mahkeme heyeti, Cephe Kumandanı'nın iddiasını dinledi. Tevdi ettiği dosyayı baştan aşağı kılı kırk yararçasına tetkik etti. Dosya içersinde ordu kumandanı aleyhinde medâr-ı itham olacak bize anlattıklarını tevsik edebilecek, mahkememizi alâkadar eden hiçbir noktaya tesâdüf etmedik. Derhal dâvânın mahkememizle âideyeti ol-

(178) Milli Mücadele'ye iştirak (!) şekli mâlûm olan İnönü'nün, İngilizler tarafından tevkif edilip Malta'ya sürüldüğü için ve ancak oradan kaçıp vatana dönebildikten sonra savaşa katılmak imkânını elde eden Ali İhsan Paşa'yı bu şekilde tenkid etmesi de, doğrusu pek gülünçtür.

mayacağı beyânı ile dosyanın iâdesine karar verdik ve ertesi gün Ankara'ya döndük.

Ali İhsan Paşa'yı tebriye eden bu kararımızın, kendi arzularına uygun düşmediği için İsmet Paşa tarafından beğenilmediği, Garp Cephesi Kumandanı'nın muhtelif reaksiyonlarından belli idi. Netekim İsmet Paşa, mahkeme kararını öğrenir öğrenmez, vakit kaybetmeden alelusul Gazi'ye bir telgraf çekerek, Ali İhsan Paşa dâvâsını mahkememizin selâhiyeti dışında bulduğu mütalâasını ileri sürdü ve mutlaka mahkûm ettirmeye karar verdiği Ali İhsan Paşa'nın askerî dîvân-ı harpte muhâkemesi tezini müdâfaaya girişti."

.....

"..... Bütün bunlar İsmet Paşa'nın bir kere yakasına yapıştığı Ali İhsan Paşa'yı ne yapıp yapıp dîvân-ı harbe sürüklemesine mâni olamadı. Bilâhere, Ali İhsan Paşa'nın Bornova'da Galip Paşa (eski Afganistan sefiri) Dîvân-ı Harbi'ne verildiğini ve Dîvân-ı Harbe dâvet edilen selâhiyetli askerî makam sâhiplerinin, meselenin bir incir çekirdeği doldurmayacağı hakkındaki şehâdetelrine rağmen, tekaüde sevk edildiğini işittiğimiz vakit cidden hayrete düşmüş ve teessür duymuştuk.

Bu hâdisenin üzerinden uzun yıllar geçti. Ali İhsan Paşa, değerli bir kumandan olmasına rağmen garaz ve kinin bu zaferi yüzünden bütün bir devir boyunca kenarda, nekbete mahkûm vaziyette kaldı. Ve bu nekbet, denilebilir ki, Atatürk'ün ölümü ile İsmet Paşa'nın onu istihlâf etmesinden sonra kendini mahkemelerde ve hapislerde sürdürmek suretiyle bir türlü pençesini onun boynundan ayırmadı."¹⁷⁹

O devirlerin bu iki tanınmış ve mevki sâhibi adamının, çok iyi bildikleri Ali İhsan - İsmet hâdisesi hakkında

(179) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 19 Kasım 1951.

verdikleri bilgiler ve vardıkları hükümler, İnönü'deki kinin korkunçluk derecesini bütün açıklığı ile ortaya koyuyor. İşte bu korkunç kin, derece derece, birçok insanın hayatına musallat olmuştur.

Kılıç Ali'nin yazısının son satırlarında sözünü ettiği hâdise, Ali İhsan Paşa'nın, imzasız tehdit mektupları yazmakta olduğu iddiasıyla tevkif edilmesidir. Bu tevkif, Irkçılık - Turancılık dâvâsının görülmekte olduğu sıralara raslar. Dikkate değer ki, eski bir ordu kumandanı olan Sabis Paşa, tevkif edilince bir askerî tevkifhâneye götürülmesi ve rütbesinin gerektirdiği usullere göre bir muâmele görmesi gerekirken, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne getirilmiş ve Birinci Şube'nin nezârethânesindeki o daracık ve pis hücrelere tıkmıştır.¹⁸⁰

İnönü'nün, Ali İhsan Paşa ile olan bu mücadelesinde, kendi emellerine hizmet etmeyen veya öbür tarafla münâsebette gibi görülenlerden bir kısmı, sonradan, bu yüzden haksız ve vicdansızca birtakım muâmeleler ile karşılaşmışlardır:

Bunlardan birisi, ordumuzda, ateşli bir milliyetçi olarak nam salan Kurt Cebe Noyan'dır. Ali İhsan Paşa'nın, Birinci Ordu Kumandanlığı vazifesinden alınıp Konya'da beklemekte olduğu sırada, binbaşı rütbesiyle aynı şehirde vazifeli bulunan Kurt Cebe, Sabis Paşa'nın sık sık yaptığı at gezintilerine katılanlardan biridir. Garp Cephesi Kumandanı, o sıralarda Konya'ya gönderdiği bilgi ve haber toplayıcı adamları vâsıtasıyla, başka meselelerle bir-

(180) Merhum; şahsına, rütbesine ve mensup olduğu büyük ocağa bir hakaret sayılması gereken bu "höcre misâfirliği!" sırasında, bir gün, bütün Birinci Şube'yi ayağa kaldıran bir çıkış yapmış ve etrafa hakaret yağdırmıştı. Bu hâdiseden sonradır ki Tophâne Askerî Cezaevi'ne nakledilen Paşa, geri kalan ızdırıp günlerini, kapısında bir emir eri bekletilmek suretiyle geçirmiştir.

likte, bu at gezintileri hakkında da malûmat sâhibi olmuştur. İşte bu yüzden, sonraki yıllarda, Kurt Cebe'nin normal terfileri engellenmiştir. Bu engellemelerden birisinde ve İnönü başvekil iken, kendisine bu hususta şikâyetle bulununca, İsmet Paşa'nın Kurt Cebe'ye cevabı şu içneli soru olmuştur:

— *Nasıl, yine Ali İhsan Paşa ile görüşüyor, at gezintileri yapıyor musunuz?*¹⁸¹.

Kinin bu derecesi, elbette, korkunçtur.

Fakat, Ali İhsan ile mücadelelerinde, İnönü'nün kini, daha çok ve daha korkunç şekilde İhsan Beğ'in üzerinde toplanmıştır. Ve buna daha başka sebepler de eklenip, sonunda, yaratılan bir dâvâ ile, Topçu İhsan'ın başı yenmiştir.

Ali İhsan Paşa dâvâsından sonra, İnönü'nün, İhsan Beğ'e ikinci defa kancayı atması, halifelüğün kaldırılması üzerine, Hintli Ağa Han tarafından yazılan bir mektubun birkaç İstanbul gazetesinde çıkması iledir. İsmet Paşa, bu gazete sahiplerinin İstiklâl Mahkemesinde muhakeme edilmelerini istemiş ve Meclis'in bu isteği kabulü üzerine, gazeteciler, İhsan Beğ'in başkanlığındaki İstiklâl Mahkemesi'ne verilmişlerdi.

İsmet Paşa, gazetecilerin muhakkak mahkûm edilmelerini istemekte idi. Bunun sağlanması için de İhsan Beğ'e haber göndermişti. İhsan Beğ'in, haberi getirene verdiği cevap şudur:

— **Mahkeme heyeti, herhangi bir tesir altında izhâr-i hissiyat eder karakterde değildir. Kanaat-bahş vesâik, delâil elde edilmemezse, adâlet ve mantık çerçevesinden ayrılmak bizim için gayrı kaabildir. Bunu aynen söylersin.**¹⁸²

(181) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 330. Sf.

(182) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 29 Aralık 1951. (Bu konuşma Tokatlıyan Oteli'nde, Kılıç Ali ve mahkeme heyetinden bir kısmının bulunduğu bir salonda yapılmıştır.)

Gazeteciler dâvâsı beraat ile neticelenince İsmet Paşa kızmış ve bu kararı kendisine karşı bir davranış saymıştır. İhsan Beğ, dedikodusu devam eden dâvâyı, Gazi'ye nakletmiş, kararın haklı olduğunu kabul ettirmiş ve kendisinden İsmet ile konuşması hususunda tâlimat almıştır. Ancak, İsmet Paşa, evde olmasma rağmen yok dedirterek İhsan Beğ'i kabul etmemiştir.

Kılıç Ali, meselenin bu safhaya gelişini kaydettikten sonra şunları yazıyor:

“İşte bu suretle, bu hâdiseyledir ki, İsmet Paşa'nın İhsan Beğ'e karşı, nihâyet rahmetli arkadaşımın felâketiyle neticelenen meşhur kini ve garezi başlamıştı. Bunun ne yaman bir kin olduğunu ise, Yavuz-Havuz hâdisesinde göreceğiz.”¹⁸³

İsmet - İhsan mücadelesi, başka hâdiselerle, her gün biraz daha alevlenirken, bir gün Gazi, İhsan Beğ'e: “İsmet ile münâkaşayı bırak, başına bir iş açarsın!” demek zorunda kalmıştır. İsmet Paşa'nın bu gibi işlerdeki tutumunu iyi bilen Kılıç Ali, hâtıralarında şöyle diyor:

“İhsan'ı vurmak için, İsmet Paşa'nın artık fırsat kolladığı, bizim gibi kendileriyle her gün temas ve müşâhede halinde olan insanların gözünden kaçmayacak surette sırtıp durmakta idi.”¹⁸⁴

O sıralarda İhsan Beğ, bahriye vekilidir. İsmet, rakibini temizlemek için, önce, bahriye vekâletini lâğvettiriyor. Bu başarıdan sonra, açıkta kalan İhsan Beğ'in muhâlefete geçtiğini, adamları vâsıtasıyla etrâfa yaymaya ve bu iftira ile Gazi'yi de kışkırtmaya başlıyor¹⁸⁵. Bu hareketlere çok üzülen İhsan Beğ, İsmet Paşa'ya sert

(183) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 29 Aralık 1951.

(184) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 28 Ocak 1952.

(185) Aynı yazı.

bir mektup yazıyor. İnönü, mektubu, Gazi'ye okuyor ve havayı kendi lehine çevirmeye çalışıyor. O sıralarda kendisini kabul ettiği sırada, İhsan Beğ, Gazi'ye şunları söylemiştir:

— Paşam, ben İsmet'i bilirim. Kendisine antipati gösteren kimseleri size ezdirir, bertaraf eder.¹⁸⁶

Çekişmenin böyle çetin bir devreye girdiği günlerde, İsmet Paşa, Afyon mebusu Ali Beğ'e şunları söylemiştir:

—Fakat İhsan'ın da benim elimde bir işi var. Yavuz mukavelesinin tâdilinde selâhiyeti hâricinde devlet ve hazine aleyhine ahkâm koymuş. Bak, ben ona ne yapacağım. Altındaki yatağı sattıracağım."¹⁸⁷

Nihayet, İsmet - İhsan çekişmesi Meclis'e intikal ediyor. Meclis'te konuşan İsmet Paşa, Yavuz zırhlısının tâmiri için yapılan havuzun çürük olduğunu iddia ile, İhsan Beğ'in "dîvân-ı âlî" ye verilmesini istiyor. Meclis bu teklifi kabul edince de, hemen o gece evine sevk ettirdiği jandarma ve polis ile İhsan Beğ'i tevkif ettiriyor.

Dâvâ sırasmda, İngiltere ve Almanya'dan getirilen uzmanların, bizim "Bahriye Hey'et-i Fenniyyesi" ile birlikte Havuz'un inşâat pilânyarı üzerindeki incelemeleri ve ayrıca İzmit'e giderek yaptıkları incelemeler sonunda vardıkları netice şudur:

"Havuz en iyi ve birinci sınıf malzemeden yapılmıştır. Sade Yavuz'u değil, daha büyük harp gemilerini de havuzlar. Havuz, Türkiye'nin bu alandaki ihtiyâcını uzun zaman karşılayabilecek bir tesistir. Bundan dolayı ne ve kile, ne de başkalarına kanûnî bir sorumluluk getirmez."

Buna rağmen, İhsan Beğ, sudan birtakım sebeplerle ve ekseriyet kararı ile iki yıl hapse mahkûm edilmiştir.

(186) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 29 Ocak 1952.

(187) Aynı yazı.

Kılıç Ali, yakından takip ettiği için iyi bildiği dâvâdaki kararın haklı olmadığını belirttikten sonra, Gazi'nin bu konudaki tutumunu şöyle özetliyor:

“Atatürk bile İhsan'ın gadre uğramış olduğunun fâriki idi. Ne çâre ki bu kanaat ve hislerini - belki politika icâbı - alenen izhar edememekte idi.”¹⁸⁸

Böylece hayatı ve şerefi mahvedilen İhsan Beğ, mah-kûmiyet kararından sonra Gazi'ye şu kısa, fakat acı mektubu yazmıştır:

“Aziz Paşam,

Aleyhime tertip edilen feci dram bitti. Piyeste rol alan aktörler, gördünüz ki, rollerini nekadâr hatâlı ve nekadâr acemice yaptılar. Buna rağmen, kendimi size daha iyi tanıtmak için, herkesle münâsebetimi kesmiş olduğum şu anda, yine şahsınıza karşı hürmetim, ölünceye kadar olduğu gibi devam edecektir.”

Kılıç Ali, bu mektubun, Gazi'yi çok üzdüğünü yazmıştır.¹⁸⁹

Daha sonraları, İhsan Beğ, kaleme aldığı hâtıralarını bir gazetede yayımlamaya teşebbüs etmiş, fakat buna da engel olunmuştur. İhsan Beğ, bu hususu gazetede şu satırlarla belirtmiştir:

“Âhır ömrümde tekrar hâpishane köşelerine girmeye ne sıhhatım, ne de yaşım müsâit olmadığından, hâtıralarımı burada kesmeye mecbur oldum. Ben ölsem dahi arkadaşlarımla bir gün bu hâtıralarımı neşredeceklerine eminim.”

İşte, bir kin, bir insanı böyle yıkmıştır.

Kılıç Ali, hâtıralarında, bu acı hâdiseyi uzun uzun anlattıktan sonra, İsmet'in, kanca taktığı kimselerle giriştiği mücadelenin korkunçluğunu ortaya koymak üzere,

(188) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 4 Şubat 1952.

(189) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 5 Şubat 1952.

bir mesele hakkında Gazi ile yaptığı konuşmayı şöyle ifade ediyor:

“.... Bir gün İstanbul’da idik. Dolmabahçe’den Filorya’ya gidiyorduk. Atatürk’ün otomobilinde idim. Bir aralık:

— Paşam, Ali Beğ (Nâfia Vekili) Filorya ile Yeşilköy arasında bir asfalt yol yaptırarak iki yeri birleştirmek için tahsisat bulmuş. Size arz etmemi söyledi! demiştim. Atatürk:

— Sen Ali Beğ’e söyle. Bunu İsmet Paşa’ya söylesin de öyle yapsın. Hem onunla aykırı hareketlere de kalkışmasın. Çünkü gelir de “ya o, ya ben” derse sonra karışmam!

demişlerdi.”¹⁹⁰

İnönü’nün bu kıskançlık hırsına hedef olanlardan birisi de Ali Fuat Cebesoy’dur.

Ali Fuat Paşa, İnönü’nün Miralay İsmet olarak İstanbul’dan Ankara’ya ilk gelişinde kendisine çok yakınlık gösteren, Anadolu’da kalmasında ısrar, hattâ mevkiini ortaklaşa kullanmayı teklif eden insandır. Yine Ali Fuat Paşa, İstanbul’dan zorla gönderildiği Ankara’ya ikinci gelişinde, Kemal Paşa kendisinden başka herkesin elini sıkıp onu görmemezlikten gelince, Miralay İsmet’i alıp karargâhına götürmek ve kendisinin vekili yapmak suretiyle gönlünü almaya çalışan insandır. Miralay İsmet, işte, kendisine böylesine yakınlık, dostluk göstermiş ve iyilik etmiş olan Ali Fuat Paşa’nın, Garp Cephesi Kumandanlığı’ndan ayağını kaydırıp yerine geçmiştir.

Cebesoy’un, “Millî Mücadele Hâtıraları” nda yumuşak ve nâzik bir dille anlattığı bu ayak kaydırma hâdisesi, kısaca, şöyledir:

(190) Kılıç Ali Anlatıyor, Milliyet (gazetesi), 5 Şubat 1952.

Kemal Paşa'dan, Ankara'ya gelmesi için emir alan Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat, gelip, Ankara istasyonunda ve bir vagon içinde kendisiyle görüşüyor. Mustafa Kemal, Ali Fuat'a, Moskova büyük elçiliğini teklif ve kabul etmesini rica ediyor. Paşa, bu teklifin, kendisini yurt dışına çıkarma istek ve kararının bir neticesi olduğuna hükmediyor. Düşünüp cevap vermek üzere izin istiyor. Bir müddet sonra, yeni vazifesini kabul ettiğini haber vermek üzere Kemal Paşa'nın yanına geldiği zaman, Fevzi Paşa ile İsmet ve Refet beylerin de orada olduklarını görüyor. Konuşulan mesele, Ali Fuat'ın ayrılmasından sonra Garp Cephesi'nin alacağı şekildir. Buna göre, cephe, kuzey ve güney olarak ikiye ayrılıyor; kuzey kısmı İsmet ve güney kısmı da Refet beylerin kumandasına veriliyordu. Böylece Garp Cephesi'nin en mühim kuvvetleri, İsmet Bey'in kumandasına girmekteydi.

Ali Fuat Paşa, bunları öğrenince, Garp Cephesi'ne verilmek istenen şeklin önceden kararlaştırılmış bulunduğunu ve kendisine yapılan teklifin bir oyundan başka birşey olmadığını anlıyor. Daha sonra ise, Moskova elçiliğine tayininin çok daha önceden yapılmış bulunduğunu öğreniyor.¹⁹¹

İnönü'nün bu şekilde oyununa gelenlerden birisi de Millî Mücadele kumandanlarından Refet Paşa'dır. Ali Fuat Paşa'dan sinsice alınan Garp Cephesi'nin bölüşülmesinden sonra, Miralay İsmet, Refet Beğ'in de ayağını kaydırmış ve bu suretle Cephe'nin tek sâhibi olmuştur. Zaferden sonra, Millî Mücadele ordusunun kumandanı olarak İstanbul'a girdiği zaman, görülmemiş derecede coşkun bir sevgi ile karşılanan Refet Paşa, İnönü'nün, Cumhuriyetten sonraki yıllarda da kıskançlığından kurtulabilmiş değildir. "Millî Şef!" unvânıyla devlet başkanlığı maka-

(191) Ali Fuat Cebesoy, Millî Mücadele Hâtıraları (I. c.), İstanbul 1953, Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., 515.-519. Sf.

mına geçmesinden sonra, İnönü Ansiklopedisi adı ile yayımlanmaya başlanan devlet ansiklopedisinde, Refet Bele Paşa'nın adının bulunmamasının sebebi budur.

Atatürk'ün ölümünden sonra, devlet başkanlığı makamına oturmasında büyük rolü olan Mareşal Fevzi Çakmak da bu kinden yakasını kurtaramayanlar arasındadır.

Bazı mevkilere veya yapılara verilmiş "Çakmak" adının kaldırılması yolundaki hareketler, bunun, küçük örnekleridir: İstanbul - Edirne demiryolunun, Uzunköprü ile Pityon istasyonları arasında bulunan küçük bir durağına (İkinci Dünya Savaşı yıllarında Trakya'da hazırlanan Çakmak Hattı adı ile ilgili olarak) "Çakmak" adı verilmişti. Bu ad, Resmî Gazete'de yayımlanan 26 Şubat 1949 tarihli kararla "Demirköprü" ye çevrilmiştir.¹⁹² Kararın altında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Ş. Günaltay, İçişleri Bakanı E. Erişirgil imzaları bulunmaktadır.

Meydana gelmesinde, ilgi gösterip para sağlamak gibi bir yardımı bulunduğu için, bir kadirbilirlik olarak, Erzurum'daki bir hastahaneye Çakmak adı verilmişken, sonradan, gizli birtakım eller bu levhaya da el atmışlardır.¹⁹³

Harbiye'nin kuruluşunun 100. yıldönümü dolayısıyla 1945'te yapılan büyük törene, vazife başında veya emekli bütün askerî erkân çağırılmış, sadece Mareşal Fevzi Çakmak unutulmuştur!!!

Ancak, Mareşal'a karşı gösterilen en büyük saygısızlık, ölümü üzerine yapılmıştır. Radyonun, 10 Nisan

(192) T.C. Resmî Gazete, Nu. 7149, 7.3.1949.

(193) Süleyman Külçe, Mareşal Fevzi Çakmak, İkinci Kitap, İstanbul 1953, Cumhuriyet Matbaası, 249.-250. Sf.

1950'de, Mareşal'in ölümünü öğle haberlerinde verdikten sonra, cazlı veya sazlı programına devam etmesi, milleti çileden çıkarmıştır. İstanbul'da, büyük bir gençlik topluluğunun İstanbul Radyosu önüne gelerek ilgililerle konuşmak istemesine, aldığı emirle, polis engel olmuş ve çatışmalar sırasında birçok genç tevkif edilmiştir. İstanbul Radyosu'ndan bir ilgilinin, kendileriyle görüşmek isteyen gençlere, radyo yayınları hakkında söyledikleri şudur: "Ankara'ya dört defa sorduk. Fakat her defasında neşriyatımıza devam edebileceğimiz cevabını aldık!"

O günlerin bütün gazetelerinde bu vicdansızca saygısızlığı yeren birçok yazılar, tenkitler ve yermeler çıkmıştır. İşte onlardan bir tanesinden bazı satırlar:

"Büyük Mareşal'in vefâtı üzerine İstanbul Radyosu'nun gösterdiği lâkaydiye karşı memlekette husûle gelen teessürün akislerini gazetelerde okuduk.

Radyo memlekete büyük mâtemin huzurunda el bağlayarak bu ebedî ayrılığın acısı ile başbaşa kalmak imkânını vermedi. Dünyada bukadar kiyâsetsizlik görülmuş şey değildir.

Kadirşinas millet bir taraftan elinden uçurduğu kahramanın derdi ile yanarken, radyo:

Yaz, bahar olunca sen olur dağlar köçekçesi ile kulakları tırmalıyor, yürekleri yaralıyordu. Memleket pek haklı olarak bu hareketi bir kadir bilmezlik telâkki eyledi ve gençliğin ateşli lisaniyle buna karşı hoşnutsuzluğunu izhar etti.

Ve nihayet dün akşam bu müessese gazetelere bir tebliğ yayarak neşriyâta son verdiğini bildirdi. Bu vaziyet hükûmetin idâresizliğini bütün uryanhğı ile gösteriyor. Arap memleketleri bile bu mâtemi müslüman dünyasına mal ederek teessürümüze iştirak ederken bizim bu gafletimizin mâzur görülecek tarafı kahr mı?

Millet, kendisine hizmet edenleri unutmuyor.”¹⁹⁴

Bu yolda hisselerine düşenleri alanlar arasında, Milli Mücadele’nin paşalarından Orgeneral Asım Gündüz ve Orgeneral Fahrettin Oraltay da vardır:

Büyük Taarruz pilânındaki, İkinci Ordu’dan Birinci Ordu’ya bir miktar kuvvet nakli ve iki ordunun aynı anda taarruza geçmesi kararını, İsmet Paşa, uygun bulmamakta idi. Fakat Gazi bunda ısrar edince pilâni kabul etmek zorunda kalmıştı. Asım Paşa’nın bu pilândaki rolünü bildiği için, bu yüzden kendisine kin bağlamış ve bu kin, Asım Paşa’nın hak ettiği rütbenin kendisine bir türlü verilmemesi neticesine ulaşmıştı. Asım Gündüz Paşa, hâtıralarında, bu kini şöyle hikâye ediyor:

“..... Aziz milletimizin ve şanlı ordumuzun hizmetinde hak ettiğim orgenerallik rütbemi, Mareşal’in kaç defa listeye almasına rağmen, İsmet Paşa çıkardı. En sonra Atatürk, bizzat kendi el yazısıyla yazarak şahsî bir kine son verdi. Netekim, Büyük Taarruz’dan sonra, Eşme sırtlarında o unutulmaz emri: “Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir. İleri!” zafer parolasını yazdırdığı tarihî anda generalliğimi kendi tebliğ etmiş, kucaklamış, öpmüştü.”¹⁹⁵

İnönü, hem Asım Gündüz’ün, hem de bir müddet sonra İzmir’de Fahrettin Oraltay’m apuletlerinin bizzat Gazi tarafından takılmış olmasını da kıskanmıştır. Asım Paşa’nın, bu kıskançlığı hikâye eden satırları şunlardır:

“... İsmet Paşa, Mustafa Kemal’in Fahrettin Oraltay’a ve bana esirgemediği bu müstesnâ yakınlığı, kadirşinashlığı, âlicenaplığı asla affetmedi, hoş görmedi ve unutmadı. Şahsımız ve emeklerimiz için Mustafa Kemal’in alâka ve

(194) Ulunay, Ba’d Harâbü'l Basra, Yeni Sabah (gazetesi), 12 Nisan 1950.

(195) Büyük Zaferin Bâkir Safhasını Kurmay Başkanı Asım Gündüz Paşa Anlatıyor. Sohbetler, I. Sayı, Ankara 1968, 68.-70. Sf.

mürüvvetine dâimî iştirak etmiş olan Mareşal Fevzi Çakmak'a karşı bile kızgınlığını, hepimizi elinde kuvvet olduğu anda unutarak, aktif hizmetlerden ayırarak gösterdi. Hem de küçük, çok küçük hesaplarla..”¹⁹⁶

İşte, İsmet İnönü'nün hayat grafiğindeki çizgilerin en korkunç renklisi olan kininden örnekler.. Bu kinin mâhiyetini en kısa, fakat en güzel dile getiren Asım Gündüz Paşa'dır:

“... İsmet, kolay tongaya düşecek adam değildir. Bir defa kin tutmasın, kinine hedef alınmasmdı. Hasmını yere vurmasının hem şartlarını hazırlar, hem de çok iyi bilirdi.”¹⁹⁷

1944 te, Türkçülerin karşısına, kıpkızıl bir kâbus gibi dikilen de bu belâlı kin değil miydi?

Ancak, o sıralarda Türkçüler, böyle, kahrolası ve kahredici bir korkunç kinin hedefi olduklarından habersizdiler. Tıpkı, bugün dahi Türkiye'deki büyük çoğunluğun habersiz oldukları gibi.

(196) Büyük Zaferin Bâkir Safhasını Kurmay Başkanı Asım Gündüz Paşa Anlatıyor. Sohbetler, 2. Sayı, Ocak 1969, 172. Sf.

(197) Millî Mücadelenin Bâkir Safhasını Kurmay Başkanı Asım Gündüz Paşa Anlatıyor, Tarih Sohbetleri, 8. Sayı, Mayıs 1968, 127. Sf.

İnönü ve Dalkavukluk

İnönü'nün, 1938 sonlarında başlayan devlet başkanlığı zamanı, cemiyetleri içten kemiren mânevî hastalıkların en korkunçlarından biri olan dalkavukluklarla dolu bir devirdir. Kendisine, şâhâne bir dalkavukluk örneği olarak takılan "millî şef!" ünvanının, İnönü tarafından benimsenmesiyle açılan bu çığır, Türkiye'nin ufuklarında bir mânevî felâket kasırgası gibi, yıllarca kendimi hissettirmiştir.

İnönü devrinin dalkavukluk örnekleri çok çeşitlidir. Kitapların veya dergilerin baş taraflarına yazılan yazılar veya konan resimlerden, çeşitli günlerin yıldönümlerine; meydan veya salon nutuklarından, kurum veya teşekküllerin toplantılarına; gazete sütunlarından kitap sayfalarına kadar her yerde bu dalkavukluğun birbirinden hoş (!) örneklerine raslamak mümkündür:

İnönü, hangi münâsebetle ve ne konuda bir nutuk söylerse söylesin, o, muhakkak, tarihî bir konuşmadır. Hattâ, ne söyleyeceği kesin şekilde belli olmayan konuşmaları dahî, önceden, "tarihî!" diye ilân olunur. İşte, bir gazetenin birinci sayfasında büyük puntolarla böyle bir müjdeyi veren başlık:

*Millî Şef, Bugün Tarihî Bir Nutuk İrad
Edecek*¹⁹⁸

Bayram günleri sokaklara asılan büyük bezler üzerindeki vecîzeler arasında da bu mânevî hastalığın örnek-

(198) Tanin (gazetesi), 1 İkinciteşrin (= Kasım) 1943.

lerine raslanabilir. Bunun en güzel bir örneği şu sözdür:

İnönü, Türk birliğinin ta kendisidir!

Bir büyük günde, bir şehrin düşmandan kurtuluşu veya bir toplantının yapılması sırasında, “Millî Şef!”e “tâzim telgrafı!” çekmek, o yılların, su içmek kadar tabii bir işidir. İşte, İstanbul’un bir kurtuluş yıldönümünde, kendisine çekilmiş bir tele, “Millî Şef!” in verdiği cevabı nakleden gazete haberi:

Millî Şef’in Teşekkürü

İstanbul’un kurtuluş bayramı dolayısıyla vali ve belediye reisi Dr. Lûtfi Kırdar tarafından Reiscumhur İsmet İnönü’ye çekilen tâzim telgrafına, Millî Şef tarafından aşağıdaki cevabî teşekkür telgrafı gelmiştir:

İstanbul Vali ve Belediye Reisi Dr. Lûtfi Kırdar

İstanbul’un kurtuluş yıldönümü münâsebetiyle gösterilen samîmî duygulara teşekkür ederim.

*İsmet İnönü*¹⁹⁹

İnönü, kendisinden istenen herhangi bir iltifatı(!) kabul buyurur(!) ise ve bunu bir yazı ile bildirirse, o yazının okunması için “olağanüstü toplantı!” yapmak da bir vazifedir. İşte, kendisine teklif edilen “fahri hemşehrilik” ünvanını kabul etmesi dolayısıyla, gönderdiği telgrafın okunması için, olağanüstü toplantı yapıldığını bildiren bir yazı:

Millî Şefimiz İnönü Trabzon Fahri Hemşehrisi

*Trabzon, 13 (Özel muhâbirimiz bildiriyor): Sayın Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü, Trabzon’un fahri hemşehriliğini kabul buyurmuşlardır. Trabzon Belediye Meclisi’nin bu husustaki kararı kendilerine bir telgrafla bildirilmiş ve Cumhurbaşkanımızın gönderdikleri cevap, bugün olağanüstü bir toplantı yapan Meclis’te sürekli alkışlar arasında okunmuştur.*²⁰⁰

(199) Tanin (gazetesi), 10 Birinciteşrin (= Ekim) 1943.

(200) Ulus (gazetesi), 14 Temmuz 1950.

“Millî Şef!” in hayatı ile ilgili yıl dönümlerinde, hakkında övgülü yazılar yazmak da ihmâli mümkün olmayan vazifelerdendir. İşte biri devlet başkanlığı makamına oturduğu, diğeri doğum günü dolayısıyla (birisini imzalı, öteki imzasız) yazılmış iki yazıdan parçalar:

Millî Şef İnönü

“*Millî şef İnönü’nün bugün cumhur reisliğine intihâbının beşinci yıldönümüdür. İsmet İnönü, Türkiye reis-i cumhurluğuna intihap edildiği zaman, nasıl yalnız Büyük Millet Meclisi’nin reyi ile değil, bütün Türk milletinin tasvip ve temennileri ile iktidar mevkiine gelmişse, bugün de, hepimizin kalbinde aynı sevgi ve itimâdı muhâfaza ediyor.*

O..... dâimâ milletin derin bir hürmet ve şükran ile, samimiyet ile sevdiği bir şef olarak vazifelerini muvafakiyetle gördü.

Türk milleti, İsmet İnönü’de müşfik bir aile babasına kavuştuğunu hissediyor ve bu sevginin sıcaklığını kalbinde duyuyor.

Tarihimizin kudretli ve şanlı devirlerinde ordumuzun şevket ve savleti belki birçok devleti titretti. Fakat karşımızdaki Avrupa’da, dâimâ, derin bir husûmet buldu ve bununla çarpıştı. Türkiye bugün dünyanın her tarafında sempati ve teveccüh buluyorsa, düşmanlarına bir hürmet telkin ediyorsa, bu, tesâdüfî değildir. Bunu temin eden zemberek, İsmet İnönü’nün bilgisi, irâdesi ve iyi idâresidir.”²⁰¹

**

Millî Şefimizin Yaş Günleri

“*Bugün Millî Şefimiz İsmet İnönü’nün doğumlarının yıl dönümüdür. Bundan 59 yıl önce (25 Eylül 1884 gü-*

(201) Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin (gazetesi), 11 İkinciteşrin (= Kasım) 1943.

nü) dünyaya gelen Millî Şefimiz, daha pek küçük yaşlarında askerliğe karşı büyük bir sevgi ile bağlanmıştır.

Swas Askerî Rüşdiyesi'ni, Halıcıoğlu Topçu İdâdisi'ni ve Harekât-ı Harbiyye Mektebi'ni dâimâ birincilikle bitiren, çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile hiçbir notunu kırdırmayan İsmet (Aksaray), vazife aldığı her sahada dâimâ muvaffak olan kudretli bir kumandan olmuştur.

İnönü ve Lozan muvaffakiyetleri onu tarihe mal etmiş, yurt içinde vücutte getirdiği ölmez eserlerle milletin kalbinde ve ruhunda sönmez minnet ve sevgi hisleri yaratmıştır. Dünyanın dört bucağında kanlı savaşların devam ettiği şu sıralarda, refâhımız, saadetimiz, âsûde hayatımız ve herşeyimiz, yalnız onun yüksek varlığı ile kaaim bulunmaktadır. Başında daima onu görmek isteyen milletin en candan ve kalbî temennâsi, Şefimizin dâimâ mesut, sıhhatli ve uzun ömürlü olmasıdır.”²⁰²

“Millî Şeflik!” devrinde, devletin veya devletle ilgili sayılan kurumların çıkardıkları eserlerin ilk sayfalarını İnönü'ye ayırmak da kaçınılmaz bir vazife(!) halini almıştı. Bu vazife, yerine göre, eserin başına bazan yüksek(!) bir sözünü, bazan ihtişamlı(!) bir resmini koymak; bunlar uygun düşmüyorsa, bu takdirde, koruyuculuğundan filân söz ederek kitabı “yüce varlığı!” na sunmak suretiyle yapılmakta idi.

İşte, bu şekildeki dalkavukluklardan birkaç örnek:

a) Maarif Vekilliği tarafından 1939 yılında çıkarılmaya başlanan bir “Güzel Sanatlar” dergisi vardır. Kâğıdı, baskısı ve resimleri ile güzel bir eser olan derginin ilk sayısının başında İnönü'nün bir resmi yer almıştır. Bu resim, “Millî Şef!” in, ressam İbrahim Çallı tarafından yapılmış resmini seyrederken çekilmiş bir fotoğrafıdır. Resmin altında, büyük puntolarla şu satırlar yazılıdır:

(202) Tanin (gazetesi), 25 Eylül 1943.

“Millî Şef büyük İnönü, Türk sanatının yüce koruyucusudur. Milletimizin olan herşeye gösterdikleri derin alâkayı, aynı kuvvetle millî sanata da bahşetmektedirler. Cumhuriyet Halk Partisi’nin teşebbüsü üzerine portrelerini Türk sanatkârlarına yaptırmaya muvafakat buyurmuş olmaları, bu ilginin ve Türk sanatkârlarına verdikleri değerin parlak misallerinden birisidir.

Yukarki fotoğrafta ressam İbrahim Çallı tarafından yapılan portlerini iltifat ile seyrettikleri görülüyor.”²⁰³

b) Bir devlet ansiklopedisi olarak çıkarılmaya başlandığı halde “Millî Şeflik!” devrinde “İnönü Ansiklopedisi” adı ile yayımlanan Türk Ansiklopedisi’nin birinci fasikülünün (ve dolayısıyla eserin) başında, İnönü’nün tam sayfa büyüklüğünde bir resmi yer almıştır.

Takdir olunur ki, böyle bir ansiklopedinin başında bir insanın (hem de hayatta bulunan ve siyâsî bir mevki sâhibi olan bir insanın) resminin yer almasını ne ciddiyetle, ne de ansiklopedi anlayışı ve usulleri ile bağdaştırmaya imkân vardır. Ansiklopedilerde insanlar, ancak, adlarının bulunması gereken sayfalarda ve çaplarına göre yer alırlar. Ve bunun neticesi olarak da resimleri o sayfalara konur.

c) Türk Dil Kurumu’nun eserlerinden, “Millî Şeflik!” devrine ait olanların baş taraflarında, bu dalkavukluk oyununun başarılı(!) izleri görülür. Bazen yaldızlı harflerle yazılmış olan bu dalkavukluk yazılarında, İnönü, “Türk dilinin büyük koruyucusu!” veya “Türk Dil Kurumu’nun koruyucu genel başkanı!” gibi şatafatlı sözlerle övülür; eserler, dâimâ, “yüce katı!” na sunulur; ve bu sunuştan dolayı da duyulan “mutluluklar!!” belirtilirdi.

(203) Güzel Sanatlar, I. (İstanbul 1939), Maarif Matbaası.

İşte birkaç örnek:

★) Dîvânü Lûgat it-Türk tercümesinin birinci cildinden:

“Türk dili hazinelerinin en büyük bir kısmını koyunda taşıyan bu çok değerli eserin tercümesini, Türk Dil Kurumu’nu yüksek himâyeleriyle onurlandıran büyük Genel Başkanımız, sevgili Cumhur Reisimiz İsmet İnönü’nün yüksek varlığına sunmakla Kurum da, tercüme eden de sonsuz bahtiyarlıklar duyar.”²⁰⁴

★) Kutadgu Bilig’in Viyana nushası basımından:

“Türk dilinin ulu koruyucusu İsmet İnönü’nün yüce katına, Türk dil ve edebiyatının en eski varlıklarından olan Kutadgu Bilig tıpkı basımlarını armağan etmekle Türk Dil Kurumu yüce koruyucu Genel Başkanı’na derin şükranlarını bir daha sunmak mutluluğunu duymaktadır.”²⁰⁵

★) Türkiye’de Halk Ağzından Derlenmiş Söz Derleme Dergisi’nden:

“Türkiye Cumhur Reisi, Cumhuriyet Halk Partisi’nin değişmez Genel Başkanı, Türk Dil Kurumu’nun koruyucusu İsmet İnönü’nün yüce huzûruna bu çalışma verimini sunmakla Türk Dil Kurumu derin bir sevinç duyar.”²⁰⁶

★) Dördüncü Dil Kurultayı zabıtlarından meydana gelen eserden:

“Dördüncü Türk Dil Kurultayı’na yüksek huzurları ve himâyeleriyle büyük şerefler bağışlayan İsmet İnönü-

(204) Dîvânü Lûgat it-Türk Tercümesi, I.c., Çeviren: Besim Atalay, III. Sf.

(205) Kutadgu Bilig, Tıpkı Basım, I. Viyana nushası, İstanbul 1942, Alâeddin Kırıl Basımevi.

(206) Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi, I.c., İstanbul 1943, Maarif Matbaası.

*nü'nün yüce katlarına Türk Dil Kurumu'nun şükran ve saygı armağanı.*²⁰⁷

Bu ciltte, dalkavukluk, ilk sayfadan "Başlarken" başlıklı bölüme de geçmiş ve şu sözlerle devam ettirilmiştir:

*"...Atatürk'ün bütün eserlerinde çalışma arkadaşı olan Millî Şefimiz İsmet İnönü'nün yurdu savaş ve kan ateşlerinden uzak tutan, "millî dil ve millî tarih dâvâlarını bir millî varlık, hattâ bir millî müdafaa meselesi" sayan yüce varlıklarına karşı duyduğumuz içten ve derin şükran, saygı ve sevgidir."*²⁰⁸

★) Tanıklarıyla Tarama Dergisi'nden:

*"Cumhuriyetin XX. yıldönümü dolayısıyla, koruyucu Genel Başkanımız, Millî Şefimiz, sevgili cumhur reisimiz İsmet İnönü'nün yüce katına Türk Dil Kurumu'nun armağanı."*²⁰⁹

★) Arapça'nın Türk Diliyle Kuruluşu adlı kitaptan:

*"Koruyucu Genel Başkanımız, ulusal önderimiz sevgili cumhur reisimiz İsmet İnönü'nün yüce adına."*²¹⁰

"Millî Şeflik!" devrindeki dalkavukluğun, en tiksindirici örnekleri, 1944'teki Türkçülük düşmanlığı kampanyasında, İnönü'nün 19 Mayıs 1944 konuşmasını yapmasından sonra yazılan yazılardadır. O nutku, hareket emri sayan birçok kalem, bir yandan Türkçülük ülküsüne saldıırken, bir yandan da dalkavukluk edebiyatının en mas-kara örneklerini ortaya koymuşlardır.

(207) Dördüncü Dil Kurultayı, İstanbul-Ankara 1943, Alâeddin Kırıl Basımevi.

(208) Aynı eser, V. Sf.

(209) Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I. İstanbul 1943, Cumhuriyet Basımevi.

(210) Prof. Naim Hazım Onat, Arapça'nın Türk Diliyle Kuruluşu, I., İstanbul 1943.

İşte, o günlerin ciltler dolduracak kadar çok yazılardan seçilmiş küçük, fakat ibret verici satırlar:

*"... 'Millî Şef!'" yüklü bulutları dağıtmıştır. Nutku işittiğimiz saattan beri aydınlık bir havadan ferah nefes almaktayız."*²¹¹

.

*"...Bütün memelketi kaplamış olan sinirlilik ve üzüntü, Millî Şef'in ruhlara nüfuz edici sözleriyle silinip kalkmış oluyor. Memleket şu dakikada bu sesi dinlemeye muhtaçtı."*²¹²

.

*"...Teselliye ve ümidi, yine onun hudutsuz kudretinde, azim ve îmânında ve vazife hissinde buluyoruz."*²¹³

.

*"...İsmet İnönü, saatlı bombalar gibi sırası gelince patlamak üzere ve ölüm sızıntıları halinde damarlarımıza girmek isteyen bu sinsî cereyanı, milletin temiz hasletlerine emin bir devlet reisi sıfatıyla, tereddütsüzce açığa vurmaktan asla çekinmeyerek tarihî bir rolünü daha, kahramanca yerine getirdi."*²¹⁴

.

*"...İnönü'nün nutku derin bir ahlâk, bir meslek dersi, en geniş anlamında bir siyâset ve yurt sevgisi öğretimidir."*²¹⁵

.

(211) Fâlih Rifkî Atay, Cumhur Reisimizin Nutku, Ulus (gazetesi), 21 Mayıs 1944.

(212) Hüseyin Cahit Yalçın, Millî Şef'in Gençliğe Hitâbesi, Tanin (gazetesi), 20 Mayıs 1944.

(213) Aynı makale.

(214) Feridun Osman Menteşoğlu, İnönü'nün Gösterdiği İstikbal Yolu, Son Posta (gazetesi), 20 Mayıs 1944.

(215) Necmettin Sadak, Millî Şef'in Millete Büyük Dersi, Akşam (gazetesi), 21 Mayıs 1944.

“Türk Gençleri... gönüllerinde Atatürk, başlarında İnönü, yarınları fethে hazırlanıyorlar.”²¹⁶

“..Türk milletinin bütün faziletlerini kendinde toplayan ve Türk milletini zaferlere ulaştırmış olan İsmet İnönü’nün önünden geçerken, ona, onun gibi olma kararıyla bak. Bu, seni onun özlediği kadar büyük olmaya iletir.”²¹⁷

“....Şef’in nutkunda gençliğe hitap ediş tarzını kullanabilmiş pek az devlet adamı vardır. Her bakımdan bahıtlı olan Türk gençliği, kendisine bu kadar açık....., bu kadar gerçekçi, aynı zamanda bu kadar şefkatli bir hitabı, bir de Atatürk’ten işitmişti.”²¹⁸

“....Millî Şef, 19 Mayıs günü Türk gençliğini büyük bayramları içinde kutlarken, engin sevgi heyecanıyle metinleşen sesleri, 1944 baharının feyiz getirici güneşiy-le birlikte vatan ufkunu sarıyordu. Onu dinleyenlerin yüzlerindeki saygılı neşe, bütün yurdu bezeyen çiçek ve renk ortasında rikkatle gülümsedi durdu. Yüce Şef, vazifeleri hatırlatırken çehrelerde dikkatin sert çizgileri uçtu. Tehlikelerden bahsederken gözler uyanıklığın acı ışığı ile tutuştu.”²¹⁹

“....Bu defa 19 Mayıs Gençlik Bayramı münâsebetiyle sevgili cumhur reisimiz İsmet İnönü’nün gençlere, öğ-

(216) Prof. Yavuz Abadan, 19 Mayıs ve Türk Gençliği, Cumhuriyet (gazetesi), 20 Mayıs 1944.

(217) Cemil Bilsel, 19 Mayıs’ı Kutlarken, Ulus (gazetesi), 19 Mayıs 1944.

(218) Bedrettin Tuncel, Şef ve Gençlik, Ülkü (dergisi), 1 Haziran 1944.

(219) Kemal Turan, Erişilir Hedefimiz, Ulus (gazetesi), 21 Mayıs 1944.

retmenlere, bütün Türk milletine hitâben söylediği güzel sözler ise milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, lâyiklik, inkılâpçılık prensiplerini herkesin pek kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde târif etmiştir. Bu bakımdan mektep kitaplarına geçirilerek vatan evlâtlarının hâfızlarına bir daha silinmeyecek surette yazılmaya değer bir kıymettir.”²²⁰

“...19 Mayıs’ta, Ankara’da, Gençlik Bayramı’nın toplantı sahasında İsmet İnönü’nün sesi yükseldi. Bu ses içimizi açtı, bize rahatlık, ferahlık verdi.”²²¹

“Yirmi beş yıl önce 19 Mayıs’ı yaşayan ve duyanlarımız, çünkü büyük nutukta kendi inançlarının en canlı bir ifâdesini buldularsa, o zaman henüz dünyaya gelmemiş olanlarımız, aynı nutukta, hayatları boyunca ayrılmayacakları ülkü kaynaklarının en hâlisine kavuşmuş oldular.”²²²

**

Hasan Âli’nin, 19 Mayıs 1944 günü, 19 Mayıs alanında kâğıttan okuyarak yaptığı açış konuşması da, devrin çok dikkate değer bir dalkavukluk belgesidir. Aşağıdaki satırlar, “Yüce Başbuğumuz!” diye başlayan o yazıdandır:

“...Atatürk’ün kurduğu millî birlik, ondan sonra gelen en büyük Türk’ün, İnönü’nün elindedir. O büyük Türk, kanlı savaş meydanlarında bilenmiş irâdesi, Lozan’da is-

(220) Asım Us, Türk Milletinin Siyâsî “Amentü” sü, Vakıf (gazetesi), 21 Mayıs 1944.

(221) Ahmet Emin Yalman, Şifâ Müjdesi, Vatan (gazetesi), 21 Mayıs 1944.

(222) Nadir Nadi, Türk Milleti’nin Sesi, Cumhuriyet (gazetesi), 20 Mayıs 1944.

tiklâl beratımızdaki imzada gördüğümüz yüksek zekâsı ile tarihleşen İnönü... Yirmi yıldır hükûmet ve devlet başında, millet ve memleket yolunda ağırttığı başıyla bugün başımız ve başbuğumuz olan İnönü... Onun emrindeyiz, onun etrâfındayız.

Gençler, sevgili Türk çocukları, kardeşlerim, yavrularım!

Beni yürekten dinleyin; duyarak, inanarak dinleyin. Çünkü size yürekten söylüyorum. Millet ve memleket dâvâlarında başarının birinci şartı Atatürk'e, İnönü'ye inanmaktır, onlara bağlanmaktır. Doğru düşünce onların sözünde, doğru hareket onların izindedir."

İnsanlık tarihinde bunu geride bırakacak bir başka zadalkavukluk belgesi bulunabilir mi, bilemiyorum.

Yine aynı Hasan Âli'nin, 4 Nisan 1944 tarihiyle marif teşkilâtına yaptığı uzun bir "tâmim" de yer alan şu satırlar da ibretle okunmaya değer:

*"...Başımızda bulunan büyük başbuğumuz İnönü'ye millî birliğimizin timsâli olarak inanmada, varlığımızın büyük hakikatı olduğunu candan yürekten bilmeli ve bildirmeliyiz."*²²³

İnönü'nün, 19 Mayıs 1944 nutkunda, Türkiye maarifini: "Öğretim ve eğitim işinde bugünkü maârifimiz en ileri vukuf ve ehliyet derecesinde olduğunu isbat etmiştir.", "...Cumhuriyet maârifi iftihârımız ve istikbal için sarsılmaz bir güvenimizdir." gibi sözlerle övmüş olmasının fırsat sayan Hasan Âli, bu iltifatlar ve kendilerine verilen yüce (!) direktifler dolayısıyla, bütün maârif men-

(223) Irkçılık-Turancılık, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 4, Ankara 1944, Maarif Matbaası, 230. Sf.

suplarının duydukları minnet (!) duygularını dile getiren (!) ve o günlerin maârif kurmay heyetinin imzâlarını taşıyan tarihî bir dalkavukluk belgesini, bizzat kendisi, İnönü'ye vermişti. Yazı aynen şudur:

Çok sayın İsmet İnönü

*Türkiye Cumhuriyeti Reisicumhuru
ve Türk milletinin büyük şefi*

1944 yılının 19 Mayıs'ı Türk maârif ve cumhuriyet maârifçileri için tarihî bir gün oldu. Ömürlerini memleket kültürüne ve maârif hizmetine vermiş olanlar, mesleklerinin ve hayatlarının en büyük mükâfâtını bağışlamak lûtfunda bulunduğunuz ve dün heyecanla dinlediğimiz takdir ve iltifatlarında gördüler. Türk nesillerinin öğretim, eğitim mesûliyetini bilerek ve duyarak taşıyan bizlerin yürekten gelme minnet ve şükranlarını kabul buyurmanızı dileriz. Bu yüksek iltifatlarını muhâfaza, bizim için olduğu kadar bizden sonra gelecek Türk maârifçileri için de bir nâmus borcu olacaktır. Biz, maârif dâvâlarımıza, okul kitaplarını sayfa sayfa, satır satır okuyacak, kültür kurumlarımızı şehir şehir, köy köy gezip inceleyecek kadar derin ve şümüllü ilginizi bilerek ve anlayarak, yüce şahsiyetinizi, Türk milletinin başı, önderi, bu yolda hepimizin en büyük öğreticimiz tanımakla gururların en yükseğini duymaktayız.

Güveninize lââyık olmak için çalışmalarımızı arttıracığımıza itimat buyurmanızı diler, ellerinizi öperek yüreklerimizin bütün saygı ve minnetlerini sunarız.

*Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel*

*Müsteşar
İhsan Sungu*

*Meslekî ve Teknik
Öğretim Müsteşarı
Rüştü Uzel*

*Teftiş Heyeti Reisi
Besim Kadırgan*

*Tâlim ve Terbiye Dâiresi
Reisi
Kadri Yörükoğlu*

*Yüksek Öğretim Umum Md.
N. Halil Onan*

*Güzel Sanatlar Umum Md.
Tevfik Arorat*

*Orta Öğretim Umum Md.
Hayri Ardic*

*İlk Öğretim Umum Md.
Hakkı Tonguç*

*Beden Terbiyesi Umum
Md. V.
Vildan Savaşır²²⁴*

İşte, insan haysiyetini bir paralık eden bir dalkavukluk vesikası ki, insan olana vereceği utanç, şu meşhur Utanç Duvarı'nın insanlığa verdiği utançtan nekadardır farklıdır, bilinemez.

Ve işte bir devrin bir yönünü bütün çıplaklığı ile ortaya koyan belgeler.

(224) Irkçılık - Turancılık, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 4, Ankara 1944, Maarif Matbaası, (16.) Sf.

VI

İnönü ve Diğer Meseleler

İnönü'ye ait bir dosyada yer alabilecek okadar çok mesele veya konu vardır ki, bunların hepsini ele alıp bir araya getirmek, insana çok zaman kaybettirir. Ve esâsen değmez de. Buraya kadar olan sayfalar içinde, bunların, en önemlileri sayılması gerekenlerden bir kısmını, mümkün olduğu kadar kısa bir şekilde tesbit etmeye çalıştım. Bu son bölümde ise, onların dışında kalanlarından birkaçına - daha da kısa - temas edeceğim:

★) İnönü'nün karakterinin belirli vasıflarında birisi aşırı evhamıdır. Onun bu vasfını en iyi tesbit eden Dr. Rıza Nur'dur. Bunda, kendisiyle çok yakından münâsebette olmasının ve bilhassa Lozan'da bir yıla yakın gece gündüz beraber bulunmasının rolü büyüktür.

Rıza Nur, hâtıralarının birçok yerinde, bu evhâmın ne derece korkunç bir şey olduğunu, hem de hekim gözüyle, tesbit etmiştir. Buna ait hükümlerinden bir kısmı şunlardır:

“Benim gibi onunla çok temas edenler bilir. Bu adamın zihnine birşey yerleşti mi, bir daha onu çıkarmak imkânsızdır. Ama nekadarsa saçma olursa olsun. Balçığa saplanır gibi ona saplanır. Bâzan hiç mânâsız birşeye fevkalâde ehemmiyet verir. Bâzan da mühim bir şeyi hiç kaale

almaz. Ona, birşeye ehemmiyet verdirmek için evhâmını gıcıklaşmasını bilmelidir. Müvesvis, vehimli bir insandır.”²²⁵

.....

“..... Her cümleyi defalarca tartar. Bundan şu çıkabilir der çizer, yenisini yazar. Ondan da bu çıkabilir, der, yine çizer. Ama hiç birisi de çıkmaz ya. Bu adamın evhâmı müthiştir. Ben hayatımda bu derece evhamlı adama pekaz tesâdüf ettim. Bunu bir tahmin veya bir iki müşâhede üzerine söylemiyorum. İsmet’le Anadolu’da birçok temas ve münâsebetlerim var. Sonra Lozan’da bir yıl kadar gece gündüz beraber yaşadık. Her hâlini gördüm. Müşâhedeye alışkın hekim gözüyle gördüm. Bunları yazacağım için iyice dikkat ederek müşâhede ettim. Sağırılar evhamlı olurlar. Biri birşey söyler, anlamazlar. Derhal kendi aleyhlerindedir zan ve vehmine düşerler. Bunda da o hal var. Fakat bu evham sade sağırılığından mı? Çünkü sağırılardakinden pekçok fazla; zannımca, esâsen hulkatinde bulunan bir şeydir. Dimağca mütereddî bir adamdır. Cincimesinin teşekkülü normal değildir. Kafası, cephesinden bakınca fevkalâde güzeldir. Fakat arkasından... Sanki yaratıldığı vakit kudret eli tutmuş, ensesinin köküne bir yumruk aşketmiş, kafasını içeriye çökertmiştir..... Kafasının bu kemiğe tevâfuk eden kısmı, yani arkası çukur halindedir. Nice ahmaklar, vilâdî aptallar, mütereddî kafalar gördüm. Arkalarında az çok çıkıntı vardır. İsmet’te yoktur. Sağırdır. Burnu papağan gagası gibi büyüktür. Bir kardeşi kambur, bir tanesi yine alil.. Bir kardeşi de morfinoman. Demek ailesi mütereddi..”²²⁶

.....

(225) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 825. Sf.

(226) Aynı eser, 1006. Sf.

“... İsmet zekîdir. Fakat tamâmiyle câhildir. Zekâsı, entrikada mutahassıs zekâdır. Başka işe yaramaz. Çünkü evhâmı, zekâsını imha eder. Onu dâimâ yanlış fikirlere, işlere sevkeder, fena neticelere vardırır. Bu adamın her işinde nokta-i azîmeti, mesnedi evhamdır. Hattâ evham ve hayâlâtıdır. Lozan’da nice saçma şeylere, vehmederek, ehemmiyetler vermiş, boşuna uğraşmış, korkusundan hasta düşmüştür.”²²⁷

★) İnönü’nün karakterinin bir vasfı da “kuvvetli irâdeye teslimiyet” tir. Hakkındaki bu hükmün en güvenilir kaynağı, en yakın arkadaşı Karabekir Paşa’dır. Kâzım Paşa, büyük eserinde, bu husustaki hükmünü, şu satırlarla belirtiyor:

“... İsmet’in ahvâl-i rûhiyesi kavî irâdeye teslimiyet olduğunu bildiğim.... içindir ki, İstanbul’dan ayrılırken bana olan büyük itimâdına istinad ederek: “Bu dâvâ silâh ile hallolacak. Korkuyorum ki seni münâsebetsiz bir işe karıştıracaklar” demiştim.”²²⁸

Ordumuzun diğer bir paşası, Ali İhsan Sabis de, şu satırları ile Karabekir’e katılmaktadır:

“... Bu adamdan zavallı millete hiçbir hayır gelmemiş ve gelmeyecektir. Ne askerliğinde, ne bakan ve başbakan olduğu zaman, ne de cumhurbaşkanlığında bu millete ciddi bir faydası dokunmamıştır. Ancak Mustafa Kemal’in verdiği emirleri, ona dayanarak, bir emirber sadâkatiyle ve gayretiyle, bir kukla intizâmı ve hissizliğiyle yapmıştır.”²²⁹

(227) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1009. Sf.

(228) Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 2. bs., İstanbul 1969, Yaylacık Matbaası, 173. Sf.

(229) Ali İhsan Sabis, Harp Hâtıralarım, V. c., Ankara 1951, Güneş Matbaacılık Anonim Şirketi, 388. Sf.

Rıza Nur ise, bu vasfı, Atatürk'ten naklettiği şu bir iki satırla özetliyor:

“... Mustafa Kemal, İsmet'i, Harb-ı Umûmî'de Kafkas cephesinden tanıyor. Hakkındaki fikri, kaç defa ağzından işittim. Şudur: “İsmet demek, emirber nefer demektir.”²³⁰

★) İnönü'nün ençok bilinen vasıflarından birisi, insanları, kendi emelleri yolunda kullanabildiği kadar kullandıktan sonra, artık kendilerinden istifâde imkânı kalmayınca, silkip atmasıdır. Rıza Nur, bu vasfını kendisinin de söylediğini belirterek, şunları yazıyor:

“... İsmet'in bir piresibi vardır. Ve bunu dâimâ söylerdi.: “Suyunu emip posasını atmalı!”

İsmet bu. Şimdi bunu da söylemez, beni hattâ künden de atar giderdi. Ama daha suyumun bitmediğini, daha çok susuzluklar, kerbelâlar olup suyumu emeceğini, şifâ bulacağını biliyor. Netekim Lozan'dan sonra benim suyuma ihtiyâcı kalmadığına hükmedip, beni posa gibi atmıştır.”²³¹

Rıza Nur, mevki hırsından uzak yaşamış bir insandı. Birçok mevkilere, ısrarla ve âdetâ zorla getirilmişti. İnönü'nün, daha kendisinden emilecek suyun bulunduğu inandığı günlerde, kabinede yer alması için kendisine çektiği şu tel, bunun belgelerindendir:

Sinop Mebus-ı Muhteremi Rıza Nur Beğefendiye

Cumhuriyetin terakkisi ve vatanın dâhilen ve hâricen salâbet ve îtilâsı, Dr. Rıza Nur gibi nâdir evlâd-ı vatanın istinâdına müftakirdir. Bu kanaatım Lozan'da ve Hey'et-i

(230) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 830. Sf.

(231) Aynı eser, 1026-1027. Sf.

Vekîle'de arkadaşlığımız zamanından daha ziyâde sağlam ve samîmîdir. Mezûniyetiniz zamanının hitâmına muntazırım. Dâimâ muhabbet ve müzâheretinize arz-ı ihtiyaç ederim. Bilhassa gözlerinizden öperim efendim.

İsmet

Bir tarihlerde bu teli çektiği insanı, 1944 ün o korkunç aylarında (hem de hayatta bulunmadığı bir anda) iftiralarla yere vurmaya çalışması, işte bu su-posa hikâyesinin neticesidir.

Ali İhsan Paşa Malta'dan kaçıp vatan topraklarına ayak bastığı sırada, Miralay İsmet'ten şu telgrafı almıştı:

“Vatanımıza sâlimen muvasalatınızı dâvâımız için fâl-i hayır addetmekten mütevellit hasretlerimizi arz ederim. Seyâhat-i devletlerinize teshîlât irâesi için evâmir-i lâzime verilmiştir.

Garp Cephesi Kumandanı
İsmet

Kendisine bu teli çektiği sırada, Ali İhsan Paşa'nın emilecek suyu bulunduğu düşüncesinde idi. Fakat umduğu çıkmayınca, kendine has usullerle, Paşa'yı, kündeğe getirmeyi becerdi.

İnönü'nün “suyunu emip posasını atma!” piresibinin kurbanları arasında altı oklu partisinin mensupları da az değildir. Gürültüleri ve dedikoduları gazete sayfalarına kadar geçtiği için, bunlar, daha geniş çevrelerde bilinen oyunlar halini almışlardır. Partili kurbanların —şimdilik— sonuncusu, kendisinin yarattığı ve partinin sevk ve idâresini ellerine teslim ettiği, malûm “ortanın solcusu!” genel sekreteridir.

★) Başkalarına karşı bir pars kadar korkunç olan İnönü, Mustafa Kemal'in karşısında, dâimâ, bir dalkavuk

pozunda kalmış ve görülmüştür. Ona yaranmak için hiçbir fırsat kaçırmamıştır. Meselâ, Lozan'da iken, meseleleri sadece Hariciye Vekâleti'ne yazması gerekirken, çok defa Gazi'ye de yazması bundandır. Hele bunlarda, Gazi hakkında birtakım şatafatlı lâflar kullanması, bu huyunun, resmî yazışmalarla asla bağdaşamayacak örnekleridir. İşte o tellerden birisinin başlığı:

“Zulüm ve istibdat dünyasının en zâlimâne hücumlarına karşı, yalnız ve şaşkın kalan milletimiz için, maddî ve mânevî bütün kaabiliyet ve kuvvetlerini damarlarındaki ateşe toplayan ve harekete getiren Büyük Millet Meclisi'nin reisi Mustafa Kemal Paşa!”²³²

Günlük gazetelerden birisinde yayımlanan bir mektubundaki şu satırlar da, bunun (hem de insânî kıstaslara göre biraz garip ve acâip) bir örneğidir:

“Benim güzel ve sevgili Paşam!

Ben seni bin şey için severim. Fakat, büyük küçük kendi arzularımız için sevmekten başka ve her sevginin üstünde, candan bir sevgilimin rahatı ve kendi kıymetli ruhu için her ârıзадan sakınmak isterim. Ferah ol ve çok yaşa kardeşim.”²³³

★) İnönü'nün, “Benden sonra Tufan!” diyecek yaratılıştaki bir insan olduğu mâlûmdur. Hayatı boyunca, eski deyimle, “cân-i azîz” ini herşeyin üstünde görmüştür. Buna dâir hemen herkesin bildiği vakalar vardır. Bunların en dikkate değerlerinden birisi Rıza Nur'un hâtıralarında yer almıştır:

(232) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, İstanbul 1968, Garanti Matbaası 802. Sf.

(233) Cihat Akçakayalıoğlu, Atatürk ve İnönü, Milliyet (gazetesi), 9 Kasım 1970.

“İsmet’in, İsviçre hükûmetinden istediği iki muhâfız polisten başka, beraber getirdiği on neferi ve zâbitleri vardı. Ekserî sokağa İsmet’le beraber çıkardık. Kendi muhâfazası sâyesinde ben de muhâfaza olunurdum. Fakat yalnız sokağa çıkacak olsam benim muhâfızım yok. Yalnız dolaşıyorum. Nihyâyet içime korku girdi. Bu, öyle bir iş ki tecrübe edilemez. İhtiyatlı olmak evlâdır. Bir gün İsmet’e dedim ki: “Ben sokağa çıkınca arkamdan birisi muhâfaza etse iyi olur. Bu Ermenilerden korkmalıdır.” dedim. Bütün bu hikâyeye ettiğim şeyleri bilen İsmet bana ne dese beğenirsiniz? “Ermeniler seni vurmazlar!”

Bu, arkadaş mı? Bu adamdan bir kat daha soğudum. Belki de öldürüldüğümü istiyor.”²³⁴

★) İnönü’nün, kendisini yakından tanıyanların çoğunun çeşitli şekillerde ifâde ettikleri gibi, bir husûsiyeti de, temizleyeceği insanlara, bu işi yapacağı sıralarda yakınlık göstermesi ve hattâ muhabbetle(!) sırtlarını okşayışıdır. Bir ömür boyu yakınında bulunanlardan Kılıç Ali, bu huyuna (bilhassa sırt okşamasına), hâtıralarında temas etmiştir. Kendisini çok yakından tanıyanlardan Rıza Nur da, onun bu husûsiyetini sekiz on satırla şöyle ortaya koyuyor:

“.... O, öyledir. Kimi ençok sevmezse ve o aralık ona fenâlık yapacaksa, ençok ona muhabbet ve samimiyet gösterir. Eğer birine bir gün çok muhabbet gösterirse, o adam bilmeli ki, o esnâda ona müthiş bir düşmanlık yapmakta, fenalık hazırlamaktadır. İsmet bu. Topçu İhsan’a da büyük(!) hizmetlerine dâir imzâsıyla vesika vermiş, üç gün sonra irtikâp maddesinden onu hapse sokmuştu. Beni,

(234) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garant Matbaası, 1069. Sf.

Mustafa Kemal'in arzûsuna rağmen: "Onunla katiyen karşılaşmam!" diye kabineden atmış, Mustafa Kemal: "Nasıl oldu? Arkadaşınızdı!" demiş, aynı gün bana Sinop'a: "Sen Türkiye'nin en büyük evlâdısın. Senin hizmetinden vâreste olamam. İstirahat müddetinin neticesini bekliyorum!" diye telgraf çekmiştir."²³⁵

★) İnönü'nün herkesçe bilinen bir huyu da inatçılığıdır. "Nuh deyip de peygamber dememek" sözü sanki bu inatçı adam için söylenmiştir.

Bu inadının yüzlerce ve belki de binlerce misâli, ağız-larda yıllardan beri dolaşıp durmaktadır. Bunun en güzel örneği, "millî" nin düşmanı tilkilerle onların papağanları durumundaki kafasızların ağızlarından düşmeyen şu meş-hur "aşırı uçlar!!" tekerlemesinde görülmektedir. İnönü, bu tekerlemeye her temâsında, mutlaka "aşırı sağ!" ı öne alır. Bu, "aşırı sağ!" ın "aşırı sol!" dan daha tehlikeli(!) olduğunun ifâdesidir. İnönü, bununla, kızıkların "aşırı sol!" sözü ile yumuşatmaya çalıştıkları komünizmi, ötekinden daha az tehlikeli bir fikir gibi göstermekte olduğunun sanki farkında değil gibidir. Sonra onun "aşırı sağ!" dediği şeyin, sadece "siyâsî ümmetçilik" veya "şerîatçılık" olmadığını da unutmamalıdır. Moskof kını gibi bir duyguyla karşısında bulunduğu Türkçülük de, bu tâbirin içindedir. Bu yoldaki inâdının kitaba geçmiş, ve sade bugün değil yarı için de, en parlak delili şu sözleridir:

"...Derler ki "aşırı cereyanlarla uğraşıyoruz. Ama aşırı cereyanlar bir tek istikamette değil, sadece sağda değildir. Aşırı sol da bu kadar tehlikelidir." Aşırı sol akımların aşırı sağ akımlar kadar tehlikeli olduğu ihtimal dâ-

(235) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1126. Sf.

*hilindedir..... İlerde olan tehlike aşırı sağdadır. Görüşüm budur.*²²³⁶

En yakın günlere ait olan bu sözler çok mühimdir. Çünkü bu sözlerle İnönü, sadece dinî cereyanları değil, Türkçülük ülküsünü de ifâde etmiş olmaktadır. 1960'dan bu yana olan konuşmalarında, mânâsının kesin sınırı asla belli olmayan bu "aşırı sağ!!" tekerlemesi ile, İnönü, hemen her defasında Türkçülük ülküsünü de kasdetmiştir.

Ve sonra, bu söz ile, sadece dinî-siyâsî cereyanları ile ri sürmüş olsa bile, böyle bir tehlikenin komünizmden daha büyük olabileceğini kabûle imkân var mıdır? Komünizmin, değil sade Türkiye, bütün dünya için en büyük tehlike olduğunu, artık, en câhil insanların birazcık uyanıkları bile biliyor.

İnönü'nün bu inadının dikkate değer bir örneği de Rıza Nur Beğ'in hâtıralarında yer almış bulunuyor. Bu örnek, İnönü'nün inatçılığının sadece birtakım insanlara değil, millete ve vatana da nasıl zarar verecek bir inat olduğunu göstermesi bakımından çok ehemmiyetlidir:

Lozan'a ait olan bu hâdisenin kahramanı, meşhur Hahambaşı Naum Efendi'dir. Naum, çıfıtça birtakım hesaplarla İsmet Paşa'ya sokulmuş, tehlikeyi sezen Rıza Nur'un bütün ısrarlarına rağmen, İsmet, bu çıfıtı yanından uzaklaştırmamıştır.:

"...Bir müddettir, İstanbul eski hahambası Naum, bizim otelde görülmeye başladı. Baktım, bir gün İsmet'le görüşüyor. Ne yapmış yapmış, kimi vâsıta yapmış bilmem, İsmet'e yanaşmış. Yaman Yahudi. Artık İsmet'ten ayrılmıyor. Yemek zamanını biliyor ya, asansörün kapı-

(236) Abdi İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1968, Fono Matbaası, 48. Sf.

sında bekliyor. Derhal İsmet'in koluna giriyor, belinden yakalıyor. O da onun. İsmet'i, lüzumu yokken, holde do-laştırıyor. Sonra yemek salonunda İsmet'le şakalaşiyor, gülüyor. Anlaşıyor ki herkese İsmet benim samimî, tek-lifsiz arkadaşım diye göstermek istiyor ve gösteriyor. Ni-hayet bütün Yahudi sırnaşıklığı ile yanaştı. İsmet'in ya-kasını bırakmıyor. Şimdi odasından da çıkmıyor. İsmet bunu müşâvir tâyin etti. Yövmiye vermeye de başlamış. Bana da söylemiyor. Hey'et-i Murahhasa çiftliktir. Keyfi gibi kullanıyor. Derken Hahambaşı soframıza da alın-dı. Bu vakte kadar sesimi çıkarmamıştım. İsmet'e dedim ki: "Bu Yahudi başımıza nereden çıktı? Senin böyle bir Yahudi ile lâübâlî görüşmen haysiyetini ve Türk milleti-nin, heyetinin haysiyetini kırar. Bukadar yüz verme. Hiç olmazsa herkesin içinde yüz verme."

Bana kızdı. Herif derken açıkça azdı. Heyetten şuna buna herkesin içinde kumanda ediyor. Benim önümde yü-rüyor. İhtimal İsmet, benim sözlerimi ona söyledi. Fakat ben durur muyum? Zâten Yahudileri hiç sevmem. Ha-hama, önüme geçtiği vakit hakaret ettim. Ve kolundan tutup arkama çektim. "Bir daha burada yürü!" dedim. Bunu otelde, holde yaptım. Herkes gördü. Herif bitti. Bir daha önüme geçmek değil, ben varken İsmet'in yanına bi-le yaklaşmadı. Bunu esâsen İsmet yapacaktı. Hadi beni çekemiyor, bir Yahudiye hakaret ettiriyor. Ama düşünmü-yor mu ki bu işte benim şahsım değil, mevkiim de var. Bir Türk nâzırı ve delegesiyim. Bu mevkiimi Yahudinin pis ayağına çiğnetmese ya! Adam, onun böyle şeyler umû-runda mı? Yahudi ile kim bilir nesi var?

İsmet'e tekrar dedim: "Bu bir Yahudi'dir. Yahudiler çok âdî şeylerdir. Bunun kim bilir ne fena işleri vardır. Bunun gayesi imtiyaz gibi bir para dalaveresidir. Kendini

küçük düşürme. Hele bu herifi yemekte istemem. Yahut ben ayrı sofraya çekilirim.”

Yine dinlemedi. Başka sofraya geçtim. O vakit Yahudi’yi sofradan yolladı. Yemek yerken kendi samimiyet mühitimizdeyiz diye düşünmeden ağzımızdan bir lâf kaçıracağız. Yahudi derhal düşmanlara yetiştirecek. Aramızda bulunduğunu herkese göstererek para dalaveresini yürütecek.

Hahambaşı, İsmet’e, bütün İngiliz ve Fransız ricâlini tanıdığını, hepsi ahabâbı olduğunu, işleri istediği gibi yaptıracağını söylüyormuş. Tabii İngiliz, Fransız ve İtalyan delegelerine de, İsmet’in avucunda olduğunu söylüyordu. Derken dediğim oldu. Bizim Hahambaşı, İsmet’ten İzmir’de bir imtiyaz, istikraz işi, daha türlü para dolabı istemiş. Nihâyet Washington sefirliğini de istemiş, Lozan mühitinde dolaşiyor. Herkese: “İsmet teklifsiz ahabâbundır, sözümünden dışarı çıkmaz!” diyor. Haberi aldım. İsmet’e: “Gördün mü?” dedim. Cevap yok. “Kov bu herifi” dedim. İsmet, bu imtiyaz ve emsâli işleri bana söylememiştir. Şimdi ben söyleyince sözlerimin doğruluğuna inanmıştır. Fena laştı.

Bu haham, sonra Mısır’a gidip âyan âzası olmuştur. “Rıza Nur mâni olmasaydı Lozan’da çok iş yapacaktım.” demiştir.”²³⁷

☆) İnönü’nün karakterinin bir vasfı da sinsiliktir. Bu sinsilik, daha çok, üzerine açıkça yürünmesi mümkün olmayan meselelerde kendini gösterir.

İnönü’nün bu sinsiliği, ençok, Atatürk konusundadır. Gazi’yi doğrudan doğruya hedef alarak hareket edemeye-

(237) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtırâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1081-1082. Sf.

ceği için, ona karşı olan duygularını, ancak, uyanık insanların farkına varabileceği bir incelikle ortaya koyar.

Atatürk'ü, bugünkü yerine naklettirmemek için, Anıtkabir meselesini uyutması, para ve pullardan resmini kaldırtması gibi hususlar, bu sinsiliğin artık gizli bir yanı kalmamış örnekleridir. Bunlara, ilk bakışta kolayca fark edilemeyecek birkaç örneği de burada vereceğim:

Bir gazeteci ile yaptığı konuşmada, bir meseleyi naklederken şöyle diyor:

"...Tevfik Rüştü Lyon'da idi. Ben Ankara'da idim. Atatürk Filorya'da idi..."²³⁸

Bu basit cümle ile anlatılmak istenen şudur: Başvekil İnönü Ankara'da, Dışişleri Vekili Tevfik Rüştü bir yabancı şehirde devlet işleriyle meşguller iken, Atatürk Filorya'da gönül eğlendirmektedir!

Aynı konuşmada, Atatürk'ü bu şekilde iğneleyen daha başka sözler de vardır. Bunların birisi, Mustafa Kemal'in gece sofralarında fazla içişi üzerinedir:

"....Akşamları bir araya gelir, toplanırız. O coşar, biz coşarız. Meydan okuyucu birtakım konuşmalar olur. Hepimiz katılırız buna. Atatürk dâhil. Şöyle yapalım, böyle yapalım diye. Birtakım kararlar alır ve gece geç vakit dağılırız. Ertesi sabah uyanınca düşünürüm: Dün akşam yine birtakım şeyler konuştuk. Birtakım kararlar aldık. Hemen kalkar, Atatürk'e giderim. Onu yatakta iken uyandırırım. Oturup konuşuruz. Söylerim: "Dün akşam biz yine coştuk, şunu yapalım, bunu yapalım diye kararlar aldık. Ama olacak şeyler değil. Nasıl yapacağız?" "Canım sen bildiğini yap." dedi bana."²³⁹

(238) Abdi İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1968, Fono Matbaası, 13. Sf.

(239) Aynı eser, 14. Sf.

İnönü, aydın sayılan bir insanın ifâdesi olmaktan çok uzak bu basit sözlerle şunu söylemek istiyor: Atatürk, gece sofralarında çok içerek, tatbiki mümkün olmayan fikirler ileri sürer ve bunları sofradakilere kabul ettirir. Fakat ertesi sabah (hem de İnönü'nün gelip kendini uyardırması ve uyarması ile), yaptığı yanlışların farkına varır ve herşeyde iyi düşünen(!) İnönü'ye: "Sen bildiğini yap!" der.

Bir devlet başkanının çok içip bu şekilde hareket etmesi, elbette ki, tenkit edilecek bir harekettir. Ama bu tenkidi mertçe, erkekçe yapmalıdır. İnönü'nün bu yolunu çirkin saymayacak insan bulunur mu, bilmem!

Aynı konuşmada, Atatürk'ün, hastalığının başlamasından sonraki devre temas ederken, İnönü, şu müphem sözleri söylemektedir:

"....Sonra bir devir oldu. Yine aynı şekilde akşamları toplanıp alınmış kararları ertesi sabah görüşmeye gittiğinde artık: "Sen bildiğini yap!" demiyordu. Israr ediyordu bu sefer. Asabileşiyordu.

*Esaslı bir değişiklik olmuştu Atatürk'te. Doktorlarına sordum. "Hastalığın bir safhasıdır bu" dediler. Yani demek istediğim şudur ki, Atatürk'ün sıhhati ciddî olarak bozulduktan sonra, sinir hâkimiyeti, sinir sükûneti zayıflamıştır. Bu, birlikte çalışmalarımızı etkiliyor ve etrafında telkin yapanlar için ümitli bir hal yaratıyordu."*²⁴⁰

İnönü'nün bu sözlerinden anlaşılan da şu olmaktadır: Atatürk'ün, hastalığının ilerlemesinden sonra, sinir hâkimiyeti ve sükûneti bozulmuştur. Sinir hâkimiyeti yerinde bulunan İnönü ile çalışmalarının kötüye doğru gitmesi

(240) Abdi İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1968, Fono Matbaası, 14. Sf.

bundandır. Kendisine kötü telkinler yapanlar da bundan faydalanmışlardır. Ve netice olarak, başbakanlıktan uzaklaştırılmasının sebebi de bu olmuştur!

Ve nihayet, aynı kitaptan bu sinsî iğnelere son bir örnek: İnönü, Mustafa Kemal'in, Millî Mücadele yıllarında Çankaya köşkünde oturmasını şöyle iğneliyor:

*"...Cepheden Ankara'ya geldiğim zamanlar yine Çankaya'da misâfir kalırdım. Atatürk, hep orada idi."*²⁴¹

★) İnönü'nün hayatında mühim bir mesele de, "Milî Şeflik!" tahtından düştükten sonraki seçimlerde, aylarca önceden başlayan konuşmalarla, iktidar yolunun partisine, yani kendisine açılmış olduğunu iddia edip durmasıdır.

Eğer bu iddialar, sadece nutuklarda kalsaydı, bunu, seçim zamanlarının tabîî bir hali ve seçmen üzerinde bir nevi mânevî baskı oyunu, yani siyâsetin bir cilvesi saymak mümkün olabilirdi. Fakat, Demokrat Parti iktidarının son zamanlarında yakınlarına dahi bunu söylemekte olması, seçimle iktidara gelebileceğini umduğunu ortaya koymuş bulunuyor:

"...1957 seçimlerine gidilirken İsmet Paşa, eğer seçim kanunu değişirse, C.H.P. nin iktidarı alacağını hesaphyordu. Bir yıl sonra, 1958 nisanının sonlarında, bir gün İsmet Paşa bana şunları söyledi:

*— Her şey gösteriyor ki, seçim kanunu ne olursa olsun, ilk seçimlerde memleket idâresini D.P. den alacağız."*²⁴²

(241) Abdi İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul 1968, Fono Matbaası, 29. Sf.

(242) Metin Toker, İsmet Paşayla 10 Yıl, II. c., Ankara 1966, Ajans Türk Matbaası, 60. Sf.

Yine dâmadının kendisinden naklettiği şu sözler de, İnönü'nün, seçimle iktidara gelme ümit ve hayâlini taşımakta olduğunu gösteriyor:

*"...Yazık ki bu tecrübede memleket çok yara aldı. Bu yaraları tâmir kolay olmayacak. Bozulan ne sadece iktisâdî, ne de mâlî durumdur. Bu iktidar sosyal hayatı ve toplumun ahlâkî telâkkilerini de zedelemiştir. Ve büyük kaybımız budur. İktidarı aldığımız zaman karşımıza çıkacak meseleler çetin olacaktır. Ama ziyarı yok. Üstesinden geleceğiz."*²⁴³

İnönü'nün, 1958 yazı sonlarında, dâmâdına söylediği şu sözler de, iktidar rüyâları görmekte devam ettiğini gösteriyor:

*"...C.H.P. itibârının zirvesinde bulunuyor. Buna lâayık olmamız lâzım. Millet ve memleketin bütün kuvvetleri ümitlerini bize bağlamışlardır. C.H.P.. tarihinin hiçbir devrinde milletçe bu kadar tutulmamıştır. Tek parti günlerinde elimizde bir ölçü yoktu. Bilmiyorduk. Bilemezdik. Halk bizi ne kadar destekleyecekti, meçhûlümüzdü. Şimdi ise herşey gözümüzün önünde, görüyoruz."*²⁴⁴

Bu sözler, bunca yıllık bir siyâsî olmasına rağmen, İnönü'nün, içinde yaşadığı cemiyetin ruhunu kavramaktan ne derece uzak kaldığını ortaya koymaktadır.

Hazin bir şey!

★) 1957-1960 arasındaki C.H.P. - D.P. çekişmesinde ve neticede İktidar'ın alaşağı edilmesinde, İnönü'nün oynadığı rolün derecesi, o sıralarda kuvvetli bir tahmindir. Fakat daha sonradan yazılanlar, bu tahmin veya sezinin, gerçeğin ta kendisi olduğunu ortaya koymuş oldu.

(243) Metin Toker, İsmet Paşayla 10 Yıl, II. c., Ankara 1966, Ajans Türk Matbaası, 60. Sf.

(244) Aynı eser, 117. Sf.

İnönü'yü, başında bulunduğu genel kurmayı ile birlikte o kardeş kavgasına sürükleyen, ihtirasıdır. Bunun ne korkunç bir ihtiras olduğunu, kendisini çok yakından tanıyan ve teşhîsini bir hekim gözüyle müşâhedelere dayanarak yapan Rıza Nur Beğ, şu satırlarla ifade etmiştir:

"... Şimdi İsmet hariciye vekilliğine sığmıyor. Orası küçük geliyor. Başvekil olmak istiyor. Hırsı büyük ve nihâyetsizdir. Reisicumhur olsa, son demez. Belki peygamber ve ilâh olmak ister."²⁴⁵

Memleketi kardeş kavgasına sürükleyen sebepler arasında bu büyük ihtirâsın rolü de büyüktür. O ihtiras, sadece bir partinin ve bir iktidarın yıkılması neticesini sağlamamakla kalmış değildir. Son yılların sıkıntılı, buhranlı ve tehlikeli durumu da onun tabii bir neticesidir.

İnönü'nün C.H.P. - D.P. çekişmesinde ve iktidârın yıkılmasında oynadığı rolün derecesini, damadının aşağıdaki satırları yeter derecede gösteriyor:

*"...Menderes'in devrileceğini İsmet Paşa da biliyordu. İsmet Paşa, Menderes'in nasıl devrileceğini de biliyordu."*²⁴⁶

.

"....Gerçek şudur ki, o günler C.H.P., yer altı faâliyetinin bütün hazırlıklarını tamamlamaktaydı... 28 nisan ile 27 mayıs arasında C.H.P. nin bu şekilde çalışmış olduğu bir gerçektir. O günlerin bütün hâdiselerinde birinci derecede rol sâhibi olan C.H.P. dir."

.

(245) Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hâtîrâtım, III. c., İstanbul 1968, Garanti Matbaası, 1253. Sf.

(246) Metin Toker, İsmet Paşayla 10 Yıl, II. c., Ankara 1966, Ajans Türk Matbaası, 7. Sf.

"...Menderes'e karşı doğan bu mukavemetkendiliğinden doğmuş, kendiliğinden mi gelişmiştir? Hayır. Onu C.H.P. organize etmiş, kanalizetmiş, beslemiş, siloganlarını vermiş, her hareketin nüvesini teşkil etmiş, bir beyin rolü oynamıştır. İsmet Paşa, partisinin bu rolü oynadığından haberdardır... İhtilâle yeşil ışığı onun yaktığı bir gerçektir. Eğer o günler İsmet Paşa'ya: "D.P. diktası mı ihtilâl mi?" diye sorulacak olsaydı ve İsmet Paşa buna serbest cevap verebilseydi "ihtilâl" derdi."²⁴⁷

★) Ve nihâyet, İnönü ile ilgili son bir husus: Yabancı gözü ile İnönü!

Rıza Nur Beğ, İnönü'nün, vehmi ve ürkekliği gibi dikkati çeken vasıflarının, Lozan'da, bazan zarif nüktelere konu olduğunu söylerdi. Ayrıca, batı ülkelerine ait gazetelerde, Türkiye Başmurahtası hakkında bu şekilde yazılar çıkmakta olduğunu da (kendisine nakledenlerden naklen) anlatırdı. Bu konu üzerinde, ilerde, vakit harcamayı göze alanlar çıkarsa, o yılların İsviçre, Fransız ve İngiliz gazeteleri koleksiyonlarını karıştırmaları gerekir.

Ben ise, burada sadece bir kitaptan birkaç satır vereceğim. Bu kitap Ernest Hemingway'e aittir. Türkçe'ye de çevrilmiştir²⁴⁸. Ancak, yazarın, İnönü ile ilgili hükümlerinin bir kısmı atlanıp bir kısmı da yumuşatılmak suretiyle..

Hemingway, 1923 te The Toronto Daily Star gazetesinde yayımlanmış olup sonradan bu eserinde toplanmış yazılarından birisinde, İsmet Paşa'dan şöyle bahsediyor:

(247) Metin Toker, İsmet Paşayla 10 Yıl, II. c., Ankara 1966, Ajans Türk Matbaası, 246. - 247. Sf.

(248) Hemingway, İşgal İstanbul'u ve İki Dünya Savaşından Mektuplar, Türkçesi: M. Ali Kayabal, (İstanbul) 1970, Sıralar Matbaası.

“... Herkes İsmet Paşa’yı görmek istiyor. Fakat onu bir gören bir daha görmek istemiyor. O; ufak tefek, kara kuru, hiçbir çekiciliği olmayan bir adam. Bir insan ne kadar küçük, silik, ilgi uyandırmayan bir kimse olabilir-se, o da öyleydi. O, bir Türk generalinden daha çok bir Ermeni dantelâcısına benziyordu. İnsanda fare gibi bir intibâ uyandırıyor. Âdetâ, dikkati çekmemek için kulanılan bir dehânın sâhibi idi.

Mustafa Kemal’in bir yüzü vardı ki hiç kimse unutamazdı. İsmet Paşa’nın bir yüzü vardı ki kimse bir daha hatırlayamazdı.”²⁴⁹

.

“... İsmet’i, ikinci defa, onunla mülâkat yaptıktan sonra görmüştüm. Montreux’de, cazlı bir dansingde bir masanın yanına oturmuş, dans edenlere gülümsüyordu. Onunla birlikte masasında oturan iriyarı, ak saçlı iki Türk, onun, bir sürü keki yeyişini, üç fincan çayı içişini ve berbat Fransızcası ile servis yapan kadın garsona, durmadan —sözümona— şaka yaparak takılışını, asık suratla seyrediyorlardı.

Öyle görünüyordu ki, garson kızlar İsmet’ten çok hoşlanmışlar, İsmet de onlardan hoşlanmıştı. Ve böylece iki tarafın keyfi de yerinde idi.”²⁵⁰

İşte, İnönü’nün - doğru veya yanlış - bir yabancı gözüyle görülüşünden satırlar...

(249) William White tarafından yayımlanan Hemingway’in eserlerinden derlenen: By-line: Ernest Hemingway, New York 1967, 62. Sf.

(250) Aynı eser, 63. Sf.

S o n u ç

Bu kitabı hazırlamak için topladığım notların hepsini kullansaydım, Hesaplaşma, şimdikinin iki mislinden daha büyük olurdu. Ama bu kadarının da yeteceğini, hattâ yetip de artacağını sanıyorum.

İnönü'yü, kulaktan dolma lâflarla büyük bir adam olarak bilenler, cemiyetimizin bugünkü hükmüne göre, benim gibi bir "öğretmen parçası!!" nın, öyle büyük(!) bir adamla böyle bir hesaplaşmaya girişmesini, muhakkak ki, bir cüret olarak sayarlar. Burada, bu kafadaki kimseler için, "öğretmen parçası!!" olmaktan başka bir suçumu(!) daha itiraf edeyim: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü'nü bitirdiğim zaman bana verilmiş yastık kılıfı büyüklüğünde bir diploma vardır. Bu diploma ile, liselerde edebiyat öğretmenliği yapabilmem en tabii hakkım iken, bu hakkı, otuz küsur yıl içinde (müddet bakımından) yarı yarıya bile kullanabilmiş değilim. Bunun ilk sebebi, 1944 kepâzeliğinden sonra, bütün Türkçülerle birlikte berâat etmiş olmama rağmen, Maarif Vekâleti Müdürler Komisyonu kararı ile hocalıktan çıkarılışımdır. Çünkü ozaman, şu mâlûm Hasan Âli öyle istemişti. 1950 de "Millî Şeflik!" rejimi yıkılınca, aynı Müdürler Komisyonu kararıyla yeniden öğretmenliğe alınmışım. Çünkü bu sefer de merhum Tevfik İleri öyle istemişti. Ancak bu ikinci defa başladığım hocalık da uzun sürmedi.

Her yıl, yüzlerce Türk çocuğunun, kendilerine telkin ettiğim Türkçülük fikriyle zehirlenmesini(!) uygun bulmayan zihniyet, beni liselerden çekti ve Ankara'daki Millî Kütüphâne'de **"ikaamete memur!"** etti. 1954 te başlayan bu **"ikaamet!"** on dört yıl sürmüştür. Beş altı yıl kadar önce, bir yobaz saldırısına uğradığım zaman da yazdığım gibi, oradaki rütbem(!), en kıdemsiz kütüphanecinin mevkiinin altında idi. Daha doğrusu hiçbir mevkiim yoktu. Bunu, İnönü gibi bir şöhretle bu hesaplasmaya girişmiş insanın, doğru dürüst bir lise hocalığı hayatı dahi bulunmadığını belirtmek için yazıyorum. Ama, bütün bunlara rağmen şunun bilinmesini de isterim: Önünde veya ardında hiçbir şatafatlı ünvan bulunmayan ve bundan böyle bulunmasına da imkân olmayan şu kupkuru **Nejdet Sançar** adımı; değil bir, değil on, değil yüz; hattâ milyonlarca İsmet İnönü adına değişmem.

İnönü'nün 1944 nutkunun uydurma suçlamalar ve ağır tecâvüzler ile dolu olduğu ve Türkçülerin sırf bu yüzden o kampanya sırasında karşılaştıkları korkunç muâameleler ve çektikleri ıztıraplar düşünülür ise, o kahbelikler hâdisesinden çeyrek yüzyıl sonraki bu cevap çok, hem de pekçok yumuşaktır.

Halbuki, hâdiseyi, sadece kendi açımdan dahi ele alsam, bu hesaplamayı en sert, en ağır bir şekilde, hattâ hakaretlerle dolu olarak kaleme almamı haklı, hem de yerden göğe kadar haklı gösterecek birçok sebep vardı:

Bir kere, boş yere, bir yıl iki ay hapiste kalmıştım. Böyle bir hürriyetsizliğin, medenî bir düşünce ile ne demek olduğunu daha açık bir şekilde belirtebilmek için bir misal vereyim: 1944 yılının yaz aylarında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubesi'nde tutuklu bulunurken, bulunduğumuz yere, Almanlardan kaçıp Türkiye'ye sığı-

nan bir Çek yahudisi getirilmişti. Haylı uzun bir zaman Birinci Şube'de tutulan bu Çek vatandaşı yahudinin, Orhan Şâik Gökyay ile almanca konuşmaları sırasında verdiği bilgiye göre, Çek vatandaşı bir insan Çekoslovakya'da bir şüphe üzerine tevkif edilebilir, ancak bu şekildeki tevkif süresi bir ayı geçemez imiş. Bu müddet içinde vatandaşın haksız yere hürriyetinden yoksun bırakıldığı ortaya çıkarsa, devlet, kendisine, her hürriyetsiz geçirdiği gün için çok büyük bir para ödermiş. Okadar ki, bir Çek böyle bir haksızlığa uğrayıp, otuz gün hürriyetsiz kalsa, sonunda, devletin kendisine ödeyeceği kanûnî tazminat ile, belki de, hayatının sonuna kadar çalışmadan geçinebilir-miş!

Bu mikyasa göre, benim (hem de büyük kısmı tahtasalar üstünde yatmak veya daracık, penceresiz hücrelerde tutulmak suretiyle) geçirdiğim hürriyetsizlik günlerim; evet, sadece o 425 günlük hapis hayatım, bu hesaplaşmayı çok sert bir şekilde kaleme almam için yeter bir sebep olamaz mı idi?

Türkçülerin tutuklanmalarından bir müddet sonra Balıkesir'e gelen İnönü, bütün maarif mensuplarının ve şehir erkânının hazır bulunduğu Necatibey Öğretmen Okulu'nun büyük salonunda haylı uzun bir konuşma yapmış ve bu konuşmada Dr. Hasan Ferit Cansever, Prof. Zeki Velidî Togan ve Atsız hakkmda ağır suçlamalarda bulunduktan sonra da, benim için: "*Aranızdan bir yılan çıkıyor da başını ezmiyorsunuz!*" demişti.

Bir devletin başkanlığı makamında oturmakta olan bir adamın, genç bir lise öğretmeni hakkmda (ve hem de onun gıyâbında) bu derece seviyesiz bir suçlamada bulunması... Evet, bu bile, cevâbın dozunu tayinde bir esas kabul edilemez miydi?

Tâlihsiz Afşın'ın dünyâya gelişi gibi babamın dünyâdan göçüşü de, hürriyetimizin çalındığı o aylar içindedir.

Bir insanın, böyle bir kahbeliğin kurbanı olarak, çocuk dünyaya getiren eşinin yanında ve ölen babasının son yolculuk seferinde bulunamaması bile, böyle bir hesap sırasında sertliğe gitmesini haklı gösteremez miydi?

“Millî Şeflik!” rejimi, bunca zulümler yetmiyormuş gibi, bizi, açlığa da mahkûm etmek emelinde idi. Benim tevkifimden az sonra, Balıkesir Lisesi’nde öğretmen olan eşim Reşide Sançar’ın sebepsiz yere bakanlık emrine alınmasının sebebi budur. Bundan bir müddet sonra Zonguldak Lisesi’ne verilmek zorunda kalınca, tâyinin ne kendisine, ne de Balıkesir Lisesi Müdürlüğü’ne bildirilmemesi, bu suretle bir müddet daha açıkta kalmasının sağlanması da bundandır. Benim, bir yıl iki ayhk hürriyetsizliğim bitip Zonguldağa gelmemden bir müddet sonra hocalıktan çıkarılmam, bu yetmiyormuş gibi başka yerlerde çalışabilme imkânlarımın da kösteklenmesi, bu iblisçe davranışların neticeleridir.

Tek yavrumuz Afşın’ı, hayatının on altıncı baharında toprağa verişimizin asıl sebebi de, o 1944 kahbeliği dâvâsıdır:

Afşın, 1960 kasımında, Ankara Tıp Fakültesi Hastahanesi’nde, resmî kayda göre tifodan, kulaklara fısıldanan gerçeğe göre kalbinin yüksek ateşe dayanamamasından ölmüştü.

1944 kahbeliği başladığı ve ben tevkif edilerek götürüldüğüm sırada, Afşın, annesinin karnındaydı. Ben, önceki Türkçülerle birlikte, İstanbul’da, bir sürü vicdansızca hareketlere göğüs germeye çalışırken, hayat arkadaşım da, tek başına kaldığı Balıkesir’deki evimizde, maddî ve mânevî birçok sıkıntıları ve ıztırafları göğüslemeye çalışıyordu. O, Türkçülük düşmanlığı günlerinde nutuklar, tâmimler, yazılar ve radyo konuşmaları ile, memlekette, Türkçülük aleyhinde öyle korkunç bir hava yaratılmıştı

ki, eşim, evinde yapayalnız kalmıştı. Bir tek aile dışında, kimse, kapısını çalmaya cesaret edemiyordu. O yalnızlık, o kâbus ve bunlara eklenen maddî sıkıntı, o genç anne namzedini, elbette kahrediyordu. Bu maddî ve mânevî yıkıntı ve çöküntü, yalnız ona değil, karnındaki bebeğe de tesir ediyordu. Afşın, bu yüzden, yani üzüntüden ve ıztıraptan kahrolan, âdetâ bir deri, bir kemik kalan bir anenin yavrusu olarak, sağlam olmayan, ârızalı bir kalb ile doğmuştu. Bunu, ilkokula başladığı sıralarda, yani yıllar sonra, tanınmış bir çocuk hastalıkları mutahassısımın teşhisi ve tesbiti ile öğrenmiştik. İşte Afşın'ı, yıllar sonra bizden alıp götüren o ârızalı, o yetersiz kalb olmuştu. Yani Afşın'ın kaatilleri, 1944'ün zâlimleri idiler.

Ve nihâyet, o büyük acı ile sağ bacağımın felç oluşu.. Ve bütün tedâvîlere rağmen hâlâ bastonla yürümem, hâlâ aksayarak yürüyegebilmem.. Bütün bunlar, bu Hesaplaşma'nın dozunu tayinde, bana hak kazandıracak hususlar değil midirler?

Fakat bütün bu vicdânî haklara rağmen, eseri hazırlarken o yola sapmadım. Aksine, 1944 zulmünün karşısına sadece fikirle, belgeyle ve mantıkla çıktım. Esâsen, tarihin hükmüne en büyük değeri vermesi gereken bir Türk ve bir Türkçü olarak, başka türlü bir harekette bulunamazdım.

*
**

Bu eserde, dosyası incelenen ve ondan birçok sayfalar gözler önüne serilen İnönü'yü, "büyük adam!" sananların bilmeleri gereken en mühim husus şudur:

İnsanların çaplarını, gerçeğe en yakın şekliyle, tarih ortaya koyar. İnönü henüz hayatta olduğuna ve hayat dosyası, tarihin titiz elleriyle didiklenmemiş bulunduğuna göre, bu husustaki hüküm erkendir. Bugün, İnönü hakkında, hiç tartışılmadan kabul edilebilecek tek husus, yaşının ve şöhretinin büyüklüğüdür. Yaşının üzerinde dur-

maya lüzum yok. Şöhretin ise, gerçek insânî büyüklük ile doğrudan doğruya bir ilgisi bulunamaz. Tarihte olduğu gibi bugünün dünyasında da şöhret kazanmış birçok insan vardır ki, bunlar, şöyle böyle insânî değerlerde kimselerdir. Hattâ bir kısmı, cumhuriyet devrinin ilk yıllarında İstanbul'da (Kadıköy'de) yaşayan, hayatını hamallıkla kazanan, 140 yaşında öldüğü zaman, bütün İstanbul gazetelerinin haberi ilk sayfalarında verdikleri Zaro Ağa gibi, hiçbir meziyeti olmayan kimselerdir. Sonra, Zemzem kuyusunu kirleten de meşhur değil midir?

Mesele, Türklük açısından, tarihimizin mânevî şeref anıtında alınacak, alınabilecek yerdir. Türk'ün uluları, şüphesiz, sahip bulundukları çeşitli insânî meziyetlerin derecesine ve soyları ile vatanlarına yaptıkları hizmetlere göre, o mânevî şeref anıtının basamaklarında yerlerini almış bulunuyorlar. Evet; **Alp Er Tunga'dan, Mete'den, Kür Şad'dan, İltiş'ten, Kül Tegin'den, Çengiz'den; Alp Arslan'a, Kılıç Arslan'a, Yıldırım'a, Fâtih'e, Yavuz'a, Barbaros Hayreddin'e, Namık Kemal'e, Gökalp'a, Gazi'ye ve Rıza Nur'a** kadar, yüzlerce ve yüzlerce Türk, bugün o mânevî şeref anıtının basamaklarındalar.

Büyük şöhret İnönü, acaba, tarihin o şeref tahtının (hattâ en alt basamaklarında dahi) bir yer sâhibi olabilecek mi?

Bugünden böyle bir hüküm vermek, elbette, doğru olmaz. Fakat, tahmin olunabilir ki, İnönü'nün torunlarının torunlarının torunları, tarihin iltimas kabul etmeyen anıtında dedelerini arayacakları zaman, belki de, başları önde geri döneceklerdir.

Ankara, 13 Nisan 1971

S o n

Lozan'da çekilen bu resimde, iki Türk murahhasının oturusharındaki edâ ve bakışları, gerçekte, kimin birinci ve kimin ikinci durumda olduğunu ortaya koymaktadır.

Lozan barışının imzâsına gidilirken çekilen bu resimde, saygı yeri olan ortadaki
Türk murahhası, Dr. Rıza Nur'dur.

Dr. Rıza Nur, Lozan'da, sert bir tartışma sonunda, Yunan Başmırahı Venizelos'un bayılmasına sebep olmuştu. Bir İsviçre gazetesinde çıkan bu karikatür, yabancı gözleyle, Türk heyetinde kimin baş, kimin yardımcı veya yamak olduğunu gösteriyor.

Everyone wants to see Ismet Pasha but once they have seen him they have no desire to see him again. He is a little dark man, absolutely without magnetism, looking as small and uninteresting as a man can look. He looks more like an Armenian lace seller than a Turkish general. There is something mouse-like about him. He seems to have a genius for being unrecognized. Mustapha Kemal has a face that no one can forget, and Ismet has a face no one can remember.

I think the solution is that Ismet has a good movie face. I have seen him, in pictures, look stern, commanding, forceful

62

Hemingway'ın, İnönü hakkındaki fikirlerini dile getiren yazısının ash.

İsimler Cetveli

— A —

Abadan, Prof. Yavuz: 322
Abaloğlu, Nadir Nadi: 323
Adıvar, Dr. Adnan: 243
Adıvar, Halide Edib: 55, 243
Ağa Han: 304
Ahmed Rıza Paşa: 246
Akçakayalıoğlu, Cihat: 332
Aksak Temir: 52
Aksoy, Doğan: 31
Alı, Sabahattin Ali: 3, 26, 92,
99, 110, 127, 130, 163, 174
Ali Rıza (Karakol Cemiyeti ü-
yesi) 260, 261
Alkan, Gn. Kemal: 186
Alöç, Kâzım: 237
Alp Arslan (Sultan): 350
Alp Er Tunga: 350
Altay, Gn. Fahrettin: 312
Antel, Sadrettin Celâl: 27, 32
Anzavur: 283
Aras, Tevfik Rüştü: 338, 839
Ardıç, Hayrı: 326
Arıkan, Saffet: 253, 254, 255
Arif (Fırka kumandanı): 270
Arorat, Tevfik: 326
Arsal, Sadri Maksudi: 59, 60
Aşıkpaşaoğlu: 150
Atalay, Besim: 319

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal:
26, 45, 59, 61, 62, 63, 65,
69, 81, 82, 83, 84, 85, 86,
124, 125, 156, 157, 169, 179,
180, 181, 218, 231, 246, 247,
248, 249, 250, 251, 252, 253,
254, 255, 257, 258, 259, 260,
263, 265, 266, 270, 272, 274,
275, 276, 277, 279, 286, 293,
294, 295, 296, 298, 302, 305,
306, 307, 308, 309, 310, 312,
320, 322, 323, 324, 329, 330,
331, 332, 334, 337, 338, 339,
340, 344, 350.

Atay, Falih Rıfki: 46, 47, 321
Âtaf (Fırka kumandanı): 270
Atilhan, Gn. Cevat Rifat: 263,
264, 273, 274
Atsız: 2, 3, 9, 13, 64, 65, 66,
87, 99, 120, 121, 178, 190,
347

— B —

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı: 17,
18
Barbaros Hayreddin: 350
Bekir Sami: 243
Bele, Gn. Refet: 264, 268, 280,
283, 309, 310

Berkok, Gn. İsmail: 186

Beyatlı, Yahya Kemal: 290

Bilge Kağan (Megren): 146

Bilgiç, Said: 178

Bilsel, Cemil: 322

Boratav, Pertev Naili: 26, 27

Bordschishyili (Gürcü tarihçisi): 221

Boşo: 88

Bozkurt, Mahmut Esat: 61, 62, 63, 82, 83, 85

— C —

Cansever, Dr. Hasan Ferit: 99, 178, 347

Cebesoy, Gn. Ali Fuat: 257, 259, 266, 268, 281, 282, 283, 287, 308, 309

Celâl Paşa: 191

Cenap Şahabeddin: 151, 152

Cevdet İzrab: 296

— Ç —

Çakmak, Mareşal Fevzi: 138, 271, 280, 281, 288, 309, 310, 311, 312, 313

Çallı, İbrahim: 317, 318

Çelebi Sultan Mehmed: 150

Çengiz Han: 52, 350

Çerkes Ethem: 88

Çetinkaya, Ali: 26, 306, 308

— D —

Değmer, Dr. Şefik Hüsnü: 234

Derviş Hima: 42, 208

Dzahanshia (Gürcü tarihçisi): 221

— E —

Ediz, Hasan Ali: 27

Emre, Ahmet Cevat: 28, 30

Erden, Gn. Ali Fuat: 186, 191, 192, 263

Erişirgil, Emin: 310

Erkin, Feridun Cemal: 223, 224, 225, 227, 228

Erkman, Fâris: 233

Evliya Çelebi: 150

— F —

Fâtiḥ Sultan Mehmed: 24, 350

Firdevsi: 179

Freud: 134

— G —

Galand, Dr.: 134

Galip Paşa (Divân-ı harp reisi): 300, 302

Gökyay, Orhan Şaik: 347

Güllüoğlu, Şükrü: 27

Günaltay, Şemsettin: 59, 60, 79, 80, 310

Gündüz, Gn. Âsım: 264, 276, 279, 312, 313

Gürpınar, Hüseyin Rahmi: 154, 155

— H —

Hacı Anesti (Yunan kumandanı): 274

Halil (kimya doğ.): 32

Hallaçyan (Meşrûtiyet devri nâzırı): 88

Hasan Fehmi (muallim): 88

Hemingway, Ernest: 343, 344
Hoca Said, Üsküplü: 210
Hüseyin (Ankara İstiklâl Mah-
kemesi üyesi): 296

— İ —

İbşir Paşa: 88
İhsan (Bahriye vekili, topçu):
295, 298, 300, 304, 305, 306,
307, 333
İleri, Tevfik: 139, 345
İlteriş Kağan: 146, 350
İnönü, İsmet: 1, 2, 3, 4, 5, 6,
7, 8, 9, 20, 26, 34, 35, 46,
47, 49, 51, 56, 65, 66, 68,
69, 70, 71, 74, 82, 84, 85,
86, 90, 93, 94, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 105, 107,
108, 110, 113, 114, 116, 117,
118, 119, 120, 121, 122, 124,
125, 126, 138, 156, 157, 158,
159, 161, 162, 163, 164, 165,
166, 167, 168, 169, 170, 171,
173, 174, 175, 176, 177, 179,
180, 181, 182, 183, 184, 185,
186, 187, 188, 189, 190, 191,
196, 197, 198, 199, 200, 201,
203, 204, 205, 206, 207, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 214,
215, 216, 217, 219, 221, 222,
225, 229, 231, 235, 236, 237,
238, 239, 240, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 249, 250, 251,
252, 253, 254, 255, 256, 257,
258, 259, 260, 261, 262, 263,
264, 265, 266, 267, 268, 269,
270, 271, 272, 273, 274, 275,
276, 277, 278, 279, 280, 281,
282, 283, 284, 285, 286, 287,

288, 289, 290, 291, 292, 293,
294, 295, 296, 297, 298, 299,
300, 301, 302, 303, 304, 305,
306, 307, 308, 309, 312, 313,
314, 315, 316, 317, 318, 319,
320, 321, 322, 323, 324, 325,
327, 328, 329, 330, 331, 332,
333, 334, 335, 336, 337, 338,
339, 340, 341, 342, 343, 344,
345, 346, 347, 349, 350

İpekçi, Abdi: 263, 335, 338
İsfendiyaroglu, Fethi: 139, 140,
141, 143, 144

İstrati, Panaylt: 142, 143
İzzet Paşa: Müşir: 246, 251,
252, 253, 255, 266

— K —

Kadırgan, Besim: 326
Kanunî Sultan Süleyman: 150
Kapagan Kağan: 146
Karabekir, Gn. Kâzım: 244,
245, 246, 247, 248, 249, 250,
251, 253, 254, 255, 256, 266,
329
Kara Vâsıf: 260
Karamuk, Ziya: 27
Kemalettin Sami Paşa: 300,
301
Kılıç, Ali: 296, 300, 304, 305,
306, 307, 333
Kılıç Arslan: 350
Kırdar, Dr. Lûtfi: 315
Kıvılcım, Hikmet: 27
Kornilov (Papen'i öldürmek is-
tleyen Rus): 227
Kozmidi (Meşrûtiyet Meclisi
mebusu): 88
Kösem Sultan: 88

Kül Tegin: 146, 350
Külçe, Süleyman: 281, 310
Kür Han: 52
Kür Şad: 350
Kürt Mustafa (Divân-ı harp
reisi): 88

— L —

Laski: 132
Lenin: 27, 31
Liman von Sanders: 129, 133

— M —

Marx, Karl: 129, 133
Mehmed Ali (Çanakkale şehi-
di): 111
Mehmed Cemal (Çanakkale'de
bölük kumandanı): 111, 112
Menderes, Adnan: 342, 343
Menteşoğlu, Feridun Osman:
321

Mersinli Cemal Paşa: 275
Mete: 50, 52, 350
Mihran (gazeteci): 88
Molotov: 223, 224
Muhammed (Peygamber): 132
Mûsâ Çelebi (Şehzade): 150
Mustafa (Kanûnî'nin oğlu):
150
Müftüoğlu, Ahmed Hikmet:
51, 77, 78, 147
Müşir Süleyman Paşa: 66

— N —

Namık Kemal: 350
Naum (Hahambaşı): 335, 337
Noyan, Gn. Kurt Cebe: 303,
304

Noyan, Gn. Sâbit: 190
Noradonkyan (Meşrûtiyet dev-
ri nâzırı): 88
Nureddin Paşa: 279, 297

— O —

Onan, Necmettin Halil: 326
Onat, Prof. Naim Hâzım: 320
Orbay, Gn. Kâzım: 191, 192
Orbay, Rauf: 285, 286
Orhon, Orhan Seyfi: 88, 89

— Ö —

Ömer Seyfeddin: 51, 54, 55,
109
Öner, Kenan: 6
Özalp, Gn. Kâzım: 300

— P —

Papen, Franz von: 227
Patrona Halil: 88
Pavlov (Papen'i öldürmek is-
teyen Rus): 227
Pavloviç (Rus yazarı): 28
Peker, Recep: 83, 84
Petro (Rus çarı): 68, 219
Piriştineli Hasan: 42, 208

— R —

Refik (Çanakkale şehidi): 111,
112, 113
Refik İsmail (Karakol Cemiyet-
ti üyesi): 260
Renda, Abdülhâlik: 210, 211
Reşit Galip, Dr.: 61

Rıza Nur: 56, 57, 58, 59, 66,
78, 80, 81, 208, 209, 210,
211, 212, 256, 259, 272, 273,
277, 278, 279, 285, 286, 287,
288, 289, 290, 291, 292, 327,
328, 329, 330, 331, 332, 333,
335, 337, 342, 343, 350

Rostand: 75

— S —

Sabis, Gn. Ali İhsan: 264, 270,
277, 280, 284, 294, 295, 296,
297, 298, 299, 300, 301, 302,
303, 304, 329, 331

Sadak, Necmettin: 321

Said Ankebûti: 61

Said Turgut (Çanakkale'de ta-
kım k.): 112

Saka, Hasan: 223

Sançar, Afşın: 347, 348, 349

Sançar, Nejdî: 93, 165, 234,
235, 346

Sançar, Reşide: 104, 348

Saracoğlu, Şükrü: 15, 16, 19,
20, 23, 24, 25, 26, 31, 33, 225

Sarper, Selim: 223, 224, 225

Savaşır, Vildan: 326

Saydam, Refik: 20

Sertel, Sabiha: 92, 130, 231

Sertel, Zekerîya: 92, 237

Sinan Paşa (Tazarrûnâme sahi-
bi): 152

Sirer, Reşat Şemsettin: 139,
140

Siyâvüş Paşa (vezir): 151

Sofuoğlu, M. Zeki: 102, 178

Sungu, İhsan: 325

Suphi Yoldaş: 28, 217, 218

Süleyman Nazif: 147, 220, 221

Stalin: 129, 193

— T —

Tahsin (Polis müdürü): 88

Tahsin Paşa (Selânik kalesi
kumandanı): 86

Tanyu, Doç. Dr. Hikmet: 6, 7,
178

Tarhan, Abdülhak Hâmid: 70

Taşlıcalı Yahya: 150

Tengirşenk, Yusuf Kemal: 287

Tevetoğlu, Dr. Fethi: 90, 112,
178, 218

Tevfik Fikret: 154

Tınaz, Gn. Naci: 276

Togan, Prof. Zeki Velidi: 59,
60, 99, 103, 106, 107, 178,
347

Toker, Metin: 340, 341, 342, 348

Tonguç, İsmail Hakkı: 125,
127, 139, 145, 326

Troubelzkof, Prens: 225

Turan, Kemal: 322

Tümtürk, İsmet: 178

Türkeş, Alparslan: 178, 192

Türkkan, Reha Oğuz: 99, 106

Türkkan, Yusuf Ziya: 106

— U —

Ulunay, (Refli Cevad): 312

Us, Asım: 323

Uzel, Rüştü: 326

— V —

Vavel (İngiliz kumandanı): 281

Vartikes (Meşrûtiyet Meclisi
mebusu): 88

Verzanski, Nâzım Hikmet
(Ran): 129, 130, 218, 219

— Y —

Yakup Şevki Paşa: 279
Yalçın, Hüseyin Cahit: 210,
316, 321
Yalman, Ahmet Emin: 323
Yavuz Sultan Selim: 350
Yenibahçeli Şükrü Oğuz: 261,
262
Yıldırım Bayazıt: 350
Yıldırım, Elmas: 194
Yinal, Fazıl: 27
Yöntem, Ali Canip: 55
Yörükoğlu, Kadri: 326

Yurdakul, Mehmet Emin: 51,
53, 54, 76, 77, 111, 112, 113,
148
Yücel, Hasan Âli: 3, 6, 26, 34,
46, 117, 118, 125, 126, 127,
138, 139, 145, 147, 155, 158,
159, 163, 174, 181, 182, 323,
324, 325, 345

— Z —

Zaro Ağa: 350
Ziya Gökalp: 51, 52, 53, 58, 66,
75, 76, 148

ÇIKANLAR

- 1 - *Nejdet Sançar*: Afşın'a Mektuplar . . 300 Krş.
- 2 - *Atsız*: Yolların Sonu (Şiirler) 500 "
- 3 - Türk Gençliği Nasıl Olmalıdır? 250 "
- 4 - *Nejdet Sançar*: Türk Kahramanları . . 500 "
- 5 - *Refet Köroğlu*: Hani? (Şiirler) 250 "
- 6 - *Atsız*: Türk Ülküsü 400 "
- 7 - *Nejdet Sançar*: Gizli Komünist Belgeleri 500 "
- 8 - *Atsız*: Türk Tarihinde Meseleler 750 "

AFŞIN YAYINLARI

Nu: 9

Afşın Yayınları

Meneviş Sokağı, 80/4

Kavaklıdere

A n k a r a